

שבוע פרשת כי תשא

(8 - 14 March 09)

י"ב - י"ח אדר ה'תשס"ט

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

סדר הנחת תפילין

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אד חשוב להניחו מיד בבוקר

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהדר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוֹ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של-יד לשל-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָמָּת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׁמִיעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְלֶךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֹשֶׁב בְּשִׂדְךָ לְבָהֱמָתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתָּם וּעֲבַדְתָּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתָּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּ אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אִתְּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָמָּת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתָּם אִתְּם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם, זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם. (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

חֲרִינִי מִקְבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְדָּךְ כְּמוֹד מַצּוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כִּפִּי שֶׁנֶּחֱלַק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתית ביות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים להודות לה, כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָיָו לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב יֹאמְרוּ גֵאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֵלָם מִיַּד־צָר: ג וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמַּעֲרֵב מִצָּפוֹן וּמִיָּם: ד תָּעוּ בַּמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ עִיר מוֹשֶׁב לֹא מִצָּאוּ: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַפֵּף: ו וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם יִצְלָם: ז וַיְדַרְכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׁרָאֵל לָלֶכֶת אֶל־עִיר מוֹשֶׁב: ח יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: ט כִּי־הִשְׁבִּיעַ נֶפֶשׁ שֹׁקֶקָה וּנֶפֶשׁ רָעָבָה מִלֹּא־טוֹב: י יֹשְׁבֵי חֹשֶׁךְ וְצִלְמוֹת אֲסִירֵי עֲנִי וּבְרוֹל: יא כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלוּיֹן נֶאֱצוּ: יב וַיִּכְנַע בַּעֲמַל לֶבָם כְּשָׁלוּ וְאִין עֹזֶר: יג וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: יד יוֹצִיאֵם מִחֹשֶׁךְ וְצִלְמוֹת וּמִסְרוֹתֵיהֶם יִנְתֵּק: טו יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: טז כִּי־שָׁפַר דִּלְתוֹת נַחֲשֶׁת וּבְרִיתִי בְרוֹל גִּדָּע: יז אוֹלִים מִדֶּרֶךְ פֶּשַׁע וּמַעֲוֹנוֹתֵיהֶם יִתְּעֲנוּ: יח כָּל־אֶבֶל תִּתְּעַב נֶפֶשָׁם וַיִּגְעֻ עַד־שַׁעֲרֵי־מוֹת: יט וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: כ יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְבְּחוּ זִבְחֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹדְרֵי הַיָּם בְּאִנְיוֹת עֲשִׂי מְלָאכָה בַּמַּיִם רַבִּים: כד תִּפְּהָ רְאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצּוֹלָה: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה וַתְּרוֹמֶם גִּלְיוֹ: כו יַעֲלוּ שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְּהוֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרָעָה תִתְמוּגַג: כז יַחֲזֹגוּ וַיִּגְעֻ כְּשָׁפּוֹר וְכָל־חֲכָמָתָם תִּתְּבַלַּע: כח וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם וּמִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם: כט יָקָם סַעֲרָה לְדַמְמָה וַיַּחֲשׂוּ גְלִיהֶם: ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתָּקוּ וַיִּנָּחֵם אֶל־מַחֲזוֹ חֲפָצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: לב וַיִּרְוֹמְוּהוּ בַקֵּהל עָם וּבְמוֹשֶׁב זִקְנִים יַחֲלֹוּהוּ: לג יֵשֶׁם נִתְרוֹת לַמִּדְבָּר וּמִצָּאֵי מַיִם לְצִמְאוֹן: לד אֶרֶץ פְּרִי לְמַלְחָה מְרֻעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאִגַּם־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה לְמִצָּאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֶׁב שָׁם רַעֲבִים וַיִּכְוֶנּוּ עִיר מוֹשֶׁב: לז וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּמְעֻ בְּרָמִים וַיַּעֲשׂוּ פְּרִי תְבוּאָה: לח וַיִּבְרַכֵם וַיִּרְבוּ מְאֹד וּבִהְמָתָם לֹא יִמְעִיט: לט וַיִּמְעֻטוּ וַיִּשְׁחֻ מַעֲצָר רָעָה וַיִּגְזֹן: מ שָׁפַךְ בּוֹז עַל־נְדִיבִים וַיִּתְּעַם בְּתוֹחוֹ לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגֹּב אֲבִיוֹן מַעֲוִי וַיִּשֶׁם כְּצֹאֵן מִשְׁפָּחוֹת: מב יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכָל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהָ: מג מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמַר־אֵלָה וַיִּתְּבוֹנְנוּ חֲסִדֵי יְהוָה:

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עוֹרָה הַגָּבֹל וּכְזוֹר אֲעִירָה שָׁחַר: ד אוֹדֶךָ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֶזְמְרֶךָ בְּלֵאמִים: ה כִּי־גִדַל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ וְעַד־שְׁחָקִים אֲמַתְךָ: ו רִוְמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ז לִמְעַן יַחֲלִיצוּ יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי: ח אֱלֹהִים | דַּבֵּר בַּקֶּדְשׁוֹ אֲעֹלָה אַחֲלָקָה שְׂכָם וְעַמֶּק סִבּוֹת אֲמַדֵּד: ט לִי גִלְעָד | לִי מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם מַעֲזוֹ רֹאשֵׁי יְהוּדָה מְחַקְקֵי: י מוֹאָב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָוָם אֲשֶׁלִּיךְ נַעֲלִי עַלִי פִלֶּשֶׁת אֲתָרוּעַע: יא מִי יִבְלִנִי עִיר מִכְצָר מִי נַחֲנִי עַד־אֲדָוָם: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים וְנַחֲתָנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצַבָּאוֹתֵינוּ: יג הִבְהֵלָנוּ עוֹרֹת מִצָּר וְשׂוֹא תְּשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים ק"ז ק"ח ג
- (ג) מאמר ד"ה ראשית גוים עמלק פורים, ה'תשט"ו ה
- (ד) שיחת חג הפורים, ה'תשט"ו טז
- (ה) לקוטי שיחות פרשת כי תשא (בלה"ק) כה
- (ו) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת כי תשא ל
- (ז) לוח "היום יום" לשבוע פרשת כי תשא לח
- (ח) הלכה יומית לעיון ברמב"ם מב

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדויקים (קאפח):

- (ט) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת כי תשא מה
- (י) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת כי תשא סב
- (יא) – ספר המצוות לשבוע פרשת כי תשא סו
- (יב) נביאים וכתובים שופטים פרק יא, דברי הימים-ב פרק ו סח
- (יג) מסכת בבא קמא עם ביאורים מדף ע עד דף עו עב

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

- (יד) שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן ק
- (טו) שולחן ערוך הלכות קריאת שמע - אדמו"ר הזקן קא
- (טז) לקוטי תורה - ד"ה ששת ימים - אדמו"ר הזקן קב
- (יז) מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי קג
- (יח) דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק" קד
- (יט) תורת שמואל תרל"א - אדמו"ר מוהר"ש קו
- (כ) קונטרס התפלה - אדמו"ר מוהרש"ב קו
- (כא) ספר המאמרים ה'תש"ב - אדמו"ר מוהרי"צ קח
- (כב) לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ קט
- (כג) ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ קיא
- (כד) אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ קיד
- (כה) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת כי תשא ע"פ חומש "תורה תמימה" קטו
- (כו) לוח זמנים לשבוע פרשת כי תשא קמב
- (כז) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש קמג

בס"ד. פורים, ה'תשט"ו

(הנחה בלתי מוגה)

ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד¹, הנה הפירוש הפשוט בזה הוא, שעמלק אינו
 כשאר האומות שבהם נאמר² אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם גו'³
 לעבדו שכם אחד, מה-שאינ-כן עמלק שאחריתו עדי אובד. ומפרש הכתוב טעם הדבר, לפי
 שעמלק הוא ראשית גוים, היינו, שבשעה שכל הגוים היו יראים מפני בני ישראל
 (פארטשעפען זיך מיט זיי), כפי שהיה ביציאת מצרים שהיה נשמע בכל הארץ הנסים
 הגלויים שאירעו לישראל, כמו שכתוב⁴ אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד
 נמוגו כל יושבי כנען (דכנען הוא כללות השבעה אומות שהיו אז בארץ ישראל, ארץ כנען),
 הנה עמלק היה ה"ראשית גוים", שהלך בראש ובראשונה להלחם עם ישראל, ויתירה מזה,
 כמו שכתוב⁵ ויבא עמלק וילחם עם ישראל, היינו, שאף-על-פי שבני ישראל לא היו
 בגבולו, מכל-מקום, בא עמלק לגבול מחנה ישראל להלחם עמם, ועל-ידי-זה פעל תנועה
 של היפך היראה אצל שאר הגוים, כדאיתא במדרש⁶ משל לאמבטי רותחת שאין כל בריה
 יכולה לירד בתוכה, בא בן בליעל אחד קפץ וירד לתוכה, אף-על-פי שנכוה, הקרה אותה
 (ציננה) בפני אחרים, כך כשיצאו ישראל ממצרים נפל פחדם על כל האומות, כיון שבא
 עמלק ונזדווג להם, אף-על-פי שנטל את שלו מתחת ידיהן, הקירן לפני אומות העולם.
 וכיון שעמלק הוא ראשית גוים, ראשית ומקור תנועת ההתנגדות בכל שאר גוים, לכן
 אחריתו עדי אובד, אף-על-פי שאצל שאר גוים יהיה ענין של בירורים, שיוכל להיות אצלם
 לעבדו שכם אחד.

והנה כיון שהתורה היא נצחית⁷ בכל זמן ובכל מקום, ומה גם שכל הענינים שישנם
 בגשמיות באים על-ידי השתלשלות מהענינים הרוחניים, הרי מובן שענין הנ"ל ישנו
 בכל זמן ובכל מקום בעבודה הרוחנית. וכללות הענין הוא, שעמלק ענינו חוצפה וגאווה,
 וענין זה הוא ראשית גוים, ראשית ומקור לכל שבע המדות הלא-טובות, ולהיותו ראשית
 גוים, לכן אחריתו עדי אובד.

(ב) ויובן בהקדם כללות ענין עבודת האדם שהיא לפי אופן הדרגות שישנם בנפש האדם⁸,
 שכללותם חמשה דרגות, נפש רוח נשמה חיה יחידה⁹, אך עיקר העבודה

(י"ל בקונטרס בפ"ע – קה"ת תש"ל* – בתוספת איזה הערות
 מכ"ק אדמו"ר שליט"א, ואח"כ בסה"מ פר"ת ע' רעח ואילך.
 ע' רפז ואילך).

(8) ב"ר ספי"ד. דב"ר ספ"ב. זח"ב קנח, ב. ועוד. – וראה
 רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ד ה"ח (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א
 בסה"מ פר"ת שם).

(1) בלק כד, כ.

(2) צפני' ג, ט.

(3) בשלח טו, טו.

(4) שם יז, ח.

(5) תנחומא תצא ט. פרש"י תצא כה, יח.

(6) ראה תניא רפי"ז.

(7) בהבא לקמן ראה ד"ה זכור וד"ה והי' כאשר ירים פר"ת

(* וראה גם ד"ה זכור וד"ה והי' כאשר ירים תש"ל (סה"מ תש"ל ע' 174 ואילך).

1 בתמידות היא בהכחות פנימיים שהם נפש רוח ונשמה. וכללות סדר העבודה בנפש רוח
 2 ונשמה הוא באופן שנשמה היא במוח, רוח בלב, ונפש בכבד.⁹

3 וביאור הענין, דהנה, נשמה במוח הוא כללות ענין השכל, ובפרט בינה, שענינה הבנה
 4 והשגה, היינו, להבין ולהשיג כל ענין שכלי ולפרטו בפרטיות, וכן להסביר את
 5 הענין אפילו על-ידי ענינים שהם מחוץ להשכל, כמו הצעות ומשלים וכהאי-גוונא שאין
 6 זה גוף השכל (מה-שאיין-כן כשמפרט הענינים שזהו בגופו של השכל). וכיון שנפש
 7 האלקית מצד עצמה כל ענינה בשכל הוא ההבנה וההשגה באלקות ובענינים אלקיים,
 8 ואינה שייכת כלל להשגות אחרות, הרי ענין הבינה בנפש האלקית הוא לבאר ולהסביר
 9 את הענינים האלקיים גם על-ידי ענינים שהם מחוץ להשגה, וגם לפרט (פאנאנדערקלייבן)
 10 את השכל וההבנה וההשגה לפרטיהם. ולדוגמא, שמסביר לעצמו את הענין דהתהוות
 11 היש מהאין, שהוא בדרך אין ערוך, דעם היות שישנו כח הפועל שמתלבש בהנפעל
 12 ומהווה אותו ומקיימו ומחייהו, ובמילא יש לו קצת ערך עמו, מכל-מקום, לגבי בחינת
 13 האלקות שלמעלה יותר, היינו בחינת סובב כל עלמין, הרי זה באין-ערוך לגמרי. וכן הוא
 14 גם בעולמות, וכמו הבלתי-ערך דעולמות בריאה-יצירה-עשיה לגבי אצילות, דבעולמות
 15 בריאה-יצירה-עשיה נכלל מאפשרות הישות עד יש ממש, ובעולם האצילות איהו וחיוהי
 16 חד¹⁰, שזהו ענין שבאין-ערוך, ולכן לגבי עולם האצילות הרי עולמות בריאה-יצירה-עשיה
 17 כלא חשיבי. וכמו-כן הוא בעולם האצילות לגבי למעלה מאצילות, וכן בכללות העולמות
 18 (גם העולמות שלמעלה מאצילות) לגבי אור אין-סוף. וענין זה יכול להסביר לעצמו
 19 על-ידי ענינים שהם מחוץ לשכל זה, ועל-דרך ההסברה מה הנשמה ממלאה את הגוף
 20 כך הקב"ה ממלא את העולם¹¹, שאין זה פירוט הענינים שבשכל האלקי עצמו, אלא
 21 שמסביר לעצמו הענין שהקב"ה ממלא את העולם שיובן אצלו מהבנת הענין שהנשמה
 22 ממלאה את הגוף, וכמו כן מסביר לעצמו הענין דסובב כל עלמין על-ידי ההבנה שגם
 23 בנפש ישנו ענין שהוא בדרך מקיף על הגוף¹², והיינו, שהסברת השכל האלקי היא על-ידי
 24 דוגמא ומשל מענינים שחוץ הימנו. ונוסף לזה ישנו ענין נעלה יותר בבינה, שהוא ענין
 25 ההבנה וההשגה בהפרטים שבשכל האלקי גופא. והיינו, דאף שההתחלה היא על-ידי
 26 הסברה ודוגמא ומשל מענין שחוץ לשכל זה, הנה על-ידי-זה מגיע אחר-כך שיוכל גם
 27 להבין ולהשיג ולפרט הפרטים שבשכל זה גופא (לא על-ידי ענין שחוץ הימנו), ועד
 28 שמגיע לעומק המושג, נקודת התמצית, שזהו עיקר השכל. והיינו, דעם היות שענין הבינה
 29 הוא הבנה והשגה על-ידי ענינים שמחוץ להשכל, ופירוט הענינים שבשכל גופא, הנה
 30 על-ידי-זה נעשה אצלו גישה (א צוטריט) שיוכל להבין ולהשיג גם פנימיות השכל
 31 שלמעלה מלבושי ההשגה.

(11) ויק"ר פ"ד, ח. מדרש תהלים קג, א. וראה ברכות י, א.

(12) ראה סה"מ תר"ס ע' נה. ובכ"מ.

(9) עץ חיים שער כ (שער המוחין) פ"ה. אבן עזרא משפטים

כג, כה.

(10) תקוני זהר בהקדמה (ג, ב).

והנה שורש ענין ההבנה והשגה דבינה, בחינת נשמה, היא מבחינת בינה דאצילות, אלא
שכדי שיהיה נמצא ממנה מציאות הבינה בעולם, היינו, שיהיה הענין דהבנה והשגה
בהנשמה כמו שהיא למטה, צריכה להיות ההתלבשות במלכות דאצילות, וממלכות
דאצילות בבינה ומלכות דבריא, שעל-ידי-זה נעשה השגת הנשמות בגן-עדן, שזהו ענין
שהנשמות יושבים ונהנים מזיו השכינה¹³, על-ידי השגה פנימית דוקא, ואחר-כך נמשך
למטה יותר, בעולם היצירה, ואפילו בעולם העשיה.
אך לפי ביאור זה צריך להבין השגת הנשמות (ההבנה וההשגה דבינה, בחינת נשמה)
באופן שנשמות דבריא-היצירה-עשיה יוכלו להשיג רק עד בחינת מלכות דאצילות,
שהיא שורש ומקור ההבנה וההשגה למטה, ואפילו נשמות הגבוהות, נשמות דאצילות,
יוכלו להבין ולהשיג רק עד בחינת בינה דאצילות. ומכל-מקום רואים אנו שנשמות
הגבוהות כמו רבי שמעון בר יוחאי והאריז"ל וכן הנשיאים שלאחריהם דיברו בענינים
גבוהים מאד, למעלה מבינה דאצילות, ולמעלה אפילו מהעולמות שלמעלה מאצילות, ועד
שדיברו גם בענינים שהם למעלה מהצמצום. ואף שמבואר על זה¹⁴ שהשגתם היתה רק
השגת המציאות ולא השגת המהות, מכל-מקום, כיון שגם השגת המציאות נקראת בשם
השגה, הרי אינו מובן איך אפשר להיות שנשמה שההבנה וההשגה שלה היא לכל היותר
מבחינת בינה דאצילות, תוכל להשיג (אפילו בהשגת המציאות בלבד) דרגות נעלות יותר,
לדבר און פאנאנדערקלייבן זיך (ולהתמצא) בענינים אלו. וביותר יפלא, שהרי ענין ההבנה
וההשגה צריך להביא לידי כך שיהיה ביכולת לכוין ביחודים העליונים, ולא רק יחודא
תתאה, אלא אפילו יחודא עילאה, וענין זה תובעים אצל כל אחד ואחד, לא רק נשמה
דאצילות, ולא רק נשמה דבריא ויצירה, אלא גם נשמות דעשיה, וכמו שכתוב בהקדמה
ד"אמרי בינה" שאלו שאינם משתדלים בזה (לכוון בהיחודים, ולהביא זה בעבודה בפועל)
הם בגדר פושעי ישראל בנשמתם רחמנא-ליצלן, ולכאורה אינו מובן, כיצד יכולה הנשמה
להגיע לדרגא כזו עם הבנה והשגה כזו שיומשך בענין של יחודים כו'. ואין להוכיח מענין
המסירות נפש שתובעים מכל אחד ואחד, כי, ענין המסירות נפש הוא למעלה מטעם ודעת,
ולהיותו למעלה מטעם ודעת אין זה קשור עם בחינת הבינה כמו שהיא למעלה, ובמילא
אין זה פלא שבחינת הבינה כמו שהיא בנפש האלקית של איש הישראלי יכולה להגיע
לשם, כיון שזהו ענין שאינו בסדר ההשתלשלות למעלה, ולא בסדר ההשתלשלות של כחות
האדם למטה. מה-שאינ-כן הענין דיחודים עליונים והכוונה בהם, להיותו קשור עם הבנה
והשגה (לכל הפחות השגת המציאות), אינו מובן איך שייך שיהיה אצל הנשמה ענין של
הבנה והשגה בדרגות שלמעלה משרש ההבנה וההשגה בבחינת בינה דאצילות. אך הענין
הוא, דהנה עצם הנשמה מושרשת בעצמות ומהות אין-סוף ברוך-הוא, ולכן, כשם שלמעלה
נשתלשל עצמות ומהות אין-סוף ברוך-הוא ונתלבש בהענינים שלמטה הימנו, עד לספירת

רעח ואילך. סהמ"צ להצ"צ קעב, ב ואילך. ועוד.

(13) ברכות יז, א. וראה תניא פל"ט.

(14) תניא אגה"ק ס"ט. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ג ח"א ע'

1 הבינה דאצילות, ועל-ידי ספירת הבינה נמשך למטה יותר, ועד לעולם העשיה, כך גם עצם
 2 הנשמה שמקושרת עם העצמות למעלה, נמשכת ובאה בהבנה והשגה שבנשמה, ולכן,
 3 אפילו על-ידי הבנה והשגה יש להנשמה שייכות להענינים שלמעלה לגמרי מהבנה והשגה,
 4 אפילו למעלה מכל סדר השתלשלות, ועד למהות ועצמות אין-סוף ברוך-הוא. ולכן תובעים
 5 שעל-ידי הבנה והשגה יבוא ליחודים העליונים ולכוין בהם, שזהו ענין שמע ישראל הוי'
 6 אלקינו הוי' אחד¹⁵, דשמע הוא גם מלשון הבנה והשגה, והבנה והשגה זו מגעת בהוי'
 7 אחד. וזהו כללות העבודה דנשמה שבמוח, שכללותה ועיקרה הוא הבנה והשגה.

8 (ג) ורוח שבלב הוא כללות ענין המדות. וענינו בנפש האלקית, שיש בה כח מיוחד שענינו
 9 הוא להיות אהבה ויראה ושאר המדות שהם ענפי האהבה והיראה. והיינו, דכשם
 10 שיש בהנשמה כח להבין ולהשיג באלקות עד לדרגות היותר נעלות, כמו-כן יש בהנשמה
 11 כח להתעורר באהבה ולהתעורר ביראה, לאהבה את הוי' אלקיך¹⁶ וליראה את הוי' אלקיך¹⁷,
 12 וכל הענפים שמסתעפים מזה. וענין זה אינו רק שמצד ההתבוננות וההשגה בא לידי אהבה
 13 ויראה, אלא הענין המבואר כאן הוא שהתעוררות המדות הוא כח בפני עצמו. והראיה לזה
 14 מב' ענינים. ענין הא', דהנה, בכללות עבודת האדם שנכללת בעבודת התפלה ישנו ענין
 15 פסוקי דזמרה, כמאמר רבותינו ז"ל¹⁸ לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואחר-כך יתפלל,
 16 שעל-ידי סיפור שבחו של מקום מתעורר באהבה ויראה. והרי סיפור שבחו של מקום אינו
 17 ענין של הבנה והשגה גמורה, כי אם שמספר מה שידוע ממה שסיפרו לו, ועל-דרך בן
 18 כפר או אפילו בן כרך שראה את המלך¹⁹ ומספר אחר-כך את יקר תפארת גדולתו, שאין
 19 זה מוכרח להיות באופן שמבין ומשיג זאת, כי אם שמספר מה שראה, וגם כשמספר זאת
 20 לאחר זמן הרי זה פועל בו רגש של אהבה ויראה, אף-על-פי שאין לו בזה הבנה והשגה
 21 גמורה. ומזה מוכרח שיש כח מיוחד להתעוררות המדות גם כשאננם נמשכים על-ידי
 22 ההתבוננות בשכל, וענין השכל אינו אלא להסיר את הדבר המעכב ולהזכיר על ענין האהבה
 23 והיראה. וענין הב', שגם במדות הנמשכות מן השכל כמו בדרך ממילא, הרי לכאורה אינו
 24 מובן כיצד נמשכות המדות מן השכל, בה בשעה ששכל ומדות הם ב' ענינים שונים, ויתירה
 25 מזה, ענינים הפכיים, שהרי ענין המוחין הוא התיישבות והמשכה מלמעלה למטה, וענין
 26 המדות הוא התפעלות והתרגשות ועליה ומרוצה בדרך מלמטה למעלה, וכיון שאי-אפשר
 27 שיומשך בדרך ממילא ענין שהוא מהות אחר לגבי הענין שממנו נמשך, אינו מובן איך
 28 אפשר שמהשכל יומשך בדרך ממילא ענין המדות. אך הענין הוא, שגם המשכת המדות
 29 מן השכל היא מצד זה שבלא-הכי יש בנפש האלקית כח בפני עצמו (שאינו קשור עם
 30 כח ההבנה וההשגה שבנפש האלקית) להתעוררות אהבה ויראה, ולכן כאשר ניתוסף בזה
 31 גם פעולת השכל (בשעת דער שכל טוט נאך צו אין דערויף), הרי זה מתקשר עם ענין

(18) ברכות לב, א.

(19) ע"פ לשון חז"ל – חגיגה יג, ב.

(15) ואתחנן ו, ד.

(16) שופטים יט, ט. נצבים ל, ו; טז, כ.

(17) עקב י, יב.

1 התעוררות המדות כפי שהוא כח בפני עצמו. וזהו שגם המדות השכליות באות בדרך
2 ממילא, שזהו על-ידי הכח הנקרא בשם רוח, שענינו הוא התפעלות והתרגשות, ומשכנו
3 בלב, מקום משכן המדות.

4 (ד) ונוסף לזה היא המדריגה הג' הנקראת בשם נפש, והוא ענין התפעלות הנפש רק
5 בהנוגע להפועל, מעשה בפועל, הן בהקו דעשה טוב והן בהקו דסור מרע. וגם
6 ענין זה הוא כח בפני עצמו בנפש האלקית, שמצד טבע נפש האלקית מוכרח הוא לעשות
7 ענין שהקב"ה רוצה שיעשה אותו, ואינו יכול לעשות ענין שרצונו של הקב"ה שימנע
8 מלעשותו. והיינו, דכשם שנתבאר לעיל בבחינת רוח שאין זו המשכה ופועל יוצא מבחינת
9 נשמה, כך גם בחינת נפש אינו ענין שנמשך מבחינת הרוח שבנפש האלקית, ענין המדות,
10 וגם לא מבחינת הנשמה שבנפש האלקית, ענין השכל, אלא הוא כח בפני עצמו. ואף
11 שמבואר בתניא²⁰ שהאהבה היא שורש כל רמ"ח מצוות-עשה וממנה הן נמשכות ובלעדה
12 אין להן קיום אמיתי כי המקיימן באמת הוא האוהב את שם ה' וחפץ לדבקה בו באמת
13 כו', הנה התעוררות האהבה והיראה היא רק כדי שיהיה הקיום באמיתיות ומתוך חיות
14 כו', אבל הקיום בפועל יכול להיות גם ללא התעוררות אהבה ויראה שמצד בחינת הרוח
15 שבנפש האלקית, אלא מספיק גם הכח דנפש האלקית הנקרא בשם נפש, שענינו הוא
16 בהנוגע להפועל.

17 (ה) והנה ג' מדריגות אלו, להיותם ענינים של קדושה, הרי הם באופן של התכללות, שבכל
18 אחת מהם נכללות גם שתי המדרגות האחרות. והיינו, שבבחינת נשמה שהוא
19 ענין ההבנה וההשגה שבמוח, יש גם ענין המדות שבשכל, והיינו שיש בשכל נטיה כלפי
20 חסד או כלפי דין, ויתירה מזה, התפעלות שכלית, ויתירה מזה, מדות שכליים, שזהו ענין
21 של מדות, אלא שהמדות הם עדיין במוחין, ומכל-מקום, אין זה מוחין שבמוחין, אלא
22 מדות שבמוחין. ועוד זאת, שמצד ענין ההתכללות יש בבחינת הנשמה גם ענין הפועל,
23 שזהו ענין הבכך של השכל בנוגע לפועל. ונמצא, שבבחינת הנשמה כלולים גם בחינות
24 רוח ונפש. וכן בבחינת הרוח שבנפש האלקית, שכללותו ועיקרו הוא ענין המדות, יש בזה
25 גם ענין ההבנה וההשגה, שיודע בשכלו שצריך להיות אוהב את ה' וירא את ה', שידיעה
26 זו נמשכת ובאה בהרגש הלב. ויש בזה גם הענין דפועל, שהרי התפעלות הלב באהבה
27 ויראה דורשת להזהר מדבר לא טוב שעל ידו נעשה נפרד מה', ולעשות דבר טוב שעל ידו
28 יהיה מקושר לה'. וכמו-כן בהקיום בפועל (בחינת נפש) נכלל גם הענין דאהבה ויראה
29 (רוח) וידיעה והשגה (נשמה), שזוהי הידיעה וההשגה שיודע שמקבל עליו מלכותו יתברך
30 ברצון ואהבה לעשות רצונו, ומקבל עול מלכות שמים לירא שלא למרוד בו ולעבדו בכל
31 מיני עבודת עבד כו'. וזהו כללות ענין ג' הכחות נשמה רוח ונפש, שהם הכחות פנימיים
32 דנפש האלקית שמתלבשים בנפש הבהמית ואחר-כך בגוף האדם, ועל ידם צריך האדם
33 לעבוד עבודתו לשמש את קונו.

(ו) אך את זה לעומת זה עשה האלקים²¹, שגם בנפש הבהמית, ישנם ג' הבחינות דנשמה
 רוח ונפש, דאף שנפש הבהמית עיקרה מדות, מכל-מקום, יש בה גם שכל, ובודאי
 שיש בה הענין של פועל ממש. ובפרטיות יותר, הנה ההבנה וההשגה דנפש הבהמית (בחינת
 נשמה) היא באופן שאינה שייכת להבנות והשגות רוחניים ונעלים, כי אם להבנה והשגה
 בענינים גשמיים וחומריים, ואילו להבנה והשגה אלקית אינה שייכת כלל, ובשביל זה
 צריכה נפש האלקית להתייגע ביגיעה רבה ועצומה כדי שגם הנפש הבהמית תתחיל להבין
 השגה אלקית. וזהו גם מה שרואים כמה בני אדם שכאשר מסבירים להם ענין בפנימיות
 התורה, אין להם בזה שום געשמאק, ועד כדי כך, שאין להם בזה הבנה והשגה כלל, שזהו
 מצד התגברות נפש הבהמית, שמצד עצמה אינה שייכת להבנות והשגות בענינים שאינם
 חומריים, או לכל הפחות אינם גשמיים, ולכן, ענין של פנימיות התורה, השגה אלקית, אינו
 מתקבל ואינו מונח אצלם (עס האָט ניט באַ זיי קיין אָפלייג און קיין קלעפ). וישנו הכח
 שלמטה מזה, שהוא בחינת הרוח דנפש הבהמית, שענינו הוא המשכת נפש הבהמית שאוהב
 את כל הענינים הגשמיים, וירא מכל הענינים שיכולים לבלבל ולנתק אותו (אָפרייסן אים)
 מענין גשמי. וזהו כללות ענין המדות דנפש הבהמית, שהאהבה והיראה הם בענינים
 גשמיים וחומריים. וכשם שבקדושה ישנם מדות שכליות ומדות טבעיות, כן הוא גם בנפש
 הבהמית, שיש מדות שבאות מצד ההבנה וההשגה בהדברים גשמיים, ובמילא גם המדה
 היא לפי אופן ההבנה וההשגה, ולכן כאשר אינו מעמיק בהטוב גשמי, לכל הפחות באופן
 שיבין זאת בהבנה וההשגה, אזי אין לו שייכות לדבר זה. אך לפעמים יכול להיות הרגש
 הלב באופן כזה שאף-על-פי שאינו מנצל את ענין השכל או שעדיין אינו בעל שכל,
 מכל-מקום, יש אצלו המשכה להדבר מצד הרגש הלב. ומצד זה שהבנתו והשגתו מונחת
 בענינים גשמיים וחומריים, ועד שנעשה מושקע בזה ולבו נמשך אחר זה, נעשה לבו אטום
 לגמרי, כדאיתא בגמרא²² שעל-ידי חמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת נעשה מעמד ומצב
 דהחרש היה לבם, ועד שמזה נמשך גם בנוגע לפועל, שיש לו שייכות רק לענינים גשמיים
 וחומריים, ואילו בנוגע לענין אלקי, ענין דקדושה, הנה לא זו בלבד שאין לו הבנה והשגה,
 ואפילו לא הרגש, ענין של מדות, אלא שאין אצלו אפילו הקיום בפועל ממש.

אמנם בנוגע לכל הענינים דנפש הבהמית שהם בבחינת נפש רוח נשמה, להיותם כחות
 פנימיים, יש על זה עצה, והעצה היא להרבות בהאור דנפש האלקית, החל מבחינת
 נשמה, שהוא ענין ההבנה וההשגה, היינו, שיתעמק בהעמקה יתירה בהבנה והשגה בענינים
 אלקיים, ועל-ידי הממוצע דנפש השכלית יסבירו גם לנפש הבהמית, וענין זה יוציא אותו
 מהמעמד ומצב שנמצא בו, ועד שיבוא למעמד ומצב הפכי, שיברר ויעלה את הענינים
 הגשמיים, שזהו מפני שניתן כח לנשמה לבררם ולזככם ולהעלותם על-ידי-זה שתעבוד
 עבודתה בהם.

אדמו"ר שליט"א בסה"מ פר"ת שם).

(21) קהלת ז, יד. וראה תניא פ"ו.

(22) שבת קמז, ב. נת' בד"ה החודש הזה, תרכ"ו (הערת כ"ק

וזֶהוּ מֵה שִׁכְתוּב²³ וְכֹרוֹת עִמּוֹ הַבְּרִית לַתֵּת אֶת אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְגו' (וּמוֹנָה בְּכָתוּב כָּל הַשְּׁבַעַה ¹
עֲמִמִּין, שְׁבַע מִדּוֹת), וּמִסִּיִּים וְתִקֵּם אֶת דְּבָרֶיךָ כִּי צָדִיק אַתָּה. וּלְכַאוּרָה אֵינוֹ מוֹבֵן, מֵהוּ ²
הַצּוֹרֵךְ בַּהֲעִילוֹי דְּכִי צָדִיק אַתָּה, הִרִי גַם בְּלֹא-הִכִּי מוֹבֵן בְּפִשְׁטוֹת שֶׁהַקֶּב"ה צָרִיךְ לִקְיִים ³
דְּבָרָיו. אֲךָ הָעֲנִין הוּא, דְּפִסּוֹק זֶה בֹּא בַּהֲמִשָּׁךְ לְפִסּוֹקִים שֶׁלִּפְנֵי-זֶה, אַתָּה הוּא הוֹי' לְבִדָּךְ אַתָּה ⁴
עֲשִׂית אֶת הַשָּׁמַיִם שְׁמִי הַשָּׁמַיִם גּו' הָאֶרֶץ גּו' הַיָּמִים גּו'²⁴, וְלֹאחֲרֵי-זֶה מִמְּשִׁיךְ אַתָּה הוּא הוֹי' ⁵
הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר בַּחֲרַת בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאוּר כַּשְׁדִּים וּשְׁמַת שְׁמוֹ אַבְרָהָם גּו'²⁵, וּמִסִּיִּים וְכֹרוֹת ⁶
עִמּוֹ הַבְּרִית וְגו', שֶׁבְּפִסּוֹקִים אֵלֶּה נִתְּבָאֵר כָּלִלוֹת סֹדֵר הַבְּרִיאָה וְסֹדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת עַד ⁷
לַהֲפַעְלָה שְׁעַל-יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם. וּמִתַּחֲלִיל בְּכָתוּב אַתָּה הוּא הוֹי' לְבִדָּךְ²⁶, אַתָּה, קֵאִי עַל ⁸
"עֲצָמוֹת וּמֵהוֹת", כַּמְּבֹאֵר בַּכֹּמָה מִקּוֹמוֹת²⁷ שְׁדוּקָא עַל הַ"עֲצָמוֹת" אֲפֻשֶׁר לֹמַר אַתָּה בְּלִשׁוֹן ⁹
נוֹכַח, כִּיּוֹן שֶׁנִּמְצָא בְּכָל מָקוֹם, דְּלִית אַתָּה פְּנוּי מִיֵּנִי²⁸. הוּא, קֵאִי עַל הָאוּר כִּמוֹ שֶׁהוּא ¹⁰
בַּהֲעֵלֶם, הֵינּוּ כִּמוֹ שֶׁהוּא לְעַצְמוֹ. הוֹי', קֵאִי עַל סֹדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת כִּמוֹ שֶׁהוּא לְפָנֵי הַצִּמְצוּם. ¹¹
וְכָל עֲנִינִים אֵלּוֹ (אַתָּה הוּא הוֹי') הֵם לְבִדָּךְ, לְפִי שְׁאִין שֶׁם שׁוֹם מְצִיאוֹת שֶׁל עוֹלָמוֹת, שֶׁהִרִי ¹²
זֶה קוֹדֵם הַצִּמְצוּם. וְלֹאחֲרֵי-זֶה מִמְּשִׁיךְ אַתָּה עֲשִׂית אֶת הַשָּׁמַיִם שְׁמִי הַשָּׁמַיִם, דְּקֵאִי עַל ¹³
הַמְּקִיפִים הָעֲלִיוֹנִים, בַּחֲנִינֵת טַהֲרָה וְטַהֲרָה תִּתָּאֵה, שֶׁהֵם לְמַעַלָּה מֵעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, ¹⁴
שֶׁזֶּהוּ עֲנִין הַמְּקִיפִים כְּפִי שֶׁהֵם לְאַחַר הַצִּמְצוּם. וּמִמְּשִׁיךְ הָאֶרֶץ גּו' הַיָּמִים גּו', שֶׁזֶּהוּ עֲנִין ¹⁵
סֹדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁנִּחְלַק לִים וִיבִשָּׁה (אֶרֶץ), שֶׁהֵם עֲלֵמָא דְּאַתְכִּסְיָא וְעֲלֵמָא דְּאַתְגִּלְיָא²⁹, ¹⁶
סְפִירַת הַבֵּינָה וְסְפִירַת הַמַּלְכוּת, כִּידוּעַ בְּעֲנִין בְּרוּךְ הוֹי' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד ¹⁷
הָעוֹלָם³⁰, שֶׁנִּמְשָׁךְ הָאוּר הָאֱלֹקִי בְּעֲלֵמָא דְּאַתְכִּסְיָא וּבְעֲלֵמָא דְּאַתְגִּלְיָא, שֶׁבִּזָּה נִכְלָל כָּל סֹדֵר ¹⁸
הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת מְרִישׁ כָּל דְּרָגִין עַד סוֹף כָּל דְּרָגִין. וּמִמְּשִׁיךְ בְּכָתוּב, אַתָּה הוּא הוֹי' הָאֱלֹקִים ¹⁹
אֲשֶׁר בַּחֲרַת בְּאַבְרָם, שֶׁזֶּהוּ הַהִתְבּוֹנְנוֹת בִּזָּה שֶׁכָּל סֹדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת (שֶׁנִּתְּבָאֵר לְפָנֵי-זֶה) ²⁰
תְּכַלִּית עֲנִינוֹ הוּא הַבְּחִירָה בְּאַבְרָהָם, אַחַד הֵיָה אַבְרָהָם³¹, דְּבַחֲרִירָה זֶה הִתָּה בְּאַבְרָם, קוֹדֵם ²¹
שֶׁנִּתְּוֹסֵף לוֹ אוֹת ה'"א, שֶׁכִּבְּרָ אִזְּ הַכִּיר אֶת בּוֹרְאוֹ וְעַמֵּד בְּכָל הַנְּסִיווֹת, שְׁעַל-יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ זֶה ²²
נַעֲשִׂית הַיִּצִּיָּאָה (הוֹצֵאתוֹ) מֵאוּר כַּשְׁדִּים, שֶׁהוּא עֲנִין הַיִּצִּיָּאָה מִכָּל הַהִגְבְּלוֹת וּמִכָּל הַהֲעֵלְמוֹת ²³
וְהַהֲסַתְרִים ד'לְעוֹמֶת-זֶה" וְסֹדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וּשְׁמַת שְׁמוֹ אַבְרָהָם, בְּתוֹסַפַּת ה'"א, אֲב הַמּוֹן ²⁴
גּוֹיִם נִתְּתִיךְ³², כְּדִי לְהַתְּחִיל אֶת עֲנִין הַבִּירוּרִים דְּכָל הַגּוֹיִים שֶׁכָּלִלוֹתָם הֵם שְׁבַעַה אוֹמוֹת, ²⁵
שֶׁזֶּהוּ אוֹמְרוֹ וְכֹרוֹת עִמּוֹ הַבְּרִית לַתֵּת אֶת אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְגו' לַתֵּת לְזַרְעוֹ, שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ כָּל הַשְּׁבַעַה ²⁶
אוֹמוֹת כְּדִי לְפַעּוֹל בָּהֶם כָּלִלוֹת עֲנִין הַבִּירוּרִים. וּמִמְּשִׁיךְ בְּכָתוּב וְתִקֵּם אֶת דְּבָרֶיךָ כִּי צָדִיק ²⁷
אַתָּה, שֶׁעֲנִין זֶה נֹוֹגַע לְאוֹפֵן הַבִּירוּר. דִּהְנֵה, עֲנִין הַבִּירוּר יִכּוֹל לְהִיּוֹת בְּאוֹפֵן שִׁתְּבַטֵּל לְגַמְרִי, ²⁸
עַדִּי אוֹבֵד. וְעַל זֶה אוֹמֵר שְׁכִיּוֹן שְׁצָדִיק אַתָּה, וְעֲנִינוֹ שֶׁל צָדִיק הוּא כִּמוֹ שִׁכְתוּב³³ אֲמָרוֹ צָדִיק ²⁹

(23) נַחֲמִי' ט, ח.

(24) שֵׁם, ו.

(25) שֵׁם, ז.

(26) רָאָה ג"כ ד"ה כִּי קְרוֹב, תְּרַע"ח נְסַה"מ תְּרַע"ח ע' תַּבְּנָ וְאֵילֶךְ]. — הָעֵרַת כ"ק אֲדַמּוֹרִי שְׁלִיט"א בְּסַה"מ פִּרְתָּ שֵׁם.

(27) רָאָה גַם סַה"מ תְּרַע"ח שֵׁם. תְּרַס"ס ע' מִג וְאֵילֶךְ. עֲזַרְתָּ

ע' קִיז וְאֵילֶךְ.

(28) תְּקוּנֵי זֶהר תנ"ז (צא, ב).

(29) לְקוּרָת בְּשִׁלַּח יד, ב וְאֵילֶךְ. וּבְכ"מ.

(30) תְּהִלִּים קו, מַח. וְרָאָה אוֹה"ת (יֵהֵל אוּר) לְתַהֲלִים עַה"פ.

(31) יִחְזַקְאֵל לֵג, כֹּד.

(32) לֵךְ לֵךְ יז, ה.

(33) יִשְׁעִי ג, יו"ד.

1 כי טוב, הנה טבע הטוב להטיב³⁴, להציל ולהעלות את כל ניצוצות הקדושה, שזהו ענין
 2 ותקם את דברך, להקים ולהעלות את כל ניצוצות הקדושה שנמצאים ב"לעומת-זה". וזהו
 3 וכרות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני גו', כדי שיהיה ותקם את דברך, להקים ולהעלות
 4 את ניצוצות הקדושה שבכל השבעה עממין. ומצד הכריתת ברית הנ"ל יש בכחם של ישראל
 5 לברר הבירורים ד"לעומת-זה", על-ידי העבודה הפנימית דנפש-רוח-נשמה שבנפש
 6 האלקית, באמצעות שכל האנושי והבהמי שבנפש הבהמית והטבעית.

7 (ז) **אמנם** כל האמור לעיל הוא בנוגע לעבודה שמצד הדרגות דנפש רוח נשמה, שכללותם
 8 כחות פנימיים שבאים בהתלבשות, ובמילא יש בהם הגבלה ומדידה. אך ישנו
 9 אופן נעלה יותר בעבודה שבא מצד ענין עמוק יותר בנפש האלקית דקדושה, שהוא ענין
 10 כחות המקיפים, שנקראים בכללות בשם חיה יחידה.

11 **ויובן** על-פי החילוק שבין השגה בשכל (בחינת נשמה) לענין ההכרה וראיה. דהנה, ענין
 12 ההשגה הוא באופן שיודע את הענין מצד שכל והסברה, והיינו שאין זה באופן
 13 שהוא בעצמו יודע את הדבר, אלא שהשכל מסביר ומחייב שהוא כך, והרי זה על-דרך
 14 דוגמא שאדם שמחוץ הימנו מספר לו איזה ענין, ולא באופן שהוא בעצמו ראה את הדבר.
 15 ולכן, גם לאחר שהבין הדבר בשכלו, יכול לבוא חכם גדול יותר ולשאול כמה קושיות
 16 ולהביא כמה ראיות להיפך, ועל-ידי-זה יתעורר אצלו ספק באמיתיות הענין שהבין בשכלו,
 17 ועד שמצד הקושיות וההעלמות והסתרים יכול לבוא לחלוק על כללות הענין. אך ישנו
 18 אופן נעלה יותר, שלאחרי שהבין והשיג את הענין, מעמיק בו בדעת חזק, עד
 19 שסוף-כל-סוף בא לידי הכרה, שיודע ומכיר בעצמו שהענין הוא כך. והדוגמא לזה, כפי
 20 שרואים שהתינוק יודע לקרוא אבא³⁵ עוד לפני שנעשה בעל שכל, והרי הכרת התינוק היא
 21 באופן כזה שאי אפשר לסתור זאת על-ידי קושיות בשכל, כיון שהכרתו אינה מצד השכל.
 22 ועל-דרך-זה אפשר להיות גם אצל גדול בשכל, שאף-על-פי שבא לענין זה על-ידי ההבנה
 23 והשגה בשכל, הנה על-ידי ההעמקה בהשכל גופא יכול לבוא לידי הכרה, שיודע ומכיר
 24 בעצמו שהענין הוא כך. ועד שמהכרה זו בא לאופן נעלה יותר, שנעשה אצלו ראיית עין
 25 השכל כאילו רואה בראיה מוחשית בעיני בשר, שאז אי-אפשר לסתור אצלו את ההתאמתות
 26 שבדבר על-ידי קושיות וסתירות שמצד הבנה והשגה, כיון שהוא בעצמו רואה את הענין
 27 כמו שהוא. וכאשר רואה את הענין כמו שהוא, הנה כשישנו דבר המנגד, מסתיר ומעלים,
 28 אזי בכחו לעבוד עבודתו בההעלם והסתור (דורכא רבעטן אים), לבטלו או לבררו. וזהו ענין
 29 העבודה שמצד כח החכמה שבנפש, שבמדריגות הנשמה נקראת בשם חיה, והוא ענין
 30 הראיה דחכמה, שהביטול שנעשה על ידה הוא ביטול עצמי, היינו, שאין זה ביטול שבא
 31 מבחוץ הימנו, שזהו ביטול היש שבא על-ידי הבנה והשגה שהשכל מבין דבר שמחוץ
 32 הימנו, אלא זהו ביטול עצמי, ביטול במציאות.

(35) ראה ברכות מ, א. לקו"ת צו יב, ב. ובכ"מ.

(34) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' ה ובהערת

כ"ק אדמו"ר שליט"א שם.

אמנם גם הביטול שמצד החכמה (בחינת חיה) הוא באופן שיש מציאות של מנגד¹
שצריכים לבטלה ולבררה כו', והרי זה על-דרך המבואר באמרי בינה³⁶ שיש בחינת²
האין שנמשך לבטל את היש, והיינו, שהאין מתעסק לבטל ענין שמחוץ הימנו, שמזה גופא³
מוכח שהיש קודם לו, וגם יש לו איזה ערך לגבי האין. ולמעלה מזה היא העבודה שמצד⁴
יחידה שבנפש, שחבוקה ודבוקה בכך³⁷, ומצד בחינה זו אין מלכתחילה מציאות אחרת⁵
שצריכים לבטלה, כיון שאין שום מציאות כלל מלבד "עצמות ומהות" אין-סוף. וכללות⁶
העבודה שמצד חיה-יחידה היא באופן שעל ידם יכולים לבטל גם ענינים כאלה שאי אפשר⁷
לבטלם על-ידי השכל (כדלקמן).⁸

ח) והנה מצד הענין דזה לעומת זה עשה האלקים, הרי כשם שישנו ה"לעומת-זה" לנגד⁹
הבחינות נפש רוח נשמה, כמו כן ישנו גם ה"לעומת-זה" כנגד הבחינות¹⁰
דחיה-יחידה, שזהו ענינו של עמלק, חוצפה וגאווה בלא תגא³⁸. והענין בזה, שיש ב' אופנים¹¹
בגאווה (גאה גאה³⁹), גאווה שיש לה הבנה בשכל, וגאווה ללא טעם⁴⁰. גאווה שיש לה הבנה¹²
בשכל היא כמו שכתוב⁴¹ אל יתהלל חכם בחכמתו גו' עשיר בעשרו, היינו, שלהיותו עשיר,¹³
וחושב אשר כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה⁴², או אפילו כשמגיע להשגה והכרה¹⁴
שזהו מה שניתן לו מלמעלה, אבל אף-על-פי-כן חושב שזה מגיע לו ויכול לתבוע בזרוע⁴³,¹⁵
הנה מזה בא לידי ישות וגאווה. וכיון שגאווה זו נמשכת מן השכל, אזי המלחמה כנגדה¹⁶
וביטולה יכולים גם כן לבוא על-ידי השכל. אך יש גאווה שהיא באופן של דל גאה (כדאיתא¹⁷
בגמרא⁴⁴), דאף-על-פי שהוא עצמו יודע שאינו עשיר ואינו חכם, מכל-מקום הרי הוא גאה,¹⁸
שזהו ענין של חוצפה בלי טעם. וענין זה אי אפשר לבטל על-ידי השכל, כיון שאינו בא¹⁹
על-ידי השכל ואינו שייך לשכל. וזהו כללות הענין דעמלק⁴⁵, שאף-על-פי שהיה מעמד²⁰
ומצב דאמבטי רותחת, אז נבהלו גו' נמוגו גו', שנפל עליהם אימתה ופחד, מכל מקום,²¹
ויבא עמלק וילחם עם ישראל, שזהו ענין של חוצפה וגאווה בלי טעם. ובשביל זה לא²²
מספיקה העבודה שמצד נפש רוח נשמה בלבד, כי, להיותם כוחות פנימיים הקשורים עם²³
הבנה והשגה, והם במדידה והגבלה, יכולים לפעול רק בענינים הקשורים עם מדידה²⁴
והגבלה, מה-שאינ-כן בנוגע לענין שאין בו הגבלות וטעמים כו'. וכדי להלחם בעמלק²⁵
צריכה להיות התעוררות כחות המקיפים של נפש האלקית, חיה-יחידה.²⁶

(36) שער הק"ש פנ"ח (נג, ד). וראה גם אוה"ת וישלח רלא, ב ואילך.

(37) נוסח הושענות ליום ג'.

(38) ראה סנהדרין קה, א.

(39) לשון הכתוב – בשלח טו, א.

(41) ירמ' ט, כב.

(42) לשון הכתוב – עקב ח, יז.

(43) ע"פ ברכות יז, ב.

(44) פסחים קיג, ב.

(45) ראה גם תו"א תצוה פג, סע"ד. פה, ב. שערי אורה

(40) ראה גם שערי אורה שער הפורים פז, ב ואילך. סה"מ וסה"מ תרס"ה שם.

תרס"ה ע' ריג ואילך.

ט) ועל־זה אמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק⁴⁶, שכדי להלחם
 בעמלק צריכים להיות אנשי משה⁴⁷, שענינו של משה הוא כמו שכתוב⁴⁸ כי
 מן המים משיתיהו, מי החכמה⁴⁹, היינו, שבו נמשך בפנימיות ובהתלבשות (לא רק בחינת
 נפש־רוח־נשמה, אלא) גם בחינת חיה, ולכן על־ידי אנשי משה, שדוקא על ידו נמשכת
 בפנימיות ובהתלבשות גם בחינת חיה (כחות המקיפים), יכול להיות ענין צא הלחם
 בעמלק. והענין בזה, דלכאורה אינו מובן מה שחיה־יחידה הם כחות מקיפים שאינם באים
 בפנימיות ובהתלבשות, שהרי גם בנוגע לבחינת נפש־רוח־נשמה, הנה כדי שיהיו כחות
 פנימיים ויוכלו להתלבש בנפש הבהמית ולאחרי־זה גם בהגוף, הרי זה דוקא בכח המפליא
 לעשות שמקשר רוחניות בגשמיות⁵⁰, ולולי הכח המפליא לעשות הרי גם בחינות
 נפש־רוח־נשמה לא היו יכולים לבוא בפנימיות ובהתלבשות. וא"כ, מצד הכח המפליא
 לעשות, הרי ביכלתו לקשר בהגוף גם הבחינות חיה־יחידה שגם הם יהיו בדרך התלבשות
 ופנימיות. אך הענין הוא, שהכח המפליא לעשות נתגלה רק כדי לקשר רוחניות בגשמיות,
 אבל ברוחניות גופא יש ענינים שיכולים להתלבש גם במקום שיש תערובת טוב ורע, ויש
 ענינים שאינם יכולים להתלבש במקום שיש תערובת טוב ורע, וחיה ויחידה הם כחות
 כאלה שאינם יכולים לבוא במקום שיש בו תערובת טוב ורע. ועל־דרך שמצינו שיש ענינים
 נעלים שיכולים לבוא גם בבריאה־יצירה־עשיה, וכמו בחינת עולם האצילות, שנמשך
 ומתלבש לא רק בעולמות בריאה ויצירה, אלא גם בעולם העשיה, כמבואר ב"אגרת הקדש"
 דיבור־המתחיל איהו וחיה⁵¹ שהארת הקו שהיה מאיר בכלים דיו"ד ספירות דמלכות
 דאצילות בקע הפרסא עמהם כו' והארה דהארה דהארה הוא בכל הנבראים ונוצרים ונעשים
 (גם בעולם העשיה). ועל־דרך־זה מצינו בענין הנבואה שהוא מאצילות, שהנביא נמצא
 בעולם העשיה, ובהיותו בעולם העשיה נמשך ומתגלה אצלו ענין הנבואה שהוא מאצילות.
 והיינו, שהגילוי דאצילות יכול לבוא אפילו בהתלבשות בפנימיות גם במקום שיש בו
 תערובת טוב ורע. אך ישנם גילויים נעלים יותר שאינם יכולים לבוא במקום שיש בו
 תערובת טוב ורע, וכפי שמצינו בענין המילה⁵², שלאחרי שאברהם אבינו עבד עבודתו
 ועמד בכו"כ נסיונות, הנה כדי שיתגלו אורות נעלים ביותר שעל ידם נעשה הענין דוהי'
 תמים⁵³, הוצרך להיות הסרת הערלה, היינו, להסיר גם העלם והסתור כזה שלא הפריע לגילוי
 כל האורות וההמשכות שהיו אצל אברהם קודם המילה. ועל־דרך־זה בכל נפש ונפש
 מישראל, שיש כחות בנפש שיכולים להתלבש בדרך פנימי גם כאשר בנפש הבהמית ובגוף
 יש עדיין תערובת טוב ורע, מה־שאינ־כן הכחות חיה־יחידה אינם יכולים לבוא בהתלבשות

הפסוקים להאריז"ל עה"פ. לקו"ש ח"ו ע' 247. וש"נ.

(50) ראה רמ"א או"ח ס"ו סוס"א.

(51) ס"כ (קלא, ב).

(52) ראה לקו"ת תזריע כא, א.

(53) לך לך יז, א.

(46) בשלח יז, ט.

(47) ראה תו"א שם פג, ב ואילך. סה"מ תש"ט ע' 41; ע'

; 51 ע' 66.

(48) שמות ב, יו"ד.

(49) ראה לקו"ת עקב יז, א. שה"ש לז, ג. וראה לקו"ת ושער

כל זמן שיש בנפש הבהמית ובגוף תערוכת טוב ורע. והנה, במשה כתיב⁵⁴ ותרֹא אותו כי טוב הוא, שכשנולד נתמלא הבית כולו אורה⁵⁵, היינו, שאפילו גופו היה כולו טוב, שלא היה בו תערוכת רע, ולכן ענינו הוא בחינת חיה (יחידה), שאצלו היה יכול לבוא בפנימיות ובהתלבשות אפילו הכח ד"חיה"⁵⁶, וביכלתו להמשיך כח זה בכל אחד ואחד מישראל, על-ידי הענין דבחר לנו אנשים, אנשי משה, שכל אחד ואחד מישראל בוחר (ומגלה) בעצמו את הניצוץ משה שבו⁵⁷, ועל-ידי-זה יכול להיות צא הלחם בעמלק, להלחם עם הענין דחוצפה בלי תגא, גאווה שאין עליה טעם, ולבטל אותה.

(י) וזהו ראשית גוים עמלק גו', שהמקור דכל גוים הוא עמלק שענינו חוצפא בלא תגא, גאווה בלי טעם. והיינו, שלולי הענין דגאווה בלי טעם, הרי גם מצד השכל אין נתינת מקום לענין שאינו על-פי תורה, אלא שישנו ענין הגאווה בלי טעם שהוא ראשית גוים, שורש ומקור שיוכל להיות מקום בהבנה והשגה דשכל שמזה יומשך מדות לא טובות, מדות רעות. אמנם, כאשר האדם עובד עבודתו, ומתחיל בעבודה דצא הלחם בעמלק על-ידי בחר לנו אנשים, שבוחר (ומגלה) בעצמו את הענין דאנשי משה, אזי פועל בעמלק שיהיה אחריתו עדי אובד, שיתבטל לגמרי, דכיון שזהו ענין של חוצפה וגאווה בלי טעם, אין כאן ענין שיוכל להתברר. מה-שאיין-כן בנוגע לשבע אומות, שבע מדות רעות, הנה וכרות עמו הברית גו' לתת לזרעו, שניתן לו הכח מלמעלה, הקב"ה עוזרו, שיוכל לבררם על-ידי עבודתו, שהתחלתה ויסודה הוא ענין דקבלת עול, שבזה מתקשר גם עם ענין העבודה שמצד חיה-יחידה, שחבוקה ודבוקה כך, דכיון שנעוץ תחלתן בסופן⁵⁸, לכן קשורה העבודה שמצד חיה-יחידה עם העבודה דפועל ממש, ועל-ידי-זה מברר את השבעה עממין, שנותן לך נחלה לרשתה⁵⁹, שיוורש את ארץ כנען ועושה ממנה ארץ ישראל, ולאחרי-זה: והיה בהניח ה' אלקיך לך מכל אויבך גו', אזי תמחה את זכר עמלק, ולאחרי-זה באופן נעלה יותר, מחה אמחה את זכר עמלק⁶⁰, דעם היות שמלחמה להוי' בעמלק מדר דר⁶¹, מדרא דעלמא דין ומדרא דמשיחא כו' (כמו שכתוב בתרגום⁶²), הנה על-ידי ההתקשרות עם משה, שאתפשטותי' בכל דרא ודרא⁶³, שהוא ממשיך את העבודה דמסירות נפש שתומשך ותפעל בעבודה שמצד נפש-רוח-נשמה, אזי נעשית על ידו (ער פירט דורך) המלחמה להוי' בעמלק מדר דר, בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו.

(59) תצא כה, יט.

(60) בשלח יז, יד.

(61) שם, טז.

(62) תיב"ע עה"פ.

(63) תקוני זהר תס"ט (קיב, א. קיד, א).

(54) שמות ב, ב.

(55) סוטה יב, א. ועוד.

(56) ראה רמ"ז לזח"ב מ, ב. לקו"ת צו ח, ג.

(57) ראה תניא רפמ"ב.

(58) ספר יצירה פ"א מ"ז.

בס"ד. שיחת חג הפורים ה'תשט"ו*.

בלתי מוגה

- כה. ...בהמשך להמדובר לעיל בהמאמר¹⁶⁸ אודות החילוק שבין ענינים פנימיים וענינים מקיפים – יש להוסיף ולבאר זאת גם באותיות פשוטות:
- יש ענינים שהכל מודים שאם נכשלים בהם הרי זה דבר בלתי-רצוי; אבל יש ענינים שגם אם מתנהגים בהם באופן בלתי-רצוי, יש להיצה"ר טעם מן המוכן שלא להאשים את עצמו, כיון שאין זה נוגע כל כך: מדובר רק אודות ענינים שהם ב"דעות", ללא שייכות למעשה, או שמדובר אודות ענינים שהם בדקות מן הדקות בלבד, וכיו"ב, ובמילא, כיצד אפשר לבוא בטענה שיש אצלו פרט קטן שאינו כדבעי – בה בשעה שבכל הענינים הגדולים, הענינים שע"ד המיצוע, ואפילו ענינים קטנים, הנהגתו היא כדבעי.
- והכלל בזה – שכאשר החטא ועון הוא בענינים פנימיים (שהכל מודים שהוא ענין בלתי-רצוי), אזי גם כפרת העון היא על ידי ענינים שבמדידה והגבלה, לפי ערך הענין שנכשל בו; אבל כאשר החטא ועון הוא בענינים מקיפים, אזי צריכה להיות גם הכפרה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.
- כו. ולדוגמא בנגלה דתורה – כידוע שכל הענינים דפנימיות התורה משתקפים גם בנגלה דתורה: כאשר עושים דבר שאינו כפי רצון הבורא בענינים פנימיים, כמו בעניני אכילה ושתי', שהמאכל והמשקה נכנסים בתוך האדם ונעשים דם ובשר כבשרו, הנה כאשר אכילת ושתיית האדם אינה ע"פ תורה, אזי הכפרה על זה היא באופן המדוד ומוגבל לפי ערך הענין, כמו מלקות, וכיו"ב בענינים שיש להם מדידה והגבלה.
- אך ישנם ענינים שיודעים רק שאינם כרצון הבורא, אבל אין כאן דבר שאפשר למשש ("אָנְטאַפֿן זיי – האָט ער ניט וואָס"), וכמו כללות הענין דטומאה וטהרה, כמ"ש הרמב"ם¹⁶⁹ ש"הטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן, ואינן מדברים שדעתו של אדם מכרעתו, והרי הן מכלל החוקים", והיינו, שאין זה ענין שיש בו טעם, הבנה והשגה, וכמו כן אין בו מדידה והגבלה, שהרי מספיק בנגיעה קלה, לרגע קטן, באבר קטן שבקטנים – כדי לטמא רח"ל את כל הגוף, כולל גם המוח והלב;
- ולכן, גם ביטול הטומאה נעשה ע"י ענין הטבילה דוקא [יש אמנם גם ענינים נוספים מלבד הטבילה, שהרי יש ענינים שבהם צ"ל גם קרבן, אבל לכל לראש צ"ל ענין הטבילה] – "במים יובא גוי וטהר"¹⁷⁰ – שצריך "שיטבול כל גופו (כולל גם "כל שער ראשו"). . אם טבל כולו חוץ מראש אצבע קטנה עדיין הוא בטומאתו"¹⁷¹, היינו, שגם החלק שטבל במים נשאר בטומאתו כמו קודם הטבילה.
- [ועוד זאת – שאע"פ ש"דבר תורה אם הי' דבר החוצץ חופה את רוב האדם . . אם אינו מקפיד עליו . . אינו חוצץ . . וכן אם הי' חופה מיעוטו אינו חוצץ אע"פ שהוא מקפיד עליו", מ"מ, "מדברי סופרים שכל דבר החוצץ אם הי' מקפיד עליו לא עלתה לו טבילה אע"פ שהוא על מיעוטו . . (ו)אם הי' חופה את רובו לא עלתה לו טבילה אע"פ שאינו מקפיד עליו"¹⁷²].
- ונמצא, שכאשר שיערה אחת נמצאת מחוץ למים, לא עלתה טבילה לכל הגוף שנמצא בתוך המים; ואילו כאשר משתדל ומטביל גם שיערה זו, נעשה ענין של טהרה לכל הגוף, מרגלו ועד קדקדו, היינו, שטבילת שיערה זו נוגעת לא רק לטהרת שיערה זו עצמה, אלא בה תלוי' גם טהרת כל הגוף, כל רמ"ח אברים ושס"ה גידים, כולל גם המוח שבראש (למרות ריחוק הערך והאין-ערך שבין השערה למוח שבראש, שלכן יש ביניהם הפסק הגולגולת) – שבזה מודגש שהענינים שהם באופן של מקיפים הם למעלה ממדידה והגבלה.
- כז. וכשם שהדברים אמורים בנוגע לגוף האדם וביחס לענין המקום – כן הוא גם ביחס לענין הזמן: אצל כאו"א צריך להיות לכל-הפחות זמן מיוחד, עת רצון, שבו יפעל על עצמו להטביל את כל גופו ושערותיו באופן שאפילו שיערה אחת לא תשאר מחוץ למים, היינו, לפעול ענין של ביטול – "טבילה" אותיות הביטול¹⁷³ – בכל מציאותו, "פארליך זיך אינגאַנצן";

(* ההתועדות נערכה באולם הגדול אשר ב-824 נאָסטראַנד עוו.

פינת איסטערן פאָרקוויי.

(168) פ"ו ואילך (לעיל ע' ז' ואילך).

(169) סוף הל' מקוואות.

(170) שמיני יא, לב.

(171) רמב"ם שם פ"א ה"ב (ה"ז).

(172) שם הי"ב (וראה גם פ"ב ה"ט"ו).

(173) ראה סידור (עם דא"ח) בכוונת המקוה בסופו (קנט, סע"ד).

- 1 וענין זה נוגע גם לזמנים שלאח"ז, על כל השנה כולה – שנעשה אצלו עליוי בכל עניניו, הן בענינים שכליים,
- 2 והן בענינים פשוטים של מעשה בפועל.
- 3 כח. ובפרטיות יותר:
- 4 ישנו ענין שנוגע לאדם בעיקר ובעיקר העיקרים – שתהי' אצלו לכל-הפחות רגע מיוחד שיוכל להפשיט
- 5 את עצמו ("זיך אויסטאָן") מכל הענינים הצדדיים, אפילו ענינים שנדמה לו שנוגעים בעבודה, ולחשוב ולזכור
- 6 רק אודות הקב"ה בעצמו – כדברי אדמו"ר הזקן: "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ" (כנ"ל סכ"א).
- 7 ולכאורה, הזמן המתאים לזה הוא יום כיפור, שבו בני ישראל הם דוגמת מלאכי השרת, שאינם אוכלים ואינם
- 8 שותים כו', ועד שאפילו הלבושים שלהם הם לבושים לבנים, כמו מלאכים – "איש אחד לבוש בדים"174
- 9 (כדאיא במדרש175 והובא בשו"ע176).
- 10 אמנם, תורת החסידות מגלה ומבארת שיום הכיפורים אינו אלא כפורים (כנ"ל ס"ח), ובפורים יכולים לפעול
- 11 ענין זה באופן נעלה יותר אפילו מאשר ביום הכפורים:
- 12 ביום הכפורים, כאשר יהודי עומד בתפלה, זועק ובוכה על חטא עון ופשע, ובשעת מעשה מנותק הוא מכל
- 13 הענינים דלעו"ז – לא יודעים כיצד יהי' מעמדו ומצבו לאחר שחזור וירד לעניני עוה"ז, בכל הענינים שמתענה
- 14 מהם ביוהכ"פ.
- 15 ולמעלה מזה הוא המעמד ומצב דימי הפורים, שאז צריך להיות "משלוח מנות איש לרעהו", בענינים של
- 16 אכילה ושתיה דוקא (שלכן אין יוצאים ידי חובת משלוח מנות על ידי מעות, כי אם ע"י דבר מאכל ומשקה
- 17 דוקא177), ואעפ"כ, יכול יהודי לפעול על עצמו להיות במעמד ומצב כפי שהי' "בימים ההם", שכל בני ישראל
- 18 "מנער ועד זקן טף ונשים", שכחו מכל עניניהם, וזכרו רק שהם "יהודים" – "כל הכופר בעבודה זרה נקרא
- 19 יהודי"179, ש"כל הכופר בה כמורה בכל התורה כולה"178 – גם ביום חול ובהתעסקות בעניני חול, ובחזון לארץ,
- 20 שלא בסמיכות לבית המקדש.
- 21 ובזמן זה – בימי הפורים – יכול יהודי לפעול על עצמו ענין האמור, שע"ז שמטביל שער נוספת, ממשיך
- 22 טהרה על השערות ועל כל הגוף כולו, שנעשה כולו טהור.
- 23 כט. ובנוגע לפועל:
- 24 כאשר יהודים מתאספים יחדיו בעת רצון, ויכולים לנצל זאת להתקשר עם אלקות ולהמשיך זאת על כל
- 25 השנה כולה – לא יכולים לפעול על עצמם שפלוני ישכח על "ערש-דוי" ("קראַנקן-בעט"), ופלוני ישכח על
- 26 "טאַנסעלס" (ניתוח הסרת ה"שקדים"), והשלישי ישכח על הגרעון בתקציב, והרביעי ישכח באיזה שעה צריך
- 27 לקום מחר משנתו, ובמילא צריך לישן בלילה שלפנ"ז, ובמילא צריך לחזור לביתו בזמן המתאים – לאחר
- 28 שיחשב גם את משך זמן הנסיעה במכונית, עם כל שאר החשבונות התלויים בזה.
- 29 מוטב אילו היו פועלים על עצמם לרגע קטן, בשעתא חדא וברגעא חדא, לשכוח על כל הענינים הגשמיים,
- 30 ולשכוח אפילו על הענינים שנדמה שהם רוחניים, שמצד זה חושב פלוני אודות חתנו הנמצא במקום פלוני,
- 31 ופלוני חושב על בנו שנמצא במקום פלוני, והשלישי רוצה שיתקנו את נפשו הבהמית על אתר ("דאָ אויפן
- 32 אָרט"), שיראה בעיני בשר בשולחן זה ("אויף דעם טיש") כיצד נתהפך היצה"ר שהוא אדמוני ("אַ
- 33 רויטשינקער") – כדברי ישע"י179 – כמו הלשון של זהורית שנתהפך ללבן180, ואם לאו – הרי זה מבלבל אותו
- 34 עד כדי כך שהפורים אינו פורים רח"ל, וכדי שיאמר "לחיים" צריכים להבטיח לו שיהי' "ונהפוך הוא", שכן,
- 35 אם לא בשביל זה – לשם מה ישנו פורים בעולם? ...!
- 36 אילו הי' שוכח על עצמו – הרי בדרך ממילא הי' מרויח גם טובה נוספת, שהי' שוכח גם על היצה"ר. ומה
- 37 גם שכיון שנמצאים עוד כו"כ מישראל, הרי זה באופן שישנם ריבוי נפשות אלקיות כנגד נפש בהמית אחת,
- 38 כדברי אדמו"ר האמצעי181.

179) ראה ישע"י א, יח ("אם יהיו חטאיכם כשנים גו' יאדימו גו'").

180) יומא סז, א. סח, ב.

181) ראה סה"ש תרצ"ז ע' 210. וש"נ. "רשימות" חוברת ט ריש

ע' 11 (נעתק ב"היום יום" כ טבת). מכתב כ"ט אדר שנה זו (אגרות-קודש ח"י ע' תיא). ועוד.

174) דינאל יו"ד, ה.

175) פדר"א פמ"ו.

176) רמ"א או"ח סוסתר"י. שו"ע אדה"ז שם ס"ט.

177) ראה תרומת הדשן סק"א. הובא בט"ז או"ח סתרצה"ה סק"ד.

178) קידושין מ, א.

- וא"כ, למה לא לנצל את רצון זו, ולטבול במי הדעת הטהור – טבילה אותיות הביטל – שכל אחד ישכח על עצמו, ובמילא, לא ידאג אודות הבעלי-בתים, אודות פרנסה, אודות בתו וחתנו ונכדיו,
- אמנם ע"פ תורה רחמי האב על הבן עד שלשה דורות, כפי שלמדים ממ"ש¹⁸² "לי ולניני ולנכדי" ש"עד כאן רחמי האב על הבן", אבל, כל ענינים אלו הם ענינים של חשבונות; אמנם חשבון של קדושה, אבל עדיין בסדר של חשבון, טעם ודעת.
- הקב"ה נותן ליהודים יום מיוחד בשנה – פורים, אשר, אפילו ביוהכ"פ בעת נעילה אין חיוב ד"עד דלא ידע", וישנו רק יום אחד ויחיד בשנה, פורים שבו חייב יהודי להיות במעמד ומצב ד"עד דלא ידע", ואז נותן הקב"ה כל שמגיע עבור מעמד ומצב ד"עד דלא ידע";
- ותמורת זה – מתקשר פלוני עם ענינים גשמיים, ופלוני מתקשר עם ענינים רוחניים, אבל ענינים הקשורים עם חשבון!
- על כגון-דא נאמר¹⁸³ "אולת אדם תסלף דרכו", ולאחרי כן, בשושן פורים או ביום שלמחרתו, "על הוי' יזעף לבו" – היתכן שחסר בעבודתו פרט זה, ובמילא, גם בקיום המצוות חסר לו פרט, ובמילא לאח"ז חסר פרט גם בענינים הגשמיים.
- צריך לידע שנותנים ליהודי ברירה ואומרים לו: הקשב ("הער זיך אַיין"), אם תקיים את ה"לבסומי בפוריא עד דלא ידע" [כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת-שחוק: אם הוא שיכור – הרי בודאי טוב, או בודאי לא טוב, איני יודע... אבל, זהו גופא ענין שע"פ חשבון, אם הדבר משתלם או שאינו משתלם¹⁸⁴], אזי לוקח הקב"ה את האחריות על עצמו, שלא זו בלבד שלא יזיק בגשמיות, ולא זו בלבד שלא יזיק ברוחניות, אלא היפך הדברים – "ונהפוך הוא" – שמטהרים גם את "בית המן", ועי"ז ממלאים את רצונו של הקב"ה באופן ד"עד דלא ידע", ואז נותנים לו את הכחות – אם רק יעמיד את עצמו במצב כזה – שיוכל להמשיך זאת על כל השנה כולה:
- שתהי' לו הצלחה בגשמיות – בין אם יש לזה מקום בשכל בין אם לאו ח"ו,
- ועד"ז בנוגע לעבודה רוחנית – שאע"פ שידע איניש מעמדו ומצבו, לאיזה ענינים יכול להגיע ואיזה ענינים הם שלא בערכו, מ"מ, כיון שבימי הפורים "קיימו מה שקיבלו כבר"¹⁸⁵ [היינו, שהכחות לזה ניתנו אמנם במ"ת, אלא שנשאר בהעלם, ולאח"ז נמשך בגלוי ע"י כללות הענין דימי הפורים בימים ההם], ונמשך גם "בזמן הזה" ע"י הענין ד"עד דלא ידע" – יכולים להגיע לתכלית העילוי.
- וזוהי בקשתו של הקב"ה: תפעלו על עצמכם רק דבר קטן ("מערינט ווי אַ קטנות"), שבמשך הכ"ד שעות פורים (וכן משך הזמן שמוסיפים עליהם) יהיו לכל-הפחות רגעים אחדים שבהם תשכחו על עצמכם, ובמילא תשכחו על בני-הבית, ובמילא תשכחו על מה שחסר לכם בגשמיות ומה שחסר לכם ברוחניות, ודוקא באופן כזה תהי' אצלכם היציאה ("דאָס וועט אַיך אַרויסשלעפן") מעומק תחת לעומק רום, ואז תהי' שמחה בלי גבול, ושמחה זו תומשך על כל השנה כולה.
- ועד שפועלים תכלית כל הענינים – קיום היעוד¹⁸⁶ "הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא" [אליהו הנביא זכור לטוב, שקשור עם מ"ש במגילה¹⁸⁷ "ויאמר חרבונה גו'", כמארז"ל¹⁸⁸ "שאליהו ז"ל נדמה כחרבונא", וזהו שאומרים¹⁸⁹ "וגם חרבונה זכור לטוב", כיון שאליהו נקרא בירושלמי בכ"מ בשם "זכור לטוב"¹⁹⁰] "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם", ו"מה נאוו על ההרים רגלי מבשר"¹⁹¹ – מבשר טוב דביאת משיח צדקנו, במהרה בימינו.

* * *

(186) מלאכי בסופו.

(187) אסתר ז, ט.

(188) פרדר"א פ"ג.

(189) פיוט "שושנת יעקב".

(190) ראה רד"ל לפרדר"א שם אות קלא.

(191) ישעי' נב, ז.

(182) וירא כא, כג ובפרש"י – מב"ר פנ"ד, ב.

(183) משלי יט, ג. וראה המשך מים רבים תרל"ו בתחלתו.

(184) כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק לרגע ואמר: כנראה ש"בדיחה"

זו מוצאת חן בעיני פלוני (בהזכירו את שמו של א' המסובים); נו, שישו בני מעי"...

(185) שבת פח, א.

1 ל. דובר כבר¹⁹² אודות המנהג שקבע כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, אביו של כ"ק מו"ח אדמו"ר, להתנדב
2 בפורים עבור קופה שממנה מקבלים סיוע אנשים וכן ענינים שזקוקים להגיע לקופה זו.
3 וכיון שענין זה הוא בהמשך להשנים שעברו, וביחד עם זה, הרי בכל עניני קדושה צריך להיות "מוסיף
4 והולך", "מעלין בקודש"¹⁹³, וכמ"ש באגה"ק¹⁹⁴ ש"בכל שנה ושנה יורד ומאיר. . אור חדש עליון יותר שלא
5 הי' עדיין מאיר מימי עולם אור עליון כזה" – הרי בודאי שכולם יתנדבו לקופה זו, ובודאי לא יהי' אף אחד
6 פורש מן הציבור ח"ו.

7 וכמדובר כמ"פ שבענין זה לא נוגע הפירסום, ובמילא, יכול כל אחד ליתן נדבתו בתוך מעטפה, ומי שירשום
8 שמו ושם אמו, יזכירוהו על הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר.

9 – בשנה שעברה הקדימו לשלוח מכתב ע"ד מגבית זו, אבל השנה לא עשו זאת. אינני יודע מהי הסיבה
10 לכך, אולי מצד הענין ד"עד דלא ידע"... אבל בכל אופן אין זה צריך לגרוע בנוגע לפועל, ולכן, הנוכחים כאן
11 יעשו זאת עתה, ולאחרי כן ינהג כל אחד "עין טובה"¹⁹⁵ להודיע ולזכות גם אחרים בהשתתפות בקופה זו, שכל
12 אחד מהם ישלח נדבתו, בצירוף שמו ושם אמו.

13 ויהי"ר שעי"ז יומשכו כל הענינים הנמשכים ע"י צדקה – הן הענינים שע"פ מדידה והגבלה, והן הענינים
14 שנמשכים בדרך הצלחה למעלה ממדידה והגבלה – על כל השנה כולה, וכמבואר באגה"ק¹⁹⁶ שההמשכה היא
15 אפילו בעוה"ז הגשמי, בענינים גשמיים, בפועל ממש.

16 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה שיחלקו את המעטפות כו'.]

* * *

17 לא. כ"ק מו"ח אדמו"ר הסביר פעם בנוגע לענין המס"נ, שאין הכוונה במסירת-נפש לקפוץ מהגג דוקא¹⁹⁷;
18 מסירת-נפש יכולה להיות אפילו באופן שהזולת אינו יכול להבחין בכך, ורק הוא בעצמו יודע עד כמה הי'
19 קשה לו לפעול על עצמו לעשות ענין מסויים – אם מפני שלא רצה לעשותו, או מפני שהי' נדמה לו שאינו
20 צריך לעשותו, ולא רק מצד חשבונותיו שלא מצד הקדושה, אלא אפילו מצד הקדושה, ואעפ"כ, לאחר שהציע
21 כל טענותיו בפני יהודי שיוודע שהוא למעלה הימנו, והלה אמר לו שאעפ"כ עליו לעשות כך וכך, אזי הולך
22 ועושה את הדבר בשלימות, ועוד בהידור, שבשביל זה צריך להשתמש גם בכח התענוג – הנה זוהי מסירת-נפש
23 שהיא היא עיקר הכל.

24 וע"ד המבואר בחסידות החילוק שבין המס"נ של רבי עקיבא להמס"נ של אברהם אבינו¹⁹⁸:

25 רבי עקיבא רצה לזכות לקיום הענין דמס"נ, באמרו "מתי יבוא לידי ואקיימו"¹⁹⁹ – מצד גודל המעלה
26 דמס"נ, כפי שמצינו²⁰⁰ בנוגע לה"בית-יוסף", שבתחילה הובטח לו שיזכה למסירת-נפש בפועל, "לאיתוקדא על
27 שמא קדישא", ולאחרי כן, מצד איזה סיבה, נטלו ממנו זכות זו, וכתוצאה מזה, הנה בשנים שלאח"ז הוסיף
28 ונתעלה בלימוד התורה עד שנעשה "פוסק" של כל ישראל בדורו ולדורותיו אחריו, ואעפ"כ, הענין דמס"נ בפועל
29 הוא נעלה עוד יותר מזה!

30 אמנם, זהו ענין של מס"נ שהאדם העובד מחפש ענין זה מצד עצמו; אך ישנו עוד ענין של מס"נ שהוא
31 נעלה יותר – שזוהי המס"נ דאברהם אבינו:

32 אברהם אבינו הלך לקיים רצון הבורא – "ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם"²⁰¹, "אל תקרי ויקרא אלא ויקריא,
33 מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושם (אפילו ערביים שמשתחוים לאבק שעל
34 גבי רגליהם)²⁰². . אמר להם. . הודו ושבתו וברכו למי שאמר והי' העולם"²⁰³; וכאשר בשביל עבודה זו הי'

(198) סה"מ ה'ש"ת ע' ו. ע' טו. ע' 30. סה"ש תש"ג ע' 94. ועוד.
(199) ברכות סא, ב.
(200) ראה לקו"ש חכ"א ע' 176 ובהערות. וש"נ.
(201) וירא כא, לג.
(202) ראה ב"מ פו, ב. פרש"י וירא יח, ד.
(203) סוטה יו"ד, סע"א ואילך.

(192) ראה שיחת ש"פ צו, שושן פורים דאשתקד סכ"ט (תורת
מנחם – התועדויות חי"א ס"ע 149 ואילך). וש"נ.
(193) שבת כא, ב. וש"נ.
(194) ס"ד.
(195) ראה נדרים לח, א.
(196) ס"ז.
(197) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חי"ב ס"ע 114. וש"נ.

צורך במסירת-נפש – לא הרתיע הדבר אותו, והי' לו גם ענין זה (מסירת-נפש) מן המוכן; אבל מה חיפש אברהם אבינו? – אך ורק למלאות רצון הקב"ה, ע"ד העבודה של "עבד נאמן"²⁰⁴, שכל ענינו אינו אלא למלא רצון האדון, ומצד עצמו אין לו רצון ואין לו תענוג, כי אם רצון האדון ותענוג האדון, ומה שיצטרכו בשביל זה – יש לו מן המוכן, גם כאשר מדובר אודות ענין של מסירת-נפש.

לב. וזוהי תנועת המסירת-נפש שעורר יום הפורים ("פורים האָט אַרויס-געמאַנט") אצל בניי בימים ההם: במשך כל השנה כולה – כו"כ חדשים לפני שהגיע הזמן שבו היתה צריכה להתבצע הגזירה – עמד כאו"א מישראל בתנועה כזו שהוא לעצמו אינו מציאות כלל; הוא יודע רק שעליו להיות "יהודי", ש"כופר בעבודה זרה" ו"מודה בכל התורה כולה"; ואם ישנו איזה ענין שמעכב או מעלים ומסתיר על זה, בין אם זהו ענין שבממון, ענין שבגוף או ענין שבנפש – אין זה תופס מקום כלל!

וע"ד המבואר לעיל בהמאמר²⁰⁵ בנוגע לעבודה שמצד בחי' היחידה – שאין זה באופן שישנו דבר המנגד וצריכים לבטלו, אלא באופן שמלכתחילה אין ענינים אחרים מלבד האדון, עצמות ומהות אין סוף ברוך הוא, שהוא צריך למלא את שליחותו.

וכיון שכן, הרי לא שייך שיהי' לו מזה הרגש הישות, שיוכל להתגאות בפני עצמו על מסירת נפשו – כי, אין כאן ענין של מנגד שצריכים לבטלו, אין כאן מי שמוסר נפשו; יש רק רצון ותענוג האדון שהתלבש ברמ"ח אברים ושס"ה גידים שעל ידם מתמלא רצונו – לפעמים באופן שניחא להו לרמ"ח האברים, ולפעמים באופן הקשור עם מס"נ של רמ"ח האברים; אבל אין לו ממה לעשות "ענין" ("קין וועזן"), כיון שאינו מציאות לעצמו כלל; כל מציאותו הוא רצון ותענוג האדון, שהוא עבדו הנאמן ליישם זאת בעוה"ז הגשמי, בתחתונים.

ועל זה אומרים ליהודי: "לא נפלאות היא ממך ולא רחוקה היא לא בשמים היא גו' ולא מעבר לים היא"²⁰⁶ – אע"פ שגם "אם בשמים היא אתה צריך לעלות אחרי", ואם מעבר לים היא אתה צריך לעבור אחרי"²⁰⁷, אלא שהקב"ה שהוא עצם הטוב רצה ליתן באופן נוח יותר – "כי קרוב אליך הדבר מאד בפין ובלבבך לעשותו"²⁰⁸, היינו, שבכל אופני העבודה, הן בשעת לימוד התורה, "בפין", הן בשעת העסק בעבודה שבלב, "בלבבך", והן בשעת קיום מצוות מעשיות, "לעשותו"²⁰⁹, יהי' בכחו של כל יהודי לעמוד בתנועה שנקראת בשם מסירת-נפש. ובשביל זה מבטיחים לו – אמנם לא בדרך קבלת שכר, שהרי הוא במעמד ומצב כזה שגם ענין השכר לא נוגע לו, אבל אעפ"כ, ישנו הענין ד"שכר מצוה מצוה" – שיהי' אצלו הענין ד"מצוה גוררת מצוה"²¹⁰, שעבודתו מתוך תנועה זו תגרור עבודה נוספת מתוך תנועה זו, וימשיך ויצליח באופן דמוסיף והולך בעבודתו בקדש בחיי היום-יום, גם ביום חול ובענין של חול.

לג. ובענין זה יש הוראה מיוחדת לנשי ישראל²¹⁰: ובהקדם הקושיא שהובאה בתורת החסידות²¹¹ בנוגע לכללות הנס דפורים שהי' ע"י אסתר – דלכאורה, כיון שכללות הנהגתה של אסתר היתה באופן ש"את מאמר מרדכי אסתר עושה"²¹², איך יתכן שדוקא בענינו של פורים הי' הסדר להיפך – שאסתר היא היתה העסקנית ("די טוערין"); היא זו שאמרה למרדכי "לך כנוס את כל היהודים"²¹³, והיא זו שסידרה וערכה את המשתה וכו', כך שכל הענינים (ביטול הגזירה וכו') באו על ידה? והענין בזה – שאסתר ש"קרקע עולם"²¹⁴ היתה, ע"ד "העפר אשר יהי' בקרקע המשכן"²¹⁵, היא בדוגמת ה"עומק תחת" שעל ידו מגביהים את כל הבנין – יחד עם מרדכי היהודי – למעלה מעלה, ומעמידים אותו באופן הראוי.

וכשם שנתבאר לעיל בנוגע לכללות הענין דפורים, שעבודה זו יכולה ובמילא צריכה להיות בחיי היום-יומיים, כן הוא גם בנוגע לפעולתה ועבודתה של אסתר המלכה, שענין זה נוגע ושייך לעבודתן של נשי ישראל – "שאף הן היו באותו הנס"²¹⁶ – בכל הדורות שלאח"ז,

(תורת מנחם – התוועדויות חי"א ס"ע 144 ואילך). וש"נ.

(211) ראה תו"א מג"א צג, ד. ובכ"מ.

(212) אסתר ב, כ.

(213) שם ד, טז.

(214) סנהדרין עד, ב.

(215) נשא ה, יז.

(216) מגילה ד, א. וש"נ.

(204) ראה המשך תרס"ו ע' שיח. ובכ"מ.

(205) סוף פרק ז (ריש ע' יג).

(206) נצבים ל, יא-יג.

(207) עירובין נה, א. הובא בפרש"י עה"פ שם, יב.

(208) נצבים שם, יד.

(209) ראה סה"מ תרפ"א ס"ע שכג. ועוד.

(210) ראה שיחת ש"פ צו, שושן פורים דאשתקד סכ"ג ואילך

- 1 – ובפרט נשי ישראל שבדרא דעקבתא דמשיחא, כדאיתא בכתבי האריז"ל²¹⁷ שהן הגלגול של נשי ישראל
- 2 שלא נתנו נזמיהן עבור העגל בשעה שאחרים נכשלו בו, ובגלל זה נתן להם הקב"ה שכרן בנוגע לראש חודש²¹⁸,
- 3 היינו, שעל ידן נעשה מולד וחידוש הלבנה לאחר שהיתה בהעלם והסתור לגמרי –
- 4 שגם כאשר מדובר אודות חיי היום-יומיים (לא רק אודות זמן וענין של יו"ט), מעמידות נשי ישראל את
- 5 הבית היהודי – כל פרט ופרט שבו – שיהי' נראה כפי שצריך להראות בית של אסתר המלכה ומרדכי היהודי,
- 6 אשר, למרות שמתעסקים עם "מושל בכיפה"²¹⁹, מתנהל הבית היהודי באופן של כשרות האכילה ושתי', טהרת
- 7 המשפחה, ועד"ז בנוגע לכל שאר הענינים שנעשים ע"פ הוראת הסנהדרין – כמרדכי בדורו²²⁰, ובימינו אלה –
- 8 השלחן-ערוך.
- 9 וכאשר מעמידים את הבית היהודי באופן כזה – אזי מתבטל "בית המן", וכל ניצוצות הקדושה שהיו בו
- 10 מתעלים לבית דקדושה,
- 11 ובונים בתים בישראל – כמ"ש²²¹ "ויעש להם בתים" – בתי כהונה ובתי מלכות²²², לכל לראש ברוחניות,
- 12 שממשיכים כהונה – דהיינו קדושה – בכל ישראל, וממשיכים הרחבה בענינים גשמיים – דהיינו מלכות – בכל
- 13 ישראל,
- 14 וענין זה נעשה הכנה והקדמה, צינור וכלי להמשיך את ענין המלכות בישראל במהרה בימינו – כש"בוא
- 15 שילה", "מלך המשיח שהמלוכה שלו"²²³, שאז יבוא מורה צדק, וכן ענין הכהונה בישראל – לכשיבנה בית
- 16 המקדש ע"י משיח צדקנו במהרה בימינו.
- 17 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבבות, ולכפול בבא הד' – ג"פ].

* * *

- 18 לד. בנוגע למלחמה עם קליפה – ישנו חילוק אם הקליפה היא בתקפה אם לאו, ובלשון חז"ל²²⁴ אם "השעה
- 19 משחקת לו" או ש"אין השעה משחקת לו", שכאשר הקליפה אינה בתקפה, "אין השעה משחקת לו", אזי יכול
- 20 כל אחד להתמודד עמה, משא"כ כאשר הקליפה היא בתקפה, אזי שבירתה היא רק ביכלתו ית', וע"ז נאמר²²⁵
- 21 "אם זרוע כאל-לך גוי' עדה נא גאון וגובה גוי' ראה כל גאה הכניעהו והדוך רשעים תחתם".
- 22 וזהו שמצינו שכאשר משה רבינו התיירא לילך אל פרעה, לפי שקליפת מצרים היתה אז בתקפה, שאפילו
- 23 עבד אחד לא הי' יכול לברוח משם²²⁶ – אזי הוצרך להיות ציווי מיוחד "בא אל פרעה"²²⁷, שלא יתיירא, כיון
- 24 שנותנים לו כח מיוחד (כחו של הקב"ה) לשבור את הקליפה בעודה בתקפה, שיוכל להיות "ונהפוך הוא", מן
- 25 הקצה אל הקצה.
- 26 ועאכ"כ לאחר מתן תורה – שלכן סובר רשב"י ש"מותר להתגרות ברשעים" (גם כש"השעה משחקת לו")²²⁴,
- 27 כיון שרשב"י הוא ניצוץ משה²²⁸, שאליו נאמר הציווי "בא אל פרעה".
- 28 לה. והנה, אע"פ שכאשר המנגד שצריכים לבטלו הוא יהודי²²⁹, הרי זה לכאורה קשה יותר, כיון שיש לו
- 29 לא רק "בבואה", אלא גם "בבואה דבבואה"²³⁰, מ"מ, כאשר מדובר אודות ענין שהוא נגד "אתפשטותא
- 30 דמשה"²³¹ – אזי ממה-נפשך: אם אין צורך ב"זרוע כאל-ל גוי' עדה הכניעהו גוי'" – הרי זה נעשה בלי ענין זה;
- 31 ואם יש צורך בכך – אין מניעה, וגם אז יכול להיות "הדוך רשעים תחתם", אע"פ שנדמה לרשע (או שרק
- 32 מעמיד פנים) שהוא בתקפו.

(217) ל"ת וסה"ל שמות ג, ד. ועוד.
(218) ראה פרד"א פמ"ה. הובא בטווא"ח סתי"ז (וראה גם דרכי משה שם).
(219) ראה מגילה יא, סע"א.
(220) ראה שם יג, ב. טז, ב.
(221) שמות א, כא.
(222) פרש"י עה"פ.
(223) ויחי מט, יו"ד ובפרש"י.
(224) ברכות ז, ב. מגילה ו, ב.
(225) איוב מ, ט"ב.
(226) מכילתא ופרש"י יתרו יח, ט. יל"ש יתרו רמז רסט.
(227) ר"פ בא. וראה זח"ב לד, א.
(228) ראה עמה"מ סב, ד. סידור (עם דא"ח) שער הל"ג בעומר דש, סע"ב. שז, רע"ב.
(229) כנראה שבאותה תקופה הי' משהו שניסה להתנכל לאחד המוסדות התורניים שנתיסד ע"י כ"ק אדמו"ר מהורש"ב (המו"ז).
(230) יבמות קכב, א. וש"נ. וראה לקו"ת תצא לו, ג ואילך. ובכ"מ.
(231) תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).

- 1 — מצינו אמנם בגמרא²³² ש"אנא ענישתי" הוא ענין שיש להצטער עליו, כי "גם ענוש לצדיק לא טוב"²³³,
2 אבל, במה דברים אמורים, כאשר הצדיק הוא נשמה בגוף בעוה"ז הגשמי, שמצד האחיזה בהגוף, יכול להיות
3 שהענוש שבא על ידו יגרום ענין לא טוב גם עבור הצדיק עצמו,
4 משא"כ כאשר הצדיק נמצא בעולם האמת, "עולם ברור"²³⁴, שאין בו ענינים שהם "לא טוב" — הממנו יפלא
5 כל דבר? ...! שיוגמר הענין בנצחון גדול ובנצחון גמור, שלא יפריע בענינים של תורה ובענינים של קידוש
6 השם, ואעפ"כ יתקיים "הדרך רשעים תחתם", שאז יוכל להיות הענין דהפצת נגלה דתורה והפצת נסתר דתורה
7 בלי מפריע,
8 וענין זה יפעל גם ש"ישמעו ויראו"²³⁵ — שמכאן ולהבא לא יהיו עוד העלמות והסתרים כאלה,
9 והרצון והכוונה של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, והרצון והכוונה של כ"ק מו"ח אדמו"ר, אתפשטותי
10 דמשה שבדורנו — יושלם במילואו, וללא עגמת-נפש, אפילו במחשבה ודיבור, ועאכו"כ במעשה, ובאופן של
11 נצחון גלוי.
12 — מה שיהי' בקשר ל"הדרך רשעים", הרי זה ענינו של הקב"ה, ולמאי נפק"מ לנו, זהו ענין פרטי שלהם;
13 אבל מה שנוגע להמוסד, מה שנוגע ללימוד התורה ולהתקשרות לכ"ק אדמו"ר נ"ע וכ"ק מו"ח אדמו"ר — צריך
14 לידע שאע"פ שההתנגדות היא חוצפה בלי טעם²³⁶, גאוה של "דל גאה"²³⁷, שלא שייך אצלו לא הענין ד"עשיר
15 בעשרו" ולא הענין ד"חכם בחכמתו"⁷¹ — ואין זה אלא מצד זה ש"בבואה דבבואה אית להו", ועז"נ "בהדי
16 כבשא דרחמנא כו" — הרי בנוגע אל הפועל יהי' "הדרך רשעים תחתם", באופן של נצחון גלוי, נצחון גדול
17 ונצחון גמור, כך, שהמוסד יוכל להמשיך ולגדול בהתאם להרצון והכוונה של כ"ק אדמו"ר נ"ע וממלא מקומו
18 כ"ק מו"ח אדמו"ר, משה שבדורנו.
19 וכאשר ישנם "אנשי משה", שהם השלוחים של הרבי להנהגת המוסד, אזי ישנו הכח שיהי' "צא הלחם
20 בעמלק"⁵⁷, גם עם ה"עמלק" שמתגנב ("וואָס כאָפט זיך אַריין") בין בני", ופועלים את כל הענינים שצריכים
21 לפעול כדי שיהי' "הכסא שלם" ועי"ז גם "השם שלם"²³⁸, ופועלים הדירה לו ית' ע"י לימוד הנגלה ולימוד
22 החסידות וע"י עבודת התפלה וקיום המצוות בהידור.
23 וצריכים רק לפעול שיוגמר ("ס'זאָל זיך אָפטאָן") הענין בעגלא דידן, ללא עגמת-נפש, ובשמחה ובטוב לבב.
24 (ואח"כ אמר:)
25 השלוחים שצריכים לבצע את הענין, מצד עצמם הם אמנם חלשים ("זיי זיינען נעבאָן שוואַכניקע"), לא רק
26 ברוחניות, אלא גם בגשמיות, כפי שלדאבוננו הוכיח הנסיון עד עתה;
27 אבל, על כ"ק מו"ח אדמו"ר היו אומרים שהוא לוקח "סיח" ("אַ לאַשעק"), מצליף עליו ("גיט אים אַ
28 שמייס") ואומר רון — ומזה נעשה "אדם" ... ובמילא, אם יכולים לעשות מ"סיח" "אדם", בודאי יכולים לעשות
29 מחלש גיבור²³⁹.
30 ולכן, גם אם השלוחים הנ"ל הם חלשים — אזי יתוסף להם כל מה שצריך להתוסף להם, ובכל אופן, שיושלם
31 הענין כדבעי ובמילואו דוקא.

* * *

- 32 לו. מסופר במגילה שלאחרי ביטול הגזירה והנצחון אזי "מרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת
33 וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך בון וארגמן"²⁴⁰.
34 והנה, נוסף על כל הרמזים והפירושים הפנימיים שבזה (כמובא גם בתורה אור²⁴¹ דקאי על ששה סדרי משנה)

238) פרש"י ס"פ בשלח.

239) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' קיט. תורת

מנחם — התוועדויות ח"ב ע' 64.

240) אסתר ח, טו.

241) מג"א צג, א.

232) ב"ב כב, א ובתוד"ה אנא.

233) משלי יז, כו.

234) פסחים נ, א. וש"נ.

235) פ' שופטים יז, יג. ועוד.

236) ראה בהמאמר פ"ח (לעיל ע' יג).

237) פסחים קיג, ב.

- 1 — הרי "אין מקרא יוצא מידי פשוטו"²⁴², שהיתה לו בפועל ממש "עטרת זהב גדולה", עטרת גדולה שהיתה
- 2 עשוי מזהב אמיתי.
- 3 לשם מה היא מרדכי היהודי צריך זהב?!
- 4 ובכן: מרדכי היהודי למד תורה עם כ"ב אלף תינוקות של בית רבן²⁴³, ובודאי נתן להם גם ארוחת-צהריים
- 5 ("לאָנטש")²⁴⁴, כך שהי צריך ממון רב כדי להחזיק את ה"תלמוד-תורה'ס", חדרים ושיבות, שמהם יגדלו
- 6 גאונים, רשכבה"ג, שיוכלו לישב בסנהדרין (כמו מרדכי בעצמו²⁴⁰). וכאשר המצב הכספי בישיבות הי' דחוק,
- 7 הנה כיון שקיבל "מלפני המלך" — מלכו של עולם — "עטרת זהב גדולה", השתמש בה בתור משכון כדי להשיג
- 8 הלואה גדולה להחזקת הישיבות...
- 9 — כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר²⁴⁵ אודות אמו זקנתו, הרבנית של אדמו"ר מהר"ש, שכאשר אדמו"ר מהר"ש הי'
- 10 נוסע לחוץ-לארץ, היתה נוהגת למשכן את התכשיטים שלה כדי להשיג עוד כמה רובל עבור הענינים שהיתה
- 11 עוסקת בהם: הכנסת כלה, החזקת תלמידי חכמים, לחם לרעבים, וכיו"ב.
- 12 הסדר הי' שאדמו"ר מהר"ש הי' נוסע לחו"ל לעתים קרובות, וכאשר לפעמים הי' מציע להרבנית להתלוות
- 13 אליו בנסיעתו, היתה מבקשת שתמורת נסיעתה יתן לה את סכום הוצאות הנסיעה, והיא כבר תדע מה לעשות
- 14 עם הכסף... והיתה נשאת בליובאוויטש ומתעסקת להשיא יתום ויתומה, ליתן "וואַרעניע" לעניים, וכיו"ב.
- 15 וכמו כן היו לה הרבה תכשיטים — מתנות שקיבלה מבעלה, אדמו"ר מהר"ש, בשובו מחו"ל — שהיתה
- 16 ממשכנת אותם כדי להלוות עוד כמה רובל עבור פעולותי'.
- 17 ובכל פעם שאדמו"ר מהר"ש הי' שב מחו"ל, הי' שואל אותה אצל מי מישכנה הפעם את תכשיטי', והי'
- 18 שולח את סכום המעות לפדות את התכשיטים שהספיקה הרבנית למשכן בעת נסיעתו.
- 19 לז. ובכל אופן — בנוגע לענינו:
- 20 גם אם מרדכי הוצרך למשכן את ה"עטרת זהב" כדי להשיג הלואה להחזקת הישיבות — יעזור השי"ת שיהי'
- 21 הרבה כסף בדרך כזו שה"עטרת זהב" תוכל להשאר אצל בעלי', והי' כסף להחזקת הישיבות גם מבלי למשכן
- 22 את ה"עטרת זהב"!
- 23 הדרך למשכן את ה"עטרת זהב" היתה טובה בשביל מרדכי; אבל עתה, כשנמצאים בגלות, יכולים להרשות
- 24 לעצמנו ("מ'קען זיך פאַרגינען") אופן נעלה יותר:
- 25 כ"ק מו"ח אדמו"ר הי' אומר²⁴⁶ שדוקא עני הוא זה שנוסע במחלקה הראשונה.
- 26 — ברוסיה הי' הסדר שהנסיעה במחלקה השלישית היתה הזולה ביותר, מחלקה השני' היתה מיועדת עבור
- 27 אנשי המעמד הבינוני, ואילו מחלקה הראשונה היתה מיועדת עבור הגבירים.
- 28 והי' כ"ק מו"ח אדמו"ר אומר: גביר — נוסע במחלקה השני'; במחלקה השלישית — לא מתאים לו לנסוע,
- 29 שהי אז יחשב ל"קבצן", ובמילא לא יוכל לקבל הלואה בבנק; במחלקה הראשונה — חבל לו להוציא מכספו
- 30 עוד כמה רובל; ולכן נוסע במחלקה השני', כדי לצאת י"ח כל הצדדים. משא"כ העני — כיון שהוצאות הנסיעה
- 31 הם בלאה"כ לא מכספו אלא מכספו של הזולת, שהי צריך להלוות בשביל הוצאות הנסיעה, אזי יכול להרשות
- 32 לעצמו ליקח הלואה גדולה יותר ולנסוע ברחבות, במחלקה הראשונה!
- 33 ועד"ז בנדוד"ד:
- 34 כיון שבזמן הגלות זקוקים לבקשה "זכור²⁴⁷ לנו ברית אבות כאשר אמרת וזכרתי²⁴⁸ את בריתי יעקוב ואף
- 35 את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור" — אזי מה איכפת לנו שזכרון הברית ע"י הקב"ה
- 36 יהי' בכל מאת האחוזים, ויתן כל המצטרך בהרחבה גדולה, כך שלא יצטרכו למשכן את ה"עטרת זהב גדולה"

(242) שבת סג, א. ושי"נ.

(243) ראה אסתר פ"ט, ד.

(244) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבתי שחוק: אינני יודע מה נתנו שם, חלב או מיץ תפוזים, כנראה תלוי מה יותר טעים: אם חלב יותר טעים — נתנו להם חלב, ואם מיץ תפוזים יותר טעים — נתנו להם מיץ תפוזים, ואולי נתנו להם שניהם.

(245) ראה גם "רשימות" חוברת קלא ע' 6.

(246) ראה גם שיחת פורים תשי"ב סכ"ט (תורת מנחם —

התוועדות ח"ה ע' 48).

(247) נוסח הסליחות.

(248) בחוקותי כו, מב.

בגשמיות, וגם לא את ה"עטרת זהב גדולה" ברוחניות שיש לכאו"א מישראל, ויוכלו לנהל את כל הענינים ברחבות,

היינו, שהחדרים והשיבות, מוסדות חינוך לנערות וכל שאר הענינים שכ"ק מו"ח אדמו"ר יסד או ניהל – ובהכרח שימשיכו להתנהל ובהרחבה גדולה – יוכלו להתנהל בלי כל העלמות,

– (כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת-שחוק:) וכלי כל וועדים המצמצמים, אלא וועדים המרחיבים,

ויוכלו לעסוק בזה בלב רגוע וללא ויכוחים כו' – כיון שיצטרכו לחשב אך ורק אם סכום ההלוואה בבנק הוא גדול יותר או קטן יותר, אבל בנוגע לפועל לא יחסר מאומה, והסימן לזה – "די והותר"²⁴⁹: מתי יודעים שזהו "די" – כשישנו "והותר".

לח. ויהי רצון שהנהגה זו על כל השנה כולה תתחיל תיכף ומיד, – שלא יצטרכו להמתין עד למחרת שושן-פורים, אלא כמדובר לעיל (סי"ג; סכ"ט) שברגע אחד, כהרף עין, יוצאים מעומק תחת לעומק רום, מ"דברי הצומות וזעקתם" דתענית אסתר לשמחה גדולה ביותר "עד דלא ידע" דפורים –

שלכאו"א מישראל בתור איש פרטי יהיו בני חיי ומזונא רויחא, וכל המוסדות והענינים הכלליים יוכלו להתנהל בהרחבה, כיון שיהי' כל המצטרך בהדברים הגשמיים, ויצטרכו רק להתייגע על הצד הרוחני שבזה – שבשביל זה יש צורך ביגיעה כדי שלא יהי' "נהמא דכיסופא"²⁵⁰, ובענין היגיעה גופא – הרי כיון ש"כל ישראל בני מלכים הם"²⁵¹, ואצל בן מלך הרי גם דבר הכי קטן ("אַז ער גיט זיך עפעס אַ ריר") אינו לפי כבודו ואינו לפי בריאותו, וצריכים מיד ליתן לו דבר המחזק ("טראַפנס") שיחזור לאיתנו – יצאו י"ח ביגיעה קלה²⁵².

ועיקר כל העיקרים – שהנהגת המוסדות תהי' בהתרחבות ובהתפשטות באופן של "יגדיל תורה ויאדיר"¹¹², בכל ג' הקוין דתורה עבודה וגמ"ח שעליהם העולם עומד²⁵³, הן עולם קטן זה האדם²⁵⁴, והן העולם בכללותו, עולם גדול, ועי"ז יומשכו כל הענינים המצטרכים בכל סדר ההשתלשלות, עד למעלה מעלה.

* * *

לט. [כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר שאלה שאכלו כשיעור ונתחייבו בברכה אחרונה – יברכו ברכה אחרונה, ומי שאינו יודע בעל-פה, יבקש שיתנו לו סידור. ואח"כ אמר:]

יה"ר שיומשכו כל עניני הפורים על כל השנה כולה, ויהי' – כמו בימים ההם – נצחון גלוי לא רק בענינים רוחניים, אלא גם בענינים גשמיים, ויוכלו לבשר איש את רעהו בשורות טובות ברוחניות ובשורות טובות בגשמיות.

ובנוגע לכל ההעלמות וההסתרים – יקויים "ונהפוך הוא": "ההרים והגבעות" – שמעכבים את ההליכה – "יפצחו לפניכם רנה", "וכל עצי השדה" – אילני סרק שאין מוציאים פירות – "ימחאו כף"²⁵⁵, שגם הם יעזרו לבני ישראל בלכתם בדרך במסילה העולה בית א-ל.

ו"מיסמך גאולה לגאולה"²⁵⁶ – מהגאולה דפורים להגאולה שעלי' נאמר²⁵⁷ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" ע"י משיח צדקנו.

וכל זה יהי' בחסד וברחמים, "בשמחה תצאו ובשלום תובלון"²⁵⁵.

(254) תנחומא פקודי ג. ועוד.

(255) ישע' נה, יב.

(256) מגילה ו, סע"ב.

(257) מיכה ז, טו.

(249) ע"פ לשון הכתוב – ויקהל לו, ז.

(250) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, רע"ד. ובכ"מ.

(251) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חי"ב ע' 215. וש"נ.

(252) שבת סז, א. וש"נ.

(253) אבות פ"א מ"ב.

לקוטי שיחות פרשת כי תשא כרך ו'

מתורגם ללשון הקודש

לגבי איסור בישול, כבר אמר רש"י לפני כן בפעם הראשונה של שלוש הפעמים, בפרשת משפטים⁷. מדוע צריך רש"י לפרש זאת שוב כאן?

ב.

"גדי" - "כל ולד רך..."

לאחר מכן מצטט רש"י את המלה "גדי", ומפרש: "כל ולד רך במשמע, ואף עגל וכבש. ממה שהוצרך לפרש בכמה מקומות גדי עזים, למדת, שגדי סתם כל יונקים במשמע"⁸. וצריך להבין בזה:

(א) הסבר זה, שב"גדי" הכוונה היא ל"כל ולד רך", כולל עגל וכבש, ואף ההוכחה מכך שבמספר מקומות צריכה התורה להדגיש "גדי עזים", כבר אמר רש"י לפני כן, בפרשת משפטים⁷. מדוע עליו לבאר זאת שוב?

(ב) בפסוק כאן מוסיף רש"י⁹ ענין, אשר לא הסבירו לפני כן, בפרשת משפטים: שם אומר רש"י "שאיין גדי אלא לשון ולד רך", ואילו בפסוק כאן הוא מוסיף את הענין של "יונקים", שכוונתו לולד צעיר ביותר. אם כך, לא מובן: מפירושו בפרשת משפטים, שלפני פרשתנו, שבו אין רש"י אומר "יונקים", מובן, שכל ולד רך נכלל במושג "גדי", אף ולד שכבר אינו יונק. ומניין ההוכחה בפסוק כאן, שבמושג זה הכוונה היא דוקא ל"יונקים"?

וכן: מה בכלל ההבדל אם מדובר בולד רך או ביונק, ובמיוחד בפשוטו של מקרא?

ג.

"בחלב אמו" - "פרט לעוף..."

לאחר מכן מצטט רש"י את המלים "בחלב אמו", ומפרש: "פרט לעוף שאין לו חלב אם, שאין איסורו מן

א.

"לא תבשל גדי"

מן הפסוק "ראשית בכורי אדמתך... לא תבשל גדי בחלב אמו"¹, מצטט רש"י, ב"דיבור המתחיל" השני, את המלים "לא תבשל גדי", ומפרש: "אזהרה לבשר בחלב (שהאזהרה אינה רק לגבי "גדי", אלא זהו איסור על בישול כל בשר "בחלב"². וממשיך רש"י: ושלושה פעמים כתוב בתורה³. אחד לאכילה ואחד להנאה ואחד לאיסור בישול"⁴.

וצריך להבין בזה:

(א) אין לומר, שהסיבה שרש"י מפרש, שלמרות שנאמר בפסוק "לא תבשל גדי", הכוונה היא "אזהרה לבשר", היא לפי ההגיון, משום שאין סיבה להבדיל בין בשר "גדי" לבין בשר אחר. שהרי, אם כך הוא, היה רש"י אומר זאת לפני כן, בפרשת משפטים, שבה מופיע האיסור "לא תבשל גדי" לראשונה. אך מכך שבפרשת משפטים אין רש"י אומר "אזהרה לבשר", מוכח, שלפי ההגיון, ניתן להבחין ולהבדיל בין "גדי" לבין בשר אחר⁵.

צריך אפוא לומר, שההוכחה של רש"י נובעת מכך שהאיסור "לא תבשל גדי" מופיע בפרשתנו בשנית, ובכך אין התורה מתכוונת רק "להרבות בלאוין"⁶, אלא להוסיף עוד ענין הכלול בלאו זה – "אזהרה לבשר".

אך, רש"י בעצמו מציין באותו פירוש, שהחידוש שבפסוק כאן לעומת האיסור בפרשת משפטים, הוא בכך, שכאן הכוונה היא לאיסור הנאה. מנין הוא לומד אפוא שיש לחדש כאן גם "אזהרה לבשר"?

(ב) את הפירוש "ושלושה פעמים...", ששלוש הפעמים שמופיע בתורה האיסור "לא תבשל..." הן: פעם אחת לגבי איסור אכילה, פעם אחת לגבי איסור הנאה, ופעם אחת

(1) פרשתנו לד, כו.

(2) ברא"ם כאן (וכ"ה בש"ח): "גם לא בחלב אמו דוקא אלא כל... חלב במשמע ואפילו בחלב של עצמו כו'". אבל באם כוונת רש"י היא לפרש כאן ש"בחלב אמו" הוא לאו דוקא, הו"ל להעתיק גם התיבות "בחלב אמו", ומה (לפני פירושו) מעתיק רק "לא תבשל גדי" (ואפילו לא "וגור" – כבפסוק שלפניו), מוכח שבא לפרש רק התיבות "לא תבשל גדי" – ומבאר שבאים לחדש שהאזהרה היא לכל בשר ולא רק ל"גדי". ורק לאחר שמפרש "אזהרה לבשר" מעתיק הוא גם תיבת "בחלב" שבפסוק*, לפי שהתיבות "אזהרה לבשר" בפני עצמן אין להם מובן – כי האזהרה היא על בשר בחלב דוקא (ולא על בשר עצמו).

(3) משפטים כג, יט. פרשתנו כאן, ראה יד, כא. וראה לקו"ש ח"ו ע' 143 ואילך.

(* ראה עד"ו רש"י ויקהל (לה, ד) ובב"מ.

אי אפי' דתיבת "בחלב" היא מדברי רש"י בפ' הכותב – דאם כן הוי לי' להעתיק מהכתוב (בתחלת הדבור) תיבת "בחלב".

(4) כ"ה בכל דפוסי רש"י שראיתי (כולל דפוס הראשון), ברא"ם וכו'. אבל בחולין (קטו, ב): אחד לאיסור אכילה וא' לאיסור הנאה וא' לאיסור בישול. וכ"ה ברש"י משפטים שם.

(5) וכדלקמן סעיף ז. וראה גם לקו"ש ח"ו ע' 149 ואילך.

(6) ראה שם ע' 148 הערה 28.

(7) שם.

(8) וכ"ה בחולין קיג, ב. אלא שבחולין שם "פרה ורחל" וברש"י כאן "עגל וכבש". וראה שם ע' 143 הערה 5.

(9) אבל אין להקשות מה שרש"י כאן כותב "בכמה מקומות" סתם ואינו מפרטם (כבפ' משפטים) – כי סומך עצמו על מה שפירש כבר לפניו בפ' משפטים (וכדרכו של רש"י בכ"מ, שגם כשמפרש (מצד איזה טעם) ענין אחד ב' פעמים – בפעם השני הוא מקצר).

עוף מותר לאכול בחלב? לכן מציין רש"י, שאכן, הדבר
אסור מדרבנן.

אך דחוק ביותר לבאר, שרש"י מוסיף איסור צדדי
שאינו קשור למשמעות הפסוק¹⁵. הרבה יותר פשוט לומר,
שאף דברי רש"י בסיום פירושו, "שאינן איסורו מן התורה
אלא מדברי סופרים", קשורים לעצם משמעות הפסוק.

ד.

התוספת כאן: איסור כל בשר

ההסבר לכך הוא:

הקושי בפסוק "לא תבשל גדי" שבפרשתנו, שאותו
מבאר רש"י בפירושו "אזהרה לבשר..."¹⁶, כיון
שמשמעות המלה "תבשל" בפסוק כאן איננה אכילה,
כבפרשת משפטים, אלא הנאה, כפי שכבר הסביר רש"י
לפני כן, בפרשת משפטים – מדוע מופיעה בתורה בשתי
הפעמים אותה מלה?

אילו היה הניסוח "לא תבשל" מופיע רק בפרשתנו, לא
היתה מתעוררת השאלה מדוע מופיע הביטוי "לא תבשל",
כיון שבישול הוא האמצעי הראשון הגורם להנאה, ולפיכך
גם לא קשה לרש"י מדוע הביטוי "לא תבשל" שבפרשת
משפטים הוא לגבי אכילה¹⁷. אך כיון שבפרשת משפטים
מתכוונת התורה לאכילה, ואילו בפרשתנו – להנאה, צריכה
היתה התורה להתבטא בשני מקומות אלו בביטויים שונים.
ומדוע מופיע בשני המקומות הביטוי "לא תבשל"¹⁸?

לכן מסביר רש"י, שהתורה משתמשת בפסוק כאן,
לגבי איסור הנאה, בביטוי "לא תבשל" – בדיוק כבשני
האיסורים האחרים: אכילה ובישול – כי בפסוק כאן
החידוש אינו רק לגבי איסור הנאה, אלא נוסף כאן ענין
לגבי האיסור "לא תבשל" בכלל, הקשור לכל שלושת
הפרטים: אכילה, הנאה ובישול.

וכיון שהדבר היחיד שאפשר להוסיף בו לגבי האיסור

התורה, אלא מדברי סופרים¹⁰ – שבמלים "בחלב אמו"
אין כוונת התורה (לבאר באיזה חלב אסור לבשל את
הבשר), אלא להסביר איזה בשר אסור לבשל בחלב,
שהאיסור חל דוקא על בשרו של בעל חיים אשר יש לו
חלב אם, ובשר זה אסור לבשל בשום חלב, אף בחלב
שאינו חלב אמו¹¹. ואילו לגבי בשר עוף, שאין לו חלב
אם, אין האיסור "לא תבשל" חל אלא מדברי סופרים.

ואינו מובן: המשמעות הפשוטה של "לא תבשל גדי
בחלב אמו" היא, שהמלה הנוספת "אמו" קשורה למלה
"בחלב", שבו אסור לבשל בשר. ומדוע מסביר רש"י, שמלה
זו מתארת את הבשר, ואין הבדל באיזה חלב מבשלים אותו?

שאלה זו אף קשה יותר: גם בפרשת משפטים⁷ נאמר
"בחלב אמו", ושם אין רש"י מפרש "פרט לעוף..."

[ושם אף אי אפשר לומר שבמלים "בחלב אמו"
מתכוונת התורה למעט "עוף", כי האזהרה "לא תבשל
גדי" שבפרשת משפטים היא רק לגבי "גדי", ולד רך"
של בהמה¹² (ורק בפרשתנו, כאשר נאמר בשנית "לא
תבשל גדי", זוהי הוספה לגבי "אזהרה לבשר", כל בשר),
ממילא אין בשר עוף נכלל באיסור, ואין צורך למעטו על
ידי המלים "בחלב אמו"]

מכך מובן, שאת המלים "בחלב אמו" שבפרשת
משפטים מסביר רש"י כפשוטן, שהאיסור נאמר שם רק
לגבי חלב אמו, ולא על חלב אחר. ומדוע אין הוא מסביר
כך גם לגבי המלים "בחלב אמו" שבפרשתנו¹³?

כן יש להבין את דברי רש"י בסיום "שאינן איסורו מן
התורה, אלא מדברי סופרים": מדוע חשוב לציין בהסברת
הפסוק בתורה, שבשר עוף בחלב אסור מדרבנן¹⁴?

בדוחק אפשר לתרץ זאת: כיון שהתלמיד יודע, בראותו
את הנהגת הוריו, שאף בשר עוף אסור לאכול בחלב, הוא
יכול להתפלל: כיצד אומר רש"י "פרט לעוף..." שבשר

(10) כדעת ר"י הגלילי בחולין שם, סע"א.

(11) ראה לקו"ש חכ"ז ע' 42 הערה 35 (באו"א).

(12) ראה שם ע' 144-5 ובהערה 17.

(13) ברא"ם וגו"א כאן, שזה בא בהמשך למ"ש רש"י לפניו "אזהרה לבשר
בחלב" [שמכיון שכל חלב אסור, הוקשה לי מ"ש "בחלב אמו"]. אבל ראה
לעיל הערה 2, שחידוש רש"י הוא רק "אזהרה לבשר".

(14) ובפרט, שלפי ה"איבעית אימא" שבחולין (קטז, א), לפי הפירוש (דעת
ר"י הגלילי) "בחלב אמו פרט לעוף כו" – "עוף אפילו מדרבנן נמי לא אסור".
וממה שאמרו שם "תניא נמי הכי כו' במקומו של ריה"ג היו אוכלין בשר עוף
בחלב" – מוכח שכ"ה המסקנה (לפי ריה"ג).

(15) ונוסף לזה: הרי בפרשת משפטים – לפירוש רש"י שם – ידעין
האיסור רק ב"גדי" ששולל בשר [ח"י], עוף [וגם בשר בהמה שאינה "גדי" –
ולד רך"], כנ"ל בפנים, וא"כ הו"ל לרש"י לפרש בפ' משפטים (שלפני פרשתנו)
(שמד"ס) האיסור הוא בכל בשר.

(16) אבל הטעם מה שהחזק הכתוב לומר כאן עוד הפעם כללות האזהרה
ד"לא תבשל גדי" – אף שכבר נאמר זה בפ' משפטים – פירש"י כבר לעיל
בפ' הנ"ל.

(17) ראה לעיל שם.

(18) ואין לומר שהלשון "לא תבשל" בשני המקומות הוא רק ללמדנו
שאיסור האכילה וההנאה הוא דרך בישול דוקא (ראה לעיל שם הערה 8*) –
כי מכיון שניקד הטעם למה שהוציא הכתוב איסור אכילה והנאה בלשון "לא
תבשל" הוא [לא לפי שאיסור האכילה וההנאה הוא דרך בישול – שהרי פשוט
הלשון "לא תבשל" מורה שהאזהרה היא על הבישול עצמו ולא על ענין אחר,
הבא דרך בישול – כי אם] לפי שהבישול שייך להאכילה וההנאה עצמם מכיון
שהיא הכנה אליהם (כמבואר בהערה הנ"ל), הרי במילא מוכרח לומר שמ"ש
"לא תבשל" גבי איסור הנאה – אותו הלשון שנאמר באיסור אכילה, הוא (לא
רק לפי שהאיסור בשניהם הוא דרך בישול, כ"א) לפי שבהלשון "לא תבשל"
מרמז גם איסור האכילה וההנאה והבישול, כדלהלן בפנים.

1 בכללותו הוא במאכל המבושל עצמו, לכן מסביר רש"י
2 "אזהרה לבשר בחלב", שהביטוי "לא תבשל גדי" שבפסוק
3 כאן מוסיף ומהווה אזהרה לגבי כל סוג של בשר¹⁹, כל
4 בהמה חיה ועוף²⁰, אלא שאת העוף שולל כאן הפסוק
5 מיד²¹ במלים "בחלב אמו", כפי שמפרש זאת רש"י כאן.
6 ועל כך ממשיך רש"י ואומר: "אחד לאכילה ואחד
7 להנאה ואחד לאיסור בישול" – למרות שכבר פירש זאת
8 בפרשת משפטים – כדי לבאר, שה"אזהרה לבשר" שנוספה
9 בפסוק כאן, אינה רק לגבי איסור הנאה, אלא לגבי האיסור
10 "לא תבשל" בכללותו, בכל שלושת פרטיו: אכילה, הנאה
11 ובישול – שכל שלושת האיסורים חלים לגבי כל סוג בשר.

ה.

החידוש הוא דוקא לגבי הבשר

12 לכאורה אפשר לשאול: אמנם, נוסף כאן בפסוק ענין
13 לגבי המאכל המבושל, הקשור הן לאכילה, הן להנאה והן
14 לבישול – אך במאכל המבושל יש שני מרכיבים: "גדי"
15 ו"בחלב אמו". מנין מסיק רש"י שהתוספת היא דוקא לגבי
16 המרכיב של "גדי" – אזהרה לבשר? אולי כוונת הפסוק
17 היא להוסיף לגבי "בחלב אמו", וזוהי "אזהרה לחלב",
18 שהאיסור חל לגבי כל סוגי החלב?

19 לכאורה אפשר להקשות: מכיון שרש"י מוכרח לפרש שהחידוש
ש"ב"לא תבשל" שבפרשתנו הוא (גם) "אזהרה לבשר" (היינו כל בשר ולא רק
"גדי"), מנ"ל לפרש שבא לחדש בפסוק זה גם איסור הנאה?

אבל – אינו. כי מכיון שלשון הפסוק הוא "לא תבשל גדי", א"א לומר
שכל עיקר כוונת הכתוב היא לחדש "אזהרה לבשר" – היינו לא (רק) "גדי".
ולכן מוכרח לומר, שעיקר כוונת הכתוב היא לחדש איסור הנאה, ורק שבדרך
אגב משמיענו גם "אזהרה לבשר".

20 לכאורה אפשר להקשות: מכיון שבכתוב נאמר "גדי בחלב אמו" הרי
מסתבר לכאורה שהכתוב מוסיף כאן רק וד' של ח' (כי א) קרוב יותר
ל"גדי" (וגם שייך בו קצת הטעם דאכזריות), (ב) שייך לבשלו "בחלב אמו",
ומנ"ל לרש"י שהכתוב מוסיף "בשר" הכולל (א) בהמה וח' שאינם ולד רך, וגם
(ב) עוף שאין לו חלב אם כלל (ואל שיש ע"ז לימוד "בחלב אמו" פרט לעוף)?
אבל – אינו. כי אדרבה: מין הבהמה גם כשאניה רכה, היא קרובה יותר
ל"גדי" (שהוא ולד רך של מין הבהמה דוקא) מולד רך של ח'. ומכיון
שבבהמה שאניה רכה – שאיסורה בודאי נלמד מהכתוב דפרשתנו – אין שייך
הטעם דאכזריות (ראה להלן סעיף ז'), הרי מלמדנו הכתוב שהאיסור הוא גם
כשאין מקום לטעם זה, ובמילא – אין לחלק: (א) בין כל בהמה וח' (ומ"ש
"גדי" הוא רק לפי שדיבר הכתוב בהוה כדלקמן סעיף ו' וע"ז פרש"י
משפטים כא, כח). (ב) בין חלב אמו וחלב סתם (כדלקמן סעיף ז'), ובמילא
גם בשר עוף אסור.

21 ולמעט ח' וכו' – ילפינן מהכתוב דפ' ראה כפרש"י שם (יד, כא).
ועיי"ש.

22 והגם ששני ענינים אלו – "אזהרה לבשר" ו"אזהרה לחלב" –
מכריחים זה את זה

[דמכיון שענין האכזריות שייך רק ב"גדי בחלב אמו", הרי במילא הפירוש
"אזהרה לבשר" לאו דוקא גדי – מכריח ש"בחלב אמו" הוא ג"כ לאו דוקא (ראה
לעיל הערה 20. לקמן סעיף ז'), וכן לאידך גיסא: באם נפרש שכוונת הכתוב היא
לחדש "אזהרה לחלב" איזה שיהי – יהי מוכרח ש"גדי" הוא לאו דוקא],
מ"מ, ממה שרש"י כותב פירושו "אזהרה לבשר בחלב" על התיבות "לא
תבשל גדי" ואינו מעתיק "בחלב אמו", מוכח שמפרש שכוונת הכתוב היא

והשאלה אף קשה יותר: מפירושו של רש"י "בחלב
אמו – פרט לעוף..." רואים, שאכן הוא מסביר, שהאיסור
שבפסוק כאן הוא לגבי כל חלב, שלא כפרשת משפטים,
שממש נלמד רק האיסור לגבי חלב אמו. ואם כך, רש"י
כבר יכול להסביר, שזהו החידוש והתוספת לגבי האיסור
"לא תבשל" בכללותו²²?

ההסבר לכך הוא: המלים והפעולה "לא תבשל..." אינן
קשורות ל"חלב אמו", אלא ל"גדי", שהרי המלים "בחלב
אמו" מבהירות רק בתוך מה אסור לבשל "גדי" – "בחלב
אמו". לכן מסביר רש"י שיש כאן "אזהרה לבשר" ולא
"אזהרה לחלב", כי סביר לומר, שהתוספת באיסור, אשר
הפסוק רומז לה במלים "לא תבשל", קשורה למרכיב
העיקרי באזהרה "לא תבשל"²³.

ו.

דיבר הכתוב בהווה

כאמור לעיל, ה"אזהרה לבשר" נכללת כאן ב"לא
תבשל גדי", משום שבמלה "גדי" כאן אין הכוונה דוקא
למין גדי, אלא זהו שם המושאל ל"בשר"²⁴ בכלל, כי בשר
הוא "רך", יחסית לחלקים האחרים של הגוף²⁵.
אך עדיין קשה, ובמיוחד לפי פשוטו של מקרא: מדוע

לחדש "אזהרה לבשר" ולא "אזהרה לחלב" כנ"ל הערה 2 [ורק שמה"אזהרה
לבשר" שמענין ממיילא שהאיסור הוא גם בכל חלב]. ועל זה באה הקושיא
בהשיחה: מנ"ל לרש"י לפרש שכוונת הכתוב היא "אזהרה לבשר" (ומזה
יודעים ג"כ שכל חלב אסור) ולא שכוונת הכתוב היא "אזהרה לחלב" איזה
שיהי' (ומזה ידעו שהאיסור הוא גם בכל בשר)? או שיכתוב שב' פירושים
שקולים יש כאן. – אף שבדוחק יל"פ שכיון שבשר קודם בכתוב – בחר רש"י
בפ' "אזהרה לבשר".

ונפק"מ בין ב' האופנים: לפי הא' – "אזהרה לבשר" (שאינו גדי) –
כאיסור מפורש בתורה (דכנ"ל – "לא תבשל" דפרשתנו נכתב ללמדנו איסור
זח, משא"כ חלב שאינו חלב אמו. והפכו – לפי הב'.

וכמה נפק"מ בדבר (ראה רמב"ם הל' שחיטה פ"ה ה"ג (ובנ"כ, וכן
בפרמ"ג ליו"ד סנ"ז משבצות זהב סק"ד) ועוד.
23 ועפ"ז יומתק מה שרש"י כותב את פירושו "אזהרה לבשר כו" על
התיבות "לא תבשל גדי" – אף שמפרש שהאזהרה היא לכל בשר – כי (נוסף
לזה שצריך להעתיק גם תיבה זו – מכיון שמפרש שגדי) הוא לאו דוקא –
וכדרכו בכמה מקומות) פירושו "אזהרה לבשר" הוא מצד זה שהאיסור "לא
תבשל" הוא על "גדי".

24 ועפ"ז אפשר לתרץ (נוסף להנ"ל סעיף ה') מה שרש"י מפרש "אזהרה
לבשר" ולא "אזהרה לחלב" – כי הפירוש "אזהרה לבשר" אינו סותר ל"גדי",
מכיון ש"גדי" כאן הוא (גם) שם המושאל. משא"כ הפירוש "אזהרה לחלב"
סותר ל"בחלב אמו" (שהכוונה כפשוטו היא שהאיסור לא תבשל הוא בחלב
אמו דוקא – ולא ש"אמו" בא למעט עוף).

ואף שגם הפירוש "אזהרה לבשר" מכריח שגם "בחלב אמו" הוא לאו
דוקא – מ"מ, מכיון שלפי הפירוש "אזהרה לבשר", האיסור בחלב שאינו חלב
אמו אינו כאיסור מפורש בכתוב (ורק שלומדים זה מ"אזהרה לבשר") וכנ"ל
הערה 22 – אין להקשות על הלשון "בחלב אמו", שהרי בתיבת אמו מלמדנו
פרט לעוף כו'. משא"כ באם נפרש שהכתוב מלמדנו "אזהרה לחלב" איזה
שיהי', ה"ז דרפך פשוט הלשון "בחלב אמו".

25 וע"ד מ"ש החינוך מצוה צב – נעתק לק"ש ח"ו ע' 143 שוה"ג
להערה 5.

ז.

"בחלב אמו" - חידוש לגבי הבשר, ולא לגבי החלב

- 23 אך עדיין לא מובן סיום הפסוק – "בחלב אמו":
- 24 בפרשת משפטים, כאשר האזהרה היא רק לגבי "גדי
- 25 – ולד רק", מובן מדוע איסור ה"בישול" (אכילה) הוא
- 26 דוקא בחלב אמו: כי בישול ולד ורק בחלב אמו הוא מעשה
- 27 אכזרי³². אך כאשר מזהירה התורה בשנית "לא תבשל",
- 28 והפעם – לגבי כל בשר, כולל בשר של בהמה בוגרת יותר,
- 29 הכרחי לומר, שאיסור הבישול של בשר כזה הוא בכל חלב,
- 30 ומדוע אומרת התורה "בחלב אמו"?
- 31 הפעם כבר אי אפשר לתרץ לגבי "בחלב אמו", שניסוח
- 32 זה הוא מפני "דיבר הכתוב בהווה"³³: אילו היתה כאן
- 33 משמעות המלה "גדי" כפי שהיא שלעצמה, שרק לגבי חל
- 34 האיסור "לא תבשל", אפשר היה לומר, שהביטוי "בחלב
- 35 אמו" מופיע משום שהבישול הנפוץ של גדי בחלב הוא
- 36 בחלב אמו – דיבר הכתוב בהווה, אך מכיון שהמלה "גדי"
- 37 מופיעה כאן רק מפני שבהמשך נאמר "בחלב אמו",
- 38 כדלעיל בסעיף ו' – אין אפשרות לבאר את השימוש
- 39 בביטוי "בחלב אמו" לפי המלה הקודמת – "גדי".
- 40 לכן מסביר רש"י "בחלב אמו – פרט לעוף שאין לו
- 41 חלב אם", שבהוספת המלה "אמו" ממעטת התורה בשר

- 1 מופיעה בפסוק ה"אזהרה לבשר" דוקא במלים "לא תבשל
- 2 גדי", כאשר משמעות המלה "גדי" כשלעצמו היא המין
- 3 של "גדי"? הכרחי אפוא לומר, שבמלה "גדי" נכללות כאן
- 4 שתי המשמעויות²⁶: במלה זו הכוונה היא ל"דבר רק",
- 5 כשם המושאל²⁷; וכן, ובעיקר, הכוונה היא גם כפשוטו –
- 6 המין של גדי. אך קשה: כיצד ניתן להסביר את המלה
- 7 "גדי" כפשוטה, כאשר האזהרה היא על כל סוגי הבשר?
- 8 על כך מפרש רש"י "גדי – כל ולד רק במשמע, ואף
- 9 עגל וכבש... – כל יונקים במשמע": כיון שהפסוק עוסק
- 10 כאן בבישול "בחלב אמו", ונפוץ יותר להשתמש ב"חלב
- 11 אמו" בעיקר לבישול של "יונקים", (שכאשר רוצים לבשל
- 12 בשר של בהמה צעירה ביותר – ולד יונק – בחלב, טבעי
- 13 יותר שיבשלו זאת בחלב אמה, ולא יחפשו חלב אחר²⁸),
- 14 ולא לבישול של ולד רק שכבר איננו יונק, אשר איננו
- 15 נמצא, בדרך כלל, ביחד עם "אמו" – לכן משתמשת
- 16 התורה דוקא במלה "גדי", אשר "כל יונקים במשמע", כי
- 17 "דיבר²⁹ הכתוב בהווה"³⁰.
- 18 לפיכך מוסיף כאן רש"י את ההסבר של המושג "ולד
- 19 רק" – "יונקים"³¹, ואינו מסתפק במלים "ולד רק",
- 20 כבפרשת משפטים, כי דוקא על ידי המושג "יונקים"
- 21 מובנת משמעות הביטוי "גדי" בפסוק זה, למרות שמרבים
- 22 כאן את כל סוגי ה"בשר", כדלעיל.

"יונקים" בלשון "גדי", כי "יונקים" הרי בודאי עדיין רכים הם ונקראים "גדי".
יתירה מזו אפשר לומר, ש"רק" בבעלי חיים** – לפי פירוש רש"י – הוא

דוקא כל זמן שהוא יונק

[כי (א) לכאורה נראה זה במוחש. (ב) איזה קצבה וסימן אחר י"ל לדעת
שרך הוא (ונפק"מ למקח וממכר). (ג) מובן וגם פשוט שרכות בשר הבע"ח
תלוי באיכות המאכלים. (ד) נעין ראי' לדבר ממש"נ לפנ"ו "רכים גוי' עלות"
(וישלח לג, יא)].

אלא שבפ' משפטים – אין זה נוגע לפירוש הכתוב (וכפנים) ולכן אינו
מבארו שם, משא"כ כאן.

(32) כמבואר לקו"ש ח"ו ע' 149 ואילך.

(33) לכאורה אפשר לומר שהכלל "דבר הכתוב בהווה" הוא דוקא כשגם
בלאה"כ מוכרח הכתוב להוסיף איזו תיבה נוספת "וכמו" וכי יגח שור" (משפטים
כא, כח) שבהכרח לכתוב איזו תיבה אחרי "וכי יגח", ומכיון שהנגיחה מצויה
יותר בשור לכן נאמר "וכי יגח שור", אבל אין שייך שהכתוב יוסיף תיבה
מיותרת ("אמו") בכדי לדבר ב"הווה" – אבל אינו, כי גם "ובשר בשדה
טריפה" (שם כב, ל) מפרש רש"י "אף בבית כן אלא שדבר הכתוב בהווה" –
אף שתיבת "שדה" מיותרת***.

(26) ובדוגמת הלשון "לא תבשל" (שבו נרמז "אזהרה לבשר" כנ"ל סעיף
ד'), שכאן קאי בעיקרו על איסור הנאה; ורק שמרמז גם על ענין הכלל ד"לא

תבשל" הכולל גם אכילה ובישול.

(27) וגם לפי המבואר להלן שמש"כ כאן "גדי" הוא לפי שדיבר הכתוב
בהווה, צ"ל "גדי" כאן בא גם בתור שם המושאל. כי מכיון שכוונת הכתוב
היא לחדש "אזהרה לבשר", מוכרח ש"לא תבשל גדי" סובל גם הפירוש "לא
תבשל בשר". (ואי"ז דומה למ"ש לעיל (משפטים כא, כח) וכי יגח שור – כי
שם אין סברא לחלק בין שור לשאר בהמה ח"י ועוף. משא"כ בנדר"ד ש"לא
תבשל גדי" שבפ' משפטים הוא רק לגדי והכתוב כאן מחדש "אזהרה לבשר").

(28) ראה עד"ז רשב"ם משפטים כג, יט. פרישה ביו"ד סי' פז סק"ג.

(29) שכלל זה בפ' הכתובים כבר הודיעו רש"י כמה פעמים: משפטים כא,
כח, כב, יז, כל, ל.

(30) ולכן כותב כאן עוה"פ "אף עגל וכבש" – אף שכתבה כבר בפ'
משפטים – כי באם הפירוש "גדי" הוא רק "גדי עזים", אין לומר שנקט הכתוב
"גדי" מטעם "דיבר הכתוב בהווה" – מכיון שגם בישול כל יונק (גם של עגל
וכבש) הוא בחלב אמו.

(31) ואף ש"גדי" כולל כל ולד רק, גם כשיצא מכלל יונק* (וכדמוכח
לכאורה מגדי עזים ששלח יהודה – שלא שלח אמו עמו) – מ"מ, אומר הכתוב

(* באדר"ן נ"ב פמ"ה – הרוב בתורה שלימה וירא יח, ו: וכן בן שתיים.

(** משא"כ בבב"א דנאמר רכים (וישלח לג, יג) – והצניע ברדלסים (יוסף) בן שש [ודדוך לומר דקאי על ילדי עבדי יעקב – שהרי לא הוזכרו כלל בכתוב]. וראה ג"כ דברים
(כז, נד) ועוד. וז"ל טעם החילוק בזה – כי בבע"ח התואר "רק" – הוא (בעיקרו) בנוגע לאכילה; ובבב"א – בנוגע לחזוק וכו"ב.

(*** ונפ"ו חילוק זה מובן מה שהוצרך רש"י לפרש שם "דבר הכתוב בהווה" (אף שפירש זה כבר ג' פעמים לפנ"ו – וראה – בארובה – לקו"ש ח"ו ע' 130 ואילך). וגם להביא
דוגמה מ"אשר לא יד" טהור מקרה לילה" שבפרשת תצא (כג, יא) – כי מכיון שתיבת "שדה" מיותרת, הוצרך לחדש שגם בכגון דא ישנו להכלל "דבר הכתוב בהווה", וכיון
שחידוש הוא – מביא והכחה – "מצאתי לו חבר" – מ"אשר לא יד" טהור מקרה לילה" שהתיבת "מקרה לילה" ג"כ מיותרת אלא שדבר הכתוב בהווה.

1 עוף. אך לגבי החלב אין הבדל, והאיסור "לא תבשל" חל
2 על כל חלב.

ח.

רמז לאיסור מדברי סופרים לגבי עוף

3 אך עדיין קשה:

4 (א) ניסוח הדברים בהמשך הפסוק, שע"י הוספת המלה
5 "אמו" למלה "בחלב" מתכוונת התורה לבאר את סוג
6 הבשר, ולא את סוג החלב?

7 (ב) מדוע רומזת התורה למיעוט "פרט לעוף" באמצעות
8 המלה "אמו", הנותנת מקום לטעות, שמשום שהמלה
9 קשורה ל"בחלב", אין היא ממעטת בשר עוף. לכאורה,
10 היה צריך לרמוז למיעוט "פרט לעוף" על ידי הוספת מלה
11 ל"גדי" וכדומה?

12 לפיכך מוסיף רש"י ואומר "שאינן איסורו מן התורה,
13 אלא מדברי סופרים", שמדברי סופרים, בישול בשר עוף
14 בחלב הוא אכן איסור. ולכן רומזת התורה למיעוט "פרט
15 לעוף" על ידי המלה "אמו"³⁴, דוקא מפני שכך יש מקום
16 להסיק שהיא אינה ממעטת בשר עוף, כדי לרמוז בכך
17 לאיסור מדברי סופרים גם לגבי עוף³⁵.

ט.

איסור בשר עוף בחלב - בכל שלושת הפרטים

18 בפירוש רש"י ישנם ענינים של הלכה, וכן ענינים של
19 פנימיות התורה. מעניני ההלכה³⁶, אשר בפירוש רש"י זה:
20 לגבי איסור בשר עוף בחלב מדרבנן, יש שתי דעות:
21 לפי דעה אחת אסרו חכמים בשר עוף בחלב רק באכילה³⁷,
22 ולפי הדעה האחרת אסרו זאת אף בהנאה ובבישול³⁸.

23 לפי פירוש רש"י, שהתורה רומזת לאיסור בשר עוף
24 בחלב שמדברי סופרים באזהרה "לא תבשל גדי..."
25 שבפרשת תשא, העוסקת באיסור הנאה, מובן, שלפי פירוש
26 רש"י, חל איסור זה אף לגבי הנאה, ולא רק לגבי אכילה.
27 אך לאמיתו של דבר, יותר מכך – לפי פירוש רש"י
28 אסור בשר עוף בחלב אף בבישול:

29 כיון שלאיסור בשר עוף בחלב שמדברי סופרים רומזת

(34) וכמו שפירש רש"י לעיל (בשלה טז, כט) "אל יצא איש ממקומו – אלו אלפים אמה.. מדברי סופרים וניקורו של מקרא על לוקטי המן נאמר".

ההכרח של רש"י לפרש שם ש"אל יצא איש ממקומו" בא גם לרמוז ענין שמד"ס – ראה לקו"ש ח"ג ע' 6 שוה"ג להערה 38.

(35) ונ"ל דרש"י (בפירושו עה"ת) ס"ל (ע"ד דעת הרמב"ם פיהמ"ש כלים פ"ז מ"ב. סהמ"צ שרש ב') דגם "דברי סופרים" – הם מן התורה, אלא שאין זה ניקור (פשוטו) של מקרא (ועפ"ז יומתק ל' רש"י (בשלה שם) "מדברי סופרים", אף שבד"ה שלפניו כותב "חכמים"). והוא ע"ד שבכ"מ – בפרש"י עה"ת – שהפירוש ע"פ דרך הפשט אינו מתיישב כ"כ מוסיף רש"י פי' ע"ד

30 התורה בפסוק המחדש "אזהרה לבשר", יוצא, שבאזהרה
31 זו יש שני ענינים: האיסור מהתורה, שבמלים "בחלב אמו"
32 מגלה הפסוק שב"אזהרה לבשר", לא נכלל בשר עוף;
33 והאיסור מדברי סופרים, שב"אזהרה לבשר" נכלל גם בשר
34 עוף (כפי שהפסוק עצמו רומז, שמדברי סופרים, המלים
35 "בחלב אמו" אינן ממעטות בשר עוף),

36 מכך מובן, שכשם שה"אזהרה לבשר" שבפסוק כאן
37 אמורה לגבי האיסור "לא תבשל" באופן כללי, כולל
38 שלושת הפרטים: אכילה, הנאה ובישול, והתורה אוסרת
39 כל בשר (חוץ מעוף) אף בבישול – כך גם ה"אזהרה
40 לבשר", כפי שהיא מדברי סופרים אשר אוסרת בשר עוף,
41 אף היא חלה בכל שלושת הפרטים, וגם בישול בשר עוף
42 בחלב אסור מדברי סופרים.

י.

החשיבות של אהבת ישראל

43 מהענינים של "יינה של תורה" שבפירוש רש"י זה:
44 את ה"אזהרה לבשר בחלב" שבפרשתנו מביעה התורה
45 במלים "לא תבשל גדי בחלב אמו". אמנם, בדרך הפשט
46 באה המלה "אמו": למעט בשר עוף, אך כשיודעים שכל
47 הענינים שבתורה מדויקים לחלוטין, הכרחי לומר,
48 שבפנימיות הענינים "גדי בחלב אמו" הוא השורש והגורם
49 לכל בשר בחלב, שהוא מפני האכזריות.

50 הדבר מדגיש יותר³⁹ עד כמה עלינו להישמר מפני
51 אכזריות ומפני צער בעלי חיים. ומכך ניתן ללמוד עד כמה
52 גדולה צריכה להיות הזהירות לגבי צערו של אדם, ועל-
53 אחת-כמה-וכמה לגבי צערו של יהודי, שהרי רואים, שמפני
54 אכזריות כלשהי שבאכילת "גדי בחלב אמו" ובהנאתו, אסרה
55 התורה לא רק "גדי בחלב אמו" בלבד, אלא אף כל בשר
56 בחלב, ולא רק באכילה ובהנאה, אלא אף בבישול – כדי
57 להרחיקנו ממעשים העלולים להביאנו לידי אכזריות ר"ל.

58 מצד שני לומדים מכך עד כמה יקרה אהבת הבריות
59 בכלל, ואהבת ישראל – "בנים אתם לה" אלקים⁴⁰ –
60 על-אחת-כמה-וכמה.

(משיחות ש"פ תשא תשכ"ח)

הדרש וכו' (היינו שדרש זה ג"כ שייך לאמרו בפשוטו של מקרא, אלא שאינו עיקר הפשט שהביאו לפני זה) – כן הוא ג"כ בנוגע להלכות שבכתוב, שיש בהן שהן עיקרו של (פשוטו של) מקרא ויש – שמדברי סופרים שלמדו כן בפי' 190 התורה הזה.

(36) ראה ג"כ לעיל הערה 22.

(37) טושו"ע י"ד סי' פ"ז.

(38) ב"ח שם.

(39) נוסף על המבואר לקו"ש ח"ו ע' 151.

(40) ראה יד, א.

1 - יש לו לשמח בשמחת ה', אשר - הקב"ה, שש ושמח בדירתו
2 פתחתונו, שחם - הנבראים שבעולם, פתחת עשיה נשמית
3 ממש. - ובהם קמה דירה להקב"ה. ולכן נאמר "בעושו" - לשון
4 עשיה, לאמר: שהשמחה היא גדולה ביותר ממה שהדירה להקב"ה
5 כביכול, מוקמת בתוך
6 הנבראים שבעולם העשיה.
7 וזהו שכתוב "בעושו" - לשון רבים, - אלה
8 שעושים אותו (לכאורה היה
9 צריך לומר "ישמח ישראל
10 בעושו" - לשון יחיד) שיהא
11 עולם הנהגשמי המלא
12 קלפות וסמרא אחרא,
13 שנקרא "רשות הרבים" -
14 ולא רשות היחיד, יחידו של
15 עולם, אלא רשות של
16 קליפות, שהן רבות ו"מורו
17 דפרורא", - הרי הפירוד,
18 שכל אחד לעצמו הוא הר נפרד גבוה, וכל אחד מהם יש מי שעשה
19 אותו - הוא ה' (לכן נאמר "עושו" לשון רבים), ואתהפכן לנהורא,
20 - והם נהפכים לאור, ונעשים "רשות היחיד" ליחודו ויתגברו,
21 פאמונה זו: - עלידי אמונתו של יהודי ב"אחדות ה" האמיתית -
22 כל זה נעשה "רשות היחיד" ל"יחידו של עולם", ולכן נאמר
23 "בעושו" לשון רבים, שהשמחה למעלה היא במיוחד מכך שכל
24 עניני העשיה הנפרדים נהפכים לאור הקדושה עלידי האמונה
25 בענין "אחדות ה".

1 על אור הקדושה. [דהיינו "קין הימין", - כשיתגלה ה"ימין"
2 שלמעלה, שיעביר - הקב"ה, את רוח המאמה מן הארץ, ונגלה
3 כבוד ה', וראו כל בשר יחדיו¹⁰, וכמו שיתבאר לקמן¹¹. -
4 כל זה יהיה כשהקליפה תתבטל, ואילו עתה, כשהקליפה עדיין
5 מכסה על הקדושה, הרי,
6 כשהאדם, באמונתו בענין
7 "יחוד ה'", שובר את
8 ה"קליפה", והופך את חושך
9 ה"קליפה" לאור, יש בכך
10 משום גרימת נחת רוח רב
11 להקב"ה. ובפרט פתוח
12 לארץ, שאויר ארץ
13 העמים ממא ומלא
14 קלפות וסמרא אחרא,
15 ואין שמחה לפניו יתברך
16 - כמו, פאורה ושמחה -
17 בצירוף המעלה של פיתרון
18 אור הנא מן החשך ויקא.
19 - דוקא, מהפיכת החושך לאור. - וכשבחוץ לארץ נקלט בו ענין
20 "אחדות ה'", יש בכך משום גרימת שמחה גדולה מיוחדת למעלה.
21 בהתאם לכך, מובן ממילא, שככל שגדול יותר החושך השורר
22 במקום - כך גדולה יותר הנחת רוח למעלה הנובעת מהאמונה
23 ב"אחדות ה" שיהודי הנמצא באותו מקום מאמין. הרי, שהשמחה
24 היא כפולה: שמחת הנפש על קרבתה להקב"ה, והשמחה על גרימת
25 הנחת רוח והשמחה להקב"ה כביכול. וזהו שכתוב¹²: "ישמח
26 ישראל בעושו", - "בעושו" פירוש שכל מי שהוא מורע וישראל

ליקוטי אמרים

שם לחשך [דהיינו קין הימין שיעביר רוח הטומאה מן הארץ ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו וכמ"ש לקמן] ובפרט בארצות עו"ג שאוירם טמא ומלא קליפות וס"א ואין שמחה לפניו ית' כאורה ושמחה ביתרון אור הבא מן החשך דייקא. וז"ש ישמח ישראל בעושו פי' שכל מי שהוא מורע ישראל יש לו לשמח בשמחת ה' אשר שש ושמח בדירתו בתחתוני' שהם בחי' עשיה גשמית ממש. וז"ש בעושו לשון רבים שהוא עו"הו הגשמי המלא קליפות וס"א שנק' רשות הרבים וטורי דפרורא ואתהפכן לנהורא ונעשים רשות היחיד ליחודו ית' באמונה זו:

יום שלישי י"ד אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מג, פרק לד והנה... עד עמ' 86, ה' לו.

53 יתברך. - האבות עמדו תמיד בביטול במציאות להקב"ה,
54 בהרגשתם התמידית את ייחודו האמיתי; ואחריהם - היו אלה, כל
55 הנביאים, כל אחד לפי מדרגת נשמתו והשגתו, - התבטלותו
56 במציאות של כל נביא, היה
57 בהתאם לרום מדרגת
58 נשמתו ולגודל השגתו,
59 ומדרגת משה רבנו עליו
60 השלום היא העולה על
61 כל מדרגות
62 הנביאים, שאמר² עליו:
63 שכינה מדרגת מתוך
64 גרונו של משה, - משה
65 רבנו היה בטל במציאות
66 להקב"ה בצורה כזו, שדיבורו היה דיבור של השכינה. וכשהתבטלות
67 גרונו של האדם לדיבורו, כך היה ביטול גרונו של משה לשכינה,

53 פרק לד. בפרק הקודם הסביר רבנו חזקן, שלעתים מסוימות, על האדם
54 לזכך את נפשו ולהאיר אותה בשמחת הלב, עלידי התבוננותו בענין יחוד ה'
55 האמיתי, איך שהקב"ה יחיד ומיוחד, וכל הבריאה בטלה במציאות לגביה,
56 כאילו אינה קיימת כלל.
57 והנה, מודעת זאת - ידוע
58 הדבר, ש"האבות הן הן
59 המרובות"¹, - כאמור, רומז
60 המושג "מרכבה", לדבר
61 שבטל לגמרי למישהו, ואין
62 לו שום רצון אחר, מאשר
63 רצונו של מי שהוא בטל
64 אליו, כמו "מרכבה" שנתונה
65 לגמרי לרצון הנוהג בה.
66 שכל ימיהם לעולם לא הפסיקו אפילו שעה אחת מלקשר
67 דעתם ונשמתם לרבון העולמים בפשול הנזכר לעיל ליחודו

1 וּמַעֲיִן זֶה – במשהו מהתבטלות האבות והנביאים, וְכו' – כל,
2 יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמַד הָרַר סִינִי, – באותו מעמד, עמדו כולם בהתבטלות
3 במציאות להקב"ה, בדמיון כלשהו להתבטלות במציאות של האבות
4 והנביאים. רק שְׁלֹא יִכְלוּ לִסְבֹּל, – ביטול רב כזה, בְּמַאֲמַר רַז"ל³

5 שָׁעַל כָּל דְּבוּר – של עשרת
6 הדיברות, פְּרָחָה נִשְׁמָתָן
7 כו', – אלא שהקב"ה החזיר
8 להם את הנשמות ב"טל" של
9 תחיית המתים⁴, שְׁהוּא –
10 "פרחה נשמתו", עֲנִין בְּטוֹל
11 בְּמַצִּיאוֹת הַנּוֹכַר לַעֲלִי. –
12 המוסבר לעיל. לָכֵן – מפני
13 שלא יכלו "לסבול" את גילוי
14 האור האין־סופי, עד
15 שהשפיע עליהם ה"ביטול"
16 במציאות⁵, שהנשמה לא
17 תוכל להישאר בגוף, מִיָּד
18 אָמַר לָהֶם לַעֲשׂוֹת לוֹ
19 מִשְׁכָּן וכו' – במשכן, –
20 קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים –
21 לְהִשְׁרָאֵת שְׂכִינָתוֹ, –
22 שבקדשי הקדשים של
23 המשכן, תשרה השכינה,⁶
24 שְׁהוּא – השראת השכינה
25 היא: גִּלְיוֹן יַחְדוּדוֹ יִתְבָּרָךְ, –
26 של הקב"ה, כְּמוֹ שִׁתְּבָאֵר
27 לְקַמְּוִי⁵. – שבמה התבטאה
28 השראת השכינה במשכן

29 ובמקדש – והרי מלא כל הארץ כבודו? – בהתגלות יחוד ה' בהם,
30 כלומר: ענין זה שהקב"ה אין עוד מלבדו, האיר שם בהתגלות, ולא
31 בצורה מוסתרת כפי שהדבר הוא בעולם. הרי, שהתגלות "יחוד ה'
32 האמיתי" לבני ישראל, היתה עליידי המשכן והמקדש. וּמִשְׁתַּחֲרַב
33 בֵּית הַמִּקְדָּשׁ – אֵין לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא פְּעוּלָמוֹ מִשְׁכָּן וּמִכּוֹן
34 לְשִׁכְתּוֹ, הוּא יַחְדוּדוֹ יִתְבָּרָךְ, – מקום בו יבוא לידי התבטאות
35 והתגלות, יחודו של השם יתברך. אחרי חורבן בית המקדש, אין
36 מקום כזה בנמצא, אֲלֵא אֲרִבַּע אֲמוֹת שֶׁל הַלֶּכֶה, – בתורה בלבד
37 מתגלה יחוד ה', שְׁהוּא – ההלכה היא, רְצוֹנוֹ יִתְבָּרָךְ וְחֻקְמָתוֹ
38 הַמְּלַבְּשִׁים בְּהַלְבוֹת הָעֲרוּכוֹת לְפָנָיו. – ומאחר שבהלכות
39 התורה מלוכשים רצונו וחכמתו של הקב"ה – זהו רצונו של הקב"ה
40 שכך וכך יהיה פסק הדין, וחכמתו של הקב"ה היא ה"שכל" של
41 ההלכה – ורצונו וחכמתו של הקב"ה, הם דבר אחד אתו; הרי

ליקוטי אמרים

במעמד הר סיני רק שלא יכלו לסבול כמאמר רז"ל
שעל כל דיבור פרחה נשמתו כו' שהוא ענין ביטול
במציאות הנ"ל לכן מיד אמר להם לעשות לו משכן
ובו קדשי הקדשים להשראת שכינתו שהוא גילוי
יחודו ית' כמ"ש לקמן ומשחרב בהמ"ק אין להקב"ה
בעולמו משכן ומכון לשבתו הוא יחודו ית' אלא ארבע
אמות של הלכה שהוא רצונו ית' וחכמתו המלוכשים
בהלכות הערוכות לפניו ולכן אחר שיעמיק האדם
מחשבתו בענין ביטול הנ"ל כפי יכלתו זאת ישיב אל
לבו כי מהיות קמן שכלי ושרש נשמתי מהכיל להיות
מרכבה ומשכן ליחודו ית' באמת לאמיתו מאחר דלית
מחשבה דילי תפיסא ומשגת בו ית' כלל וכלל שום
השגה בעולם ולא שמץ מנהו מהשגת האביו והנביאים
אי לזאת אעשה לו משכן ומכון לשבתו הוא העסק
בת"ת כפי הפנאי שלי בקביעות עתים ביום ובלילה
כדת הניתנה לכל אחד ואחד בהלכות תלמוד תורה
וכמאמר רז"ל אפי' פרק אחד שחרית כו' ובוהו ישמה
לבו ויגיל ויתן הודאה על חלקו בשמחה ובטוב לבב על
שזכה להיות אושפזיכן לגבורה פעמים בכל יום כפי
העת והפנאי שלו כמסת ידו אשר הרחיב ה' לו:

42 שבתורה ישנו הגילוי של יחוד ה'. וְלָכֵן, אַחֲרֵי שִׁיעְמִיק הָאָדָם
43 מִחֻשְׁבָּתוֹ בְּעֵינֵי בְטוֹל הַנּוֹכַר לַעֲלִי כְּפִי יִכְלָתוֹ, זֹאת יֵשִׁיב אֵל
44 לָבוֹ: – יתבונן בדברים הבאים: כִּי מַהֲיֹת קָמֵן שְׁכָלִי וְשָׂרֵשׁ
45 נִשְׁמָתִי מִהַכִּיל, – אינני מסוגל, בגלל קטנות שכלי ושרש נשמותי,
46 לְהִיּוֹת מִרְכָּבָה וּמִשְׁכָּן
47 לְיַחְדוּדוֹ יִתְבָּרָךְ בְּאֵמֶת
48 לְאֵמֶתוֹ, מֵאַחֲרֵי דְלִית
49 מִחֻשְׁבָּה דִּילִי תְּפִיסָא
50 וּמִשְׁגָּת בּוֹ יִתְבָּרָךְ כָּלֵל
51 וְכָלֵל – אין בכוח שכלי
52 ומחשבותי כלל וכלל,
53 "לתפוס" ולהשיג את
54 הקב"ה, שוֹם הַשְּׂגָה
55 פְּעוּלָם, וְלֹא שְׂמִיץ מִנְהוּ –
56 ולא משהו, מִהַשְּׂגָת הָאֲבוֹת
57 וְהַנְּבִיאִים, – עליידי
58 השגתם באלקות, היה בכוח
59 האבות והנביאים להיות
60 "מרכבה" ו"משכן" להתגלות
61 יחוד ה'; ואילו אני, כשאין בי
62 אפילו שמץ מהשגתם, אי
63 אפשר לי להגיע, עליידי
64 השגתי, למציאות של
65 "מרכבה" ו"משכן"; אֵי
66 לְזֹאת – מכיון שכך, אֶעֱשֶׂה
67 לוֹ – להקב"ה, מִשְׁכָּן וּמִכּוֹן
68 לְשִׁכְתּוֹ, – באותה צורה
69 שהיא ביכלתי, הוּא הָעֵסֶק

70 בְּתַלְמוּד תוֹרָה – שכאמור, תורה היא הרי "משכן ומכון לשבתו
71 יתברך", כְּפִי הַפְּנָאִי שְׁלִי, בְּקִבְעֵי עֵתִים – ללימוד התורה,
72 בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, בְּרֵת הַנִּתְּנָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּהַלְבוֹת תַּלְמוּד
73 תוֹרָה, – עד כמה שכל אחד לפי השגתו ומצבו, מחוייב על פי
74 ההלכה ללמוד תורה, וּבְמַאֲמַר רַז"ל: "אִפְלוּ פֶּרֶק אֶחָד שְׁחֲרִית
75 כּו'". – ופרק אחד ערבית, אם אין באפשרותו ללמוד יותר משני
76 פרקים – הרי זו מצות תלמוד תורה שלו שנמשכת אצלו תמיד, והוא
77 נעשה על ידי כך משכן ומכון לשבתו יתברך. וְכִּזְהָ יִשְׁמַח לָבוֹ
78 וְיִגִּיל, וְיִתֵּן הוֹדָאָה עַל חֲלָקוֹ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב, עַל שִׁוְכָה
79 לְהִיּוֹת אֲשׁוּפְזִיכֵן – מארה, לְגִבּוּרָה – להקב"ה, עליידי התורה
80 ש"ניתנה" מפי הגבורה, פְּעָמִים כָּכֵל יוֹם, כְּפִי הָעֵת וְהַפְּנָאִי
81 שְׁלֹו, – שיש לו ללמוד תורה, בְּמִסְתָּ יָדוֹ – כפי האפשרות שניתנה
82 לו, אֲשֶׁר הִרְחִיב ה' לוֹ: – את הזמן ללמוד תורה.

יום רביעי ט"ו אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 86, ואם ירחיב ה' לו... עד עמ' 86, מסטרא דא.

מנחה. כך גם במתן צדקה: על-ידי נתינת חלק אחד מפרנסתו
לצדקה – מעלה גם את שאר החלקים. ומלבד זה, הרי בשעת
התורה והתפלה עולה לה' כל מה שאכל ושתה ונהנה מארבע
הידות לבריאות גופו, כמו שיתבאר לקמן. – הרי שגם שאר
זמנו, שהקדיש אותם
להרוויח את ארבעת
החלקים לצרכיו הוא –
נעשים למשכן ולמכון
לשבתו יתברך, על-ידי
תורתו ותפילתו. באמור
לעיל הוסבר שאחרי שאדם
מגיע למרירות ול"לב
נשבר", על-ידי חשבון מצבו
הרוחני, שאינו כמו שצריך
להיות – ישתדל האדם
להגיע לאחר מכן לשמחה
אמיתית; ופרטים שונים
בשמחה זו: – השמחה על
יציאת נפשו האלקית מגלות
הגוף והנפש הבהמית,
והתעלותו ושובו למקור
האלקי על-ידי תורה
ומצוות: – השמחה על
קרבת האלקים בשעת התעמקותו בענין "יחוד ה' האמיתי"; –
והודותו הגדולה מן השמחה השוררת למעלה, על-ידי שהוא שבר
והכניע את ה"סטרא אחרא", להלן יוסבר, שכל הפרטים האלה
בשמחה, אינם סותרים לעובדה, שיחד עם כך יהיה נתון במרירות
ובלב נשבר בגלל מצב גופו ונפשו הבהמית; שכן, אף שמרירות
ושמחה הן שתי תנועות הנוגדות אחת את השניה – הרי, מאחר שהן
נובעות משני גורמים שונים, יש באפשרות שני הלכי רוח מנוגדים
אלה למשול יחד בנפשו של האדם. והנה, ככל פירמי מיני שמחת
הנפש הנזכרים לעיל – אין מהן מניעה להיות "נבזה בעיניו
נמאס", – ושיהיו לו, ו"לב נשבר", ורוח נמוכה – בשעת
השמחה ממשי, – באותו זמן ממש שהוא שרי בשמחה, יכול
שתהיה לו גם מרירות ולב נשבר וכדומה. מאחר כי היותו נבזה

1 ואם – הוא חושב לעצמו ומחליט: ירחיב ה' לו עוד – ויהיה לו
2 יותר פנאי ללמוד תורה, או "מהור ידים יוסיף אמן", – אז, הוא
3 מחליט, יקדיש יותר ויותר מזמנו ללימוד תורה, ו"מחשבה טובה
4 בו". – אותה מחשבה טובה, שהחליט במחשבתו, ש"לכשירחיב"
5 ילמד תורה יותר ויותר (עד
6 לכל היום כולו), נחשבת
7 כאילו אכן עשה כך
8 (כמאמר חכמינו ז"ל: 2
9 "מחשבה טובה הקב"ה
10 מצרפה למעשה" 9, ונס
11 שאר היום כלו שעוסק
12 במשא ומתן, יהיה מכון
13 לשבתו יתברך, – על-ידי, 7
14 בנתינת הצדקה שיתן
15 מיניעו, – מפרנסתו, שהיא 9
16 – נתינת הצדקה, ממדותיו
17 של הקדוש-ברוך-הוא – 11
18 בהן צריך יהודי להתדבק,
19 ואותן הוא צריך לעשות, 13
20 "מה הוא רחום וכו" 10, –
21 אף אתה רחום, וכמו
22 שכתוב בתקונים 11: "חסד
23 דרועא ימינא". – חסד היא
24 ה"יד הימנית" של הקב"ה כביכול, כלומר: על-ידי ההתנהגות במדת
25 החסד, נעשה האדם כלי ו"מכון" ל"דרועא ימינא", לחסדו של
26 הקב"ה. ואף שאינו נותן אלא חמש – מפרנסתו, וזה השיעור
27 המינימי לנתינת צדקה – ממילא מוקדש לצדקה רק החלק החמישי
28 משעות עבודתו במשך היום, כיצד, איפוא, הוא יכול בשאר ארבעת
29 חלקי היום, שהוא מקדיש לצרכיו, להיות "מכון לשבתו יתברך"? –
30 התשובה היא: הרי החמש – שהוא נותן לצדקה, מעלה עמו כל
31 שאר, הארבע ידות לה', להיות מכון לשבתו יתברך, כנודע
32 מאמר רז"ל 12 שמוצות צדקה שקולה כנגד כל הקרנות,
33 וקרנות הן כל בעלי החיים, עולה לה' על ידי
34 בהמה אחת, – שהביאו לקרבן, וכל הצומח – היה עולה, על ידי
35 "עשרון סלת אחד כלול בשמן" בו. – שהיו מביאים לקרבן

7. איוב יז, ט. 8. קידושין מ, א. 9. בהתאם להסברו הנרחב של כ"ק אדמו"ר שליט"א באחת משיחותיו הקדושות, הכוונה במה שמוסיף שיחליט
באם יהיה לו יותר זמן – ילמד יותר, והקב"ה מצרף מחשבה טובה זו למעשה – היא: כדי שיהיה במשך כל היום משכן ומכון לשבתו, לא רק
בשעה שהוא לומד פרק אחד שחירת ופרק אחד ערבית – הרי זה על-ידי החלטתו שכשיעזור לו השי"ת ויהיה לו יותר זמן פנוי, ילמד יותר,
בזמן הפנוי הרב יותר – הוא יכול הרי לקוות ולהתברך שיהיה זה "כל היום", שתהיה מלאכתו נעשית על-ידי אחרים ויהיה לו זמן ללמוד כל
היום. החלטה זו, שאז ילמד כל היום. כשהיא – אותה מחשבה – מצורפת ונחשבת כ"מעשה", הרי זה אמור למשך כל היום, שבמשך כל היום
יהיה משכן ומכון לשבתו יתברך; ולכן הכניס רבנו הזקן נקודותיים (: לפני המלים "ואם ירחיב", כדי להפריד ענין זה ולהראות שיש לכך
יותר שייכות למה שהוא אומר להלן, שהוא מחפש עצות איך להיות כל היום משכן ומכון לשבתו. אלא שהוא מחפש להלן עצות על הזמן
הנותר מהיום שאין הוא לומד בו – על-ידי ענין הצדקה – הרי זה מפני ש"מחשבה טובה" היא רק "כאלו עשאה", ברם. הדבר הרי לא נעשה
בפועל – בא רבנו הזקן ואומר שביטלתו להיות משכן ומכון לשבתו במעשה בפועל על-ידי ענין הצדקה. 10. שבת קלג, ב. 11. תיקוני זהר,
תיקון א. 12. סוכה מט, ב; בבא בתרא ט, א.

1 פְּעִינֵיו וְכו' - הוא מצד חנוף ונפש הבהמית, - מהחשבונות
2 המראים לו את שפלות גופו ונפשו הבהמית, וְהִיָּתָו בְּשִׁמְחָה -
3 הוא מצד נפש האלהית
4 וְנִיצוֹץ אֱלֹהִית הַמְּלֻבָּשׁ
5 בָּהּ - בנפש האלקית,
6 לְהַחְיֹתָהּ, בְּנוֹכַח לְעֵל
7 [פְּרָק לֵא]. - ולכן, אין
8 המרידות והשמחה סותרות
9 ומפריעות אחת לשניה, כי
10 כל אחת מהן נובעת מסיבה
11 אחרת. וְכֵהָאִי גִּנְיָא אֵיתָא בְּהִרְיָא¹³: - בדומה לזה נאמר ב"זוהר":
12 "בְּכִיָּה תִּקְיָא בְּלֻבָּאֵי מִסְטָרָא דָא, וְחִדּוֹת תִּקְיָא בְּלֻבָּאֵי

מִסְטָרָא דָא": - בכיה תקועה בלבי מצד אחד, וחידוה תקועה בלבי
מצד אחר. - רבי אלעזר ברבי שמעון, בשמעו מאביו, רבי שמעון
(בר יוחאי), סודות התורה
בענין חורבן בית המקדש -
אמר, שבשעת מעשה היה
לבו גם עצוב - מחורבן בית
המקדש, שרק עתה נודע לו
גודל החורבן, וגם שמה,
בצד השני של לבו, מסודות
התורה שנתגלו לו. הרי,
כשישנן שתי סיבות נפרדות - יכולות שתי "תנועות" מנוגדות, כמו
בכיה ושמחה, לבוא לידי ביטוי באותו זמן.

יום חמישי ט"ז אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 86, פרק לה. והנה... עד עמ' מד, עכ"ל.

25 פְּרָק לֵה. לפני שאנו מתחילים ללמוד פרק ל"ה, כדאי להזכיר שוב - כפי
26 שנאמר בקיצור בפרק י"ז - שספר ה"תניא" (כפי שכתוב בדף-השרע) מיוסד
27 על הפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו", שקל מאד
28 לקיים תורה ומצוות "בפיך ובלבבך", כלומר, בשלשת כוחות הביצוע הנקראים
29 "לבושים"; "בפיך" - בכוח
30 הדיבור, "בלבבך" - בכוח
31 המחשבה, ו"לעשותו" - בכוח
32 המעשה; ובמובן עמוק יותר,
33 רומזת המלה "בלבבך" גם על
34 רגשי הלב הפנימיים - אהבה
35 ויראה להקב"ה. על כך שאל
36 בפרק י"ז, שלבאורה זהו נגד
37 החוש שלנו, שכן, אין הדבר קל
38 כל כך להגיע לרגש מלא של

קרוב" במלה "לעשותו", מוכח, שעיקר ותכלית הכל הוא קיום מצוות במעשה.
בהתאם לכך תוסבר, בפרקים הבאים, הסגולה המיוחדת והנעלית שישנה
במצוות מעשיות. ומן הענין לזכור מה שלמדנו, ש"בינוני" נקרא מי שלא עבר
עבירה מימיו, לא במעשה, לא בדיבור ואף לא במחשבה; ורק בכוחות
הפנימיים שבלבו, חזק עדיין
היצר הרע ולכן אפשר שתהיינה
לו תאוות גם לדברים אסורים -
מכך יכולים לעלות בו גם
הרהורי עבירה, אלא ש"בינוני"
לחם מיד עם יצרו הרע, ואינו
מאפשר לו להביא לביצוע את
רעיונותיו ואף לא לחשוב
להרהר בהם.
וְהֵנָּה, לְתוֹסַפַּת בְּאוּר

ליקוטי אמרים

פרק לה והנה לתוספת ביאור תיבת לעשותו וגם להבין מעט מזהיר תכלית

בריאית הבינונים וירידת נשמותיהם לעו"הו להתלבש

בנפש הבהמית שמהקליפה וס"א מאחר שלא יוכלו

לשלחה כל ימיהם ולדחותה ממקומה מחלל השמאלי

שבלב שלא יעלו ממנה הרהורים אל המוח כי מהותה

תְּבִת "לְעִשׂוֹתוֹ", - שבפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך
ובלבבך לעשותו", שכפי האמור, מורה המלה "לעשותו" על מעלה
גדולה ומיוחדת בקיום מצוות במעשה, וְגַם לְהִבִּין מַעַט מוֹעִיר -
וכן להבין, לפחות במקצת, את תְּכִלִּית בְּרִיאַת הַבִּינוּנִים -
שנבראו באופן שישארו בינונים, שאין לאדם הבחירה בזה כל כך
כו' (פ"ד) - לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר: מהי "תכלית
בריאית הבינונים" - בהדגשת המלה בריאית - שנבראו באופן
להישאר בינונים, שלא כל אחד יש לו הבחירה במידה כזו -
להתעלות למעלה מדרגת הבינונים, ועליהם להישאר תמיד
במדרגת הבינונים, כפי שהוסבר בפרק י"ד, וְיִרְדֹּת נְשָׁמוֹתֵיהֶם
לְעוֹלָם הָזֶה, - ומהי תכלית ירידת נשמותיהם לעולם הזה, באופן
של לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית שִׁמְחָתָהּ וּמִסְטָרָא אַחֲרָא, -
שהיא ההיפך מהנשמה; מֵאַחֵר שְׁלֵא יוֹכְלוּ לְשַׁלְּחָהּ - להשתחרר
מן הנפש הבהמית, פֶּל יְמֵיהֶם, - ואף לא, וְלִדְחוֹתָהּ מִמְּקוֹמָהּ
מִחֻלָּל הַשְּׁמָאִלִי שֶׁבִּלְבָב - באופן שְׁלֵא יַעֲלוּ מִמֶּנָּה - מהנפש
הבהמית, תְּרַחֲוִים אֶל הַמּוֹחַ, - גם דבר זה לא יהיה בידם לבצע,

אהבה לה' ושל יראה ממנו - והתורה הרי מדברת כלפי כל הדורות - כיצד,
איפוא, "קרוב הדבר מאד" לקיים תורה ומצוות באופן של "בלבבך", באהבת
ה' ובריאית ה'?! והסביר שם, שהמלה "לעשותו" היא פירושו של "בלבבך",
כלומר, מדובר בסוג כזה של "בלבבך", אהבה כזו, המביאה ל"לעשותו", לקיום
תורה ומצוות במעשה - רגש כזה הוא "קרוב מאד". כלומר, אחרי שיתעמק
במוחו בגדלותו של הקב"ה, והמוחו הרי שולט בטבעו על הלב, יביא הדבר
שיתעורר בלבו רצון והחלטה ללמוד תורה ולקיים מצוות; והלב הרי שולט
על כל שאר האברים, שהם כלים שעל ידם מבצע האדם את רצונו והחלטתו.
לאחר מכן הסביר רבנו הזקן, שגם מי שאין לו ידיעה בגדלותו של הקב"ה ואין
באפשרותו להתבונן בכך - גם הוא ביכולתו להגיע לאהבת ה' וליראת ה', על
ידי שיעור בתוכו את ה"אהבה המסותרת" אל הקב"ה, הנמצאת בכל לב
יהודי, והכוללת בתוכה גם יראה, הפחד שלא להינתק מהקב"ה, גם הוא
ביכולתו לקיים תורה ומצוות "בלבבך", עם הלב, באהבה ה' ובריאית ה'.
בהמשך באים מספר פרקים המסבירים את הדרכים כיצד להרחיק את
האפשרויות של ההפרעות בעבודת ה'; וכיצד יוכל תמיד לעבוד את השי"ת
בשמחה, שהיא עיקר גדול בעבודת ה'. ברם, ממה שמסיים את הפסוק "כי

אתם בשעה שהם לומדים תורה ועוסקים בעבודת ה'. והוא, 39
בהקדים - נקדים תחילה ציטוט לשון הינוקא [בזהר פרשת 40
בלק¹⁴] על פסוק¹⁵: "החכם עיניו בראשו" - "וכי באן אתר 41
עיניו דבר נש כו', - וכי באיזה מקום נמצאות עיניו של אדם. 42

האם הם במקום אחר, 43
שאומר שהחכם, דוקא, 44
עיניו בראשו? אלא קרא 45
הכי הוא ודאי, - אלא 46
בודאי כוונת הפסוק היא: 47
דהנני: - שהרי למדנו, לא 48
יהי בר נש בגליליה דרישא 49
אביע אמות, - אל ילך 50
אדם ארבע אמות בגילוי 51
ראשו; מאי טעמא, - 52
מדוע? דשכינתא שריא על 53
רישיה, - כי שכינה שורה 54
על ראשו, ולכן, וכל חכם 55
עיניו ומילוי ברישיה 56
אינון, - עיניו של כל חכם 57
(כל התעניינותו ותשומת 58
לבו ולכן גם) דיבוריו 59
(מרוכזים) בראשו. כלומר: 60
בההוא דשריא וקניא על 61
רישיה, - באור השכינה 62
ה"שורה" ו"קיים" על ראשו; וכד עיניו תמן, לנדע, - וכשעיניו 63
(התעניינותו ומבטו) מוסבים לשם, עליו לדעת דההוא נהורא 64
דאדליק על רישיה - אצטריך למשחא, - אותו אור ה"דולק" 65
על ראשו (המאיר על נשמתו) זקוק לשמן. בגין דגופא דבר נש 66
איהו פתילה, ונהורא אדליק לעלא, - שכן, גופו של אדם 67
משול לפתילה (ממנה נמשך האור ובה קבועה האש) והאש בוערת 68
מעליה; ושלמה מלכא צוח ואמר¹⁶: - ושלמה המלך "צוח" 69
ומצוה: ושמן על ראשו אל יחסר, דהא נהורא דבראשו 70
אצטריך למשחא, - שכן, האור שעל ראשו זקוק ל"שמן", ואינון 71
עובדאן מביאן, - ואלה הם מעשים טובים שאדם עושה. המעשים 72
הטובים מהווים השמן לאותו אור. ועל דא החכם עיניו בראשו", 73
- ועל כך, עיניו של החכם בראשו, והוא דואג שלא יחסר ה"שמן", 74
המעשים הטובים, לצורך אותו אור, עד באן לשונו. - של 75
ה"זהר". 76

כי מהותה ועצמותה של נפש הבהמית שמקלקלה היא 1
בתקפה ובגבורתה אצלם בתולדתה, - ומלחמתם בנפש 2
הבהמית אין לה השפעה על עצם הנפש הבהמית, רק - וכל שהוא 3
מצליח להשיג במלחמתו היא רק שלבושיה אינם מתלבשים 4
בגופם בנזקך לעיל, - 5
(בפרק י"ב), שאין ה"בינוני" 6

מאפשר ללבושי הנפש 7
הבהמית להתלבש בגופו - 8
לעשות, לדבר ולחשוב במה 9
שאסור; ואם בן - מאחר 10
שעצם הנפש הבהמית 11
נשאר בו בתוקפו, נשאלת 12
השאלה: למה זה ירדו 13
נשמותיהם - של 14
ה"בינונים", לעולם הזה 15
לינע - להתיגע, לריק חס 16
ושלום, להלחם כל ימיהם 17
עם הוצר, ולא יכלו לז? 18
- ואף שבפרקים הקודמים 19
הסביר רבנו דוק, 20
שמלחמתו זו של ה"בינוני" 21
בנפש הבהמית - שלא 22
להרשות השתלטותה 23
במחשבה, דיבור ומעשה - 24

גורמת למעלה נחת רוח רבה, ואם כן אין זה "לריק" - אף על פי 25
כן "לשם כך לא צריכה עדיין להיות ההתלבשות בנפש הבהמית, 26
אדרבה - עליהם להיות שני צדדים נוגדים ושונאים וכו' וכשהנפש 27
האלקית מנצחת, יעשה ויפעל בלי הנפש הבהמית כו" - לשון כ"ק 28
אדמו"ר שליט"א. כלומר: מאחר שחידושה של הנפש האלקית 29
"לכפות את הסטרא אחרא" באה על ידי ההתלבשות בתוך הנפש 30
הבהמית - ולא באופן ששתי הנפשות מתבצרות בעמדותיהן 31
הנפרדות - הרי זה מורה, שבנוסף ל"אתכפא סטרא אחרא" ולנחת 32
רוח היוצאת מכך, קיימת כאן כוונה נוספת, לפעול בתוך הנפש 33
הבהמית עצמה - ונשארת במילא הקושיא: בפרט זה, לפעול על 34
הנפש הבהמית, יוצא הדבר שה"בינוני" עמל כל ימי חייו לשוא חס 35
ושלום? אלא: ותהי זאת נחמתם, לנחמתם בבלים לתושיה, 36
ולשמה לבם בה' השוכן אתם בתוך תורתם ועבודתם. - 37
כלומר, נחמתם ושמתם של ה"בינונים", תהיה באור האלקי השוכן 38

יום שישי י"ז אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מד, והנה ביאור משל... עד עמ' 88, ביחוד גמור.

ליקוטי אמרים

שורה על גוף האדם 82
שמשל לפתילה, אלא על 83
ידי מעשים טובים דוקא, 84
- שהאדם עושה, 85
המשמשים כ"שמן" לאותו 86

והנה ביאור משל זה שהמשיל אור 87
השכינה לאור הנר שאינו מאיר ונאחו בפתילה בלי 88
שמן וכך אין השכינה שורה על גוף האדם שנמשל 89
שמן, וכך אין השכינה 90

והנה באור משל זה, - 87
שב"זהר", שהמשיל אור 88
השכינה לאור הנר שאינו 89
מאיר ונאחו בפתילה בלי 90
שמן, וכך אין השכינה 91

1 אור, ולא די לו בנשמתו, שהיא חלק אלוה ממעל, להיות היא
2 – שהנשמה תהיה בשמן לפתילה – כלומר, שהנשמה תשמש
3 "שמן" לפתילה, הגוף, שהרי טבע האש להימשך למעלה, ואין היא
4 נאחזת למטה, כי אם על ידי אחיזה בפתילה הבוררת או בעץ
5 הבורר; אך מאידך הפתילה
6 עצמה נאכלת במהירות,
7 והאש נעתקת ממנה מהר;
8 זאת ועוד: אש כזו הבאה
9 מהפתילה בלבד לא תפיק
10 אור זך, מכיון שאין הפתילה
11 מותאמת לגמרי להיהפך
12 לאש – ולכן נזקקים לשמן,
13 שהוא חומר הנהפך לגמרי
14 לאש, ואז מתקיימת האש
15 ומאירה אור זך. מכאן מובן
16 מדוע אין הגוף יכול לשמש
17 כשמן לאור השכינה השורה
18 על האדם, שכן, הגוף נשאר
19 במציאותו ואינו נהפך לחלק
20 מהאש עצמה. אבל הנשמה
21 שהיא חלק אלקה, יכולה
22 לכאורה, להיעשות לשמן
23 לאור השכינה, מכיון
24 שביכלתה להיהפך לאור

25 הקרושה השורה על האדם. ואם כך – מדוע על האדם להזדקק
26 למעשים טובים דוקא. שהם ישמשו כשמן? מבאר ומזכיר לכל
27 משפיל, – רבנו הזקן מסביר להלן, שנשמתו של אדם – אף של צדיק
28 גמור שעובד את הקב"ה ביראה ובאהבה בתענוגים – אין היא, בכל
29 זאת, בטלה במציאות. עד כדי כך שתיהפך לגמרי לאור ה', שהרי
30 היא בכל זאת איזו מציאות – שהרי יש מי שירא, ויש מי שאוהב;
31 וכך ישנם כאן שני דברים, שהאחד אוהב את השני או ירא מפניו.
32 ולכן, אין הנשמה יכולה לשמש כשמן לאור ה'. ורק מצוות ומעשים
33 טובים, שכפי שיסביר להלן, הם דבר אחד עם אור ה' – יכולים
34 לשמש כשמן לאור ה' המאיר ביהודי. ועל כך הוא אומר ב"תניא":
35 **כִּי הִנֵּה נִשְׁמַת הָאָדָם, אִפְּלוּ הוּא צָדִיק גָּמוּר עוֹבֵד ה' בִּירְאָה**
36 **וְאַהֲבָה בְּתַעֲנוּגִים** – שהוא מרגיש באהבה את התענוג מאלקות,
37 דבר הנחשב למדריגה נעלית ביותר; אף-על-פי-כן אינה – נשמתו
38 אינה בטלה במציאות לגמרי לבלתי נשמתו, אלא חלק ממנה,
39 להיות לאחדים ומיוחדים ביהודי גמור, – עם אור ה', רק הוא דבר
40 בפני עצמו – ירא ה' ואוהבו; – הוא ירא את ה', הוא אוהב את
41 ה'. כלומר: אין הנשמה נהפכת לגמרי לאור ה', כמו השמן הכלה
42 לגמרי ונהפך לאור הנר. ולכן אין הנשמה עצמה יכולה לשמש
43 כ"שמן" לאור ה'. מה שאין כן המצות ומעשים טובים, שהן
44 רצונו ויתברך – הקב"ה רוצה, שיהודי יקיים אותה מצוה; ורצונו
45 יתברך הוא מקור החיים לכל העולמות והקב"ה, – אמנם גם
46 כל העולמות והנבראים חיים רק מכיון שהקב"ה רוצה שהם יחיו; אך

ליקוטי אמרים

לפתילה אלא ע"י מעשים טובים דווקא ולא די לו
בנשמתו שהיא חלק אלוה ממעל להיות היא כשמן
לפתיל' מבואר ומובן לכל משכיל כי הנה נשמת האדם
אפי' הוא צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה בתענוג'
אעפ"כ אינה בטילה במציאות לגמרי ליבטל וליכלל
באור ה' ממש להיות לאחדים ומיוחדים ביחוד גמור רק
הוא דבר בפני עצמו ירא ה' ואוהבו. משא"כ המצוות
ומעשים טובים שהן רצונו ית' ורצונו ית' הוא מקור
החיים לכל העולמות והנבראים שיוור אליהם על ידי
צמצומים רבים והסתר פנים של רצון העליון ב"ה
וירידת המדרגות עד שיוכלו להתהוות ולהבראות יש
מאין ודבר נפרד בפני עצמו ולא יבטלו במציאות כנ"ל
משא"כ המצוות שהן פנימיות רצונו ית' ואין שם הסתר
פנים כלל אין החיות שבהם דבר נפרד בפני עצמו כלל
אלא הוא מיוחד ונכלל ברצונו ית' והיו לאחדים ממש
ביחוד גמור.

47 ההבדל בין הרצון המחיה את הבריאה לבין הרצון שבמצוות
48 מתבטא בכך, שהעולמות והנבראים שואבים את חיותם מהרצון
49 העליון, על ידי שיוור – הרצון העליון, אליהם על ידי צמצומים
50 רבים והסתר פנים של רצון העליון ברוך-הוא – "פנים" היינו
51 פנימיות, פנימיותו של הרצון
52 העליון מסתתרת, ומאירה
53 רק חיצוניותו של הרצון
54 וירידת המדרגות, –
55 ממדריגה עליונה לתחתונה
56 ממנה, עד שיוכלו
57 להתהוות ולהבראות יש
58 מאין – ושיוכלו להיות
59 ודבר נפרד בפני עצמו,
60 ולא יבטלו במציאות –
61 שכן, אילו התהוותם מהרצון
62 העליון היתה שלא על ידי
63 הצמצומים הרבים ו"הסתרת
64 פנים" וכו' – לא היו הם
65 בצירוף של "יש" ו"דבר
66 נפרד", אלא היו בטלים
67 במציאות לגמרי. דוקא
68 כשפנימיות הרצון העליון
69 "מסתתרת" וגם חיצוניות
70 הרצון העליון באה לידי
71 גילוי על ידי צמצומים רבים וירידת המדרגות – קיימת אפשרות
72 להתהוותם של העולמות והנבראים, כנזכר לעיל, מה שאין כן
73 המצוות, שהן פנימיות רצונו יתברך, ואין שם הסתר פנים כלל
74 – שכן, המצוות הן הן רצונו הפנימי של הקב"ה בכל הבריאה. למשל:
75 אדם עוסק במסחר ומרוויח, וברוח זה הוא מפרנס את משפחתו –
76 הרי שרצונו לעסוק במסחר ולהרוויח הנו רצון חיצוני בלבד; הרצון
77 הפנימי והאמיתי הוא לפרנס את משפחתו – ובגלל רצון זה, הוא
78 כבר רוצה גם להרוויח, ולשם כך הוא רוצה לעסוק במסחר. הדברים
79 יובנו כך גם בהקשר לענינו: רצונו של הקב"ה בקיומם של עולמות
80 ונבראים (חיצוניות הרצון) הוא רק כדי שיהיו יהודים שיקיימו את
81 המצוות (פנימיות הרצון). ודבר זה מציאותי רק כשישנו עולם
82 שנברא. ומכיון שהמצוות הן הרצון הפנימי והאמיתי, ושם דבר אינו
83 מסתיר עליהן, הרי במילא: אין תחיות שבהם – שבמצוות, דבר
84 נפרד בפני עצמו כלל, אלא הוא מיוחד ונכלל ברצונו יתברך,
85 והיו לאחדים ממש ביחוד גמור. – ולכן מובן הדבר, שרק המצוות
86 יכולות לשמש "שמן" לאור השכינה, שכן, הן נהפכות ממש
87 ומתמזגות באורו של הרצון העליון, כמו השמן שנהפך ומתמזג באש
88 הנר ועל ידי כך נכלל ברצון העליון לא רק הכוח של הנפש האלקית
89 המקיים את המצוה, כי אם גם כוח המעשה של הגוף המקיים את
90 המצוה המעשית, כמו הכוח שמניח את התפילין, או שמחזיק את
91 האתרוג וכדומה, הרי הוא נכלל באור ה' של הרצון העליון, כפי
92 שיסביר רבנו הזקן בהמשך.

יום שבת קודש י"ח אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 88, והנה ענין השראת... עד עמ' מה, וכו').

ולא על ידי עבודה רוחנית מופשטת. הגהה ביחס למה שנאמר כאן, 42
שההתגלות של אלקות ואור אין סוף ברוך הוא בדבר, באה דוקא 43
כשהדבר בטל במציאות לחלוטין ונכלל באור ה' – ומשום כך, גם 44
צדיק גמור, על אף דבקותו ואהבתו הרבה ("אהבה רבה") לאלקות, 45
אין ה"מחשבה" שלו, 46
תופסת" ומשיגה כלל את 47

הקב"ה, אלא דוקא על ידי 48
קיומן של המצוות שהן 49
רצונו וחכמתו של הקב"ה – 50
אומר רבנו הזקן בהגהה: 51
*(וכאשר שמעתי ממורי 52
עליו השלום, – הרב המגיד 53
ממזריטש, פירוש וטעם 54
למה שכתוב בעין חיים, 55
שאור-אין-סוף ברוך-הוא 56
אינו מתייחד אפילו בעולם 57
האצילות אלא על ידי 58
התלבשותו 59

בספירת חכמה, – דוקא 60
אז, באמצעות ספירת 61
ה"חכמה", מתייחד הקב"ה 62
עם עניני עולם האצילות. 63
ועל כך אמר הרב המגיד 64
ממזריטש "פירוש" ו"טעם": 65
"פירוש" – מדי משמעות 66
התלבשותו של הקב"ה 67
בספירת החכמה; ו"טעם" – 68

מדוע אין הוא מתייחד בשום דבר רק אחרי התלבשותו בספירת 69
החכמה. וְהִנֵּנוּ מְשֻׁמִּים שְׁאִין-סוֹף בְּרוּךְ-הוא, הוא אֶחָד הָאֵמֶת, 70
– ה"אחד" האמיתי, כלומר: שְׁהוּא לְבָדוּ הוּא וְאֵין זולתו, וְזוּ הוּא 71
מְדִרְגַּת הַחֲכָמָה וְכוּ'): – מדרגת החכמה היא ה"הרגשה" שהוא 72
לבדו נמצא, ובלעדו אין דבר קיים. זהו המשמעות שאור אין סוף 73
מתלבש בספירת החכמה: אור אין סוף מתגלה כמו ש"הוא לבדו ואין 74
זולתו", ולכן אין הוא מתייחד בשום דבר, רק אחרי שהוא מתלבש 75
תחילה בספירת החכמה. שכן, אור אין סוף מתייחד רק בדבר שהוא 76
בטל במציאות והוא "רגש" בו כמו ש"הוא לבדו ואין זולתו". הרגשה 77
זו היא, כאמור, מדרגת החכמה. תוכנה של הגהה זו, הוא ענין עמוק 78
בחסידות, ובעזרת ה' יובן בהרחבה יותר בהמשך השיעורים. ממה 79
שלמדנו עד עתה, מובן מדוע המצוות דוקא נעשות ל"שמן" לאור 80
השכינה, ולא הנשמה עצמה, או העבודה הרוחנית של דבקות 81
ואהבה. 82

להלן מוסבר, מדוע אי אפשר שתהיה השראת השכינה על האדם 1
על ידי אהבה ודבקות רוחניות בין הנשמה לאלקות, אלא על ידי 2
קיומן של מצוות: וְהִנֵּה, עֲנֵנוּ הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה, הוּא גְלוֹי 3
אֱלֹהוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ וְאֹר-אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוא בְּאֵיזוֹ דְבָר, – שכן, 4
בעצם הרי נמצא הקב"ה 5
בכל מקום, וכשאומרים 6

שעל דבר זה שורה השכינה, 7
הכוונה היא להתגלות 8
האלקות על אותו דבר, 9
וְהִנֵּנוּ לומֵר, – כלומר: 10
שְׁהוּתוֹ דְבָר נְכָלָל בְּאֹר 11
ה' וְכִטְלָ לוֹ בְּמִצְוֹת 12
לְגִמְרִי, שְׁאֵו הוּא שְׁשׁוּרָה 13
וּמִתְגַּלָּה בּוֹ ה' אֶחָד. – 14
השראת השכינה פירושה – 15
התגלות השכינה, 16
וההתגלות באה רק היכן 17
שישנה התבטלות. אֶכָּל כָּל 18
מֶה שְׁלֹא כִטְלָ אֵלָיו 19
בְּמִצְוֹת לְגִמְרִי – אֵין 20
אֹר ה' שׁוּרָה וּמִתְגַּלָּה בּוֹ. 21
וְאֵף צִדִּיק גָּמוּר שְׁמִתְדַּבֵּק 22
בּוֹ – בהקב"ה, בְּאֶחָד 23
רָבָה – שְׁהִיא מְדִרְגָּה נְעִלָה 24
ביותר בדריגת האהבה 25
והדבקות להקב"ה, בכל 26
זאת: הָרִי לִית מִחֲשָׁבָה 27

תְּפִיסָא בִּיה כָּלָל בְּאֵמֶת, – אין מחשבה שתוכל "לתפוס" (להשיג) 28
את הקב"ה באמת. בִּי אֵמֶת – הענין של "ה' אֱלֹהִים אֵמֶת" – 29
הוא יְחִוּדוֹ וְאֶחָדוּתוֹ, – של הקב"ה, שְׁהוּא לְבָדוּ הוּא וְאֵפֶס 30
כִּלְעָדוּ מִמֶּשׁ, – כפי שלמדנו בפרק כ', שאמית ענין אחדות ה' 31
אינה מתבטאת רק בכך שהוא א-ל אחד; אלא, שרק הוא נמצא, 32
ובלעדו אין שום דבר קיים – כי הכל בטל להקב"ה. וְאֵם בֵּן זֶה 33
הָאוֹחֵב, – הצדיק, עליו אנו אומרים שהוא אוהב את הקב"ה, שְׁהוּא 34
יֵשׁ – בהרגשתו, בכך שמורגש כאן זה מי שאוהב, וְלֹא אֵפֶס – לִית 35
מִחֲשָׁבָה דִּילִיָּה תְּפִיסָא בִּיה כָּלָל, – הרי שאין מחשבתו (הוא 36
וכוחותיו) "תופסת" ומשיגה את הקב"ה כלל, וְאֵין אֹר ה' שׁוּרָה 37
וּמִתְגַּלָּה בּוֹ, אֵלָא עַל יְדֵי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת, שְׁהֵן רְצוֹנוֹ וְחֲכָמָתוֹ 38
יִתְבָּרַךְ מִמֶּשׁ בְּלִי שׁוֹם תְּקַתֵּר פְּנִיָּם. – פנימיות רצונו וחכמתו של 39
הקב"ה איננה מסתתרת כלל בקיום המצוות, ולכן, דוקא, על ידי 40
קיום המצוות יכולה להיות באדם השראה והתגלות של אור הוי', 41

יום ראשון

תהלים:

מפרק סו
עד פרק סח

יום רביעי יב אדר א ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, רביעי עם פירש"י.

תהלים: סו"סח.

תניא: וא"כ הוא . . . "72" ספי"ג.

כתיב מתן אדם ירחיב לו ולפני גדולים ינחנו. יש לך אנשים שהם גדולי השם בחכמתם או בעשרם, אבל מתן אדם כשהאדם נותן את האדם שלו באיזה התעסקות בהחזקת הדת, הנה לא זו בלבד כי ירחיב לו, אלא עוד זאת כי לפני גדולים ינחנו.

יום ששי יב אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, ששי עם פירש"י.

תהלים: סו"סח.

תניא: פרק לו. והנה . . . בעבירה ח"ו.

דער אָנהויב פון פרשת הקרבנות איז: אדם כי יקריב מכם קרבן לה'. עס האָט דאָך געדארפט שטיין אדם מכם כי יקריב גו', זאָגט דער אלטער רבי: אדם כי יקריב, בכדי אז א מענש זאָל ווערען געהנטער צו השי"ת איז מכם קרבן לה', פון אייך אליין דארף זיין דער קרבן, מקריב זיין זיין אייגענע בהמה, דעם יצר הרע וואָס ווערט אָנגערופען נפש הבהמית.

תרגום חפשי

התחלת פרשת הקרבנות היא: "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'". צריך הי' להיות כתוב "אדם מכם כי יקריב גו"? אומר אדמו"ר הזקן: 'אדם כי יקריב' – כדי שאדם יתקרב להשי"ת, הרי 'מכם קרבן לה' – מכם עצמכם צריך להיות הקרבן, להקריב את ה"בהמה" הפרטית – את היצר הרע שנקרא נפש הבהמית.

יום שני

שני

תהלים:

מפרק סט
עד פרק עא

יום חמישי יג אדר א ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, חמישי עם פירש"י.

תהלים: סט"עא.

תניא: ובפרט . . . "72" נגדי תמיד.

במנחה אין אומרים תחנון.

אאמו"ר אמר: בא מיר איז ברור, אז א חסידישער איד זיצט אין בית המדרש, און לערענט אדער חזר"ט א חסידות ברבים, איז א שמחה בא די זיידעס, און זייער שמחה איז מספיק פאר איהם, קינדער און קינד'ס קינדער רוב טוב בגשמיות וברוחניות.

תרגום חפשי

אאמו"ר אמר: ברור לי, כאשר יהודי חסידי יושב בבית המדרש ולומד או חוזר חסידות ברבים, הרי זו שמחה אצל זקיניי, ושמחתם מספקת עבורו, לבניו ולבני בניו – רוב טוב בגשמיות ורוחניות.

שבת יג אדר שני, פרשת זכור ה'תש"ג

הפטורה: כה אמר ה'. אומרים אב הרחמים, אין אומרים צדקתך.

שיעורים. חומש: ויקרא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: סט"עא.

תניא: ומעות . . . "מז" התפלה.

ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, שרפו ידיהם מדברי תורה. אז מ'ווערט שוואך אין

תורה, וואָס דער לימוד התורה איז דאָך על מנת לעשות ולקיים, קומט עמלק און קיהלט אָפּ דעם אידען, וילחם עם ישראל, ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה, – דכל אחד מישראל יש לו אות אחת בתורה, ולכן נהגו כל ישראל לכתוב אות בתורה, – און עמלק מאכט קאלט קדושת התורה. והעצה לזה בחר לנו אנשים, אנשי משה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא, שבכל דור יש ראשי אלפי ישראל. וצא הלחם בעמלק ל' יחיד, לפי שהתורה היא נצחית בכל דור ובכל זמן ובכל מקום בשוה.

תרגום חפשי

"ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברידים" – "שרפו ידיהם מדברי תורה". כשמתרפים בתורה, שלימוד התורה היא הרי על מנת לעשות ולקיים – בא עמלק ומצנן התלהבותו של יהודי; "וילחם עם ישראל" – ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה, – דכל אחד מישראל יש לו אות אחת בתורה, ולכן נהגו כל ישראל לכתוב אות בתורה – ועמלק מצנן את קדושת התורה. והעצה לזה: "בחר לנו אנשים", אנשי משה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא, שבכל דור יש ראשי אלפי ישראל. "וצא הלחם בעמלק" – בלשון יחיד, לפי שהתורה היא נצחית בכל דור ובכל זמן ובכל מקום בשוה.

יום שלישי

תהלים:

מפרק עב

עד פרק עו

יום ששי יד אדר א, פורים קטן ה'תש"ג
אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: תצוה, ששי עם פירש"י.

תהלים: עב-עו.

תניא: וגם מי . . . "לז' ומעשה.

אאזמו"ר סיפר לאאמו"ר: די מאמרים וואס זיינען געדרוקט אין לקוטי תורה, האט דער טאַטע (הצ"צ) אויסגעקליבען פון צוויי טויזענט מאמרים.

תרגום חפשי

אאזמו"ר סיפר לאאמו"ר: המאמרים שנדפסו בלקוטי תורה, אבא (הצ"צ) בררם מתוך אלפיים מאמרים.

יום ראשון יד אדר שני, פורים ה'תש"ג

בקריאת המגילה קוראים: (ח, יא) להרג ולאבד, ולהרג ולאבד.

(ט. ב) ואיש לא עמד בפניהם, ואיש לא עמד לפניהם.

באמירת "האגרת הזאת", "אגרת הפורים הזאת השנית", מנענעים את המגילה.

נוסח שושנת יעקב: ברוכים כל הצדיקים. שהחינו - גם ביום.

שיעורים. חומש: צו, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: עב-עו.

תניא: זאת ועוד . . . "94" והחומרי.

במגלה שכתב אאזמו"ר לא נכתבו עשרת בני המן בעמוד בפ"ע. וכן לא כל העמודים מתחילים בתיבת "המלך".

בתו"א ביאור ד"ה יביאו לבוש סעיף המתחיל והנה בחי' לבוש, צ"ל: "והיא בחי' פני וזו היא המסתתרת.. שהיא בחי' עתיק בחי' סדכ"ס" [סתמא דכל סתימין], ויש נ"א: "והנה בחי' ביום ההוא הוא בחי' בינה אימא עילאה המקננת בבריאה בכורסא אכן מל' דאצילות נעשה עתיק לבריאה שנעתק וגבוה מבריאה ואינה באה בהתגלות בעולם הבריאה שאפילו מבחי' ביום ההוא הוא בבחי' העלם והסתר. ומה שנאמר אסתיר פני שכן נקרא מל' דאצי' לפי שמקבלת מכל הי"ס [י' ספירות] ממל' דכתר דאצי' נעשה כתר מל' וממל' שבחכ' נעשה חכ' שבמל' כו".

יום רביעי

תהלים:

מפרק עז
עד פרק עז

שבת

טו אדר א, שו"פ קטן

ה'תש"ג

אין אומרים אב הרחמים וצדקתך.

שיעורים. חומש: תצוה, שביעי עם פירש"י.

תהלים: עז"עח.

תניא: עוד ישים . . . כמ"ש בזה"ק.

רושמים על הלחם קודם ברכת המוציא, אבל נזהרים שלא לחתוך.

גם בקדוש על הפת אומרים סברי מרנן.

אויף לעתיד לבוא שטעהט: אבן מקיר תזעק וכפיש מעץ יעננה. איצטער שווייגט דער דומם, מ'טרעט אויף איהם און ער שווייגט. אָבער עס וועט קומען א צייט אין דעם גילוי פון לעתיד, וואָס דער דומם וועט אָנהויבען ריידען, דערציילען, און ער וועט מאַנען, אויב מען האָט גייענדיג נישט געטראַכט אָדער גערעדט דברי תורה, פאר וואָס האָט מען אויף איהם געטראַטען.

די ערד וואָס מען טרעט אויף איהר, ווארט טויזענטער יאָהרען, פון ששת ימי בראשית, און עס טרעטען אויף איהר דערווייל כמה ברואים בעלי חיים כו', ביז עס וועט דאָרט טרעטען א איד, צוויי אידען, און וועלען ריידען א דבר תורה. ובאם לאו – זאָגט זי: דו ביזט דאך אויך ווי א בהמה.

תרגום חפשי

אודות "לעתיד לבא" כתוב: "אבן מקיר תזעק וכפיש מעץ יעננה". כעת מחריש ה"דומם". דורכים עליו – והוא שותק. אך יבא זמן בגילוי שלעתיד, שהדומם יתחיל לדבר, לספר, ויתבע, אם תוך כדי הליכה לא הרהרו או שוחחו בדברי תורה, מדוע דרכו עליו?

האדמה עליה דורכים, ממתנה אלפי שנים, מאז ששת ימי בראשית, כאשר בינתיים דורכים עליה כמה ברואים, בעלי חיים כו' עד שיצעד שם יהודי, שני יהודים, וישוחחו בדברי תורה. ובאם לאו – אומרת היא: הרי אתה גם כמו בהמה!

יום שני

טו אדר שני, שושן פורים

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: צו, שני עם פירש"י.

תהלים: עז"עח.

תניא: כאשר כל . . . 94" האבות.

אזמו"ר אמר, אשר אדמו"ר האמצעי כתב בשביל כל סוג וסוג מהמשכילים והעובדים אשר בעדת החסידים מאמרים וספר מיוחד, לבד שער היחוד ושערי אורה שהם כלליים, ונכתבו עבור כל החסידים: שער היחוד הוא המפתח דתורת החסידות, ושערי אורה – אלף-בית דתורת החסידות.

יום חמישי

תהלים:

מפרק עט
עד פרק פב

יום ראשון

טז אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, פ' ראשונה עם פירש"י.

תהלים: עט"פב.

תניא: פרק ל. עוד . . . 76" כמ"ש במ"א.

רבינו הזקן אמר: בתרומת המשכן היו זהב וכסף ונחושת. ולא הי' דבר המבריק זולת מראות הצובאות שמהן נעשו הכיור וכנו. הכיור וכנו הם הבאים [בתורה] באחרונה בכל כלי המשכן, ותשמישו הוא בראש [התחלת] כל עבודות המשכן, כי נעוץ תחלתן בסופן.

יום שלישי

טז אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: צו, שלישי עם פירש"י.

תהלים: עט"ב.

תניא: ומאחר . . . "מח" הממוצעת ביניהן.

מעבודת בעל עסק: לעורר בעצמו האמונה ובטחון גמור בהזן ומפרנס לכל בשר, כי הוא ית' יתן לו פרנסתו בריוח, וצריך להיות בשמחה וטוב לבב באמת כאלו פרנסתו כבר מזומנת לפניו.

יום

שישי

תהלים:

מפרק פג
עד פרק פז

יום שני

יז אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, שני עם פירש"י.

תהלים: פג"ז.

תניא: והנה באמת . . . "76" בתולדתו.

א סך יִאָהֲרֵעַן נֶאֱחָד פֶּטֶרְבּוּרְג (המאסר שם בשנת תקנ"ט), איז דער אלטער רבי אמאָל אַרויס צום עולם און האָט געזאָגט: אין גן עדן דערהערט מען די טייערקייט פון עולם הזה. לא מיבעי מלאכי השרת, אפילו נאצלים הראשונים וואָלטען אלץ אוועקגעגעבען פאר א אמן יהא שמי' רבא פון א אידען, אז ער זאָגט בכל כחו כפירושו בכל כוונתו, היינו אז ער איז אינגאנצען אין דעם.

דאָס איז געווען דער גאנצער מאמר, און ער האָט געפועלט אזא התלהבות והתלהטות בא די הערער, אַז א גאנץ יִאָהֲרֵעַן האָט מען געזאָגט איש"ר מיט א ברען.

תרגום חפשי

שנים רבות עוד לפני פֶּטֶרְבּוּרְג (שם היה המאסר בשנת תקנ"ט) יצא פעם רבינו הזקן אל הקהל ואמר: בגן־עדן חשים ביוקרו של עולם הזה; לא רק מלאכי השרת, (אלא) גם נאצלים הראשונים – היו מוותרים על הכל בעבור "אמן יהא שמי' רבא" של יהודי שאומרו בכל כחו, כפירושו, בכל כוונתו – כלומר שכולו מונח בזה. זה הי' כל המאמר. והוא פעל אצל שומעיו התלהבות והתלהטות כזו, שכל השנה אמרו 'אמן־יהא־שמי־הרבא' בלהט.

יום רביעי

יז אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: צו, רביעי עם פירש"י.

תהלים: פג"ז.

תניא: ונמצא כי . . . "מח" גידיה.

באמירת תהלים (פז. ז) אומרים כל מעיני – הכ"ף בקמץ, בסדר ברכת המזון – הכ"ף בחולם.

שבת

קורש

תהלים:

מפרק פח
עד פרק פט

יום שלישי

יח אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, שלישי עם פירש"י.

תהלים: פח"ט.

תניא: והנה באמת . . . "76" באריכות.

בברכה מעין שלש אם שתה יין ואכל פירות מז' המינים, חותם: ועל פרי הגפן ועל הפירות, בא"י [ברוך אתה ה'] על פרי הגפן והפירות (ולא "ועל" הפירות).

יום חמישי

יח אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: צו, חמישי עם פירש"י.

תהלים: פח"פט.

תניא: כי כללות . . . "מח" יצירה עשיה.

אאזמו"ר כותב באחד ממאמריו: צריכים ללמוד בכל יום תושב"כ עם פירש"י שזהו תרומות מדרשי רז"ל... ולכל הפחות צריך כל אחד ללמוד מסכת גמרא בשנה.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

אסמכתא

יום ראשון י"ב אדר ה'תשס"ט

אסמכתא שסמך קנייתו לעשיית כך וכך ולא גמר בלבו להקנותו (כלשון הרמב"ם בהלכה ב).

לדעת הסמ"ע (ח"מ ס"ו דו סק"ו), ברישא מדובר שאמר "על מנת" היינו שעיקר כוונתו לקיים הקנין, אלא שהוסיף תנאי ולכן אין זו אסמכתא וקנה. ואילו בסיפא אמר לו "אם תלך עמי", היינו שעיקר כוונת המוכר שיקיים התנאי, אלא כיון שלא רצה הלוקח לקיים התנאי עד שימכור לו הבית, הסכים המוכר לומר שמוכר לו, אבל לא קנה שהרי זו אסמכתא.

ולדעת ה'נתיבות משפט' (שם סק"ב), ברישא אמר לו "הרי היא מכורה לך", היינו שמוכר לו עכשיו בתנאי שילך אתו לירושלים, ואילו בסיפא אמר לו "אמכור לך", היינו שימכור לו בעתיד בתנאי שילך אתו לירושלים, והרי זו אסמכתא ולא קנה.

הלכות מכירה, פרק י"א הלכה ג: המוכר בית לחברו.. על תנאי שילך עמו לירושלים ביום פלוני, והחזיק זה בבית מעתה - הרי זה קנה כשילך עמו לירושלים באותו היום; ואם עבר אותו היום ולא הלך, לא קנה. אבל אם התנה ואמר לו: 'אם תלך עמי לירושלים ביום פלוני.. אמכרנו לך בכה וכה', והלך עמו באותו היום.. אף על פי שהחזיק בבית אחר שקנה התנאי - לא קנה, שזו היא האסמכתא.

ומה טעם ההבדל בין הרישא לסיפא?

לדעת ה'מגיד משנה' וה'כסף משנה', ברישא מדובר שתחילה קנה את הבית במה שהחזיק בו, ורק אח"כ מקיים את התנאי ולכן אין זו אסמכתא. ואילו בסיפא מדובר שתחילה נעשה התנאי ורק אח"כ החזיק בבית, ולא קנה כי הרי זו

מתי הוא 'מקח טעות'?

יום שני, י"ג אדר ה'תשס"ט

לחזור בו בטענת מקח טעות. והוכיח זאת מדברי הרמב"ם כאן שהמקח בטל רק כאשר "לא השתמש הלוקח אחר שידע במום". כלומר, אף אם הקונה הבחין בפגם ("ידע במום") ולא הביע מחאה על כך - יכול לחזור בו כל זמן שלא השתמש במוצר.

ומסכם בשם ה'שבות יעקב' (ח"ג ס"ו קס"ט) שלמעשה אין כאן שתי דעות חלוקות, אלא בכך הדבר תלוי: אם הקונה היה יכול להבחין בפגם קודם גמר המקח ולמרות זאת לא הביע מחאה על כך, הרי קיבל את המוצר כמות שהוא ועל כך אומר ה'מגיד משנה' שאינו יכול לחזור בו. אך אם גילוי הפגם התאפשר רק לאחר גמר המקח - אי הבעת המחאה לא מהווה הסכמה לקבלת המוצר הפגום, וכל עוד לא השתמש במוצר רשאי לחזור בו.

הלכות מכירה, פרק טו הלכה ג: המוכר לחברו כרקע... או שאר מטלטלין, ונמצא במקח מום שלא ידע בו הלוקח - מחזירו אפילו אחר כמה שנים, שזה מקח טעות הוא; והוא, שלא ישתמש במקח אחר שידע במום.

אדם קנה מוצר פגום באריזה שקופה כך שניתן היה לראות את הפגם. האם הקונה יכול לבטל את המקח בטענה שזהו "מום שלא ידע בו"?

לדעת ה'מגיד משנה', אם הקונה היה יכול לבדוק את המוצר ולהבחין בפגם, ומשום מה לא עשה כן - איננו יכול לבטל את המקח ולטעון שהיה זה מקח טעות.

אך ה'פתחי תשובה' (ח"מ רלב, א) הביא כי לדעת כמה אחרונים גם אם היתה לקונה אפשרות להבחין בפגם, רשאי

יום שלישי י"ד אדר ה'תשס"ט

חוסר התאמה בעת הרכישה

השינוי הוא לשבח (ראה: מגיד משנה כאן. שו"ע שם. שו"ת שער אפרים סי' קכא).

ג. אי התאמה קלה: באי התאמה בין המוצר הנדרש למוצר שהגיע לידי הקונה הרי הוא טוען שעל דעת כן לא קנה ויש לבטל את המקח, אולם בשינוי קל בלבד אינו יכול לבקש את ביטול המקח אלא רק את תיקון הפגם או השלמת החסר או החזרת עודף (ראה: תחומין, ג, עמ' 343).

ד. אי התאמה שאינה מוכרת: כאשר חוסר ההתאמה הוא מזערי (עד שתות), או שהמוסכם בין הצדדים כולל גם את השינוי העכשווי, זה המצב שהרמב"ם מגדיר כ"רעות ונמצאו רעות". והרשב"ם (ב"ב פג, ב) מסביר: טענת הקונה היא כי כשאמר "רעות" לא התכוון לרעות ממש כפי שקיבל, אלא דרך הקונה להמעיט מערכו של המקח כדי להוריד את המחיר ולכן המקח קיים (משנה שם. שו"ע שם).

הלכות מכירה, פרק יז הלכה א: ארבע מדות במוכרין: מכר לו חטים יפות ונמצאו רעות - תלוקת יכול לחזור בו, ולא המוכר. רעות ונמצאו יפות - המוכר יכול לחזור בו, ולא תלוקת. רעות ונמצאו רעות, יפות ונמצאו יפות - אף על פי שאינן יפות שאין למעלה מהן, ולא רעות שאין למטה מהן... אין אחד מהן יכול לחזור בו, אלא קנה ומהיר אוניה.

אלה הם ארבעת סוגי אי ההתאמה במכירה על פי ההלכה: א. אי זהות בחפץ: הוסכם על קניית חפץ א' והקונה קיבל חפץ ב' – הרי זה מקח טעות וגם המוכר וגם הקונה יכולים לחזור בהם (תו"מ, רלג, א ובסמ"ע שם).

ב. אי התאמה בטיב או תכונה: כאשר הקונה או המוכר טוען לפגם או שינוי תכונה במוצר מהמוסכם, השאלה היא האם אי ההתאמה אכן מצדיקה את ביטול המקח. וגם אם מחיר המוצר שהקונה רצה זהה למחיר שקיבל בפועל – אם אחד הצדדים מקפיד על אי ההתאמה, הצד המתלונן יכול לחזור בו אם

יום רביעי ט"ו אדר ה'תשס"ט

פירוט סוגי החמץ בשטר המכירה

והמקח אינו ידוע אם הוא תבן או זהב ולא סמכה דעתו, אבל אם אמר "כל מה שיש בבית זה אני מוכר לך כפי המקח השווה שבעיר" – הרי אף שהקונה אינו יודע אם הוא תבן או זהב, אין כאן אונאה כי ממה נפשך: אם הוא תבן ישלם כמקח של תבן, ואם הוא זהב ישלם כמקח של זהב, וסמכה דעתו של הלוקח. ובפרט שבאמת במכירת חמץ "מינו ידוע", שהרי הכל הם מיני חמץ ואינו דומה כלל להבדל בין תבן לזהב..

אמנם, כתב ה'צמח צדק' שנהגו לפרט את סוגי החמץ בשטר המכירה, לחשוש לדעת המקור חיים וכן הוא בשטרי מכירת החמץ של רבותינו נשיאנו, וגם בשטרות הנהוגים עתה מוסיפים פרטי מיני חמץ הנהוגים בזמנינו. אך באשר לפירוט שווי המקח כותבים כנוסח אדמו"ר הזקן "כפי השער ומקח השווה שבעיר זו", שגם זה נקרא "פסוק דמים" (ע"פ סדר מכירת חמץ לפי תקנת רבותינו).

הלכות מכירה, פרק כ"א הלכה ג: האומר לחברו: 'כל מה שיש בבית תהא אני מוכר לך כך וכך...' ורצה תלוקת ומשך - אין כאן קנין כלל, שלא סמכה דעת תלוקת; שחרי אינו יודע מה יש בו אם תבן או זהב..

על פי דברי הרמב"ם כאן כתב ב'מקור חיים' (אור"ח סי' תמח סק"א): המוכר חמץ יפרש כל מין חמץ שמוכר, שאם לא כן הרי זה כמוכר דבר שאינו מסוים ולא קנה הגוי. ואף שאומר "כל חמצי", אין זה נקרא כ"מינו ידוע".

אך ה'צמח צדק' (שו"ת אור"ח סי' תה אות ד-ה) כתב, שמנוסח שטר מכירת חמץ של אדה"ז שאינו מפרט את סוגי החמץ, נראה שאינו חושש לדברי ה'מקור חיים', וכיון שבנוסח רבנו הזקן כתוב "כפי השער ומקח השווה שבעיר זו", הרי זה מועיל שהמכירה תהיה מכירה גמורה, כי אף הרמב"ם אמר שלא קנה כשאומר "אני מוכר לך בכך וכך", היינו שהמעות קצובים

יום חמישי ט"ז אדר ה'תשס"ט

מה כוונת המוכר?

שלא תכלול פריט טוב ומשובח - המכירה מתקיימת, ואילו כאשר הוא מגביל את המכירה בפריט קלוקל ורע – המכירה מתבטלת? והביאור:

כשאדם מוכר שדה, למשל, אך מבקש להותיר לעצמו עץ אחד משובח ביותר – אין הוא מבקש אלא את העץ הזה, בגלל טיבו, ואם היו עצים טובים יותר מאותו העץ ששייר, גם הם יישארו ברשות המוכר שהרי גילה דעתו שרצונו להשאיר בידו את העצים הטובים והמשובחים (על פי רשב"ם, ב"ב, סט, ב). לעומת זאת, כאשר אדם מותיר לעצמו עץ רקוב ורע, מסתבר שבעצם רצונו לומר: 'אפילו את העץ הרע הזה אני מבקש להשאיר לעצמי' (רשב"ם, שם).

הלכות מכירה פרק כד, הלכה יא: המוכר שדה לחברו, והיו בה דקלים, ואמר לו: 'חזין מדקל פלוני' – אם דקל טוב ומשקב הוא, אותו הדקל לבדו הוא ששיר, והשאר ללוקח; ואם דקל רע הוא, וכל שכן השאר – לא קנה מן הדקלים כלום.

הרמב"ם קובע כי כאשר המוכר ממעיט מן המקח פריט מסוים – התוצאה תהיה שונה בהתאם לפריט: אם הוא משובח וטוב – המיעוט 'צר', הכולל את הפריט בלבד והקונה קנה הכל מלבד אותו פריט. לעומת זאת, כאשר המוכר ממעיט מן המקח פריט רע וקלוקל – המיעוט 'רחב', הכולל את כל הפריטים במקח זה והקונה לא קונה מאומה, לא את הפריט הקלוקל ולא את יתר הפריטים.

ונשאלת השאלה: מדוע כאשר המוכר מגביל את המכירה

ובנקודה זו נחלקו הרמב"ם והרשב"ם: לפי הרמב"ם, כאשר המוכר מותיר לעצמו עץ רע, הרי למעשה ביטל את כל המכירה וגם אם נמצא עצים גרועים מהעץ אותו ציין המוכר, הקונה לא

קנה כלום. אבל הרשב"ם (שם) אומר: הולכים לפי ההסתייגות של המוכר וכיוון שציין את העץ הזה, הוא הגבול להסתייגותו ואם יש עצים אחרים גרועים ממנו – קנה אותם הקונה.

מתי הולכים בממון אחר הרוב?

יום שיש, י"ז אדר ה'תשס"ט

שלכך נתכוין באומרו 'חבית', אין הקונה יכול לתבוע חבית בנימוק שהרוב קורא לחבית חבית, כי אין זו טענה להוציא ממון מבעליו (ב"ק כז, א).

אמנם, אם בעת המכירה דעת המיעוט לא ידועה - דעת הרוב קובעת, ואף אם יתברר אחר כך שדעת המיעוט שונה, אי אפשר לבטל את המקח בטענת "אין הולכין בממון אחר הרוב", כי אין לומר שדעת המוכר היתה כדעת המיעוט שהרי דעה זו לא היתה ידועה בשעת המקח.

וזהו שהדגיש הרמב"ם (בפרק כח) וכתב שיש ללכת אחר "לשון רוב אנשי המקום הידועים להם", כי כאשר דעת הרוב בלבד ידועה בעת המקח, גם בממון הולכים אחר הרוב.

(נחל יצחק סי' טא, ענף ד.)

הלכות מכירה, פרק כו הלכה ח: וְהָעֵקֶר גָּדוֹל כְּכֹל דְּבָרֵי מִשְׁאֵ וּמִתֵּן: הוֹלְכִין אַחֵר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם, וְאַחֵר הַמִּנְהָג. להלן (פכ"ח ה"י) כתב הרמב"ם שהולכים אפילו "אחר לשון רוב אנשי המקום הידועים להם".

ויש להבין: הרי הלכה היא שאין הולכין בממון אחר הרוב (ב"ב זב, א) ובהסברו של הרשב"ם (שם, ד"ה לשחיטה), שאם אין הולכים אחר הרוב הרי זה כמחצה על מחצה והמוציא מחברו עליו הראיה? ויש לבאר:

הכלל שאין הולכים בממון אחר הרוב אמור רק כאשר עמדת המיעוט ידועה. ולדוגמה: המוכר לחבירו חבית. מאחר שהרוב קורא לחבית חבית ולכך כד ורק המיעוט קורא גם לכך חבית (ודעת מיעוט זה ידועה), הרי אם המוכר נותן לקונה כד בטענה

תובע שאינו בעל דין

שבת קודש, י"ח אדר ה'תשס"ט

שהתובע מקבל על עצמו ערבות שאם לא יביא הרשאה מבעל הדבר, יישא הוא באחריות אישית לכל נזק שייגרם לנתבע, ובכלל זה אחריות כלפי הנתבע במקרה שתביעה זו תידחה ובעל העניין ירצה לתבוע אותו בעצמו.

ה'תרומת הדשן' מצדיק את המנהג על סמך הכלל "זכין לאדם שלא בפניו". אולם מדגיש שיש שני תנאים בדבר: א. העניין דחוף, כגון שהנתבע עומד לעבור למקום אחר, ואם לא תוגש התביעה מיד, לא תהיה הזדמנות נוספת להגישה. ב. המניע של התובע צריך להיות הצלת בעל העניין מהפסד, ולא נקמנות כלפי הנתבע או ניסיון לסחוט ממנו כספים. ואז "מנהג יפה הוא לבית דין לתת יד לתובע להכריח לנתבע. ודין תורה הוא להציל העשוק מיד עושקו".

(תרומת הדשן סי' ריו)

הלכות מכירה, פרק ל, הלכה א: הַמוֹכֵר שֶׁמִּכֵּר כֶּרֶקֶע אוֹ מִטְלִילִין, וְנִכָּח בְּהֵן לְלוֹקֶחַ שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ - יֵד הַלוֹקֶחַ עַל הַעֲלִיזָה: וְאִם רָצָה לָקֶחַ, אֵין הַמוֹכֵר יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ; וְאִם לֹא רָצָה, תִּתְּחוֹר לְבַעֲלֶיהָ.

נהגו באשכנז כי אדם יכול להגיש תביעה בשם חברו (בעל העניין), אף שלא נתמנה כשלוחו, במקרה של חשש לנזק בלתי הפיך. לדוגמה, כשיש חשש שהנתבע יעזוב את העיר ולא ניתן יהיה עוד לתבוע אותו.

הנתבע היה יכול לסרב להתדיין עם מי שאינו בעל דינו בטענה שבעל העניין לא ייפה את כוחו של התובע, וכן שאם יתחייב בדין וישלם את התביעה, אך מסיבה כלשהי התשלום לא יגיע לידי בעל העניין, הוא עלול להיתבע שנית. לכן נהגו

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל לקראת ימי הפורים, ה'תשט"ו

שמחת פורים בהצלחה ולהמשיכה לקיים יום יום מה שקבלו כבר.

מנחם שניאורסאהן

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – י"ב-י"ח אדר ה'תשס"ט

יום ראשון י"ב אדר ה'תשס"ט

הלכות מכירה פרק י

א. מי שאנסוהו עד שמכר ולקח את דמי המקח, אפילו תלוהו עד שמכר - ממכרו ממכר, בין במטלטלין בין בקרקעות; שמפני אנסו גמר ומקנה, ואף על פי שלא לקח הדמים בפני העדים. לפיכך, אם מסר מודעה קדם שימכר ואמר לשני עדים: 'דעו שזה שאני מוכר חפץ פלוני או שזה פלונית לפלוני, מפני שאני אנוס' - הרי הממכר בטל; ואפילו החזיק כמה שנים, מוציאין אותה מידו; ומחזיר את הדמים.

ב. וצריכין העדים לידע שהוא מוכר מפני האנס, ושהוא אנוס ודאי - לא שייסמכו על פיו. וכל מודעה שאין כתוב בה: 'ואנו העדים ידענו שפלוני זה אנוס היה', אינה מודעה. ג. במה דברים אמורים? במוכר או בעושה פשרה. אבל במתנה או במחילה - אם מסר מודעה קדם המתנה - אף על פי שאינו אנוס, הרי המתנה בטלה; שאין הולכין במתנה אלא אחר גלוי דעת הנותן - שאם אינו רוצה להקנות בכל לבו, לא קנה המקבל מתנה; והמחילה, מתנה היא.

ד. אחד האנוס את חברו בשהכזהו או תלוהו עד שמכר, או שהפחידו בדבר שאפשר לו לעשותו, בין ביד גויים בין בידו - הרי זה אנוס. ומעשה באחד ששכר פרדס מחברו לעשר שנים, ולא היה שטר ביד המשפיר, ואחר שאכלו השוכר שלש שנים, אמר לו: 'אם לא תמכרנו לי, אכבש שטר שכירותו ואטען שהוא לקוח בדי'; ואמרו חכמים שזה אנוס. וכן כל כיוצא בזה. לפיכך אם תבעו המשפיר בבית דין, וכפר בו וטען שהפרדס שלו, ואחר כך מסר המשפיר מודעה, ואחר כך מכר לשוכר ששכר בו - הרי הממכר בטל; שהרי יש לו עדים שהוא אנוס, והן העדים ששכר בו בבית דין בפניהם, והן עדי המודעה. וכן כל כיוצא בזה.

ה. במה דברים אמורים? באנס, שהרי הוא חמסן, מפני שכופה את המוכר למכור שלא לרצונו. אבל הגזל והחזק גזלן, ואחר כך לקח שזה גזול - אין המוכר צריך למסר מודעה, כמו שבארנו בהלכות גזלה.

ו. עדי המודעה - יש להן לחתום הן עצמן באותו הממכר שנמסרה להם המודעה עליו, ואין בכך כלום. ואפילו אמר להם בפני האנס: 'ברצוני מכרתי, בלא אנוס', הרי המודעה קיימת; כשם שאנסו שימכר בלא רצון, כך אנסו עד שאמר: 'ברצוני אני מוכר'.

ז. וכן אם הודה בפניהם שלקח הדמים אחר שמסר המודעה על כך, אינו חייב להחזיר כלום; שהאנס אנסו עד שיודה, והעדים כבר ידעו שהוא אנוס. אבל אם מנה הדמים בפניהם, חייב להחזיר.

ח. העידו עליו עדי הממכר שבטל המודעה, הרי המודעה בטלה; ואם אמר לעדי המודעה: 'היי יודעין, שכל קנין שאני לוקח לבטל המודעה ומודעה דמודעה שהכל בטל, ואיני אומר כך אלא מפני האנס שאתם יודעין, ואין בדעתי להקנות לזה האנוס לעולם' - הרי הממכר בטל, ואף על פי שקנו מידו לבטל המודעה על הדרך שבארנו.

הלכות מכירה פרק יא

א. המקנה, בין קרקע בין מטלטלין, והתנה תנאין שאפשר לקימן, בין שהתנה המקנה בין שהתנה הקונה - אם נתקיימו התנאין, נקנה הדבר שהתנה; ואם לא נתקיים התנאי, לא קנה. וכבר בארנו משפטי התנאים בהלכות אישות.

ב. במה דברים אמורים? בשקנה בדרך מן הדרךים שקונין בהם, והרי יש עליו לקיים את התנאי. אבל אם לא קנה עתה, והתנה עמו שאם יתקיים תנאי זה יקנה, ואם לא יתקיים לא יקנה - אף על פי שנתקיים התנאי, לא קנה; שזו אסמכתא היא [על סמך זמן אחר], שהרי סמך קנייתו לעשיית כך וכך; וכל אסמכתא אינה קונה, שהרי לא גמר בלבו להקנותו.

ג. ביצד? המוכר בית לחברו או נתנו לו במתנה על תנאי שילך עמו לירושלים ביום פלוני, והחזיק זה בפית מעטה - הרי זה קנה כשילך עמו לירושלים באותו היום; ואם עבר אותו היום ולא הלך, לא קנה. אבל אם התנה ואמר לו: 'אם תלך עמי לירושלים ביום פלוני, או אם תביא לי דבר פלוני, אתן לך בית זה, או אמכרנו לך בכך וכך', והלך עמו באותו היום, או הביא לו - אף על פי שהחזיק בפית אחר שקיים התנאי - לא קנה, שזו היא האסמכתא. וכן כל כיוצא בזה.

ד. לפיכך, הנותן ערבון לחברו ואמר לו: 'אם אני אחזר בי, ערבוני מחול לך', והלה אומר: 'ואם אני אחזר בי, אכפל לך ערבונך' - אם חזר בו הלוקח - קנה זה את הערבון, שהרי הוא תחת ידו; ואם חזר בו המוכר - אין מחיבין אותו לכפל הערבון, שזו אסמכתא היא ועדין לא קנה.

ה. וכן מי שפרע מקצת חובו, והשליש את השטר ואמר לו: 'אם לא נתתי לך מכאן ועד יום פלוני, תן את שטרך', והגיע זמן, ולא נתן - לא יתן השליש את השטר, שזו אסמכתא היא.

ו. וכן כל התנאין שמתנין בני אדם ביניהם, אף על פי שהן בעדים ובשטר, אם יהיה כך או אם תעשה כך אתן לך מנה או אקנה לך בית זה, ואם לא יהיה או לא תעשה לא אקנה לך ולא אתן לך - אף על פי שעשה או שהיה הדבר, לא קנה; שכל האומר 'אם יהיה' או 'אם לא יהיה' - לא גמר והקנה, שהרי דעתו עדין סומכת שמא יהיה או שמא לא יהיה.

מתנה הוא, ואינו אסמכתא. כיצד? האומר לעדים: 'הו' עלי עדים שאני חייב לפלוני מנה', או שכתב לו בשטר: 'הריני חייב לך מנה', אף על פי שאין שם עדים, או שאמר לו בפני עדים: 'הריני חייב לך מנה בשטר', אף על פי שלא אמר 'אתם עדי' - הואיל ואמר בשטר, הרי זה כמי שאמר 'הו' עלי עדים', וחייב לשלם, אף על פי ששניהם מודים והעדים יודעים שלא היה לו אצלו כלום; שהרי חייב עצמו, וגמר ושעבד עצמו כמו שישתעבד הערב. וכן הורו רב הגאונים.

טז. חייב עצמו בדבר שאינו קצוב, כגון שאמר: 'הריני חייב לזון אותך או לכסותך חמש שנים' - אף על פי שקנו מידו, לן ושתעבד; שזו כמו מתנה היא, ואין כאן דבר ידוע ומצוי שנתנו במתנה. וכן הורו רבותי.

יז. ומפני מה הפוסק עם אשתו שיהיה זן את בתה, חייב לזונה? מפני שפסק בשעת נשואין, והדבר דומה לדברים הנקנין באמירה.

יח. כשהיו חכמי ספרד רוצין להקנות באסמכתא, כך היו עושין: קונין מזה שהוא חייב לזה מאה דינרין, ואחר שחייב עצמו, קונין מבעל חובו שכל זמן שיהיה כך או שיעשה כך, הרי החוב הזה מחול לו מעכשיו, ואם לא יהיה או לא יעשה, הריני תובעו בממון שחייב עצמו בו. ועל דרך זה היינו עושין בכל התנאין שבין אדם לאשתו בשדוכין, ובכל הדברים הדומין להם.

הלכות מכירה פָּרָק יב

א. אסור למוכר או לקונה להונות את חברו, שנאמר: "וכי תמכרו ממכר לעמיתך, או קנה מיד עמיתך - אל תונו איש את אחיו". ואף על פי שהוא עובר על לא תעשה, אינו לוקה, מפני שנתן להשבון [להשיב]; וביין שהונה במזיד, בין שלא ידע שיש בממכר זה הונאה - חייב להשיב. **ב.** כמה תהיה ההונאה ויהיה חייב להשיב? שתות [ששית] בשנה [בדינר]. כיצד? הרי שמכר שנה ששה בחמשה, או שנה ששה בשבעה, או שנה חמשה בששה, או שנה שבעה בששה - הרי זו הונאה; ונקנה המקח, וחייב המונה להחזיר את ההונאה כלה למתאנה.

ג. היתה ההונאה פחות מזה בכל שהוא, כגון שמכר שנה ששים דינר בחמשים ופרוטה - אינו חייב להחזיר כלום; שכל פחות משות, דרך הפל למחל בו.

ד. היתה ההונאה יתרה על השתות בכל שהוא, כגון שמכר שנה ששים בחמשים פחות פרוטה - בטל המקח, והמתאנה יכול להחזיר החפץ ולא יקנה כלל; אבל המונה אותו אינו יכול לחזר אם רצה זה וקבל, אף על פי שבטל המקח. אין המונה חייב להחזיר, עד שתהיה ההונאה יתרה על פרוטה; היתה פרוטה בשנה - אינו מחזיר, שאין הונאה לפרוטות.

ה. עד מתי יהיה לו לחזר ולתבוע ההונאה, או לבטל המקח? עד כדי שיראה לתגר או לקרובו. ואם שהה יתר על זה - אפילו לקח שנה מאה במאתים, אינו חוזר.

ז. כל האומר: 'קנה מעכשיו' - אין כאן אסמכתא כלל, וקנה; ושאלו לא גמר להקנותו, לא הקנהו מעכשיו. כיצד? 'אם באתי מכאן ועד יום פלוני, קנה בית זה מעכשיו', וקנו מידו על כך - הרי זה קנה, אם בא בתוך הזמן שקבע. וכן כל פיוצא בזה.

ח. מי שמכר חצרו או שדהו, ופרש בשעת מכירה שהוא מוכר כדי לילך למקום פלוני, או מפני המטר שנמנע, כדי לקנות חטים בדמי חצרו - הרי זה כמוכר על תנאי. לפיכך, אם ירד המטר אחר שמכר, או באו חטין והזלו, או נמנע הדרך לילך לאותה הארץ, או שלא נסתיע לו לעלות או לקנות החטים - הרי זה מחזיר אותן הדמים, ותחזר לו קרקעו; שהרי פרש שאינו מוכר אלא לעשות דבר פלוני, והרי לא נעשה. וכן כל פיוצא בזה.

ט. אבל המוכר סתם - אף על פי שהיה בלבו שמפני כך וכך הוא מוכר, ואף על פי שמראין הדברים שאינו מוכר אלא לעשות כך וכך, ולא נעשה - אינו חוזר; שהרי לא פרש, ודברים שבלב אינן דברים.

י. מי שהקנה לחבירו, והתנה עליו: 'על מנת שתתן מקח זה או תמכרנו לפלוני' - אם נתנו או מכרו לאותו פלוני, קנה; ואם לא קים התנאי ומכרו לאחר, או שלא מכרו ולא נתנו בזמן שקבע לו - לא קנה. וכן המוכר או הלוקח שהתנה שיחזיר לו המקח בזמן פלוני, או כשישתן לו המעות - הרי המכר קים, ויחזיר כשהתנה.

יא. מכר קרקע לחבירו, והתנה המוכר ואמר ללוקח: 'כשיהיו לי מעות, תחזיר לי קרקע זו' - הרי הפרות של מוכר. מכר לו סתם, ואמר לו הלוקח מדעתו: 'כשיהיו לי מעות, תביאם לי ואני אחזיר לך קרקע זו' - הרי התנאי קים, והלוקח אוכל פרות; ואין בזה אבק רבית, שהרי מדעתו חייב עצמו בתנאי זה.

יב. מעשה באשה ששלחה ראובן לקנות לה חצר משמעות שהיה קרובה, ואמר שמעון המוכר לראובן השליח: 'אם יהיו לי מעות, תחזיר לי פלונית קרובתי קרקע זו', והשיבו ראובן ואמר לו: 'אתה ופלונית קרובים כמו אחים', כלומר: הדבר קרוב שהיא תחזיר לך, ואינה מקפדת על זה. וכא מעשה זה לפני חכמים, ואמרו: הרי זה השליח לא קנה כלום, שהרי לא סמכה דעתו של קרוב זה על דברי השליח, מפני שלא השיבו תשובה ברוה; ונמצא שלא גמר ולא הקנה. וכן כל פיוצא בזה.

יג. אסמכתא שקנו מידו עליה בבית דין חשוב, הרי זה קונה; והוא שיתפס ויכיתיו בבית דין, והוא שלא יהיה אגוס.

יד. כיצד? הרי שהתפס שטרו או שוכרו בבית דין, וקנו מידו שאם לא בא ביום פלוני ינתן שטר זה לבצל דינו, והגיע היום, ולא בא - הרי אלו נותנין; ואם עכבו נהר או חלי מלבוא, לא יתנו. וכן כל פיוצא בזה; והוא שיהיה בבית דין חשוב.

טו. המחייב עצמו בממון לאחר בלא תנאי כלל - אף על פי שלא היה חייב לו כלום, הרי זה חייב; שדבר זה כמו

יום שני י"ג אדר ה'תשס"ט

הלכות מכירה פרק יג

א. המחליף בלים בכלים או בהמה בבהמה, אפלו מחט בשריון, או טלה בסוס - אין לו הונאה, שזה רוצה במחט יותר מן השריון; אבל המחליף פרות בפרות, בין ששמו אותם קדם המכירה בין ששמו אותם אחר המכירה - יש להן הונאה.

ב. הלוקח בדמים אכסרה [ללא מדח], כגון שחפץ במעות ואמר לו: 'מכר לי פרתך באלו' - אף על פי שקונה בחליפין, קנה ומחזיר אונאה כמו שבארנו. והוא הדין ללוקח פרות אכסרה בסלע או בשתים, שקנה ומחזיר אונאה. בעל הבית שמכר כלי תשמישו - אין לו הונאה, שאלו לא הרבו לו בדמים, לא היה מוכר לו את כלי תשמישו.

ג. האומר לחברו: 'על מנת שאין לך עלי אונאה', יש לו עליו הונאה. במה דברים אמורים? בסתם, שאינו יודע במה הונאה יש בו כדי שימחל. ואין צריך לומר אם אמר לו: 'על מנת שאין בו הונאה', שהרי יש בו. אבל במפרש - אין לו הונאה, שכל תנאי שבממון קיים.

ד. ביצד? מוכר שאמר ללוקח: 'חפץ זה שאני נותן במאתים, יודע אני שאינו שונה אלא מנה, על מנת שאין לך הונאה, אני מוכר לך' - אין לו עליו הונאה. וכן לוקח שאמר למוכר: 'חפץ זה שאני לוקח ממך במאה, יודע אני ששונה מאתים, על מנת שאין לך עלי הונאה, אני לוקח ממך' - אין לו עליו הונאה.

ה. הנושא ונותן באמונה, אין לו עליו אונאה. ביצד? 'חפץ זה בכך וכך לקחתי, וכך וכך אני משתפר בו' - אין לו עליו הונאה.

ו. וכל הנושא ונותן באמונה, אם לקח בלים רבים או בגדים רבים בממון אחד - לא יחשב את הרע באמונה ואת היפה בשויו, אלא או זה באמונה או זה בשויו. ויש לו להעלות על המקח שכר הכתף [בס], ושכר החמור [בחמור], ושכר הפנדק [מלון]. אבל שכר עצמו אינו מעלה לו, מפני שהוא פפועל - אינו מוסיף אותו על המקח, אלא מפרש ואומר לו: 'כך וכך אני משתפר'.

ז. הגוי - אין לו הונאה, שנאמר: "איש את אחיו". וגוי שהונה את ישראל, מחזיר ההונאה כדינין שלנו; לא יהיה זה חמור מישראל.

ח. אלו דברים שאין להן הונאה: הקרקעות, והעבדים, והשטרות, וההקדשות; אפלו מכר שונה אלף בדינר, או שונה דינר באלף - אין בהן הונאה; שנאמר: "או קנה מיד עמיתך" - דבר הנקנה מיד ליד; יצאו הקרקעות, ויצאו עבדים שהקשו לקרקעות, ויצאו שטרות שאין גופן קנוי אלא לראיה שבהן, ויצאו הקדשות, שנאמר: "עמיתך", ולא הקדש.

ט. במה דברים אמורים? במוכר נכסי עצמו. אבל השליח שטעה בכל שהוא, בין במטלטלין בין בקרקעות

ו. במה דברים אמורים? בלוקח, שהרי המקח בידו ומראהו. אבל המוכר חוזר בהונאה לעולם; ואין צריך לומר בבטול מקח, שאינו יודע דמי זה שמכר עד שיראה כמותו שנמכר. לפיכך, אם היה המקח דבר שאין במינו שנוי והוא בלו שונה, כגון הפלפלין וכיוצא בהן - הרי זה אינו חוזר, אלא עד כדי שישאל על שער שבשוק בלבד. וכן אם נודע שקבא לידו כממכרו, וידע שטעה ולא תבע - אינו יכול לחזור ולתבע, שהרי מחל.

ח. כשם שהונאה להדיט - כך הונאה לתגר, אף על פי שהוא בקי. וכשם שהונאה בפרות ובבהמה, כך יש הונאה במטבעות.

ט. ביצד? הרי שהיה דינר של זהב בארבעה ועשרים דינר של כסף, וצרכה [והחליפה] בעשרים דינר, או בשמונה ועשרים - הרי זה מחזיר את ההונאה; היה יתר על זה [יותר מששית], בטל הצרוף [ההחלפה]; פחות מכאן [פחות מששית], מחילה.

י. וכן אם היתה הסלע חסרה שתות, והיו מוציאין הסלעים במנין לא במשקל - מחזיר ההונאה.

יא. עד מתי יש לו להחזיר הדינר או הסלע - בכרכים [בערים]? עד כדי שיראה לשלחני. בכפרים שאין השלחני מצוי שם, יש לו להחזיר עד ערכי שבתות; שאין מכיר הסלע וחסרונה ודמיה אלא השלחני. והוא הדין למוכר ספרים, או אבנים טובות ומרגליות - שיש ללוקח לחזר, עד כדי שיראה אותם לתגרים הבקיאין בהן בכל מקום שהן; שאין הכל בקיאים בדברים אלו. לפיכך, אם לא היה מכיר באותה המדינה, והוליד המקח למקום אחר, או שקבא הבקי לאחר זמן מרבה, והודיעו שטעה - הרי זה חוזר.

יב. הנותן סלע חסרה לחברו - אם היה מכירה, אפלו לאחר שנים עשר חדש - הרי זה מחזירה; ואם היה אפשר להוציאה על ידי הדחק - אינו יכול להחזירה לאחר זמן, אלא אם בן קבלה ממנו במדת חסירות.

יג. המוכר לחברו שונה ארבע בחמש, שהרי המקח בטל כמו שבארנו, ולא הספיק להראותו לתגר או לקרובו, עד שהוקר ועמד בשבע - לוקח יכול לחזר בו, ולא המוכר; שהרי הלוקח אומר למוכר: 'אלו לא הוניתני, לא היית יכול לחזר, ועתה שהוניתני תחזר! היאך יהיה החוטא נשכר?!'

יד. וכן מוכר שמכר שונה חמש בארבע, וזל ועמד בשלש - מוכר יכול לחזר בו, ולא לוקח; שהרי אומר לו המוכר ללוקח: 'לא מפני שהוניתני תחזר בי'.

טו. המוכר שונה חמש בשש, ולא הספיק להראותו עד שהוקר ועמד בשמונה - הרי המוכר חייב להחזיר האחת של הונאה; שהרי נקנה המקח, וחייב להחזיר; וכשהוקר, ברשות לוקח הוקר. וכן אם מכר שונה שש בחמש, והוזהלו ועמדו על שלש - הרי הלוקח חייב להחזיר סלע אחת של הונאה; שהרי נקנה המקח, וברשות הלוקח הוזהל.

השערים [לקבוע מחיר], ולהעמיד שוטרין לכו; ולא יהיה כל אחד ואחד משתפר כל מה שירצה, אלא שתות בלבד יפסקו להן בשכרן, ולא ישתפר המוכר יתר על שתות.

ב. במה דברים אמורים? בדברים שיש בהם חיי נפש, כגון יינות שמנים וסלתות. אבל העקרין [שורשים], כגון הקמח והקשט והלבונה וכיוצא בהן - אין פוסקין להן שער, אלא ישתפר המשתפר כל מה שירצה.

ג. ואין משתפרין פעמים בביצים; אלא התגר הראשון הוא מוכרן בשכר, והלוקח ממנו מוכרן בפרן בלבד.

ד. אסור לעשות סחורה בארץ ישראל בדברים שיש בהן חיי נפש; אלא זה מביא מגרנו ומוכר זה מביא מגרנו ומוכר, כדי שימכרו בזול. ובמקום שהשמן מרבה, מותר להשתפר בשמן.

ה. אין אוצרים [אוגרים] פרות שיש בהן חיי נפש בארץ ישראל, וכן בכל מקום שרבו ישראל; שהרי מגיע מדבר זה צער לישראל. במה דברים אמורים? בלוקח מן השוק; אבל המכנים משלו, מותר לעשות קבו [המטע שיש לו] אוצר.

ו. מותר לאצור פרות שלש שנים, ערב שביעית ושביעית ומוצאי שביעית. ובשני בצרת - אפלו קב חרובין לא יאצור, מפני שמכנים מארה [קללה] בשערים. וכל המפקיע שערים, או שאצור פרות בארץ ישראל, או במקום שרבו ישראל - הרי זה כמלוה ברבית.

ז. במה דברים אמורים? בפרות שיש בהן חיי נפש. אבל התבלין, כגון כמון ופלפל - מותר לאצור אותן בארץ ישראל ולהוציא אותן ממקום למקום, כשאר העקרין.

ח. אין מוציאין פרות שיש בהן חיי נפש, כגון יינות שמנים וסלתות, מארץ ישראל לחוצה לארץ ולא לסוניה, ולא מרשות מלך זה לרשות מלך אחר בארץ ישראל.

ט. רשאים בני העיר לקץ להם שער לכל דבר שירצו, ואפלו לבשר וללחם, ולהתנות ביניהן לכל מי שיצטרך על התנאי, יענשו אותו כך וכך.

י. וכן רשאים אנשי אמניות לפסוק ביניהם שלא יעשה אחד ביום שיצטוו חבירו, וכיוצא בזה, וכל מי שיצטרך על התנאי, יענשו אותו כך וכך.

יא. במה דברים אמורים? במדינה שאין בה חכם חשוב לתקן מעשה המדינה ולהצליח דרכי יושביה. אבל אם יש בה חכם חשוב, אין התנאי שלקח מועיל כלום; ואין יכולין לענש ולהפסיד על מי שלא קבל מן התנאי, אלא אם כן התנה עמהן ועשו מדעת החכם. וכל מי שהפסיד לפי התנאי שאינו מדעת החכם, משלם.

יב. כשם שהונחה במקום וממכר, כך הונחה בדברים - שנאמר: "ולא תונו איש את עמיתו, וגראת מאלהיך, אני ה'". זו הונחת בדברים.

יג. כיצד? היה בעל תשובה, לא יאמר לו: 'זכר מעשיך הראשונים'. ואם היה בן גרים, לא יאמר לו: 'זכר מעשה אבותיך'. היה גר ובא ללמד תורה, לא יאמר לו: 'פה שאוכל נבלות וטרפות, יבוא וילמד תורה שנתנה מפי הגבורה'? ! היו חללים ויסורין באין עליו, או שהיה מקבר

חומר. ויראה לי שכן הדין באפוטרופוס [ממונה על נכסי יתומים] שטעה בכל שהוא, בין במטלטלין בין בקרקעות - חומר; ואינו דומה לבית דין, מפני שהוא יחיד.

י. בית דין שמכרו נכסי יתומים וטעו, בין בקרקעות בין במטלטלין - אם טעו בפחות משתות, הרי זו מחילה פהדיוט; טעו בשתות, בטל המכח. ואם רצו שלא לבטל הממכר, ויחזירו ההונחה - מחזירין; לא יהיה פת הפהדיוט חמור מהן.

יא. יראה לי, שבית דין שמכרו קרקע או עבדים של יתומים שנה מנה במאטים, אין הלוקח יכול לחזור בהן; לא יהיה פת הפהדיוט חמור מכח היתומים. וכן הדין באפוטרופוס שמכר קרקע ועבדים - שאין הלוקח יכול לחזור בהונחה, בדין הפהדיוט.

יב. האחין והשתפין שחלקו מטלטלין, הרי הן פלקוחות: פחות משתות, נקנה מקח ואין מחזיר כלום; יתר על שתות, בטל מקח; שתות, קנה ומחזיר אוניה. ואם התנו ביניהם שיחלקו בשום הדינין, וטעו בשתות - בטלה חלוקה; שהדינין ששמו ופחתו שתות או הותירו שתות - מכרם בטל.

יג. בהמה, והמרגליות, והסיף [חרב], וספר התורה - הרי הם כשאר מטלטלין, ויש בהן הונחה. אין לה דבר שאין בו הונחה, חוץ מארבעה דברים שמנו חכמים. והוא, שהיה מוכר או קונה בנכסי עצמו כמו שבארנו.

יד. כשם שאין לקרקעות הונחה - כך שכירות קרקע אין לו הונחה; אפלו שכר טרקלין גדול בדינר בשנה, או רפת קטנה בדינר בכל יום - אין לו הונחה.

טו. השוכר את הפועל לעשות עמו, בין בקרקע בין במטלטלין - אין לו הונחה, מפני שהוא כקונה אותו לזמן. ועבדים, אין בהן הונחה.

טז. שכרו לזרע לו קרקע, ואומר: 'זרעתי בה זרע הראוי לה', ובאו עדים והעידו שזרע בה פחות מן הראוי לה - הרי זה ספק אם יש לו הונחה, מפני הזרע, או אין לו הונחה, מפני הקרקע. לפיכך, אין מוציאין מיד נתבע; וכן אין משביעין אותו אלא שבועת הסת, מפני צד הקרקע שיש כאן.

יז. השוכר את הפלי או את הבהמה, יש להן אוניה; שהשכירות, מכירה בת יומה היא. ואם יש בה הונחה שתות או יתר, בין שהתאנה שוכר בין שהתאנה משכיר - הרי זה מחזיר הונחה, ואפלו לאחר זמן מרבה.

יח. נראה לי, שהקבלן יש לו הונחה. כיצד? כגון שקבל עליו לארג בגד זה בעשרה זוזים, או לתפר חלוק זה בשני זוזים - הרי זה יש לו הונחה; וכל אחד משניהן, בין קבלן בין בעל הבגד - חומר לעולם כמוכר.

הלכות מכירה פרק יד

א. כבר בארנו, שהנושא ונותן באמונה, ואמר: 'כך וכך אני משתפר' - אין לו הונחה. אפלו אמר: 'זה לקחתי בסלע ובשער אני מוכר', מותר. אבל בית דין חייבין לפסוק

אומר לו: 'או תקנה אותו כמות שהוא, או טל דמים שלך וְלֹא'.

ה. כל שהסכימו עליו בני המדינה שהוא מום שמחזירין בו מקח זה, מחזירין בו; וכל שהסכימו עליו שאינו מום, הרי זה אינו מחזיר בו אלא אם פירש; שכל הנושא ונותן סתם, על מנהג המדינה הוא סומך.

ו. כל הלוקח סתם, אינו לוקח אלא דבר השלם מכל מום. ואם פירש המוכר ואמר: 'על מנת שאין אתה חוזר עלי במום' - הרי זה חוזר, עד שיפרש המום שיש בממכרו וימחל הלוקח, או עד שיאמר לו: 'כל מום שימצא במקח זה הפוחת דמיו עד כך וכך, קבלתי אותו'; שהמוחל צריך לידע הדבר שימחל לו בו ויפרש אותו, כמו המפרש בהונתו.

ז. המוכר פרה לחברו, ומנה בה מומין גלויים ומומין שאין נפרין, ולא היה בה מום מאותן המומין הגלויים שפנה, ונמצא בה מום מאותן שאינן נפרין - הרי זה מקח טעות, וחוזר אף על פי שפרש המום שנמצא; שהרי הלוקח אומר: 'בשראיתי שאין בה אלו המומין הנראין שפנה, אמרתי: כך אין בה אלו שאינן נראין שפנה, ואינו מפרש מומין אלו אלא כדי להשביח דעתי'.

ח. פיצד? פרה זו עורת היא, חגרת [צולעת] היא, נשכנית היא, רבצנית היא, ונמצאת נשכנית או רבצנית - הרי זה מקח טעות. היו בה כל המומין שפנה, אין זה מקח טעות. וכן אם היתה חגרת ונמצאת נשכנית - אף על פי שאינה עורת, אין זה מקח טעות.

ט. הראה לו המום שיש בה, ואמר לו: 'מום זה יש בה, ומום פלוני ומום פלוני' - אף על פי שאותן המומין שפנה אינן נראין, ונמצאו בה כולן או מקצתן - אין זה מקח טעות. י. וכן המוכר שפחה לחברו, ואמר לו: 'חגרת היא, גדמת [בעלת יד אחת] היא, סומה היא, שוטה היא, נכפית [סובלת ממחלת נפילה] היא', ולא היה בה מום מאלו המומין שפנה, ונמצאת נכפית - הרי זה מקח טעות. וכן כל פיוצא בזה.

יא. מכאן אני אומר, שהמוכר לחברו חפץ במאה דינרין, ואמר לו: 'חפץ זה אינו שנה אלא זוז אחד, על מנת שאין לך עלי אונאה' - הרי זה יש לו עליו אונאה; שהרי זה אומר: 'בין שראיתי שאינו שנה זוז, בדעתי שאינו מתבונן אלא להשביח דעתי'. עד שיפרש כדי ההונאה שיש במקחו בודאי או קרוב לה בכדי שהדעת נוטה, שהרי זה ידע בודאי הדבר שמחל בו. וכה ראונו לדון.

יב. המוכר עכד או שפחה - אין הלוקח יכול להחזירו מפני מומי הנזאי שאין מבטלין אותו ממלאכתו, והן הנקראין 'סמפון'; שאם היה זה סמפון גלוי, כבר ראהו; ואם אינו נראה, כגון שומא בפשר, או נשיכת פלב, או ריח הפה או החטם וכיוצא בו - הואיל ואינו מבטלו ממלאכתו, אינו מחזיר, שאין העבדים לתשמיש המטה, אלא למלאכה.

יג. נמצא בו שחין רע, או חלי המתש את כחו, או שהיה נכפה, או משעמם [משוגע] - הרי זה מום, מפני שמבטלו

את בניו - לא יאמר לו בדרך שאמרו חבריו של איוב: "הלא יראתך פסלתך [בטחונך], זכר נא מי הוא נקי אָבֶד".

יד. היו חמירין מבקשין תבואה - לא יאמר להם: 'לכו אצל פלוני שמוכר תבואה', והוא יודע בו שאינו מוכר תבואה מעולם. נשאלה שאלה של דבר חכמה - לא יאמר למי שאינו יודע אותה חכמה: 'מה תשיב בדרך זה? או: 'מה דעתך בדרך זה? וכן כל פיוצא באלו הדברים.

טו. כל המונה את הגר, בין בממון בין בדברים - עובר בשלשה לאוין, שנאמר: "וגר לא תונה", זה הונת דברים; "ולא תלחצנו", זה הונת ממון. הא למדת, שהמונה את הגר עובר בשלשה לאוין: משום "לא תונו איש את אחיו", ומשום "אל תונו איש את עמיתו", ומשום "וגר לא תונה".

טז. וכן אם לחצו והונה בממון, עובר בשלשה: משום "אל תונו איש את אחיו", ומשום "ולא תונו איש את עמיתו", ומשום "ולא תלחצנו".

יז. ומפני מה עובר בגר על לאו של הונת דברים, אף בהונת ממון, ועל לאו של הונת ממון, אף בהונת דברים? מפני שהוציא הכתוב את שניהן בלשון הונת סתם, וכפל הלאוין בגר בשני הדברים בפרוש: "לא תונה", ו"לא תלחץ".

יח. גדולה הונת דברים מהונת ממון - שזו נתנה להשבון, וזו לא נתנה להשבון, וזה בממונו, וזה בגופו; והרי הוא אומר בהונת דברים: "ויראת מאלהיך", לפי שהדבר מסור ללב. הא כל דבר שהוא מסור ללב, נאמר בו: "ויראת מאלהיך". וכל הצעק מהונת דברים - נענה מיד, שנאמר: "פי אני ה'".

הלכות מכירה פרק טו

א. המוכר לחברו במדה, או במשקל, או במנין, וטעה בכל שהוא - חוזר לעולם; שאין הונתו אלא בדמים; אבל בחשבון, חוזר.

ב. פיצד? מכר לו מאה אגוזים בדינר, ונמצאו מאה ואחד או תשעה ותשעים - נקנה המקח ומחזיר את הטעות, ואפלו אחר כמה שנים. וכן אם נמצאו המעות יתר או חסר מן המנין שפסק, חוזר; ואפלו אחר שקנו מידו שלא נשאר לו אצל חברו כלום - חוזר, שקנן בטעות הוא. וכן כל פיוצא בזה.

ג. וכן המוכר לחברו קרקע, או עבד, או בהמה, או שאר מטלטלין, ונמצא במקח מום שלא ידע בו הלוקח - מחזירו אפלו אחר כמה שנים, שנה מקח טעות הוא; והוא, שלא ישתמש במקח אחר שידע במום; ואכל אם נשתמש בו אחר שראה המום - הרי זה מחל, ואינו יכול להחזיר.

ד. אין מחשבין פחת המום. אפלו מכר לו כלי שנה עשרה דינרין, ונמצא בו מום המפחיתו מדמיו אסר - מחזיר את הכלי, ואינו יכול לומר לו: 'הא לך אסר פחת המום'; שהלוקח אומר: 'בחפץ שלם אני רוצה'. וכן אם רצה הלוקח לקח פחת המום, הרשות בידי המוכר; שהוא

ועשה מום אחר קדם שינדע לו המום - מחזיר המקח לבצעליו, ומשלם דמי המום שעשה.

ז. קנה בגד וקרעו לעשות ממנו חלוק, ואחר כך נודע המום מחמת הקריעה - מחזיר לו את הקרעים. תפרו, ואחר כך נודע המום - אם השבית, נוטל שבח התפירה מן המוכר. וכן כל פיוצא בזה.

ח. המוכר קרקע לחברו, ואכל פרותיה, ולאחר זמן נראה לו בזה מום - אם רצה להחזיר קרקע לבצלים, מחזיר כל הפרות שאכל; ואם היתה חצר ודר בזה, צריך להעלות לו שקר.

ט. המוכר דבר שיש בו מום שאינו נראה, ואבד המקח מחמת אותו המום - הרי זה מחזיר את הדמים.

י. ביצד? המוכר שור לחברו שאין לו טוחנות [שיניים], והניחו הלוקח עם הבקר שלו, והיה מניח המאכל לפניו בלן ואוכלין, ולא היה יודע שזה אינו אוכל עד שמת ברעב - הרי זה מחזיר לו את הנבלה, ויחזיר לו את הדמים. וכן כל פיוצא בזה.

יא. היה המוכר ספסר שלוקח מזה ומוכר לזה, ואינו משקה המקח עמו, ולא ידע במום זה - הרי הספסר נשבע שבועת הסת שלא ידע במום זה, ונפטור; מפני שהיה על הלוקח לבדק השור בפני עצמו ולהחזירו לו קדם שימות, והיה הספסר מחזירו על המוכר הראשון. הואיל ולא עשה, הוא הפסיד על עצמו. וכן כל פיוצא בזה.

יב. השוחט את הבכור ומכרו, ונודע שלא הראהו לממחה - מה שאכל אכל, ויחזיר לו את הדמים; והנשאר מן הבשר ביד הלוקחות - יקבר, ויחזיר להן את הדמים. וכן השוחט את הפרה ומכרה, ונודע שהיא טרפה - מה שאכל אכל, ויחזיר לו את הדמים; ומה שלא אכל - יחזיר הבשר לטבח, ויחזיר לו את הדמים.

יג. מכר הלוקח בשר זה של טרפה לגויים, או שהאכילו לפלכים - יחשב עם הטבח על דמי הטרפה, ויחזיר לו הטבח את המותר. וכן כל פיוצא בזה.

יד. המוכר בשר לחברו, ונמצא בשר בכור; פרות, ונמצאו טבלים; זין, ונמצא זין נסף - מה שאכלו אכלו, ויחזיר להן את הדמים. וכן כל המוכר דבר שאסור לאכלו מן התורה, כך הוא דינו - בין שהיה אסור בכרת, בין שהיה אסור בלאו בלבד.

טו. אכל המוכר דבר שאסור אכילתו מדברי סופרים - אם היו הפרות קמיין, מחזיר את הפרות ונוטל את דמיו; ואם אכלן אכלן, ואין המוכר מחזיר לו כלום. וכל אסורי הנזיה, בין מן התורה בין מדבריהם - מחזיר את הדמים, ואין בהן דין מכירה כלל.

הלכות מכירה פרק יז

א. ארבע מדות במוכרין: מכר לו חטים יפות ונמצאו רעות - הלוקח יכול לחזר בו, ולא המוכר. רעות ונמצאו יפות - המוכר יכול לחזר בו, ולא הלוקח. רעות ונמצאו רעות, יפות ונמצאו יפות - אף על פי שאינן יפות שאין

ממלאכתו. וכן אם נמצא בו צרעת וכיוצא בה מדברים אלו המגאלים - הרי זה מום, מפני שנפשו של אדם אוננת מהם; ונמצא שאינו מתעסק לו במלאכת אכילה ושתיה. וכן אם נמצא ליסטיס מזין - הרי זה מום המאבד את פלו, מפני שהמלך תופש אותו והורגו. וכן אם נמצא מכתב למלכות - הרי זה מום ומחזירו, מפני שהמלך תופשו למלאכתו בכל עת שירצה. אבל אם נמצא גנב או חוטף או גונב נפשות, או בורח תמיד, או זולל וסובא, וכיוצא בדברים אלו - אינו יכול להחזיר, שכל העבדים בתוקף שיש בהן כל הדעות הרעות, אלא אם כן פרש.

יום שלישי י"ד אדר ה'תשס"ט

הלכות מכירה פרק טז

א. המוכר זרעוני גנה, שאין עצמן של זרעונים נאכל, לחברו, ולא צמחו - חייב באחריותו ומחזיר לו את הדמים שלקח ממנו, שחזקתן לזריעה; והוא, שלא צמחו מחמת עצמן; אבל אם לקח הארץ בכרד וכיוצא בו - אינו חייב באחריותו, שמה מחמת הכרד לא צמחו. וכן כל פיוצא בזה.

ב. מכר לו זרעים הנאכלים, כגון חטים ושעורים, וזרעו, ולא צמחו - אינו חייב באחריותו; אפילו היו זרע פשתן, שרב בני אדם קונין אותו לזריעה - הואיל ואוכלין אותו, אינו חייב באחריותו וזרעתו. ואם הודיעו שהוא קונה לזרע, חייב באחריותו. והוא הדין לדברים הנמכרים לרפואה ולצביעה. וכן כל פיוצא בזה.

ג. מכאן אתה למד, שכל הלוקח מקח מחברו, והודיעו שהוא מוליכו למדינה פלונית למכרו שם, ואחר שהוליכו לשם נמצא בו מום - אינו יכול לומר לו: 'החזר לי מקחי לכאן'; אלא מחזיר לו את הדמים, והמוכר מטפל להביא ממכרו או למכרו שם. ואפילו אבד או נגנב אחר שהודיעו, הרי הוא ברשות מוכר. אבל אם לא הודיעו שיוליכו למדינה אחרת, והוליכו ונמצא בו שם מום - הרי זה ברשות הלוקח, עד שיחזיר המקח במומו למוכר.

ד. הלוקח מקח ונמצא בו מום, ואבד אחר כך או נגנב - הרי זה ברשות לוקח, עד שיחזירו למוכר; ואם התליע ונפסד מחמת הזמן, הרי זה ברשות מוכר. ואם היה לו להודיע למוכר ולא הודיעו - הרי זה ברשות לוקח.

ה. המוכר שור לחברו, ונמצא נגח - יכול לומר לו: 'לשחיטה מכרתיו לך'. במה דברים אמורים? בשהיה הלוקח קונה לשחיטה ולחרישה; אבל אם היה ידוע שהוא קונה לחרישה בלבד - הרי זה מקח טעות, וחוזר. וכן כל פיוצא בזה.

ו. המוכר בהמה לטבח, ושחטה ונמצאת טרפה - אם נודע בודאי שהיתה טרפה כשלקחה, הרי זה מחזיר לו את השחוטתו ויחזיר המוכר את הדמים. מכאן אתה למד, שהמוכר שהיה מום בממכרו, ועשה בו הלוקח מום אחר קדם שינדע לו המום הראשון - אם עשה דבר שדרכו לעשותו, כגון זה ששחט את הטרפה - פטור; ואם שנה

הלכות מכירה פרק יח

א. אסור לרמות את בני אדם במקח וממכר, או לגנוב את דעתם; ואחד גויים ואחד ישראל בדבר זה. היה יודע שיש בממכרו מום, יודיעו ללוקח. ואפילו לגנוב דעת הבכירות בדברים, אסור.

ב. אין מפרפסין [מייפס] לא את האדם, ולא את הבהמה, ולא את הכלים הישנים כדי שיראו כחדשים. אבל מפרפס החדשים, כגון שישוף ויגהץ וינפה כל צרכן.

ג. אין משרבטין את האדם במים של חזרין [מי סובין] וכיוצא בהן כדי שיתפח ויראו פניו שמינים, ולא צובעים את הפנים בשרק [אודס] וכיוצא בו, ולא נופחין את הקרבים, ולא שורין את הבשר במים; וכן כל פיוצא בדברים אלו אסורין. ואין מוכרין בשר נבלה לגוי בכלל בשר שחוטא, אף על פי שהנבלה אצלו כשחוטא.

ד. מתר לבר [לברר] את הגריסין, אבל לא על פי [בשטח העליון] המגורה [אוצר התבואה], שאינו אלא כגונב את העין, וידמה שהכל ברור. ומתיר לתנני לחלק קליות ואגוזים לתינוקות ולשפחות כדי להרגילן לבוא אצלו; ופוחת משער שבשוק כדי להרבות במקפין ממנו, ואין בני השוק יכולין לעכב עליו, ואין בזה גנבת הדעת.

ה. אין מערבין פרות בפרות, אפילו חדשים בחדשים, ואין צריך לומר ישנים בחדשים, ואפילו הישנים בלקר והחדשים בזול, מפני שהלוקח רוצה לישן. בזין התירו לערב קשה ברך בין הגתות [באמצע תהליך התסיסה] בלבד, מפני שמשביחו. ואם היה טעמו נפר, מתיר לערב בכל מקום; שכל דבר הנפר טעמו, הלוקח מרגיש בו; ולפיכך מתיר לערב אותו.

ו. אין מערבין מים בזין. ומי שנתערב לו מים בזין - לא ימכרנו בחנות, אלא אם כן מודיעו; ולא לתגר אף על פי שמודיעו, שמא ירמה בו אחרים. ומקום שנהגו להטיל מים בזין, יטיל; והוא, שיהיה בין הגתות.

ז. התגר נוטל מחמש גתות, ונותן לתוך פיטס [גיגית] אחד; מחמש גרנות [מקומות שדשים תבואה], ונותן לתוך מגורה אחת; ובלבד שלא יתפון לערב.

ח. אסור לערב שמרים, בין בזין בין בשמן, ואפילו כל שהוא; ואפילו שמרים של אמש בשמרים של יום, אסור. אבל אם ערה הזין מפלי לכלי, נותן שמריו לתוכו.

ט. המוכר לחברו שמן מזקק, אינו מקבל שמרים. מכר לו שמן סתם, מקבל לג ומחצה שמרים לכל מאה לג; ומקבל בשאר שמרים שמן עכור העולה למעלה על פני השמן, יתר על השמרים הידועים באותו מקום.

י. במה דברים אמורים? בשנתן לו מעות בתשרי שהשמן עכור, ולקח השמן בניסן במדת תשרי, שהיא גדולה מפני אותו השמן הקופה למעלה. אבל אם לקח במדת ניסן, שהיא קטנה מפני ששכר צלל השמן - אינו מקבל אלא השמרים בלבד.

למעלה מהן, ולא רעות שאין למטה מהן, והרי יש שם הונאה שתות - אין אחד מהן יכול לחזר בו, אלא קנה ומחזיר אונאה.

כ. אבל המוכר חטים שחממית [אדומה] ונמצאת לבנה, או לבנה ונמצאת שחממית, עצים של זית ונמצאו של שקמה [תאנה מדברית], של שקמה ונמצאו של זית, זין ונמצא חמץ, חמץ ונמצא זין - כל אחד משניהן יכול לחזר בחברו, שאין זה המין שאמר שימכר לו. וכן כל פיוצא בזה.

ג. המוכר זין לחברו, ונתנו הלוקח בקנקניו והחמיץ מיד - אינו חייב באחריותו, ואף על פי שאמר לו: 'לתבשיל אני צריך לו'; ואם ידוע שזינו מחמיץ, הרי זה מקח טעות. מכר לו זין, והרי הוא בקנקני המוכר והחמיץ - אם אמר לו: 'למקפה [לתבשיל] אני צריך' - מחזיר ואומר לו: 'הרי יינך וקנקנך, שאני לא קניתי לשתותו אלא לבשל מעט מעט'. ואם לא אמר לו 'למקפה הוא' - אינו יכול להחזיר, שהרי אומר לו: 'למה לא שתית אותו? ולא היה לך לשתותו עד שיחמיץ'.

ד. המוכר חבית של שכר לחברו, והחבית של מוכר, והחמיצה בתוך שלשה ימים הראשונים - הרי זה ברשות המוכר, ומחזיר את הדמים; מכאן ואילך, ברשות לוקח.

ה. המוכר חבית של זין לחברו כדי למכרה מעט מעט, והחמיצה במחציתה או בשלישה - חוזרת למוכר; ואם שנה הלוקח הנקב שלה, או שהגיע יום השוק ושהה ולא מכר - הרי היא ברשות הלוקח. וכן המקבל חבית של זין מחברו כדי להוליכה למקום פלוני ולמכרה שם, וקדם שתגיע לשם הוזל הזין או החמיצה - הרי זו ברשות המוכר, מפני שהחבית והזין שלו. וכן כל פיוצא בזה.

ו. האומר לחברו: 'זין מבשם [עמיר] אני מוכר לך', חייב להעמיד לו עד העצרת. אמר לו: 'זין ישן אני מוכר לך', נותן לו משל שנה שעברה; 'מישן', משל שלש שנים; וצריך שיעמד ולא יחמיץ עד החג. ובמקום שיש שם מנהג ידוע, הכל כמנהג המדינה.

ז. האומר לחברו: 'מרתף זה של זין אני מוכר לך למקפה', או שמכר לו מרתף של זין סתם - הרי הלוקח מקבל עליו עשרה קנקנים בכל מאה שלא יהיה יינם טוב, אלא כפר התחיל להשתנות [להחמיץ]; יתר על זה - לא יקבל.

ח. אמר לו: 'מרתף של זין למקפה אני מוכר לך', או שאמר לו: 'חבית של זין אני מוכר לך' - נותן לו זין שפלו יפה וראוי לתבשיל. אמר לו: 'מרתף זה של זין' - נותן לו זין הנמכר בחנות, שהרי הוא בינוני, לא רע ולא יפה. אמר לו: 'מרתף זה אני מוכר לך', ולא הזכיר זין - אפילו כלו חמץ, הגיעו. וכן כל פיוצא בזה.

ט. האומר לחברו: 'ערכה של עצ אני מוכר לך', או: 'קורת בית הפד אני מוכר לך' - אינו נותן לו עצ שראוי לחפר בו ערכה, או קורה שראויה לקורת בית הפד, אלא ערכה בצורתה, או קורת בית הפד בצורתה, שכל הרוואה אומר: 'זו ערכה', או: 'זו קורת בית הפד'. וכן כל פיוצא בזה.

גנובין או גזולין, או שהיתה הקרקע גזולה, או שבא בעל חוב של מוכר וטרפה מיד הלוקח; והכל בבית דין של ישראל. אבל אם הגוי הוא שהוציא המקח מיד הלוקח - בין בדין המלך, בין בערכיות שלהן - אין המוכר חייב באחריותו; ואף על פי שהגוי טוען שהמוכר גנב חפץ זה או גזלו ממנו, והביא עדים גויים על כך - אין המוכר חייב כלום; שזה אנוס הוא, ואין המוכר חייב באחריות האנוס.

ה. המוכר קרקע לחברו, והתנה עמו שכל אנוס שיולד בקרקע זו יהיה חייב לשלם - אפילו בא גוי וגזלה מחמת המוכר, חייב לשלם. אבל אם נפסק הנקר שהיה משקה אותה, או שחזר הנקר לעבר בתוכה ונעשית ברכה, או שבאה ונעה [רעידת אדמה] והשחיתה אותה - הרי זה פטור; שאלו וכיוצא בהן אנוס שאינו מצוי הוא, ולא עלה על לב המוכר דבר זה הפלא בעת שהתנה; וכל אנוס שאינו מצוי, אינו בכלל תנאי זה.

ו. והוא הדין לכל תנאי שבממון, שאומדין דעת המתנה, ואין כוללין באותו התנאי אלא הדברים הידועין שבגללן היתה התנאי, והן שהיו בדעת המתנה בשעה שהתנה.

ז. מעשה באחד ששכר מלחים להעביר שמשמין למקום פלוני, והתנה עמם שהן חייבין בכל אנוס שיאירע להן עד שיגיעו השמשמין למקום פלוני, ונפסק הנקר שהיו מוליכין בו; ואמרו חכמים: זה אנוס שאינו מצוי, ואין חייבין להוליך שמשמין אלו על גבי בהמה עד אותו המקום. וכן כל כיוצא בזה.

ח. המוכר קרקע לחברו, והתנה המוכר שלא יהיה עליו אחריות - אפילו נודע בודאי שזה הארץ גזולה, ויצאת מיד הלוקח - אין המוכר חייב כלום; ואין צריך לומר אם בא בעל חוב וטרפה, שאינו מחזיר לו כלום; שכל תנאי שבממון קיים.

ט. ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות, ובא לוי להוציאה מיד שמעון - אם רצה ראובן לעשות דין עם לוי, עושה; ואין לוי יכול לומר לו: 'מה לי ולך, והרי אין עליך אחריות' - שהרי ראובן אומר לו: 'אין רצוני שיהיה לשמעון תרעמת עלי, שהרי הפסיד בגללי'.

י. ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות, וחזר ולקחה משמעון באחריות, ובא בעל חוב של ראובן לטרף אותה ממנו - אינו יכול לחזור על שמעון; שאף על פי שלא קבל עליו אחריות לשמעון, אחריות עצמו קבל, שלא יהיה הוא המוכר והוא המוציא לעצמו. אבל אם בא בעל חוב של יעקב אביהם וטרפה מיד ראובן - חזר בכל הדמים על שמעון; מפני ששמעון קבל עליו האחריות, וראובן לא קבל לשמעון אחריות אחרים כלל.

הלכות מכירה פ"ק כ

א. המבקש לקנות מקח מחברו, מוכר אומר: 'במאתים אני מוכר לך', והלוקח אומר: 'אני קונה אלא במנה', והלך זה לביתו וזה לביתו, ואחר כך נתקבצו, ומשך זה החפץ סתם - אם המוכר הוא שתבע הלוקח ונתן לו

יא. המוכר חטים לחברו, מקבל עליו רבע קיטנית לכל סאה. שעורים, מקבל עליו רבע נשובות לכל סאה. עדשים, מקבל עליו רבע עפרורית [עפר ואבנים קטנות] לסאה. תאנים, מקבל עליו עשר מתלעות לכל מאה. מכר לו שאר פרות, מקבל עליו רבע טנופות לכל סאה. נמצא בהן יותר על השעורין האלו כל שהוא - ינפה את הכל, ויתן לו פרות מנפין וברורין שאין בהן כלום.

יב. ואין כל אלו הדברים אומרים, אלא במקום שאין להן מנהג; אבל במקום שיש להן מנהג, הכל במנהג המדינה.

יג. יש מקומות שנהגו שיהיו כל הפרות ברורין ומנקין מפל דבר, ושיהיו היינות והשמינים צלולין, ולא ימכרו שמרים כלל. ויש מקומות שנהגו אפילו היו בהן מחצה שמרים, או שהיה בפרות מחצה עפר או תבן או מין אחר, ימכר במוט שהוא. לפיכך הבורר צרור מתוך גרנו של חברו, נותן לו דמי חטים כשעור צרור שברר; שאלו הניחו, היה נמכר במדת החטים; ואם תאמר: 'יחזירנו' - הרי אומר: 'אסור לערב כל שהוא'.

יד. המוכר קנקנים [כדים] בשרון במקום שאין מנהג, מקבל לכל מאה עשרה פיטסות [כדים רעים]; והוא שיהיו נאות ועשויות בנפרת.

יום רביעי ט"ו אדר ה'תשס"ט

הלכות מכירה פ"ק יט

א. אסור למוכר למכר לחברו קרקע או מטלטלין שיש בה עסקין [עוררים] ויש בהן דין [ברור משפטי], עד שידעו; שאף על פי שהאחריות עליו, אין אדם רוצה שיתן מעותיו, ויגרד לדין ויהיה נתבע מאחרים.

ב. המוכר קרקע לחברו, ואחר שקנה הלוקח באחד מן הדרכים שקונין בהן, וקדם שישתמש בה, יצאו עליה מערערין - הרי זה יכול לחזור בו; שאין לה מום גדול מזה, שעדיין לא נהנה בה ובאו התובעין. לפיכך יבטל המקח, ויחזיר המוכר את הדמים, ויעשה דין עם המערערין. ואם נשתמש בה הלוקח כל שהוא, ואפילו דש המצר שלה וערכו עם הארץ - אינו יכול לחזור בו, אלא עושה דין עם המערערין; ואם הוציאה מידו בדין, יחזר על המוכר בדין כל הנטרפין.

ג. כל המוכר קרקע או עבד או שאר מטלטלין, הרי זה חייב באחריותו. כיצד? אם הוציאו המקח מיד הלוקח מחמת המוכר - חזר הלוקח ונוטל כל הדמים שנתן מן המוכר, שהרי נלקח המקח מחמתו. כך הוא הדין בכל מקרה, אף על פי שלא פרש הלוקח דבר זה אלא קנה סתם. אפילו מכר הקרקע בשטר, ולא הזכיר בו האחריות - הרי זה חייב באחריותו; שהאחריות שלא הזכירה, טעות סופר היא.

ד. במה דברים אמורים? בששהוציאו המקח מיד הלוקח בית דין של ישראל, כגון שהיה המקח מטלטלין והיו

ח. מי שנתן קרקע מתנה לחברו, ונתן לו על גבה מאה דינרין - אם היו הדינרין מצויין ברשותו - בין שזכה בשדה, זכה בדינרין; ואם אין לו דינרין - אין מחזיקין את הנותן לתן לו מאה דינרין, עד שיביא הזוכה ראיה שהיה לזה דינרין בעת המתנה. והוא הדין לשאר מטלטלין שמקנה אדם אותם על גב הקרקע - אם אינן ברשות המוכר או הנותן, לא קנה; שאין אדם מקנה לחברו דבר שלא בא לעולם ודבר שאינו ברשותו.

ט. מי שהיה לו פקדון ביד אחר - הרי זה מקנהו, בין במקור בין במתנה; לפי שהפקדון ברשות בעליו הוא, והרי הוא בחזקת שהוא קנס. ואם פטר בו זה שהפקד אצלו - אינו יכול להקנותו, שזה כמי שאבד שאינו ברשותו. אבל המלוה - הואיל ולהוצאה נתנה, אינה בעולם; ואין אדם יכול להקנותה אלא במעמד שלשפתן, והוא דבר שאין לו טעם, כמו שבארנו. ואם היתה המלוה בשטר - מקנה את השטר בכתיבה ומסירה, שהרי יש כאן דבר הנמסר לקנות שבעבור שבו.

י. כשם שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כך אינו מקנה למי שלא בא לעולם. ואפילו עבר, הרי הוא כמי שלא בא לעולם, והמוצק לעבר, לא קנה; ואם היה בנו - הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו, קנה.

יא. האומר לאשתו: 'נכסי לבנים שתלדי ממני', הרי אלו לא יקנו כלום; שבינו שלא נתעברה בהן בשעת המתנה, עדין לא באו כדי להיות דעתו קרובה להן.

יב. המקנה למי ממני חיה, לא הקנה כלום. הקנה מקצת נכסיו לבהמה, או למי שלא בא לעולם, וחזר ואמר לחברו: 'קנה בבהמה זו', או 'בעבר זה' - לא קנה כלום. אמר לו: 'קנה את ובהמה זו', או 'את ועבר זה' - קנה מחצה.

יג. אין אדם מקנה לא במקור ולא במתנה, אלא דבר שיש בו ממש; אבל דבר שאין בו ממש, אינו נקנה.

יד. ביצד? אין אדם מקנה רים התפוח הזה, או טעם הדבש הזה, או עין הבדלח [אבו טובח] הזה. וכן כל פיוצא בזה. לפיכך המקנה לחברו דירת בית זה, או אכילת פרות דקל זה - לא קנה; עד שיקנה לו גוף הבית לדור בו וגוף האילן לאכל פירותיו, כמו שיתבאר.

טו. דין ההקדש ודין העניים ודין הגדרים, אינו כדין ההדיוט בקנייתו; שאלו אמר אדם: 'כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש לבדק הבית', או 'היה אסור עלי', או 'אתננו לצדקה' - אף על פי שאינו מתקדש, לפי שאינו בעולם - הרי זה חזק לקיים דברו, שנאמר: "ככל היצא מפיו, יעשה". טז. והואיל והדבר בן, אם צוה אדם פשהו שכיב מרע ואמר: 'כל מה שיוציא אילן זה ינתן לעניים', או: 'כל שבר בית זה ינתן לעניים' - זכו בהן העניים.

יז. יש גאונים שחולקין על דבר זה, ואומרים שאין העניים זוכין אלא בדרך ששהדיוט קונה בהן; ולפיכך לא יזכו בדרך שלא בא לעולם. ואין דעתי נוטה לדרך אלו, שאין אדם מצוה להקנות, והוא מצוה לקיים דבריו בצדקה או בהקדש כמו שהוא מצוה לקיים הגדר, כמו שבארנו בפרקים.

כל הדמים. ומקבל עליו הלוקח לעשות בחלקו מקום הגדר, ומאחורי הגדר סמוך לגדר חריץ קטן רחב שלשה טפחים, וחוצה לו חריץ אחר גדול רחב תשעה טפחים, ובין שני החריצין רחב טפח. כל זה כדי שלא תקפץ הנמיה וכיוצא בה.

כג. היתה לו חצי שדה, ואמר לחברו: 'חצי שיש לי בשדה מכרתי לך' - קנה החצי כולו. אמר לו: 'חצי בשדה שיש לי', לא קנה אלא רביע. אמר לו: 'מצר שדה שממנה נחלקת', או 'שממנה נפסקת', או 'שממנה נחצית' - אם אמר לו: 'ואלו מצריה', קנה חציה; ואם לא מסר לו מצריה, לא קנה אלא בית תשעת קבין בלבד.

יום חמישי ט"ז אדר ה'תשס"ט

הלכות מכירה פרק כב

א. אין אדם מקנה לחברו דבר שלא בא לעולם, בין במקור בין במתנה בין במתנת שכיב מרע. ביצד? 'מה שתוציא שדה זו מכור לך', 'מה שיוציא אילן זה נתון לך', 'נתנו מה שתלד בהמה זו לפלוני' - לא קנה כלום. וכן כל פיוצא בזה.

ב. המוכר פרות דקל לחברו, יכול לחזר בו אף לאחר שבאו הפרות לעולם; ואם שמת [הוריד] הלוקח ואכל, אין מוציאין מידו. וכל החזר בו משניהם, אינו חזק לקבל 'מי שפרע'.

ג. אבל הפוסק על שער שבשוק, ולא היה אותו המין שפסק עליו ברשות המוכר - חזק המוכר לקנות ולתן ללוקח מה שפסק; ואם חזר, מקבל 'מי שפרע'.

ד. מי שפסק על שער שבשוק שיתן לו ארבע סאין בסלע - אם היו שבילים, הרי זה קנה; וכל החזר משניהן, חזק לקבל 'מי שפרע'; והוא שיראה לו בגרן, או שיאמר לו בשוק: 'הריני סומך עליך'. אבל אם לא נראה לו בגרן ולא אמר לו - לא סמכה דעתו של מוכר, ואינו מקבל 'מי שפרע'; שהרי הוא אומר: 'שמה פסק עם אחר, ואין צריך לחטים אלו'.

ה. דבר שאינו ברשותו של מקנה - אינו מקנהו, והרי הוא כדבר שלא בא לעולם. ביצד? 'מה שאירש מאבי מכור לך', 'מה שתעלה מצודתי מן הים נתון לך', 'שדה זו לכשאקנה קנויה לך' - לא קנה כלום. וכן כל פיוצא בזה. ו. מי שהיה מורישו גוסס ונוטה למות, ורצה למכר מנכסיו מעט כדי להוציא הדמים בצרכי קבורה - הואיל והבן עני ואם ימתין עד שימות וימכר, ישתקה המת ויתבזה - תקנו חכמים שאם מכר ואמר: 'מה שאירש מאבי היום מכור לך', ממכרו קנס. וכן ציד עני שאין לו מה שיאכל, שאמר: 'מה שתעלה מצודתי מן הים היום מכור לך' - ממכרו קנס, משום כדי חייו.

ז. הבן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו, ומת הבן בחיי האב, ואחר כך מת האב - בן הבן מוציא מיד הלוקח; שהרי אביו מכר דבר שלא בא עדין לרשותו, ונמצאו הנכסים ברשות האב; וזה יורש אבי אביו. וכן כל פיוצא בזה.

י. הביצים והאפרוחין עצמן שיש בשוכך, לא קנה אותן בעל השוכך כל זמן שלא פרחו. ודבר זה גזרת חכמים הוא, ומשום "לא תקח האם על הבנים" נגעו בה. לפיכך, הרוצה להקנות אפרוחים אלו לחברו - מטפח על השוכך שיפרחו ויגבהו מעל הארץ, ואחר כך יקנה אותן לחברו בקנין או על גב קרקע, או בשאר דברים שהמטלטלין נקנין בהן.

יא. הלוקח פרות שוכך מחברו, אינו יכול לטל כל הגוזלות שיולדו בו מעתה, מפני שהאמהות בורחות, ונמצא שהחריב כל השוכך; אלא מניח מהן, כדי לישוב השוכך.

יב. וכמה מניח? אם היו בו אמהות וקנות בצת מכירת הפרות - מניח בריכה [זוג] ראשונה שיולדו האמהות, כדי שיצטוו האמהות עם הבריכה הראשונה ועם הקנות שעמקם, ומניח ממה שיולדו הקנות שתי בריכות, כדי שיצטוו הקנות עם שתי הבריכות שהולידו. וכל הנוולד מאחר שתי בריכות של פנות והבריכה הראשונה של אמהות, הרי אלו שלו.

יג. הלוקח פרות פורת מחברו, נוטל שלשה נחילים זה אחר זה; מכאן ואילך נוטל נחיל ומניח נחיל, כדי לישוב הפורת.

יד. הלוקח חלות דבש מחברו - מניח בפורת שתי חלות, כדי שלא יפרחו הדבורים וילכו להן.

טו. הלוקח זיתים מחברו לקץ [לקצץ] - מניח מן האילן סמוך לארץ שתי גרופיות [שני טפחים], וקוצץ. לקח בתולת שקמה [תאנה מדברית] - מגביה שלשה טפחים, וקוצץ; סדן של שקמה, שני טפחים. ובשאר האילנות - טפח, וקוצץ. בקנים ובגפנים, מן הפקק ולמעלה. בדקלים ובארוזים - חופר ומשרש [קוצץ מהשורש], לפי שאין גזעו מחליף.

הלכות מכירה פרק כד

א. המוכר שלשה אילנות בתוך שדהו - אפילו היו שלש נטיעות קטנות, או שלשה בדי אילנות - הרי יש ללוקח קרקע הראויה להן. ואפילו יבשו האילנות, או נקצצו - יש לו קרקע הראויה להן, וקנה כל האילנות שביניהן.

ב. וכמה היא הקרקע הראויה להן? תחתיהן, וביניהן, וחוצה להן מלא האורה [מלקט הפירות] וסלו. וזה המקום שהוא מלא האורה וסלו, אין אחד משניהן יכול לזרעו אלא מדעת חברו.

ג. כמה דברים אמורים? פשהיו שלשה האילנות עומדין כמו שלשה פטופטי [רגלי] בינה ששופתיין [שמעמידים] עליהן הקדירה, שהרי הן שנים זה כנגד זה, והשלישי מכון ביניהן ומרחק מהן; והוא, שיהיו בין כל אילן ואילן מארבע אמות ועד שש עשרה אמה.

ד. ומהיכן הוא מודד? מן העקר הרחב של אילנות. אבל אם לא היו עומדים בצורה הזאת, או שהיו מקרבים פחות מארבע אמות, או מרחקין יתר על שש עשרה אמה, או שלקחן זה אחר זה, או שמכר לו שנים בתוך שדהו ואחד על המצר, או שנים בתוך שלו ואחד בתוך של חברו, או

הלכות מכירה פרק כג

א. מקנה אדם הגוף לפרותיו - בין במכר, בין במתנה, בין במתנת שכיב מרע; ואין זה מקנה דבר שלא בא לעולם, שהרי הגוף מצוי ומוקנה לפרות. הא למה זה דומה? לשוכר בית או שדה לחברו - שלא הקנה לו הגוף, אלא הנאת הגוף.

ב. כיצד? כגון שמכר או נתן שדה לפרותיה, בין לזמן קצוב, בין כל ימי חייו של מוכר, או של לוקח. והוא הדין למוכר או נתן אילן לפרותיו, או רחל לגזתה, או בהמה ושפחה לולדותיה, או עבד למעשה ידיו; בכל, ממכרו או מתנתו קמין.

ג. מכר עבדו לקנס, שאם יגח וימות יהיה הקנס של לוקח - הרי זה ספק, לפיכך לא קנה; אם תפש הקנס, אין מוציאין מידו.

ד. מכר אילן לזה, ופרותיו לאחר - לא שיר מקום הפרות, ואין לאחר פלוס. אבל אם מכר אילן, ושיר פרותיו לעצמו - הרי שיר מקום הפרות; אף על פי שלא פירש - לגבי עצמו, בעין יפה משייר.

ה. המוכר גוף הקרקע לזמן קצוב - הרי זו מכורה, ומשתמש הלוקח בגוף כחפצו, ואוכל הפרות כל זמן המכירה, ובסוף תחזור לבעליה.

ו. ומה הפרש יש בין המוכר קרקע לזמן קצוב, ובין המקנה אותה לפרותיה? שהקונה לפרות - אינו יכול לשנות צורת הקרקע, ולא יבנה ולא יחרס; אבל הקונה לזמן קצוב - הרי הוא בונה או הורס, ועושה בכל זמנו הקצוב כמו שעושה הקונה קנין עולם לעולם.

ז. ומה הפרש יש בין המוכר שדה זו לפרותיה, ובין המוכר פרות שדה לחברו שלא קנה כמו שבארנו? שהמוכר פרות השדה - אין ללוקח להשתמש בשדה זו כלל אפילו להכנס אלא בשעת הוצאת הפרות, ויש לבצל השדה להשתמש בה כחפצו; אבל המוכר שדה לפרותיה - אין בעל השדה יכול להכנס בה אלא מדעת הלוקח, ויש ללוקח להשתמש בה כחפצו.

ח. ומה הפרש יש בין קונה שדה זו לפרותיה, ובין השוכר שדה זו מחברו? שהקונה שדה לפרותיה - יש לו לזרעה או לנטעה כל מין שירצה, או להובירה [להשאירה במנוחה]; והשוכר - אינו כן, כמו שיתבאר בענין שכירות. ואין השוכר רשאי להשכיר; אבל הקונה, מקנה לאחרים כל שקנה.

ט. המוכר פרות שוכך, ופרות פורת לחברו - קנה. ואין זה מוכר דבר שלא בא לעולם, לפי שאינו מוכר יונים שיולדו או דבש שיכאוב לפורת, אלא מוכר השוכך לפרותיו והפורת לדבשה; שהרי הוא בשוכר אמת המים לחברו, שהוא נהנה בכל מה שיציד בה; כך זה הקנה לו שוכך זה לפרותיו, כמי שמוכר אילן לפרותיו. ודין כלן פדין השוכר בית מחברו כמו שבארנו, שהוא נהנה בכל הניזון שיש בו. וכן כל פיצא בה.

נקנה המקח; ואין הלוקח יכול לומר לו: 'איני לוקח אלא קרקע שיש בה דקלים'. ואם אמר: 'קרקע בדקלים אני מוכר לך' - אם היו בה שני דקלים, קנה; ואם לאו, מקח טעות הוא וחוזר. ואם אמר לו: 'קרקע של דקלים' - אין לו דקלים, שאין בלשון הזה אלא קרקע הראויה לדקלים. יד. המוכר פרדס לחברו, צריך שיתבאר לו: 'קנה לך דקלים ותמירין והוציאן [ולובים]' ; ואף על פי שקנה כל אלו, אף על פי שלא פירש אותם, גויי השטר הן. וכן המוכר קרקע לחברו, צריך לכתב לו: 'ולא הנחתי לפני בממכר זה כלום', כדי להסתלק מן הטענות ומן הדינין. טו. המוכר בית לחברו - אף על פי שכתב לו: 'והקניתי לך עמקו ורומו', צריך לכתב לו: 'קנה לך מקרקע התהום עד רום הרקיע'; שהעמק והרום אינו נקנה בסתם; וכיון שהקנהו העמק והרום, קנה הרום שהוא האויר בלבד, והעמק שהוא עבי הארץ, אבל לא קנה הבנינות שבפמקים ושפאזיר. וכיון שכתב לו 'מקרקע התהום עד רום הרקיע' - קנה הבזר והדות [קיר אבנים] שבפמקי הקרקע למטה, והמחילות שבין המעזיבות למעלה.

טז. המוכר בית לחברו 'על מנת שדייטסה העלינה שלי', הרי זו שלו; ואם רצה להוציא בה זיוין, מוציא. ואם נפלה, חוזר ובונה אותה; ואם רצה לבנות על גבה, בונה בשניה מקדש.

יז. המוכר קברו [בית קברות משפחתי], או דרך קברו [המובילה לקבר], או מקום מעמדו [שמנחמים את האבלים], או בית הספדו - באין בגי משפחה, וקוברין שם בעל פרהו, משום פגם משפחה; ונותנין דמי הקבר שקברו בו ללוקח, אף על פי שלא פירש.

יום שישי י"ז אדר ה'תשס"ט

הלכות מכירה פרק כה

א. המוכר דבר שיש לו תשמישין - לא מכר את התשמישין, אלא אם בן פרש. כיצד? המוכר את הבית - לא מכר את היציע שבסביבות הבית, אף על פי שהיא פתוחה לתוכו. במה דברים אמורים? בשניה רחב היציע ארבע אמות או יתר; אבל פחות מזה, הרי הוא בכלל הבית. וכן העליה שעל גב הבית הפתוחה לתוכו בארבע במעזיבת הבית, הרי היא בכלל הבית.

ב. המוכר את הבית - לא מכר את החדר שלפנים ממנו, אף על פי שמסר לו מצרים החיצונים; ולא את הגג, בזמן שיש לו מעקה עשרה טפחים ויש בו רחב ארבע אמות; ולא את הבזר והקפז בקרקע, ולא את הדות [קיר אבנים] הבנוי בבזר, אף על פי שמכר לו העמק והרום, כמו שבארנו.

ג. וצריך המוכר לקנות לו דרך מן הלוקח, כדי להקנס לבזר זה או דות ששיר; שכל המוכר, בעין יפה מוכר. ואם אמר לו: 'מכרתי לך הבית, חוץ מן הבזר או הדות' - אינו צריך לקנות לו דרך. וכן המוכר בזר או דות בלבד - אין הלוקח צריך לקנות לו דרך, אלא נכנס בתוך ביתו של מוכר עד הבזר וממלא.

שהפסיק בזר או אמת המים או רשות הרבים ביניהן - הרי זה אין לו קרקע. לפיכך לא קנה את האילנות שבניהם; ואם יבש האילן או נקצץ - ילף לו.

ה. כל מי שקנה שלשה אילנות, ויש לו קרקע - אם הגדילו והוציאו חטר [ענף], יקץ אותו כדי שלא ימעט הדרך על בעל השדה. וכל השריגין [ענפי גפן] והאמירין [ענפים שבראש האילן] היוצאין מהן, ואפילו מן השרשין - הרי הן של בעל האילנות, שהרי יש לו קרקע.

ו. הקונה שני אילנות בתוך שדה חברו, אין לו קרקע; לפיכך, אם מת האילן או נקצץ - אין לו כלום. הגדילו שני האילנות, והוציאו שריגין ואמירין - יקץ, שמה ימשכו בארץ, ויאמר למוכר: 'שלשה אילנות מכרת לי, ויש לי קרקע'.

ז. כל העצים שקוצץ בעל שני האילנות מהן - העולה מן הגזע, והוא הרוצה פני החמה, הרי הוא של בעל האילנות; והעולה מן השרשים, והן שאינן רואין פני החמה, הרי הוא של בעל השדה. ובדקלים - אין לבעל הדקל מן העולה כלום, לפי שאין להן גזע.

ח. המוכר קרקע, וישיר את האילנות - הרי זה יש לו חצי הקרקע בלה; שאילו לא שיר בקרקע - היה אומר לו הלוקח: 'עקר אילנך'. וכן אם שיר שני אילנות בלבד, יש לו קרקע הראויה להן; שאילו לא שיר קרקע - היה אומר לו הלוקח: 'עקר אילנך וזה'.

ט. המוכר את האילנות, וישיר את הקרקע - יש לבעל האילנות קרקע הראויה להן, כמו שבארנו. מכר את הקרקע לאחד, ואת האילנות לאחד, והחזיק זה באילנות, והחזיק זה בקרקע - זה קנה האילנות עם חצי הקרקע, וזה שהחזיק בקרקע קנה חצי הקרקע בלבד.

י. האחין שחלקו, אחד נטל שדה פרדס, ואחד נטל שדה לכן - יש לבעל הפרדס ארבע אמות בתוך שדה הלכן סמוכות לסוף האילנות של פרדס, שעל מנת בן חלקו; ואין צריך לפרש דבר זה, מפני שהוא דבר ידוע.

יא. המוכר שדה לחברו, והיו בה דקלים, ואמר לו: 'חוץ מדקל פלוני' - אם דקל טוב ומשבח הוא, אותו הדקל לבדו הוא ששיר, והשאר ללוקח; ואם דקל רע הוא, וכל שכן השאר - לא קנה מן הדקלים כלום.

יב. מכר לו שדה, ואמר לו: 'חוץ מן האילנות' - אם יש בו דקלים בלבד, שיר הדקלים; ואם יש בו גפנים בלבד, שיר הגפנים. וכן שאר האילנות. היו בה גפנים ודקלים, לא שיר אלא הגפנים. אילנות וגפנים, לא שיר אלא אילנות. וכן אילנות ודקלים, שיר אילנות; שכל מוכר, בעין יפה מוכר. ואם הדקלים שיר, לא שיר אלא כל דקל גבוה שעולים לו בחבל; והשאר, הרי הוא של לוקח. ואם שאר אילנות הוא ששיר, לא שיר מהם אלא כל שאין העל [למשיכת הבהמה] כוכשו [מכופף את העץ]; וכל שהעל כוכשו, הרי הוא של לוקח, ובכלל השדה נחשב.

יג. האומר לחברו: 'קרקע ודקלים אני מוכר לך' - אפילו לא היו לו דקלים, אם רצה לקנות לו שני דקלים, הרי

הלכות מכירה פרק כו

א. המוכר את העיר - מכר בתים בורות ושיחין ומערות ומרחצאות ושוכות ובית הבדן ובית השלחין [גניות] שלה והסמוכין לה, ואת התרשין [יערות] המקצין לה, ואת השדות הידועות לה, ואת הביכרין [גן חיות] של חיה עופות ודגים שפניהן [שהפתח שלהם] כנגדה, אף על פי שהן רחוקים ממנה; אבל לא מכר את המטלטלין שבתוכה. ובזמן שאמר לו: 'היא וכל מה שבתוכה אני מוכר לך', הרי כלן מכורין. ובין כך ובין כך, לא מכר לא את שריה [חלקי שדות שלא ברור שייכותן לעיר], ולא את בנותיה [כפרים סמוכים], ולא את התרשין המקצין [רחוקים] ממנה, ולא את החלק שיש לה בים, ולא את החלק שיש לה ביבשה, ולא את ביכרי חיה ועופות ודגים שאין פניהם כנגדה.

ב. המוכר את השדה - מכר את האבנים הסדורות לגדר ואת האבנים שמנחות על העמרים, מפני שהן לצרכה; ומכר את הקנים החלקים המנחין תחת הגפנים כדי להעמיד את הפרס, מפני שהן לצרכן. ומכר את התבואה המחפרת לקרקע, אף על פי שהגיעה להקצר. ומכר את מחיצת הקנים שהיא פחותה מבית רבע, אף על פי שהקנים שלה עבים וחזקים; ומכר את השומרה [סוכת השומרים] העשויה בטיט, ואף על פי שאינה קבועה. ומכר את החרוב שאינו מרפב, ואת בתולת השקמה, אף על פי שהן עבים; ומכר את כל הדקלים שבה. אבל לא מכר את האבנים שאינן סדורות לגדר, ולא את האבנים שאינן מנחות על גבי העמרים, אף על פי שהן מוכנות לכך, ולא את הקנים שבפרס שאינן מנחין תחת הגפנים, אף על פי שהן משפין וחלקים ומוכנים לכך, ולא את התבואה העקורה מן הקרקע, אף על פי שהיא צריכה לשדה. ובזמן שאמר לו: 'היא וכל מה שבתוכה', הרי כלן מכורין.

ג. ובין כך ובין כך, לא מכר את מחיצת הקנים שהיא בית רבע, אף על פי שהקנים שבה דקים וקטנים. ולא מכר ערוגה קטנה של בשמים שיש לה שם בפני עצמה, כגון שקורין לה 'בי ורד של פלוני', ולא את השומרה שאינה עשויה בטיט, אף על פי שהיא קבועה בארץ; ולא מכר את החרוב המרפב, ולא את הסדן של שקמה, ואפילו הן דקים; ולא מכר את הבור שבה, ולא את הגת, ולא את השוכה, בין חרבים בין שלמים.

ד. וצריך המוכר לקנות לו דרך מן הלוקח, כדי שילך בה עד אותו הבור או הגת או השוכה שנושאו לו בתוך השדה; ואם פרש ואמר לו: 'חוץ מאלו', אינו צריך לקח לו דרך.

ה. במה דברים אמורים? במוכר; מפני שהיה ללוקח לפרש ולא פרש, אין לו אלא את אלו. אבל הנותן מתנה - קנה את כלן, בין בשדה, בין בבית, בין בחצר, בין בבית הבד. כללו של דבר: הנותן קרקע - קנה המקבל כל המהדר לה, עד שיפרש.

ד. שני בתים זה לפניו מזה - מכר שניהם לשנים, או נתן שניהם לשנים, אין להן דרך זה על זה; ואין צריך לומר אם נתן החיצון ומכר הפנימי. אבל אם מכר את החיצון ונתן את הפנימי - יש לו דרך; שכל הנותן, בעין יפה נותן, יתר מן המוכר.

ה. המוכר את הבית - מכר את התנור, ואת הכירים, ואת מלבנות הפתחים המהבירים בטיט, ואת הדלת, ואת הנגר [בריש], ואת המנעול; אבל לא את המפתח. ומכר את המפתח הקבועה [בדוקע], אבל לא את המטלטלין. ומכר את האצטרובל [בסיס הריחיים], אבל לא את הקלי שהקמח יורד לתוכו שהוא כמו קפיפה [סל] של עץ. ולא מכר את מלבנות [חתכות עץ של] פרי [רגלי] המטה, ולא את מלבנות החלונות, אף על פי שהן מחברין בטיט, מפני שהן לנואי. ובזמן שאמר לו: 'הוא וכל מה שבתוכו', הרי כלן מכורין.

ו. המוכר את החצר - מכר בורות שיחין [בור ארון וצד] ומערות [בור מכוסה בתקרה] שבתוכה, וכל הבתים החיצונים והפנימיים, ובתים שיש בהן החול [לתעשיית הזכויות], והחגיות הפתוחות לתוכה; אבל שאינן פתוחות לה, אין נמכרות עמה. היו פתוחות לכאן ולכאן - אם רב תשמישן לתוכה, נמכרות עמה; ואם לאו, אין נמכרות עמה. ולא מכר את המטלטלין שבתוכה. ובזמן שאמר: 'היא וכל מה שבתוכה', הרי כלן מכורין. ובין כך ובין כך, לא מכר את המרחץ ולא את בית הבד שבתוכה.

ז. המוכר את בית הבד - מכר את האבן הגדולה הבנויה בארץ שטוחה עליה הזיתים, ואת הכלונסות [עמודים] של ארז שסומכין בהן בעת טחינת הזיתים, ואת היקבים, ואת הכלים שנותנין בהן הזיתים הפתושים והם המפרכות; אבל לא מכר את הרחיים העליונה. ובזמן שאמר: 'הוא וכל מה שבתוכו', הרי כלן מכורין. ובין כך ובין כך, לא מכר את הפכושין שמכבשין בהן הזיתים, ולא את הגלגל, ולא את הקורה, ולא את השקין, ולא את המרצופין [שקי עור].

ח. אמר לו: 'בית הבד וכל תשמישיו אני מוכר לך', קנה כלן. היו חוצה לה חגיות ששוטחים בהן הזיתים או השמשמין - אם מצר לו המצרים שלהן, קנה הכל; ואם לאו, לא קנה אלא מה שבתוכו.

ט. המוכר את המרחץ - מכר את בית הנסרים שיושבין עליהן כשהן ערמים, ואת בית היקמים שנוטלין בהן המים, ואת בית הספסלין שיושבין עליהן בחצר המרחץ כשהן לבושים, ואת בית הוילאות [מגבות] שמסתפגין בהן. אבל לא מכר את הנסרים עצמן, ולא את היקמים עצמן, ולא את הספסלין עצמן, ולא את הוילאות עצמן. ובזמן שאמר לו: 'הוא וכל מה שבתוכו', הרי כלן מכורין. בין כך ובין כך, לא מכר את הברכות המספקות לו מים בין בימות החמה בין בימות הגשמים, ולא את בית בנוס העצים. ואם אמר לו: 'מרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך' - הרי הם כלן מכורין, אף על פי שהן חוצה לו.

ואם אמר לו: 'שפחה וכל מה שעליה אני מוכר לך' - אף על פי שיש עליה פלים של מאה מנה, הרי בלן מכורין.
ז. האומר לחברו: 'שפחה מעברת אני מוכר לך', פרה מעברת אני מוכר לך' - מכר את הולד. 'שפחה מניקה אני מוכר לך', פרה מניקה אני מוכר לך' - לא מכר את הולד; 'חמור מניקה אני מוכר לך' - מכר את הסניח, שאין אדם קונה חמורה לחלבה.

ח. האומר לחברו: 'ראש עבד זה', או 'ראש חמור זה מכור לך' - הרי זה מכר חציו; וכן הדין בכל אבר שהנשמה תלויה בו. אמר לו: 'יד עבד זה', או 'יד חמור זה מכור לך' - משמנין ביניהם; וכן הדין בכל אבר שאין הנשמה תלויה בו. אמר לו: 'ראש פרה זו אני מוכר לך' - לא מכר אלא הראש בלבד, שהרי ראשה נמכר תמיד במטבחים.

ט. מכר את הראש בבהמה גסה, לא מכר את הרגלים; מכר את הרגלים, לא מכר את הראש. מכר את הקנה, לא מכר את הפכד; מכר את הפכד, לא מכר את הקנה. אכל בבהמה דקה - מכר את הראש, מכר את הרגלים; מכר את הרגלים, לא מכר את הראש. מכר את הקנה, מכר את הפכד; מכר את הפכד, לא מכר את הקנה.

י. המוכר את הבור, לא מכר את מימיו; מכר אשפה, מכר את זבלה. מכר פורת, מכר את הדבורים; מכר שובך, מכר את היונים.

יא. אל ילוו מעניף העקר הגדול בדרך אלו - שהוא מנהג המדינה, והשמות הידועים ביהודי לכל דבר ודבר. ובמקום שאין מנהג, ולא שם שהכל אומרים אותו ביהודי בלא שתוף - הולכין אחר אלו הפלות שבארו חכמים, כמו שבארנו.

שבת קודש י"ח אדר ה'תשס"ט

הלכות מכירה פרק כח

א. האומר לחברו: 'בית כור עפר אני מוכר לך', והיו בתוך השדה גאיות קטנים עמקים עשירה טפחים, אף על פי שאין בהן מים, או סלעים גבוהים עשירה טפחים - אין נמדדין בכלל הבית כור; שאין אדם רוצה לתן מעותיו במקום אחד, ויראה לו פשנים ושלשה מקומות. ולוקח אלו הגאיות והסלעים בכלל הבית כור, בלא דמים. היו פחות מכאן, נמדדין עמה.

ב. כמה דברים אמורים? בשלא היה בהן אלא בית ארבעת קבין, והיו הארבעת קבין מבלעין בתוך חמשת קבין ומבלעין ברבה של שדה. אבל אם היה יתר על בית ארבעת קבין, או שהיו מפורזין הרבה, או אינן מבלעין - אף על פי שאין בהן עשירה, אין נמדדין עמה. היו מבלעין רבן במעוטה, או מעוטן ברבה, או שהיו מחלקין כמו חוט שנה, או כמו עגול, או כמו משלש, או שהיו בצדדין, או שהיו דרך עקלתון - כל אלו ספק; והמוציא מחברו, עליו הראיה. וכן אם היה עפר מלמעלה וסלע מלמטה, או סלע מלמעלה ועפר מלמטה - הרי זה ספק.

ו. וכן האחין שחלקו, וזכה אחד מהן בשדה - זכה בכלן. המחזיק בנכסי הגר - החזיק בשדה, זכה בכלן. והמקדיש את השדה, הקדיש את בלן.

ז. אף במוכר ולוקח, אין כל אלו הדברים וכיוצא בהן מענינים אמורים, אלא במקום שאין שם מנהג, ולא שמות ידועים לכל דבר ודבר בפני עצמו. אבל במקום שנהגו שהמוכר כן מכר כן - הרי זה מכור, וסומכין על המנהג. וכן מקום שאין קורין 'בית' אלא לבית לבדו, או שקורין 'בית' לבית ולכל שסביבותיו ולכל שעל גביו - הולכין אחר לשון אנשי המקום. וכן הדין במוכר חצר, או שדה, או עיר, או מטלטלין - בכל הולכין אחר השמות הערוכות בפי הכל.

ח. וזה עקר גדול בכל דברי משא ומתן: הולכין אחר לשון בני אדם באותו המקום, ואחר המנהג. אבל מקום שאין בו מנהג ידוע, ולא שמות מיוחדין, אלא יש שקורין כן ויש שקורין כן - עושים כמו שפירשו חכמים בפרקים אלו.

הלכות מכירה פרק כז

א. המוכר את הספינה - מכר את התרן, ואת הנס, ואת העגנין שלה, ואת כל המשוטין המנהיגין אותה, ואת הפכש והאספלה שעולין בהם לספינה ויורדין עליה, ואת בית המים שבתוכה. אבל לא מכר את הבצית, והיא הספינה הקטנה שהולכין בה על המים הקרובים ליבשה; ולא מכר הדוגית, והיא הספינה הקטנה שצדין בה הפלחים את הדגים; ולא מכר את העבדים העושין בהן, ולא את המרצופין [שקי הסחורה], ולא את הסחורה שבתוכה. ובזמן שאמר לו: 'היא וכל מה שבתוכה', הרי בלן מכורין.

ב. המוכר את הקרון - לא מכר את הפרדות, בזמן שאינן קשורות עמו; מכר את הפרדות, לא מכר את הקרון. מכר את הצמד [העול שבצוואר השור], לא מכר את הפקר; מכר את הפקר, לא מכר את הצמד, ואפלו במקום שקורין מקצתם לצמד 'פקר'.

ג. המוכר את העל, מכר את הפרה; מכר את הפרה, לא מכר את העל. מכר את העגלה, מכר את הפקר; מכר את הפקר, לא מכר את העגלה. ואין הדמים ראיה בכל אלו הדברים וכיוצא בהן.

ד. וכן המוכר את החמור - מכר את המרדעת [כר] ואת האפק, אף על פי שאינן עליו; אבל לא מכר את השק, ולא את מרפכת הנשים, אפלו היו עליו בשעת הממכר. ה. ואין הדמים ראיה - שאם טעה בכדי שהדעת נוטה, יש לו אוניה או בטול מקח פדין כל מוכר ולוקח; ואם טעה בכדי שאין הדעת טועה, לא בטל המקח, שזו מתנה נתן לו, ואין לו אלא החמור בלא שקים. וכן כל פיוצא בזה, אין מביאין בו ראיה מן הדמים.

ו. המוכר את השפחה - מכר פלים [בגדים] שעליה, אפלו הן מאה; אבל לא מכר לא את השירים, ולא את הנזמים, ולא את הטבעות, ולא את הקטלאות שבצווארה.

יג. המוכר לחברו שדה שהלוקח יודע אותה ואת מצריה, וכבר הרגל בה - אפלו אמר לו: 'יש במשיחתה מאתים', ונמצאת מאה וחמשים - הגיעתו, שהרי ידעה וקבל עליו. וזה שהזכיר לו החשבון, כלומר שהיא יפה כמו שדה אחרת שיש במשיחתה מאתים.

יד. האומר לחברו: 'בית כור פלוני אני מוכר לך' - אף על פי שאין במשיחתו אלא לתך [חצי כור], הגיעו; שלא מכר לו אלא מקום הנקרא 'בית כור'. לפיכך צריך המוכר להביא ראיה שהוא נקרא 'בית כור'. וכן האומר לחברו: 'כרם שלי במקום פלוני אני מוכר לך' - אף על פי שאין בו גפנים, הגיעו; והוא, שיהיו קוראים אותו 'כרם'. וכן האומר לחברו: 'פרדס אני מוכר לך' - אפלו אין בו רמונים, הגיעו; והוא שיקרא 'פרדס'. וכן כל פיוצא כזה. טו. וכל הדברים האלו, במקום שאין מנהג, כמו שבארנו; אבל במקום שיש מנהג - הלך אחר מנהג המדינה, ואחר לשון רב אנשי המקום הידועה להן.

הלכות מכירה פרק כט

א. שלשה - אין מקחן מקח ואין ממכרן ממכר, דין תורה: החרש, השוטה, והקטן. אבל חכמים תקנו שיהיה החרש והקטן נושא ונותן במטלטלין ומעשיו קמיין, משום כדי חייו.

ב. החרש ביצד נושא ונותן? חרש שאינו שומע ולא מדבר, או מדבר ואינו שומע כלום - מוכר ולוקח ברמיה במטלטלין, אבל לא בקרקע. אף במטלטלין, לא יתקדמו מעשיו, עד שבדקין אותו בדיקות רבות, ומתשכבין בדבר. ג. אדם ששומע ואינו מדבר, או מי שנשתתק - מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנותיו קנינות בבל, בין במטלטלין בין בקרקע; והוא שיבדק בדרך שבדקין לגיטין, או יכתב בכתב ידו.

ד. השוטה - אין מקחו מקח, ואין ממכרו ממכר, ואין מתנה ממתנותיו קנינת. ובית דין מעמידין אפטרופוס לשוטים, בדרך שמעמידים לקטנים.

ה. מי שהוא עת שוטה ועת שפוי, כגון אלו הנכפין - בעת שהוא שפוי, כל מעשיו קנינים, וזוכה לעצמו ולאחרים, ככל בן דעת. וצריכין העדים לחקר הדבר היטב, שמא בסוף שפיותו ובתחילת שטותו עשה מה שעשה.

ו. קטן עד שש שנים, אין הקנינו לאחרים כלום. ומשש שנים עד שיגדיל, בודקין אותו: אם יודע בטיב משא ומתן - מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנתו מתנה, בין בדבר מרובה בין בדבר מועט, בין מתנת בריא בין מתנת שכיב מרע. ודבר זה מדברי חכמים, כמו שבארנו, כדי שלא יבטל ולא יפצא מי שימכר לו ולא יקח ממנו. והכל במטלטלין; אבל בקרקע - אינו מוכר ולא נותן עד שיגדיל. ז. בפה דברים אמורים? בקטן שאין לו אפטרופוס; אבל אם היה לו אפטרופוס - אין מעשיו כלום אפלו במטלטלין, אלא מדעת האפטרופוס; שאם רצה לקיים מקחו וממכרו ומתנתו במטלטלין, מקיים.

ג. היה בה סלע יחידי, אפלו בית רבע לכור - אין נמדד עמה; ואם היה סמוך למצר אפלו כל שהוא - אין זה נמדד עמה. הפסיק עפר בין סלע למצר, הרי זה ספק.

ד. אמר לו: 'בבית כור עפר אני מוכר לך' - אפלו היו בה גאיות עמקות עשרה טפחים או יותר, או סלעים גבוהים עשרה טפחים או יותר - הרי אלו נמדדין עמה.

ה. האומר לחברו: 'בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל' - אם פחת כל שהוא, ינקה לו מן הדמים; ואם הותיר כל שהוא, יחזיר לו.

ו. אמר לו: 'בית כור עפר אני מוכר לך' - הרי זה כמי שפרש ואמר 'בית כור עפר, בין חסר בין יתר'; ואם פחת מן המדה אחד מארבעה ועשרים, שהוא רבע לכל סאה, או הותיר כף רבע לכל סאה - הגיעו. יתר על כן, יחשב עמו על כל הרבעים בלן שחסרו או הוסיפו; וכל שפחת מבית כור, ינקה לו מן הדמים, וכל שהוסיף על בית כור, יחזיר לו.

ז. ומה הוא מחזיר לו? אם היתה התוספת פחותה מתשעת קבין - מחזיר לו דמים כשעצת המכירה, לזכות כח המוכר; ואם היתה התוספת סמוכה לשדה אחרת של מוכר, מחזיר לו אותה התוספת קרקע, שהרי סומך אותה לשאר שדותיו, ואינו מפסיד כלום. היתה התוספת יתרה על תשעת קבין, נותנין רבע לכל סאה וסאה, והנשאר יתר על כל הרבעים - אם יש בו תשעת קבין, נותן לו כל הרבעים בלן עם היתר מן הקרקע, ונותנו לו כשעה שלקח ממנו.

ח. בפה דברים אמורים? בשעיה בזה בישעת ממכר והוקירה בשעת התורת היתר. אבל אם היתה ביקר והזולה - אומרין ללוקח: 'אם רצית לתן לו דמי התוספת בלה, תן לו דמים לפי הממכר; ואם רצית לתן לו קרקע, תן לו כפי מה ששונה עתה'.

ט. ודין חצי קב בגנה, כדין תשעת קבין בשדה: שאם הותיר בגנה פחות מחצי קב על הרבעים, אינו מחזיר לו אלא דמים; הותיר חצי קב, מחזיר לו את כל הרבעים עם היתר, דמים, או קרקע כשער הזול של עת ההזרה.

י. מכר שדה ונעשית גנה בידי לוקח, או גנה ונעשית שדה בידי לוקח - הרי זה ספק אם מחשב לו כדין שהיתה בעת המכר, או כדין שהיא עתה.

יא. האומר לחברו: 'בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל בין חסר בין יתר', או שאמר לו: 'בית כור עפר אני מוכר לך בין חסר בין יתר מדה בחבל' - הלך אחר הפחות שבשונות, ואין לו אלא כדין [של "מוציא מחבירו"], אם חסר [או] אם יתר.

יב. מכר לו בית כור, ואמר לו: 'בסימניו ובמצריו' - פחת שתות או הותיר שתות, הגיעו; פחת יתר על שתות, ינקה לו מן הדמים; הוסיף יתר על שתות, יתן לו דמים או קרקע, הכל לפי השיור. אם היה הנשאר בשדה פחות מתשעת קבין, ובגנה פחות מחצי קב, ולא היה סמוך לשדה המוכר - מחזיר לו דמים.

טז. מי שמכר בין בנכסיו בין בנכסי אביו, ומת, ובאו קרוביו ונעצרו שהיה קטן בעת שמכר, ובקשו לבדקו - אין שומעין להן לנולד; ועוד, שהסימנים עצמיים להשתנות במיתה. ונתקה היא, שאין העדים חותמין על השטר, אלא אם כן ידעו בנכסיו שהמוכר גדול.

יז. פחות מכן עשרים שמכר קרקע אביו - חוזר ומוציא מיד הלוקח, בין קדם עשרים בין אחר עשרים; ומוציא מן הלוקח כל הפרות שאכל. ואם הוציא הוצאות, או שנטע ונרע - שמיין לו, ומחזיר את השאר. כדן זה הורו רבנן. ואני אומר, שאפילו קטן שמכר קרקע מנכסי אביו, וכשנעשה בן עשרים לא מזה - אינו יכול לחזר; שפיון שלקח המעות, ונשתמש הלוקח בקרקע זו בפניו כשהוא בן עשרים ולא מזה - נחלקמה ביד הלוקח, שהרי רצה בממכרו.

יח. השכור - מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנותיו קימין. ואם הגיע לשכרותו של לוט, והוא השכור שעושה ואינו יודע מה יעשה - אין מעשיו כלום, והרי הוא כשופט או כקטן פחות מכן שש.

הלכות מכירה פקל

א. המוכר שמכר קרקע או מטלטלין, וזכה בהן ללוקח שלא מדעתו - יד הלוקח על העליונה; ואם רצה לקח, אין המוכר יכול לחזר בו; ואם לא רצה, תחזור לבעליה. לפיכך, כותבין שטר למוכר, אף על פי שאין הלוקח עמו; ולעולם הלוקח נותן שכר הסופר [שכותב את שטר המחירה], ואפילו מכר שדהו מפני רעתה.

ב. וכן העבד שמכר או קנה או נתן מתנה, או נתנה לו - יד האדון על העליונה; אם רצה לקים מעשיו, הרי אלו קימין וקנו; ואם לא רצה, בטלו כל מעשיו. ובדברים בלבד הוא שמקיים האדון או מבטל, ואינו צריך לקנות ממנו כלום.

ג. וכן האשה שמכרה או נתנה מתנה, בין בנכסי בעלה, בין בנכסי צאן ברזל שהכניסה לו, בין בדברים שיחד לה בכתבתה, בין בנכסי מלוג, בין בקרקעות, בין במטלטלין, וכן אם לקחה או נתנה לה מתנה - יד הבעל על העליונה; רצה, לקים; רצה, לבטל הכל. אבל הבעל שמכר או שנתן - בין קרקע שהכניסה לו אשתו בכתבתה, או קרקע שהכניסה לה שום משלו, או קרקע שיחד לה בכתבתה - אף על פי שקנו מיד האשה אחר שקימה מעשיו, הרי כל מה שעשה בטל; מפני שהיא אומרת: 'נחת רוח עשיתי לבעלי'.

ד. מכר או נתן נכסי מלוג, בין מקרקעין בין מטלטלין - יד האשה על העליונה; רצתה לבטל, מבטלת; ואם קימה מעשיו, קנו הלוקחין.

ה. בעל שמכר מטלטלין של נכסי צאן ברזל, או מטלטלין שנתן לה משלו - אף על פי שאינו רשאי, אם עבר ומכר או נתן - קנו הלוקחות, ואין האשה יכולה להוציא מידם. וכן יש לו לבעל למכר כל נכסיו, אף על פי שהן תחת שעבוד הכתבה; ואם תבוא לטרף [לגבות], טורפת, אלא אם כתבה ללוקח תחלה, וקנו מידה.

ח. בודקין את הקטן לידע אם יודע טיב משא ומתן או אינו יודע, עד שיגדיל; לפי שיש שם קטן נכון שהוא יודע והוא בן שבע, ויש אחר, שאפילו הוא בן שלש עשרה - אינו יודע טיב משא ומתן. קטן היודע בטיב משא ומתן שאין לו אפטרופוס, שנשוא ונתן במטלטלין, וטעה - דינו כדן הגדול: פחות משתות, מחילה; שתות, קנה ותחזר ההונאה; יתר על שתות, בטל המקח, כמו שבארנו. אני אומר, שאין מקח הקטן וממכרו קימין במטלטלין, אלא בשמשו או המשיף. אבל אם נתן מעות על המקח, וחזר בו - אינו מקבל מ' שפרע; ואחרים שתזרו בו, עומדין ב'מי שפרע'.

ט. וכן אם קנה מיד הקטן, או השכיר מקום המטלטלין, וחזר בו - לא קנה הלוקח: שאין מוציאין מידי הקטן כדן, ואין הקטן מיד הקטן כלום - שהקטן כשטר, ואין העדים חותמין אלא על שטר אדם גדול.

י. וכן קטן שקנה מטלטלין מאחרים, וקנו מידן, או שבר מהן המקום - לא קנה עד שימשו, לפי שאינו זוכה בדרכים שזוכין בהן הגדולים. ראיה לדבר - שאין חצרו של קטן ולא ארבע אמות שלו קונין לו, מפני שנתרבו מדין שליחות ולא מדין דו כמו שיתבאר, ולא יהיה הקטן או שכירות המקום גדול מחצרו. אבל הקטנה שנתרבת חצרה מידה, תקנה המטלטלין מאחרים, אם קנו מידה, או בשכירות מקום.

יא. יראה לי, שקטן שקנה קרקע ונתן דמים והחזיק - תעמד בידו, אף על פי שאין ממכרו בקרקע כלום; שהקטן כמי שאינו בפנינו הוא; וזכין לאדם שלא בפניו, ואין חבין לו אלא בפניו.

יב. קטן שהגדיל, והביא הזכר שתי שערות אחר שלש עשרה שנה, והבת אחר שתיים עשרה שנה - אף על פי שאינו יודע בטיב משא ומתן - מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנתו מתנה במטלטלין; אבל בקרקע, אין מעשיו קימין, עד שיהיה יודע בטיב משא ומתן אחר שיגדיל.

יג. במה דברים אמורים? בקרקע שלו. אבל בקרקע שירש מאבותיו, או משאר מורישיו - אין ממכרו ממכר, עד שיהיה בן עשרים שנה, אף על פי שהביא שתי שערות, ואף על פי שיודע בטיב משא ומתן; שמא ימכר בזול, מפני שדעתו נוטה אחר המעות, ויעדין לא נתישבה דעתו בדרכי העולם.

יד. מתנתו כשהוא פחות מכן עשרים - בין מתנת בריא בין מתנת שכיב מרע, הרי זו קימת; שאלו לא הגיעה לו הגנה גדולה, לא נתן; והוא דבר שאינו מצוי תמיד. ואמרו חכמים: 'תתקנים מתנתו, כדי שיהיו דבריו נשמעין'.

טו. במה דברים אמורים שהם מוכר בקרקע אביו כשהוא בן עשרים? כשהביא שתי שערות, או כשנולדו לו סימני סריס. אבל אם לא הביא, ולא נעשה סריס - עדין קטן הוא, ואין ממכרו בקרקע ממכר ואפילו בנכסיו, עד שיעצור לרב שנותיו.

ז. המוכר או הנותן בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב - אף על פי שמכין אותו, מעשיו קמיין. וכן כל מי שקנו מידו בשבת - הקנין קיים, וכוונתו לאחר השבת ונותניו.

בריש רחמנא דסייען

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ב אדר ה'תשס"ט

ג. כל מי שאמר 'איני יודע' - צריך לתן טעם לדבריו, ולהודיע מאיזה טעם בא לו הספק, כדרך שמראה המזכה מאיזה טעם מזכה, והמחייב מאיזה טעם מחייב.

יום שני י"ג אדר ה'תשס"ט

הלכות סנהדרין פרק ט

א. סנדרין שפתחו כלן [את הדיון] בדיני נפשות תחלה, ואמרו כלן 'חייב' - הרי זה פטור; עד שיהיו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו, וירבו המחייבין; ואחר כך יהרג. ב. סנדרין קטנה [של כ"ג] שנהלקו בדיני נפשות - שנים עשר אומרים 'זכאי' ואחד עשר אומרים 'חייב' - הרי זה זכאי. שנים עשר אומרים 'חייב' ואחד עשר אומרים 'זכאי', או שאמרו אחד עשר 'זכאי' ואחד עשר 'חייב' ואחד אומר 'איני יודע', אפלו עשרים ושנים מזכין או מחייבין והאחד אומר 'איני יודע' - יוסיפו שנים. זה שאמר 'איני יודע' - הרי הוא כמי שאינו, שהרי אינו חוזר ומלמד חובה, ונמצאו אחר התוספת ארבעה ועשרים, חוץ מזה המסתפק. אמרו שנים עשר 'זכאי', ושנים עשר 'חייב' - הרי זה זכאי. אחד עשר אומרים 'זכאי', ושלשה עשר אומרים 'חייב' - אף על פי שהאחד מן הראשונים אמר 'איני יודע' - הרי זה חייב, שהרי רבו המחייבין בשנים. אמרו שנים עשר 'זכאי' ושנים עשר 'חייב', ואחד אומר 'איני יודע' - מוסיפין שנים אחרים. וכן מוסיפין והולכין, עד שירבו המזכין אחד ויהיה זכאי, או ירבו המחייבין שנים או יתר ויהיה חייב. היו אלו כנגד אלו ואחד אומר 'איני יודע', או שהיו המחייבין יתר אחד בלבד - מוסיפין והולכין, עד שבעים ואחד. הגיעו לשבעים ואחד - ששה ושלשים אומרים 'זכאי', וחמשה ושלשים אומרים 'חייב' - הרי זה זכאי. ששה ושלשים אומרים 'חייב', וחמשה ושלשים אומרים 'זכאי' - דנים אלו כנגד אלו עד שיקראו אחד מהם דברי תיבור, ומזכין אותו או מחייבין אותו. ואם לא ראה - גדול שבדינין אומר: 'נודען הדין' [קשה הוא הדיון, ופוטרין אותו]. חמשה ושלשים אומרים 'חייב' וחמשה ושלשים 'זכאי', ואחד אומר 'איני יודע' - פוטרין אותו. ארבעה ושלשים אומרים 'זכאי', וששה ושלשים אומרים 'חייב', ואחד אומר 'איני יודע' - חייב, שהרי רבו המחייבין שנים.

ו. האשה שמכרה או נתנה נכסי צאן ברזל לבעלה, לא קנה; ויש לה לחזור ולהוציא מידו, כמו שבארנו בהלכות אישות. בית דין שמכרו או שלקחו בנכסי יתומים, בין בקרקע בין במטלטלין, וכן האפיטרופסין, בין שמנו אותם בית דין בין שמנה אותם אבי יתומים - מקחן מקח, וממכרן ממכר. אבל מתנתם אינה כלום, שאין אדם נותן דבר שאינו שלו.

יום ראשון י"ב אדר ה'תשס"ט

הלכות סנהדרין פרק ח

א. בית דין שנהלקו, מקצתן אומרים 'זכאי' ומקצתן אומרים 'חייב' - הולכין אחר הרב; וזו מצות עשה של תורה, שנאמר: "אחרי רבים - להטות". במה דברים אמורים? בדיני ממונות, ובשאר דיני אסור והתר, וטמא וטהור, וכיוצא בהם. אבל בדיני נפשות - אם נחלקו בזה החוטא, אם יהרג אם לא יהרג - אם היו הרב מזכין, וזכאי; ואם היו הרב מחייבין - אינו נהרג, עד שיהיו המחייבין יתר על המזכין שנים. מפי השמועה למדו, שעל זה הזהיר בתורה ואמר: "לא תהיה אחרי רבים לרעת"; כלומר, אם היו הרב נוטים לרעה, להרג - לא תהיה אחריהם, עד שישטו הטיה גדולה ויוסיפו המחייבין שנים, שנאמר: "לטות אחרי רבים - להטות" - הטותף לטובה, על פי אחד; ולרעה, על פי שנים. וכל אלו הדברים, קבלה הם [נמשה רבינו].

ב. בית דין של שלשה שנהלקו - שנים אומרים 'זכאי' ואחד אומר 'חייב', הרי זה זכאי; שנים אומרים 'חייב' ואחד אומר 'זכאי', הרי זה חייב; אחד אומר 'זכאי' ואחד אומר 'חייב' ואחד אומר 'איני יודע', או שאמרו שנים 'זכאי' או 'חייב' והשלישי אומר 'איני יודע' - יוסיפו שנים. נמצאו חמשה נושאים ונותנים בדרך: אמרו שלשה מהם 'זכאי' ושנים 'חייב', הרי זה זכאי; אמרו שלשה 'חייב' ושנים 'זכאי', הרי זה חייב; אמרו שנים 'זכאי' ושנים 'חייב', ואחד אומר 'איני יודע' - מוסיפין שנים. אבל אם אמרו ארבעה 'זכאי' או 'חייב' ואחד אומר 'איני יודע', או שאמרו שלשה 'זכאי' ואחד 'חייב' ואחד אומר 'איני יודע' - בין שהיה זה שאמר 'איני יודע' הוא שאמר 'איני יודע' בתחלה, בין שאמר אחר - הולכין אחר הרב. היו מחצה למחצה, ואחד אומר 'איני יודע' - הרי אלו מוסיפין שנים אחרים; וכן אם נסתפק הדבר [נ- שוב נעשו חצי חצי ואחד אינו יודע] - מוסיפין והולכין, עד שבעים ואחד. הגיעו לשבעים ואחד - אמרו חמשה ושלשים 'חייב' וחמשה ושלשים 'זכאי', ואחד אומר 'איני יודע' - נושאים ונותנים עמו עד שיקחו לדברי הצד האחד, ונמצאו ששה ושלשים מזכין או מחייבין. ואם לא חזר, לא הוא ולא אחד מהן - הרי הדבר ספק, ומעמידין את הממון בחזקת בעליו.

יום רביעי ט"ו אדר ה'תשס"ט

הלכות סנהדרין פרק יא

א. מה בין דיני ממונות לדיני נפשות? דיני ממונות, בשלשה; ודיני נפשות, בפעשרים ושלשה. דיני ממונות, פותחין [את הדיונים] בין לזכות בין לחובה; ודיני נפשות, פותחין לזכות כמו שבארנו, ואין פותחין לחובה. דיני ממונות, מטין על פי אחד, בין לזכות בין לחובה; ודיני נפשות, מטין על פי אחד לזכות, ועל פי שנים לחובה. דיני ממונות, מחזירין [דנים שוב אם טעו] בין לזכות בין לחובה; ודיני נפשות, מחזירין לזכות, ואין מחזירין לחובה, כמו שבארנו. דיני ממונות, הכל ראויין ללמד זכות או חובה, בין הדינים בין התלמידים; ודיני נפשות, הכל מלמדין זכות, ואפלו תלמידים, ואין מלמד חובה אלא הדינים. דיני ממונות, הדין המלמד חובה חוזר ומלמד זכות, והמלמד זכות חוזר ומלמד חובה; ודיני נפשות, המלמד חובה חוזר ומלמד זכות, אכל המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה, אלא בשעת גמר דין יש לו לחזור ולהמנות עם המחיבין, כמו שבארנו. דיני ממונות, דנין ביום וגומרין בלילה; ודיני נפשות, דנין ביום וגומרין ביום. דיני ממונות, גומרין בו ביום, בין לזכות בין לחובה; ודיני נפשות, גומרין בו ביום לזכות, וביום שלאחריו לחובה.

ב. לפיכך, אין דנין דיני נפשות לא ערב שבת ולא ערב יום טוב - שמא יתחייב, ואי אפשר להרגו למחר, ואסור לענות את דינו ולהניחו לאחר השבת; אלא אוסרין אותו עד אחד בשבת, ומתחילין בדינו.

ג. דיני ממונות, אף על פי שדנין אותם בכל יום מן התורה, שנאמר: "ושפטו את העם בכל עת", מדבריהם [מדברנו] שאין דנין בערב שבת.

ד. אחד דיני נפשות, ואחד דיני מלקיות, ואחד דיני גליות - כל הדרכים [הדינים] האלו [שבדיני נפשות] שנה בהם, אלא שהמלקות בשלשה. ואין אחד מהם [מהדינים שבדיני נפשות] - בשור הנסקל, חוץ מדבר אחד, שדיניו בפעשרים ושלשה.

ה. המסית [- חברו לעבודה זרה], אין דיניו כשאר דיני נפשות: מכמנין [- מחביאים] לו העדים [לשמוע דבריו], ואינו צריך התראה כשאר הנהרגין. ואם יצא מבית דין זכאי, ואמר אחד: "יש לי ללמד עליו חובה" - מחזירין אותו; יצא חייב, ואמר אחד: "יש לי ללמד עליו זכות" - אין מחזירין אותו. ואין [בי"ד] טוענין למסית. ומושיבין בדינו סרים וזקן ומי שאין לו בנים, כדי שלא ירחמו עליו; שהאכזריות על אלו שמטעין את העם אחר ההכל - רחמים היא בעולם, שנאמר: "למען ישוב ה' מחרון אפיו".

ו. דיני ממונות, וכן הסמאות והטהרות - מתחילין מן הגדול שבדינים, ושומעין את דבריו; ודיני נפשות - מתחילין מן הצד [מהקטנים], ואין שומעין דברי הגדול אלא באחרונה.

ג. בית דין הגדול שקא להם מחלקת, בין בדיני נפשות בין בדיני ממונות, בין בדין מדיני תורה - אין מוסיפין עליהם, אלא דנין אלו כנגד אלו, והולכין אחר הרב שלהם. ואם בדין אחד מן הנהרגין בפניהם נחלקו - דנין אלו כנגד אלו, עד שיפטר אחד או יתחייב.

יום שליש י"ד אדר ה'תשס"ט

הלכות סנהדרין פרק י

א. אחד מן הדינים בדיני נפשות שהיה מן המזכין או מן המחייבין, לא מפני שאמר דבר הנראה לו בדעתו, אלא נטה אחר דברי חברו - הרי זה עובר בלא תעשה, ועל זה נאמר: "לא תענה על רב, לנטת"; מפני השמועה [- ממשה רבינו] אמרו, שלא תאמר בשעת מנין: 'די שאלהיה פאיש פלוני', אלא אמר מה שבפניך.

ב. ובכלל לאו זה, שלא יחזר המלמד זכות בדיני נפשות ללמד חובה, שנאמר: "לא תענה על רב, לנטת". במה דברים אמורים? בשעת משא ומתן; אכל בשעת גמר דין, יש למלמד זכות לחזור ולהמנות עם המחייבים.

ג. תלמיד שהיה מזכר, ומת - רואין אותו כאלו הוא מזכר [ועומד] במקומו.

ד. אמר אחד: 'יש לי ללמד זכות', ונשתתק או מת קדם שילמד זכות ויאמר מאיזה טעם מזכר - הרי זה כמי שאינו. ה. שנים שאמרו טעם אחד - אפלו משני מקראות, אין נמנין אלא באחד.

ו. ומפי השמועה למדו, שאין מתחילין בדיני נפשות מן הגדול - שמא יסמכו השאר על דעתו, ולא יראו עצמם כדאי לחלק עליו; אלא יאמר כל אחד דבר הנראה לו בדעתו.

ז. וכן אין פותחין בדיני נפשות לחובה, אלא לזכות. פיצד? אומרים לזה שחטא: 'אם לא עשית דבר זה שהעידו בו עליך, אל תירא מדבריהם'.

ח. אמר אחד מן התלמידים בדיני נפשות: 'יש לי ללמד עליו חובה' - משתקין אותו. אמר: 'יש לי ללמד עליו זכות' - מעלין אותו עמהם לסנהדרין; אם יש ממש בדבריו - שומעין לו, ואינו יורד משם לעולם; ואם אין ממש בדבריו, אינו יורד משם כל היום כלו. אפלו אמר הנדון עצמו: 'יש לי ללמד על עצמי זכות' - שומעין לו, ועולה למנין; והוא, שיהיה בדבריו ממש.

ט. בית דין שטעו בדיני נפשות, וחיבו את הפטור וגמרו דינו להריגה, ונראה להם הטעם שייסותרו בו את דינו, כדי לזכותו - סותרין, וחוזרין ודנין אותו. אכל אם טעו, ופטרו את המחייב הריגה - אין סותרין את דינו, ואין מחזירין אותו. במה דברים אמורים? בשטעו בדבר שאין הצדוקין מודין בו [- תורה שבעל פה]. אכל אם טעו בדבר שהצדוקין מודין בו [- תורה שבכתב], מחזירין אותו לחובה. פיצד? אמרו: 'הבא על הערנה שלא בדרך פטור, ופטורוהו - מחזירין אותו, וממיתין אותו; אכל אם אמרו: 'המערך שלא בדרך פטור, ופטורוהו - אין מחזירין אותו. וכן כל פיצא בזה.

נבא אדם יחיד בעולם - ללמד שכל המאבד נפש אחת מישראל, מעלין עליו כאלו אבד עולם מלא, וכל המקנים נפש אחת מישראל, מעלין עליו כאלו קים עולם מלא. הרי כל פאי העולם, בצורת אדם הראשון הן נבראין, ואין פני אחד מהן דומין לפני חברו; לפיכך, כל אחד ואחד יכול לומר: 'בשכילי נברא העולם'. שמה תאמרו: 'מה לנו ולצרה זו' [- לבוא ולהעיד] - ? הלא כבר נאמר: "והוא עד, או ראה או ידע"; או שמה תאמרו: 'מה לנו ולחוב בדמו של זה' - ? והלא כבר נאמר: "ובאבד רשעים, רנה". אם עמדו בדבריהם - מכניסין את הגדול שבפניהם, ובדקין אותו בדרישה ובחקירה, כמו שיתבאר בהלכות עדות. אם נמצאת עדותו מכוננת - מכניסין את השני, ובדקין אותו כראשון; ואפלו היו העדים מאה, ובדקין כל אחד ואחד בדרישה וחקירה. נמצאו דברי כל העדים מכונים - פותחין בזכות כמו שבארנו, ואומרים לו: 'אם לא חטאת, אל תירא מדבריהם'; ודנין אותו. אם מצאו לו זכות, פוטרין אותו; ואם לא מצאו לו זכות, אוסרין אותו עד למחר. ובו ביום מודגין הסנהדרין זוגות זוגות [צוותי דיון], לענן בדינו; וממעיטין במאכל, ואין שותין זין כל אותו היום, ונושאים בדבר כל הלילה, כל אחד ואחד עם זוג שלו או עם עצמו בביתו. ולמחרת משכימין לבית דין, המופה אומר: 'אני הוא המופה, ומופה אני במקומי'; והמחייב אומר: 'אני הוא המחייב, ומחייב אני במקומי', או 'חוזתי, ואני מופה'. ואם טעו בדבר, ולא ידעו מי הם שחייבו או זכו מטעם אחד שאינם נחשבים אלא באחד, כמו שבארנו - הרי סופרי הדנין מוסיפין אותם, שהרי הן כותבין טעם של כל אחד ואחד. ומתחילין בדינו: אם מצאו לו זכות, פטרוהו; ואם הערכו להוסיף [- דיינים], מוסיפין. רבו המחייבין, ונתחייב - מוציאים אותו להרגו. ומקום שהורגין בו בית דין - יהיה חוץ לבית דין, ורחוק מבית דין, שנאמר: "הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה". ובראה לי שיהיה רחוק כמו ששה מילין, כמה שהיה בין בית דין של משה רבנו שהיה לפני אהל מועד, ובין סוף מחנה ישראל.

ד. מי שנגמר דינו - אין משהין אותו, אלא ירג ביום. אפלו היתה עברה - אין ממתינין לה עד שתלד; ומפין אותה כנגד בית ההריון, עד שימות הנולד תחלה. אבל אם ישבה על המשבר - ממתינין לה עד שתלד. וכל אשה שתהרג, מתר להנות בשערה.

ה. מי שהיה יוצא להרג, והיה זכחו זכות [- קרבנו שחוט] - אין הורגין אותו, עד שמוין עליו מדים חטאתו ואשמו. ואם נגמר דינו, וצדין לא נשחט הזבח - אין ממתינין לו עד שיקריבו עליו קרבנו; שאין מענין את הדין.

יום שישי י"ז אדר ה'תשס"ט

הלכות סנהדרין פרק יג

א. מי שנגמר דינו למיתה - מוציאים אותו מבית דין, ואחד עומד על פתח בית דין והסודרין [מספחות] בידו,

ז. דיני ממונות, וכן הטמאות והטהרות - אב ובנו, הרב ותלמידו - מונין אותם בשנים [- נחשבים כשנים]. ודיני נפשות, ומפות, וקדוש החדש, ועבור השנה - אב ובנו, או הרב ותלמידו - מונין אותם באחד.

ח. זה שאנו מונין האב עם הבן, בין באחד בין בשנים - כגון שהיה האחד מהם בפנהדרין, והשני היה מן התלמידים שאמר 'יש לי ללמד זכות או חובה' - שומעין בדבריו, ונושאים ונותנין ונמנין עמו.

ט. ובשעת גמר דין, אין גומרין את דינו בקרובים [- הדיינים]; שהדינין הקרובים פסולין לדין, כמו שיתבאר.

י. תלמיד שהיה חכם ומבין [בתורה], והיה מחסר קבלה [- מסורת מרבותיו] - הרי רבו מוסר לו הקבלה שהוא צריך לה בדין זה, והוא דן עמו בדיני נפשות.

יא. הכל כשרים לדון דיני ממונות, אפלו גר [אביו גוי] - והוא, שתהיה אמו מישראל; וגר דן את חברו הגר, אף על פי שאין אמו מישראל. וכן הממזר, והסומא באחת מעיניו - כשר לדון דיני ממונות. אבל בדיני נפשות - אין דנין אותם אלא פהנים לויים וישראלים המשויאין לכהנה, ולא יהיה אחד מהם סומא אפלו באחת, כמו שבארנו.

יום חמישי ט"ז אדר ה'תשס"ט

הלכות סנהדרין פרק יב

א. כיצד דנין דיני נפשות? כשכבאו עדים לבית דין, ואומרים: 'ראינו זה פלוני שעבר עברה פלונית' - אומרין להם: 'מפירין אתם אותו? התירתם בו?' אם אמרו: 'אין אנו מפירין אותו', או 'נסתפק לנו', או שלא התירו בו - הרי זה פטור.

ב. אחד תלמיד חכמים, ואחד עם הארץ - צריך התראה; שלא נתנה התראה אלא להכחין בין שוגג למזיד, שמה שוגג היה. וכיצד מתרין בו? אומרין לו: 'פרש! או 'אל תעשה! שזו עברה היא, וחייב אתה עליה מיתת בית דין', או 'מלקות'. אם פרש, פטור. וכן אם שתק, או הרפין בראשו - פטור; ואפלו אמר: 'יודע אני', פטור; עד שיתיר עצמו למיתה, ויאמר: 'על מנת כן אני עושה'; ואחר כך יהרג. וצריך שיעבר ויעשה חכף להתראה, בתוך כדי דבור; אבל אחר כדי דבור, צריך התראה אחרת. ובין שהתרה בו אחד מן העדים, ובין שהתרה בו אחר בפני עדים - אפלו אשה או עבד, אפלו שמע קול המתרה ולא ראהו, ואפלו התרה בעצמו - הרי זה נהרג.

ג. אמרו העדים: 'היתה לו התראה, ומפירין אנו אותו' - מאימין [מטילים אימה] בית דין עליהם. וכיצד מאימין על עדי נפשות? אומרים להם: 'שמה תאמרו מאמד [- השערה] ומשמועה, עד מפי עד, מפי אדם נאמן שמענו, או שמה אין אתם יודעים שסופנו לבדק אתכם בדרישה וחקירה, היו יודעים שלא בדיני ממונות, דיני נפשות; דיני ממונות, אדם נותן ממונו ומתפטר לו; דיני נפשות, דמו ודם ורעותיו תלויין בו עד סוף העולם, שהרי לקין נאמר: "קול דמי אחיך צעקים אלי", דמו ודם ורעותיו; לפיכך

ופלוגי עדין - הרי זה יתקן. במה דברים אמורים? ברוצח. אבל שאר חייבי מיתות - עד שיבואו עדיי הראשונים, ויעידו שנגמר דינו, ויהרגוהו בידם; והוא, שיעידו בבית דין של עשרים ושלשה.

ח. מי שנגמר דינו בבית דין שהיו בחוצה לארץ, וברח לבית דין שבארץ ישראל - סותרין את דינו על כל פנים. ואם היו אותו בית דין עצמן שנגמר דינו בפניהם - אין סותרין את דינו, אף על פי שגמרוהו בחוצה לארץ, והם עתה בארץ ישראל.

שבת קודש י"ח אדר ה'תשס"ט

הלכות סנהדרין פרק יד

א. ארבע מיתות נמסרו לבית דין - סקילה, ושרפה, והריגה בסיף, וחנק. סקילה ושרפה, מפרשין הן בתורה. ומפי משה רבנו למדו, שכל מיתה האמורה בתורה סתם, חנק. וההורג את חברו, מיתתו בסיף; וכן אנשי עיר הנדחת, מיתתן בסיף.

ב. כל מיתה מהן - מצות עשה היא לבית דין, להרג בה מי שנתחייב בה. ואין רשות למלך להרג באחת מהן, אלא בסיף בלבד.

ג. כל מחייב מיתת בית דין שלא המיתו אותו בית דין - בטלו מצות עשה, ולא עברו על מצות לא תעשה; חוץ מן המכשף, שאם לא המיתוהו - עברו על מצות לא תעשה, שנאמר: "מכשפה לא תחיה".

ד. סקילה חמורה מן השרפה, ושרפה חמורה מן הסיף, והסיף חמורה מן החנק. וכל מי שנתחייב בשתי מיתות, נדון בחמורה; בין שעבר שתי עברות זו אחר זו, בין שעבר עברה אחת שחייב עליה שתי מיתות; אפלו נגמר דינו לקלה, ואחר כך עבר על החמורה ונגמר דינו - נדון בחמורה.

ה. ואחד האיש ואחד האשה, דנין אותן בארבע המיתות. וכל חייבי מיתות שנתעברו זה בזה, ידון כל אחד מהם בקלה שבהן.

ז. מי שנגמר דינו [למיתתו] שנתעבר עמו שאר העם, ולא נודע מי הוא מאלו, או מי שלא נגמר דינו, שנתעבר במי שנגמר דינו ולא נודע מי הוא - כלן פטורין, לפי שאין גומרין דינו של אדם אלא בפניו.

ח. מי שעמד על נפשו, ולא יכלו בית דין לאסור אותו עד שימיתוהו במיתה שהוא חייב בה - הורגין אותו עדיין בכל מיתה שיכולין להמית אותו בה, מאחר שנגמר דינו; ואין רשות לשאר העם להמית אותו תחלה. לפיכך, אם נקטעה יד העדים, פטור; ואם היו העדים גדמין מתחלה, יתקן ביד אחרים. במה דברים אמורים? בשאר מחייבי מיתות בית דין, חוץ מן הרוצח. אבל הורג נפש שנגמר דינו - רודפין אחריו בכל דבר וביד כל אדם, עד שממיתין אותו.

ט. כל הרוגי בית דין - אין קוברין אותן בקברי אבותיהן בכלל ישראל, אלא שתי [בתי] קברות מתקנין להם בית דין: אחת לנסקלין ולנשרפין, ואחת להורגין ולנחנקין. ודבר זה, הלכה מפי השמועה [ממשה רבינו]. נתאכל הכשר - היו

והסוס רחוק ממנו, והפרו יוצא לפניו: פלוגי יוצא להרג במיתה פלוגית, על שעבר על עברה פלוגית במקום פלוגי בזמן פלוגי, ופלוגי ופלוגי עדיין - מי שידע לו זכות, יבוא וילמד עליו. אמר אחד: יש לי ללמד עליו זכות - זה מניין בסנהדרין, וזה הורג על הסוס רץ ומחזיר את הנדון לבית דין. אם נמצא לו זכות, פוטרין אותו; ואם לאו, יחזר ויצא להריגה. אמר הוא עצמו: יש לי ללמד על עצמי זכות - אף על פי שאין ממש בדבריו, מחזירין אותו פעם ראשונה ושניה; שמה מפני הפחד נסתתמו טענותיו, וכשיחזר לבית דין תתישב דעתו ויאמר טעם. החזירוהו, ולא נמצא ממש בדבריו - מוציאין אותו פעם שלישית. אמר בשלישית: יש לי ללמד על עצמי זכות - אם יש ממש בדבריו - מחזירין אותו, אפלו במה פעמים. לפיכך, מוסרין לו שני תלמידי חכמים, ששומעין דבריו בדרך: אם יש ממש בדבריו, מחזירין אותו; ואם לאו, אין מחזירין אותו. אם לא נמצא לו זכות, מוציאין אותו; ועדיין - הם ההורגין אותו, בכל מיתה שיתחייב בה. ורוצח שלא הרגוהו עדיין - חייבין בית דין להמיתו ביד כל אדם. רחוק ממקום ההריגה בעשר אמות, אומרים לו: 'התודה! שכן דרך כל המומתין, מתודין; וכל המתודה, יש לו חלק בעולם הבא'. אם אינו יודע להתודות - אומרים לו: 'אמר: תהיה מיתתי כפרה על כל עונותי'. אפלו ידע בעצמו ששקר העידו עליו, כך הוא מתודה.

ב. ואחר שמתודה, משקין אותו קרט [גריר] של לבונה בכוס של יין, כדי שתטרוף דעתו עליו וישתפר, ואחר כך יתקן במיתה שהוא חייב בה.

ג. זה היין והלבונה, והאבן שישקל בה הנסקל, והסיף שיתקן בו הנתק, והסודר שחונקין בו הנחנק, והעץ שתולין עליו הנחלה, והסודר שמניפין בו לפני הרוגי בית דין, והסוס שרץ עליו להצילו - הכל באין משל [כסף ה] צבור; ומי שירצה להתנדב, יתנדב.

ד. אין בית דין יוצאין אחר הנתק [למקום הריגתו]. וכל בית דין שהרגו נפש, אסורים לאכל כל אותו היום - הרי זה בכלל "לא תאכלו על הדם". ואין מברין [מאכילין את] הקרובים על הרוגי בית דין [סעודה ראשונה שאחר מיתתו], משום "לא תאכלו על הדם". ודברים אלו אסורין, ואין בהם מלקות.

ה. מי שנתחייב מיתה בחלו של מועד - מעניין בדינו, ואוכלין בית דין ושותין; ואחר כך גומרין דינו סמוך לשקיעת החמה, והורגין אותו.

ו. הרוגי בית דין - אין מתאבלין עליהן; ובאין קרוביהם ושואלין את שלום העדים ואת שלום הדנין, להודיע שאין בלבם עליהם כלום, שדין אמת דנו. ואף על פי שאין נוהגין אבל - הרי הן אוננין [מצטערין] עליהן, שאין אנינות אלא בלב.

ז. מי שנגמר דינו וברח, ובא לבית דין אחר - אין סותרין את דינו; אלא כל מקום שעמדו שנים ויאמרו: 'מעידין אנו את איש פלוגי, שנגמר דינו בבית דין פלוגי, ופלוגי

יב. בתחלה כשנבנה המקדש, היו בית דין הגדול יושבין בלשפת הגזית שהיתה בעזרת ישראל; והמקום שהיו יושבין בו חל הנה, שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד. וכשנתקלקלה השוהה [ורבו העוונות והרוצחים], גלו ממקום למקום. ולעשרה מקומות גלו, וסופם לטבריא; ומשם לא עמד בית דין גדול, עד עתה. וקבלה היא, שבטבריא עתידין לחזור תחלה, ומשם נעתקין למקדש.

יג. ארבעים שנה קדם חרבן בית שני בטלו דיני נפשות מישראל, אף על פי שהיה המקדש קיים; מפני שגלו הסנהדרין, ולא היו שם במקום במקדש.

יד. בזמן שדיני דיני נפשות בארץ ישראל, דנין דיני נפשות בחוצה לארץ — והוא שיהיו הסנהדרין סמוכין [מוסמכים] בארץ, כמו שבארנו; שהסנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ.

מלקטין את העצמות, וקוברין אותם בקברות אבותיהם. ויש לקרוביהם לעשות להם [לעצמותיהם] ארון וכתריכין. **י.** צריכין בית דין להתישב בדיני נפשות ולהמתין, ולא יאיצו. וכל בית דין שהרגו נפש בשבע שנים, הרי אלו חבלנין. ואף על פי כן, אם ארע להם להרג בכל יום ויום — הורגין; אבל אין דנין לעולם שנים ביום אחד, אלא דנין זה היום והשני למחר. היו שניהם בעברה אחת ומיתה אחת, כגון נואף עם נואפת — דנין שניהם ביום אחד. לפיכך, אם היה הנואף בועל בת כהן — הואיל והוא בחנק והיא בשרפה, אין הורגין שניהם ביום אחד.

יא. אין דנין דיני נפשות, אלא בפני הבית — והוא שיהיה בית דין הגדול שם בלשכה שבמקדש; שנאמר בזקן ממרא: "לבלתי שמע אל הלהן..." — מפי השמועה למדו, שבזמן שיש כהן מקריב על גבי המזבח, יש דיני נפשות, והוא שיהיה בית דין הגדול במקומו.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות — י"ב י"ח אדר ה'תשס"ט

הרי אונאת דברים אמונה. כיצד? אם היה בעל תשובה לא יאמר לו: זכור מעשיך הראשונים וגו', היו חללים וכו' — (צרות באים עליו — ומצדיק עליו את הדין בהזכירו חטאיו) נראה חמרים (סוחרים המחפשים לקנות ומפנה אותם למקום שאינו שייך כלל) וכו', לא יאמר לו בכמה חפץ זה (שואלו על מחירו — ואינו חפץ לרכשו) וגו'". ואמרו (בבא מציעא שם): "גדולה אונאת דברים מאונאת ממון, שבאונאת דברים הוא אומר: 'יגראת מאלהיך'". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ד' מבבא מציעא (מט: ואילך).

יום ראשון י"ב אדר ה'תשס"ט

מצות לא תעשה רנ.

המצוה המשלימה מאתים וחמשים — האזהרה שהזהרנו מלהונות (לרמות) זה-את-זה במסחר בשעת מקח וממכר, והוא אמרו יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל-תונו איש את-אחיו" (ויקרא כה, יד). ובספרא (פרשת בהר) אמרו: "אל-תונו איש את-אחיו — זו אונאת ממון". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ד' מבבא מציעא (מט: ואילך).

יום שני י"ג אדר ה'תשס"ט

יום שלישי י"ד אדר ה'תשס"ט

מצות לא תעשה רנא.

המצוה הרנ"ג — האזהרה שהזהרנו מלהונות זה-את-זה בדברים, והוא שנאמר לו דברים המצעים אותו ומעליבים אותו ולא יוכל לעמוד מפני שיתביש מהם, כגון שקדמו לו מעשי נעורים ושב מהם, ונאמר לו: תודה לה' שהעבירך מדרך פלונית אל דרך טובה זו, וכיוצא בכך מאמירה פוגעת של מומים מכאיבים, והוא אמרו יתעלה: "ולא תונו איש את-עמיתו ויגראת מאלהיך" (ויקרא כה). אמרו (בבא מציעא נח:): זו אונאת דברים. ולשון ספרא (פרשת בהר שם): "כשהוא אומר 'ולא תונו איש את-עמיתו' —

המצוה הרנ"ג — האזהרה שהזהרנו מלהונות זה-את-זה בדברים, והוא שנאמר לו דברים המצעים אותו ומעליבים אותו ולא יוכל לעמוד מפני שיתביש מהם, כגון שקדמו לו מעשי נעורים ושב מהם, ונאמר לו: תודה לה' שהעבירך מדרך פלונית אל דרך טובה זו, וכיוצא בכך מאמירה פוגעת של מומים מכאיבים, והוא אמרו יתעלה: "ולא תונו איש את-עמיתו ויגראת מאלהיך" (ויקרא כה). אמרו (בבא מציעא נח:): זו אונאת דברים. ולשון ספרא (פרשת בהר שם): "כשהוא אומר 'ולא תונו איש את-עמיתו' —

יום רביעי ט"ו אדר ה'תשס"ט

יום חמישי ט"ז אדר ה'תשס"ט

מצות לא תעשה רנג.

המצוה הרנ"ג — האזהרה שהזהרנו מלהונות זה-את-זה בדברים, והוא שנאמר לו דברים המצעים אותו ומעליבים אותו ולא יוכל לעמוד מפני שיתביש מהם, כגון שקדמו לו מעשי נעורים ושב מהם, ונאמר לו: תודה לה' שהעבירך מדרך פלונית אל דרך טובה זו, וכיוצא בכך מאמירה פוגעת של מומים מכאיבים, והוא אמרו יתעלה: "ולא תונו איש את-עמיתו ויגראת מאלהיך" (ויקרא כה). אמרו (בבא מציעא נח:): זו אונאת דברים. ולשון ספרא (פרשת בהר שם): "כשהוא אומר 'ולא תונו איש את-עמיתו' —

משפטים שם): "וְגַר לֹא-תֹנֶה" — בְּדָבָרִים. וְנִכְפָּל
הָלֹא וְאָמַר: "לֹא תֹנֶה אֹתוֹ" (ויקרא יט, לג).
וּבְסִפְרָא (פרשת קדושים): "שְׁלֹא תֹאמַר לוֹ: אֲמַשׁ
הָיִיתָ עֹבֵד עֲבֹדָה זָרָה וְעַכְשָׁיו נִכְנַסְתָּ תַּחַת כְּנָפֵי
הַשְּׂכִינָה".

יום שישי י"ז אדר ה'תשס"ט

שבת קודש י"ח אדר ה'תשס"ט

מצות לא תעשה רנב.

הַמִּצְוָה הָרְנ"ב — הָאֲזִיזָה שֶׁגַּם הַזֵּהָרָנוּ
מְלַהוֹנוֹת אֶת-הַגֵּר בְּדָבָרִים, וְהוּא אָמַר וַתַּעֲלֶה:
"וְגַר לֹא-תֹנֶה" (שם) וּלְשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת

אגרות קודש

ב"ה, ח' אדר א', תשכ"ב

ברוקלין.

ברכה ושלום!

במענה למכתבה מב' אד"ר, בו כותבת אשר נפגשה כמה פעמים עם בחור, והחליטה שהוא מתאים
לה וכו' ושואלת דעתי בזה.

ומסגנון מכתבה ניכר, אשר כל אחד מהם החליט לייסד ביתם על יסודי התורה והמצוה, בית יהודי
מסורתי, הבחור וגם היא.

ועפ"י זה - נכונה ההצעה, ותהי' בשעה טובה ומוצלחת.

בברכה לבשו"ט

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

ש. מ. סימפסון

מזכיר

נ. ב. מובנת הפליאה לכתבה, שהבחור הוא בן ישיבה אבל בלי זקן ועובד בעשיית תפילין.

והרי ידוע עד כמה הפליגו חכמינו ז"ל ובפרט בזהר הק' - בענין גידול הזקן, ובפרט שהמדובר בבן
ישיבה ועוסק בעשיית תפילין, ז. א. מלאכת הקדש מקודש ביותר, וכלשון חכמינו ז"ל, הוקשה כל התורה
כולה לתפילין, ועשרים ואחד פעמים נזכר בהם שם הקדוש, שם הנכבד, וכל הלובשים תפילין במשך הזמן,
תלויים בהיראת שמים של זה העוסק ועובד בעשיית התפילין.

ויהי רצון שעכ"פ מכאן ולהבא - יגדל זקנו האברך הנ"ל, וע"פ המבואר בזהר הק', תתגדל עי"ז גם
ברכת השי"ת בהמצטרף.

שופטים יא א-כא

יֵא אִיפְתָּח הַגִּלְעָדִי הָיָה גִבּוֹר חָיִל וְהוּא בֶן־אִשָּׁה זֹנָה וַיּוֹלֶד גִּלְעָד
 אֶת־יִפְתָּח: בַּת־לֶד אִשְׁת־גִּלְעָד לֹא בָנִים וַיִּגְדְּלוּ בְנֵי־הָאִשָּׁה וַיִּגְרְשׁוּ אֶת־יִפְתָּח
 וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא־תִנָּחַל בְּבֵית־אֲבִינוּ כִּי בֶן־אִשָּׁה אַחֲרֵת אַתָּה: גַּיְבִרְחַ יִפְתָּח
 מִפְּנֵי אָחִיו וַיָּשָׁב בָּאָרֶץ טוֹב וַיִּתְּלַקְטוּ אֶל־יִפְתָּח אֲנָשִׁים רִיקִים וַיֵּצְאוּ עִמּוֹ:
 וַיְהִי מִיָּמִים וַיִּלָּחֲמוּ בְנֵי־עַמּוֹן עִם־יִשְׂרָאֵל: הַיְהִי כַּאֲשֶׁר־נִלְחָמוּ בְנֵי־עַמּוֹן
 עִם־יִשְׂרָאֵל וַיָּלְכוּ זָקְנֵי גִלְעָד לִקְחַת אֶת־יִפְתָּח מֵאָרֶץ טוֹב: וַיֹּאמְרוּ לְיִפְתָּח
 לָכֵה וְהָיִיתָ לָּנוּ לְקַצֵּין וְנִלְחָמָה בְּבְנֵי עַמּוֹן: וַיֹּאמֶר יִפְתָּח לְזָקְנֵי גִלְעָד הֲלֹא
 אַתֶּם שְׂנֵאתֶם אוֹתִי וְתִגְרְשׁוּנִי מִבֵּית אָבִי וּמִדּוֹעַ בָּאתֶם אֵלַי עַתָּה כַּאֲשֶׁר צָר
 לָכֶם: הַיֹּאמְרוּ זָקְנֵי גִלְעָד אֶל־יִפְתָּח לָכֵן עַתָּה שָׁבְנוּ אֵלֶיךָ וְהִלַּכְתָּ עִמָּנוּ
 וְנִלְחַמְתָּ בְּבְנֵי עַמּוֹן וְהָיִיתָ לָּנוּ לְרֹאשׁ לְכָל יֹשְׁבֵי גִלְעָד: וַיֹּאמֶר יִפְתָּח אֶל־זָקְנֵי
 גִלְעָד אִם־מְשִׁיבִים אַתֶּם אוֹתִי לְהִלָּחֵם בְּבְנֵי עַמּוֹן וְנָתַן יְהוָה אוֹתָם לְפָנֶי
 אֲנֹכִי אֶהְיֶה לָכֶם לְרֹאשׁ: וַיֹּאמְרוּ זָקְנֵי־גִלְעָד אֶל־יִפְתָּח יְהוָה יְהוָה שְׁמַע
 בְּיִנּוּתֵינוּ אִם־לֹא כַּדְבָרְךָ כֵּן נַעֲשֶׂה: יֵא וַיֵּלֶךְ יִפְתָּח עִם־זָקְנֵי גִלְעָד וַיִּשְׁיֻמוּ הָעָם
 אוֹתוֹ עֲלֵיהֶם לְרֹאשׁ וּלְקַצֵּין וַיְדַבֵּר יִפְתָּח אֶת־כָּל־דְּבָרָיו לְפָנֶי יְהוָה בַּמִּצֵּפָה:

רש"י

(ד) וילחמו בני עמון. היא האמורה למעלה לפני ה' במצפה. למקום שנאספו כולם,
 (י ט): (יא) את כל דבריו. התנאי שביניהם: שהשכינה שורה על רוב צבור:

מצודת ציון

(ג) טוב. שם אדון הארץ, וכן מצינו (רות ג יג) אם יגאלך
 טוב: (ו) לקצין. ענין שורה, וכן (ישעיהו ג ו) קצין תהיה

מצודת דוד

(א) ויולד גלעד. רצה לומר, עם שאמו היתה זונה, מכל
 מקום היה הדבר ברור שגלעד הוליד את יפתח, ולא אחר
 הולידו: (ב) ותלד. אחרי זה ילדה לו אשתו הנשואה
 אליו: ויגרשו. בחזקה ובאלימות: בן אשה אחרת. חסו על כבוד אביהם, ולא זכרו שם זונה: (ג) ויתלקטו. ממקומות
 מחולפות: ויצאו עמו. בכל אשר יצא הוא: (ד) ויהי מימים וילחמו וגו'. רצה לומר, מה שלחמו בני עמון עם
 ישראל, היה מסוף ימים רבים אחר שנתגרש יפתח: (ה) לקחת. להשיבו אל גלעד: (ו) ותגרשוני. עזרתם לאחי לגרש
 אותי: ומדוע וגו'. רצה לומר, ואם תאמרו שבאמת נחמתם על הרעה, אם כן למה איחרתם עד כה, ומדוע באתם
 'עתה כאשר צר לכם' ולא מקודם, ונראה מזה שעדיין האיבה במקומה עומדת, ומפני הדחק באתם: (ח) לכן. רצה
 לומר, לכל תחשוב כזאת, שבאנו עתה אליך בעצמנו להראות הכנעה גדולה וחיבה יתירה, כי אם היה מפני הדחק,
 היה די לשלוח אחריו: והלכת. וכאשר תלך עמנו: לכל יושבי גלעד. רצה לומר, לא לנו הבאים לבד, כי אם לכולם:
 (ט) אם משיבים. רצה לומר, אם יוגמר הדבר ואלך למלחמה 'ונתן ה' וכו', אז 'אנכי', מעצמי 'אהיה לכם לראש'
 מצד הדין. ורצה לומר, עדיין אין זה הכנעה וחיבה במה שתאמרו להמשיל אותי אחר המלחמה, כי בודאי אם אהיה
 מנוצח, לא תאבו עוד להמשיל אותי, ואם אנצח אני, הנה מן הדין ראוי לי הממשלה, וכאלו אמר לא כן הוא, כי
 אם מיד קודם המלחמה תמשילו אותי: (י) ה' יהיה שמע. ויהיה הוא לעד: כדברך. להמשיל אותך מיד: (יא) וישִׁימוּ
 וגו'. מיד עשאוהו לראש טרם צאתם למלחמה: את כל דבריו. דברי תפלתו ותחנוניו: לפני ה'. כי שם נקבצו רבים
 מישראל והשכינה שורה על רוב צבור (סנהדרין לט א). (ועל שבמצפה נצח יהושע כל המלכים הנאספים עליו (יהושע יא
 ה), לזה קבעה למקום קבוץ. כן נקבצו שמה בפילגש בגבעה (לקמן כ א), וכן בימי שמואל (שמואל א י יז), כשהמליך

יב וַיִּשְׁלַח יִפְתָּח מַלְאָכִים אֶל־מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן לֵאמֹר מַה־לִּי וְלָךְ כִּי־בָאתָ אֵלַי לְהִלָּחֵם בְּאַרְצִי: יג וַיֹּאמְרוּ מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן אֶל־מַלְאָכָיו יִפְתָּח כִּי־לָקַח יִשְׂרָאֵל אֶת־אַרְצִי בְּעִלּוֹתָיו מִמִּצְרַיִם מֵאַרְגָּוֹן וְעַד־הַיַּבֶּק וְעַד־הַיַּרְדֵּן וְעַתָּה הִשְׁיבָה אֶתְהֶן בְּשָׁלוֹם: יד וַיֹּסֶף עוֹד יִפְתָּח וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן: טו וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה אָמַר יִפְתָּח לֹא־לָקַח יִשְׂרָאֵל אֶת־אַרְצִי מִזֶּמֶר וְיָבֹא קִדְשָׁה: יז וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל־מֶלֶךְ אֲדוֹם לֵאמֹר אֶעֱבְרָה־נָּא בְּאַרְצְךָ וְלֹא שָׁמַע מֶלֶךְ אֲדוֹם וְגַם אֶל־מֶלֶךְ מִזֶּמֶר מִזֶּמֶר שָׁלַח וְלֹא אָבָה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּקִדְשׁ: יח וַיֵּלֶךְ בַּמִּדְבָּר וַיָּסֹב אֶת־אַרְצִי אֲדוֹם וְאֶת־אַרְצִי מִזֶּמֶר וַיָּבֹא מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ לְאַרְצִי מִזֶּמֶר וַיַּחֲנוּן בְּעֵבֶר אֲרָגוֹן וְלֹא־בָאוּ בְּגִבּוֹל מִזֶּמֶר כִּי אֲרָגוֹן גִּבּוֹל מִזֶּמֶר: יט וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ־הָאֱמֹרִי מֶלֶךְ חֲשִׁבוֹן וַיֹּאמֶר לוֹ יִשְׂרָאֵל נִעְבְּרָה־נָּא בְּאַרְצְךָ עַד־מָקוֹמִי: כ וְלֹא־הָאֱמֹרִי סִיחֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עָבַר בְּגִבּוֹלוֹ וַיֹּאסֶף סִיחֹן אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיַּחֲנוּ בִּיהֶצֶה וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל: כא וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־סִיחֹן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וַיָּכּוּם וַיִּירֶשׁ יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־אַרְצִי הָאֱמֹרִי וַיֵּשֶׁב הָאָרֶץ הַהִיא:

רש"י

(יח) וילך במדבר. מן המערב למזרח, במיצר דרומי של אדום ומואב: ויסב את ארץ אדום. כל דרומה: ואת ארץ מואב. כל דרומה, וכשהגיע למקצוע דרומית מזרחית, פנה אל הצפון לסבוב את מיצר המזרחי: ויבא ממזרח שמש לארץ מואב ויחנון בעבר ארגון. לסוף מזרחה של ארץ מואב, ושם התחילה ארץ סיחון ועוג, וכבשו עבר הירדן במזרח ארץ כנען ועברו הירדן, ונכנסו לה לארץ כנען דרך המזרח:

מצודת ציון

לנו: (יז) אבה. רצה, כמו (דברים כה ז) לא אבה יבמי: (יח) ויחנון. כמו ויחנו, והנו"ן נוספת, כמו (דברים ו יז) תשמרון: (כא) ויירש. מלשון ירושה:

מצודת דוד

את שאול: (יב) מה לי ולך. רצה לומר, מה האיבה והשנאה אשר בינינו, מה לי עליך ומה לך עלי, ולפי שמנוהו לראש, תלה הדבר בעצמו: (יג) בשלום. מבלי מריבה ומלחמה: (טו) את ארץ מואב וגו'. רצה לומר,

אם המחוז (ההיה) היתה מאז של מואב ועמון, הנה בעת שלקחה ישראל לא היתה עוד ארצם, כאשר יפרש במקראות שלאחריו: (יז) אעברה נא. לבוא אל ארץ כנען: (יח) ממזרח שמש. במזרחה של מואב: כי ארגון וגו'. ארגון הוא התחלת גבול מואב, והמה חנו בהעבר מזה: (יט) עד מקומי. ארץ כנען, מקום אשר נתן לי ה': (כ) ולא האמין. כי חשב לרמותו באו, ויכבשו ארצו:

דברי הימים ב ו כב-לג

כב אם יחטא איש לרעהו ונשא־בו אלה להא־לתו וכא אלה לפני מזבחך בבית הזה: כג ואתה תשמע מן השמים ועשית ושפטת את עבדיך להשיב לרשע לתת דרכו בראשו ולהצדיק צדיק לתת לו בצדקתו: כד ואם ינגף עמך ישראל לפני אויב כי יחטאו־לך וישבו והודו את־שִׁמְךָ והתפללו והתחננו לפניך בבית הזה: כה ואתה תשמע מן השמים וסלחת לחטאת עמך ישראל והשיבותם אל־האדמה אשר־נתתה להם ולא־בתייהם: כו בהעצר השמים ולא־יהיה מטר כי יחטאו־לך והתפללו אל־המקום הזה והודו את־שִׁמְךָ מחטאתם ישכון כי תענם: כז ואתה תשמע השמים וסלחת לחטאת עבדיך ועמך ישראל כי תורם אל־הדרך הטובה אשר ילכו־בה ונתתה מטר על־ארצך אשר־נתתה לעמך לנחלה:

רש"י

(כב) אם יחטא איש. מקרא זה על כל ישראל המחייב חברו שבועה אם באמת הוא משביעו והנשבע נשבע לשקר אתה תשמע השמים ואם הדין עם הנשבע שבעל הדין מזיקו על שבועה של חנם אף המשביעו קרוי רשע: (כג) ולהצדיק צדיק. שלא לענשו על השבועה שהרי באמת הוא נשבע. ותוספתא דסוטה מפרש את אשר יחטא, בועל אשת איש, ונשא בו אלה, ויחייב בו אלה כשם שהמים בודקים אותה כך המים בודקין אותו, לפני מזבחך, כדכתיב (במדבר ה') והעמיד הכהן את האשה: לתת דרכו בראשו. כדכתיב וצבתה בטנה (שם): ולהצדיק צדיק. דכתיב ונקתה

ונזרעה זרע (שם): (כד) ואם ינגף עמך. ולא מפני שידך קצרה מלהושיע אלא דבר זה גורם כי יחטאו לך: וישבו והודו את שמך. פתרון והתוודו את עונם והאחרון מוכיח והודו את שמך ומחטאתם ישכון כי תענם: (כה) והשיבותם. והשב אותם אל האדמה כי כשנופלים ונגפים לפני אויביהם תופשים מה שיכולים ומביאים אותם בשביה אל ארץ אחרת: (כו) בהעצר השמים. כדכתיב ועצר את השמים ולא יהיה מטר (דברים יא): (כז) כי תורם אל הדרך. כמו שעשית כשהיה רעב בימי דוד ג' שנים (שמואל ב' כ"א) והורית ואמרת להם אל שאול ואל בית הדמים כמו כן

מצודת ציון

(כב) ונשא. ענין חוב כמו כאשר נושא בו (ישעיה כד): אלה. קללת השבועה כמו בשבועת האלה (במדבר ה): (כו) בהעצר. ענין מניעה: תענם. מל' עניה והשבה: (כז) תורם. תלמדם כמו יורה דעה (ישעיה כח):

מצודת דוד

(כב) איש לרעהו. בדבר ממון: ונשא בו אלה. ויחויב בו חוב שבועה להשביעו: ובא אלה. ר"ל וישבע לפני המזבח: (כג) להשיב לרשע. כגמולו ולהשיב דרכו בראשו אם הנשבע לשקר אם המשביע בחנם ולפי שאמר למעלה ושמעת וסלחת אמר על זה לא תסלח הואיל

וחלל הבית עם השבועה: ולהצדיק צדיק. אם הנשבע באמת אם המשביע בצדק: (כד) כי יחטאו. כאשר יחטאו: (כה) והשיבותם. ר"ל כאשר יצאו עוד למלחמה לא יהיו עוד נגפים ללכת בשבי אבל ישוּבו לארצם: (כו) כי תענם. ישוּבו מחטאתם למען אשר תענם בעת הצרה ולא מאהבת המקום: (כז) ואתה תשמע. עם שלא שבו מאהבה: כי תורם. בזה תלמדם דרך הטובה לעשות מאהבה בראותם חסדי המקום: ונתתה. ולזה מלא משאלותם ותן המטר:

כח רָעַב בִּי־יְהוָה בָּאָרֶץ דָּבַר בִּי־יְהוָה שְׁדָפוֹן וִירְקוֹן אֶרְבָּה וְחָסִיל כִּי יְהוָה
 כִּי יִצְרֶלּוּ אוֹיְבָיו בָּאָרֶץ שְׁעָרָיו כָּל־נֶגַע וְכָל־מַחֲלָה: כט כָּל־תַּפְלָה כָּל־תַּחֲנוּנָה
 אֲשֶׁר יְהוָה לְכָל־הָאָדָם וּלְכָל עֶמֶךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִדְעוּ אִישׁ נִגְעוֹ וּמִכְאֻבוֹ
 וּפָרַשׁ בָּפִיו אֶל־הַבַּיִת הַזֶּה: ל וְאַתָּה תִשְׁמַע מִן־הַשָּׁמַיִם מְכוֹן שְׁבַתְךָ וְסִלַּחְתָּ
 וְנָתַתָּה לְאִישׁ כָּכֹל־דִּרְכָּיו אֲשֶׁר תִּדַּע אֶת־לִבָּבוֹ בִּי־אַתָּה לְבַדְּךָ יִדְעַת אֶת־לִבָּב
 בְּנֵי הָאָדָם: לא לְמַעַן יִירָאוּךָ לָלֶכֶת בְּדִרְכֶיךָ כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר־הֵם חַיִּים
 עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לְאַבְתִּינוּ: לב וְגַם אֶל־הַנֶּכְרִי אֲשֶׁר לֹא־מֵעַמְּךָ
 יִשְׂרָאֵל הוּא וְבָא מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה לְמַעַן שְׁמֹךְ הַגָּדוֹל וְיִדְּךָ הַחֲזָקָה וְזִרְעֶךָ
 הַנְּטוּיָה וּבָאוּ וְהִתְפַּלְּלוּ אֶל־הַבַּיִת הַזֶּה: לג וְאַתָּה תִשְׁמַע מִן־הַשָּׁמַיִם מְכוֹן
 שְׁבַתְךָ וְעָשִׂיתָ כְּכָל אֲשֶׁר־יִקְרָא אֵלֶיךָ הַנֶּכְרִי לְמַעַן יִדְעוּ כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ
 אֶת־שְׁמֹךְ וּלְיִרְאָה אֶתְךָ כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְלִדְעַת בִּי־שְׁמֹךְ נִקְרָא עַל־הַבַּיִת הַזֶּה
 אֲשֶׁר בָּנִיתִי:

רש"י

לצדיק כצדקתו שתעשה לו כשיתפלל לפניך:
 (לא) למען ייראוך. וישב הרשע מדרכו ולכך
 אני מתפלל לתת לו לאיש כדרכיו:
 (לג) ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי.
 בישראל אני מתפלל לתת לו כדרכיו אבל
 לעו"ג ככל אשר יקרא לך לפי שישראל מכירין
 בהקב"ה ויודעין שהיכולת בידו לעשות אם אין
 תפלתו נשמעת תולה בעצמו בחטאיו ומפשפש
 במעשיו אבל העו"ג קורא תגר ואומר שמעתי
 שמעו בכל העולם ונתיגעת בדרכים הרבה עד
 שבאתי והתפללתי במקום הזה ולא מצאתי בו
 ממש כשאר אלהות לפיכך ועשית ככל אשר
 יקרא אליך הנכרי:

מצודת ציון

(כח) שדפון. ענין לקות הזרע עד לא נגמר הבשול:
 ירקון. הכספת פני התבואה ונהפך למראה ירקון: וחסיל.
 מין ארבה: יצר. מל' מצור: מחלה. מל' חולי:
 (לב) הנטויה. מלשון הטיה:

מצודת דוד

(כח) רעב כי יהיה. מסיבות אחרות לא מעצירת המטר:
 שדפון וכו'. והרעב מוכן לבוא: כי יצר לו. כשיבא אויב
 לצור עליו בארצו ובשערי: כל נגע. או כל מיני נגע
 ומחלה אשר יבוא בו: (כט) לכל האדם. בין לאיש יחידי
 בין לכל עמך: אשר ידעו. אשר יכיר בנגע לבבו לדעת
 שבא המכאוב בעבור נגע העון: (ל) ככל דרכיו. כפי כל הדרכים ששאל: אשר תדע. וזה לאיש אשר תדע את לבבו
 שלם עמך: (לא) למען ייראוך. בראותם שעם התפלה והתשובה הלכה לה הצרה ידעו שיד ה' עשתה: (לב) למען
 שמך. בעבור פרסום שמך:

משנה

במשנה הקודמת הוזכר דין הטובח או מוכר אחר שגג, שמשלם תשלומי ארבעה וחמשה. המשנה ממשיכה לבאר אופנים שמתחייב הגגב בתשלומי ד' וה'.

גַּבְבָּ עַל פִּי שְׁנַיִם – שני עדים מעידים עליו שגג שור או שה, וְטָבַח וּמָכַר עַל פִּיהֶם – ואותם עדים מעידים שטבח או מכר בהמה זו, או עַל פִּי שְׁנַיִם עדים אֲחֵרִים – או שעדים אחרים מעידים שטבח או מכר, מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה.

אם התחייב הגבב בחיוב מיתה תוך כדי מעשה הטביחה או המכירה, הרי הוא פטור מתשלומי ד' וה', מדיון קים ליה בדרכה מיניה. אך אם גַּבְבָּ וּמָכַר בְּשִׁבְתָּהּ, שאינו מתחייב בזה מיתה, או שגַּבְבָּ וּמָכַר לְעֹבְדָהּ זָרָה, שאינו מתחייב בזה מיתה, או שגַּבְבָּ וּמָכַח בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, שאין חיוב מיתה על טביחה ביום הכיפורים, אלא כרת, הרי הוא חייב בתשלומי ד' וה', שכן אין כאן חיוב מיתה שיפטור אותו מהם. וכן אם גַּבְבָּ שור או שה מְשַׁלֵּם אֲבִיו וּמָכַח וּמָכַר, ונתחייב לאביו ד' וה', וְאַחֲרָיִם בְּכָּךְ מֵת אֲבִיו וירשו עם אחיו, חייב לשלם ד' וה' לאחיו לפי חלקם בירושה. וכן כשגַּבְבָּ וּמָכַח וְאַחֲרָיִם בְּכָּךְ הִקְדִּישׁ את הבהמה, בכל האופנים האלו מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה.

גַּבְבָּ וּמָכַח לְרִפּוּאָה או לְקָלְבִים – שלא שחט על מנת לאכול את הבשר, מכל מקום מתחייב בד' וה', וכן הַגּוֹנֵב וְשׁוֹחֵט וְנִמְצְאָה טְרֵיפָה, שאסורה באכילה, וכן הַגּוֹנֵב וְשׁוֹחֵט חוּלִין בְּעֹזְרָה, שנאסרת הבהמה באכילה, בכל אלו מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה. רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר בְּשֵׁנֵי אֵלּוּ, בנמצאת טרפה ובשחוט חולין בעזרה, משום שסובר ששחיטה שאינה מתירה את הבהמה לאכילה לא נחשבת שחיטה, ואם כן לא נחשב ששחט, ואינו מתחייב בד' וה'. אבל בשחוט לרפואה ולקלבים מודה רבי שמעון שחייב, שהרי השחיטה התירה את הבשר באכילה, אף שאין כוונת השוחט לאוכלו.

נמרא

שנינו במשנה, 'או על פי שנים אחרים, משלם תשלומי ארבעה וחמשה'. שואלת הגמרא: לִימָא – לכאורה מִתְּנִיתִין שחייבה בתשלומי ד' וה' על פי עדים שמעידים על הטביחה אף שלא הם מעידים על הגניבה, היא דְּלֵא בְּרַבִּי עֲקִיבָא, דְּאֵי כְּשִׁית רַבִּי עֲקִיבָא, הָאֵמֵר – הרי הוא דרש מהכתוב (דברים יט טו) 'על פי שנים עדים יקום דָּבָר', וְלֵא חֲצִי דָּבָר, כלומר, שהעדות צריכה להיות שלימה ולא חצי דבר, וכאן שהעדים מעידים רק על הטביחה אין זו עדות שלימה, ואינו חייב על פיהם, שכן יתכן שטבח את שורו שלו, וכדי לחייבו צריך גם את העדות שהעידו העדים הקודמים, שהגבב אכן גבב שור זה.

מביאה הגמרא את הברייתא בה מובאת דרשת רבי עקיבא: דְּתַנִּי, אֵמֵר רַבִּי יוֹסֵי, בְּשֶׁהֱלַךְ אֲבִי תְּלָפְתָא אֶצֶל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי לְלַמּוֹד תּוֹרָה, וְאַמְרֵי לָהּ – ויש אומרים שכשהלך רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אֶצֶל אֲבִי

בְּתָמָה וְהִדְיָהּ – כמשנה שהיא לפי דעת יחיד, אף שנשנתה בסתם ללא שם אומרה, לֵא אֵמֵר שגם בזה הלכה כסתם משנה, ולכן לא פסק כדעת צנועים.

הגמרא מביאה נידון לגבי כתיבת הרשאה, התלוי בדינו של רבי יוחנן: אֵמֵר נְהַרְדְּעִי, לֵא בְּתַבִּינָא אוֹרְבִּתָּא אֶמְטְלִמְלִי – שטר הרשאה על מטלטלים, שאם יש לו מטלטלים אצל אדם אחר, והוא שולח שליח להוציאם מידו, אינו יכול לתת לו הרשאה על כך, וכיון שכך, אם נתן הנפקד את המטלטלים לשליח ואבדו בדרך, יכול הבעלים לחזור ולתובעם ממנו, מכיון שלא נסתלק במסירתם לשליח מאחר שלא היתה לו הרשאה לקבלם. אֵמֵר רַב אִשִּׁי לְאֵמִימֵר, מֵאִי מַעֲמָא. אֵמֵר לִיה, טַעַם הִדְרָב מִשּׁוּם דְּרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאֵמֵר רַבִּי יוֹחָנָן, נוֹזֵל וְלֵא נְתִיבָאֵשׁוּ הַבְּעִלִּים, שְׁנִיָּהֶם אֵינָן יְכוּלִין לְהַקְדִּישׁ, זָה, הַגּוֹזֵל, לְפִי שְׁאִינוּ שְׁלוֹ, זָה, הַגּוֹזֵל, לְפִי שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתָו, וכשם שאין יכול להקדיש, הוא הדין שאין יכול לכתוב שטר הרשאה על דבר שאינו ברשותו. מביאה הגמרא לשון אחרת: אֵיבֵא דְּאֵמֵר, אֵמֵר נְהַרְדְּעִי, לֵא בְּתַבִּינָא אוֹרְבִּתָּא אֶמְטְלִמְלִי דְּכַפְרִיָּה – על מטלטלים שיש לו אצל אחר ותבעו בבית דין וכפר בהם ואינו רוצה להחזירם לו. מדייקת הגמרא: מַעֲמָא דְּכַפְרִיָּה – דווקא בגלל שכפר בהם אין כותב הרשאה, דְּמִיתוּוּ בְּשִׁיקְרָא – שנראה כאילו חתמו על שטר שקר, שנותן הוא לשליח דבר שאין לו אצל אותו אדם, אֲבָל לֵא כַפְרִיָּה – אם לא כפר בהם, בְּתַבִּינָא שטר הרשאה.

דין נוסף בהלכות הרשאה: וְאַמְרֵי נְהַרְדְּעִי, אוֹרְבִּתָּא דְּלֵא בְּתַבִּינָא בִּיה – שטר הרשאה שלא נכתב בו לשון זו, וְיֵל דוֹן וְזִכִּי וְאַפִּיק לְנַפְשָׁךְ – לך והתדיין עמו וזכה והוצא ממנו ממון זה לעצמך, לִית בִּיה מְשֻׁשָּׁא – אין בו ממש ואינו מועיל. מבררת הגמרא: מֵאִי מַעֲמָא. מבארת הגמרא: מִשּׁוּם דְּאֵמֵר לִיה הָאֵר, הנפקד, שהמטלטלין אצלו, לשליח הבא לתבוע ממנו, לֵא פַעַל דְּבָרִים דִּידֵי אֵת – אינך בעל דברים שלי ואיני נושא ונותן עמך, ולא אביאם לך. אֵמֵר אֲבִי, וְאֵי בְּתַבִּינָא בִּיה בשטר ההרשאה לך והתדיין עמו וזכה לעצמך לְמַחְצָה מהסכום או לְשִׁלִּישׁ וְלְרַבִּיעַ הימנו, מועיל שטר זה אף על כל הממון, מִינֵי דְּמִשְׁתַּעֵי דִּינָא אֶפְלָנָא – שמתוך שמתדיין הוא עמו על מחצית הסכום, ואינו יכול לומר לו שאינו בעל דברים שלו, שהרי המחצה שלו הוא, מתוך כך על כורחו מְשַׁתַּעֵי דִּינָא אֶפְלָנָא – יכול הוא להתדיין עמו על כולו, גם על חלקו של הבעלים.

מביאה הגמרא מחלוקת אם מועילה תפיסה בזה: אֵמֵר אֵמִימֵר, אֵי תַפֵּס הַשְׁלִיחַ וּמַעֲבָב לַעֲצֻמוֹ את הממון שהוציא מהנפקד, לֵא מְפָקִינָן מִינֵיהּ – אין מוציאם מידו. רַב אִשִּׁי אֵמֵר, בִּין דְּבִתְבִיָּה לִיה בשטר בִּלְדִּי דְּמִתְעַנִּי מִן דִּינָא קְבִילִית עָלִי – כל מה שתזכה או תחוב בדין, עלי לקבל, נמצא שְׁלִיחָה שְׁוִיָּה – שעשאו שליח בלבד, ולכך יכול הבעלים להוציא ממנו. וְאֵיבֵא דְּאֵמֵר – יש שאמר שבכך שכתב לו כל דמתעני וכו', שוֹתֶפֶס שְׁוִיָּה – עשאו שותף בלבד. הגמרא מבררת מה בין שתי הלשונות. שואלת הגמרא: לִמָּי נִפְקָא מִינָהּ אם עשאו שליח או שותף, מיישבת הגמרא: לְמִיתַפֵּס פְּלָנָא – לתפוס מחצה, שאם שותף הוא מועילה תפיסתו על מחצית הסכום, אך אם הוא רק שליח אינו יכול לעכב לעצמו כלל.

הגמרא מביאה את פסק ההלכה: וְהִלְכְתָּא שְׁלִיחָה שְׁוִיָּה ואין תפיסתו מועילה כלל:

בסבתם יחידא לא אמר. תימיה דבכמה מקומות משמע דאמר אפילו בסתם יחידא דבסוף המוציא (ספ"ק דף פ"א) פריך והאמר רבי יוחנן הלכה בסתם משנה ותנן גזיר חופה ומפספס אכל לא סורק ואע"ג דבפ' ג' מינים (מ"ז ד' ז"ל ס"ט) מוקמינן ליה כר"ש ובפרק החולץ (יבמות דף מ"ג) גבי אחת בתולות דפריך

נמי והאמר ר' יוחנן הלכה בסתם משנה אע"ג דאיתי כרבי מאיר וכן בבכמה מקומות וי"ל דה"פ דא"א מאן תנא צנענים ר' דוסא כי היכי דלא תקשה סתם משנה לרבי יוחנן כלומר דלא תקשה מאי אולמיה האי סתמא מהאי סתמא דכיון דאיכא למימר דיחידא היא לא חשיבא כי ההיא סתם משנה דאיתי כרבי' ואת' והא' היא סתמא נמי דאין הגונב אחר הגנב יחידא היא דהיינו רבי יוחנן בר פלוגתיה דרבי דוסא דאמר כל ששקטו דוקא ולא כל מה שקטו ויש לומר דלקמא רבי יוחנן כל שקטו נמי שרי ולא נקט כל שקטו אלא לרבותא דאע"ג דלא שרי אלא על די בריה ועי"ל דה"ק הי"א דכסתמא יחידא לא אמר כי היכי דלא תקשה ליה סתם משנה אכל השתא שהוצרכו לעשות תירוצי אחר לא נאמר יותר אלא אפי' משנה יחידא נמי אמר: **לא** כתבין אורכתא אמטלטלי. דוקא אמטלטלי דגזליה אכל אמטלטלי דפקדון כתבין דהא תלי טעמא בקדוש ויש פה אלא להקדיש פקדון שיש לו ביד חבירו כדמוכח בהמוכר את הספינה (כ"ט דף פ"ח) גבי ההוא גברא דאיתיה קרי לפומבדיתא אתו כ"ע שקלי דאדא אמר הרי הן מוקדשין לשמים ושמעו הנה דאי לא קיצו דמיהו הו' קדשי ועוד דלעיל אמר אין הגונב אחר הגנב משלם כפל משום דאין בעלים יכולין להקדיש וגונב מבית הנפקד משלם כפל לבעלים כדתנא בהמפקיד (כ"ט דף פ"ח) ועי' קרא בגונב מבית שומר כתיב:

אמטלטלין דכפריה. כתב ר"ח דהאידנא נהגו לכתוב

אורכתא אפילו אמטלטלי דכפריה וטעמא לא ידענא ור"ת מפרש דטעמא דהלכתא כלישנא בתרא דסוגיא דגמרא בנותיה דבשבעות (דף פ"א ס"ט) דייק טעמא דמשביע עליכם דאיש פלוני כהן הוא הא מנה פלוני חייבין והא קתני סיפא עד שישמענו מפי הוהבוע אמר שמואל בבא בהרשאה והא אמרי נהרדעי לא כתבין אורכתא אמטלטלי הני מילי דכפריה אכל לא כפריה כתבין וכן בפרק יש בכור (פסולת דף מ"ט) וכן דהלכתא כלישנא בתרא אם כן אפילו כפריה כתבין דהא לישנא בתרא מפרש טעמא דלא כתבין אמטלטלי דכפריה משום דמיהו כשיקרא ולמיתא כשיקרא לא חיישין כדמסיק בהבוחב (מסכת דף פ"ט) ובפרק כל הגט (מ"ט דף ט"ז) דליתא לדרב פפי דאמר האי אשרתא דדייני דמיתכתא מקמי דלסגהו סהדי אחתימות דיהוה פסולה משום דמיהו כשיקרא וא"ת כיון דלא חיישין למיתא כשיקרא אם כן בשבועות דף פ"א) ובבבורות (דף פ"א) כ"ט) פריך מנהרדעי דאמרי לא כתבין הנה ליה למימר דליתא וי"ל דאורכתא דגמרא למיפרך ממילתא אע"ג דליתא דבפרק ב' דכתובות (דף כ"א) נמי פריך מדבר פפי אמילתיה דרב הונא חוזר בה מחמת זה ומגיה דברים אע"ג דאמר בהבוחב (מסכת דף פ"ט) דליתיה ומיהו לפי המפרש הנה דהא דקאמר ליתא לא קאי ארב פפי אלא כלומר ליתא לקושא דאין קושא דבקים שטרות דוקא חיישין למיתא כשיקרא דבית דין אכל בשאר מילי לא מדבר נחמן אז אין זה ראיה משום דפריך מדבר פפי וא"ת וללשנא קמא דנהרדעי מאי הנה משני אמתניתין דשבועות ודבבורות ומיהו אמתניתין דשבועות מצי לאוקמי בקרקעות וכמ"ד נשבעין אכל בההיא דבבורות דאירי בפדיון בכור ליכא לאוקמי כמ"ד פודין בקרקעות דהא קתני בההיא משנה דאין פודין ויש לומר דאיכא לאוקמיה שהאחד חייב לחבירו ושואל מדברגי נתן אי נמי שנתן לו במעמד שלשון ומיהו בההיא דבבורות פריך לדרקד אם יכול ליתן במעמד שלשון כיון דהוא עצמו לא היה יכול להוציא מקדו כמו שבכתובה אין יכולה ליתן במעמד שלשון כיון דלא ניתנה לגבות מחתי כמו שפורש החובל (תוס' דף פ"ט) ואין לתמוה על מה שאנו נוהגין לכתוב בהרשאה אפי' במלוה אע"פ שאין אדם יכול להקנות הלואה לחבירו כדמוכח במי שמת (כ"ט דף מ"ח) שדוחק למצוא דהלואה לפלוני איתא בברא ולא מצי לאשכחיה אלא הואיל ויורש יורשה אי נמי במעמד שלשון משמע דבשום ענין לא מצי מקני ליה דכיון דקיל באיכא דאמרי ולחך לישנא אמטלטלי דגזילה נמי כתבין אורכתא אע"פ שאין יכול להקנותו כמו שאין יכול להקדיש דקיימא לן כרבי יוחנן דגזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדיש כדמשמע בפ"ק דב"מ (דף פ"א ס"ט) דפריך מניה לרב ומשמע נמי הנה דקבר סתמא דגמרא דאם המפסותא מטלטלין לא היה נגזל יכול להקדיש ה"ה הלואה אע"פ שאין יכול להקנותה כתבין בהרשאה וטעמא דלהיא לישנא מסקין דשליח וישוה וישוה תקנה לענין שלשיות כאלה היה קונה ענין גמור ויש סמך למנהג בהגזל (בתרא) (לפני דף ק"ד) דרב פפי הנה מסק וזו' בי חזאי אקנינהו לרב שמואל בר' יהודה אגב אספא דביניה בי איתא נפק לאפיה ענין תורף ומסיק משמע לשון הלואה וכן לדחוק במסקי בעיסקא מיירי שלא ניהו להוצאה ועוד דבתהוב (כ"ט דף פ"א) ובמוכר את הספינה (כ"ט דף פ"א) ל"ג ומסיק אלא הנה ליה וזו' בי חזאי בכל הספרים ואין לדרקד מההיא דבבורות (דף מ"ט) גבי פדיון הבן שיכול להרשות אע"פ שניתן לבן ע"מ להוציא דלא מסקי אדעתיהוה שימדת תורף שלשים אלמא יכול להרשות במלוה דהנה ע"כ לאו ע"מ להוציא נתנו לו דקיימא לן כשמואל דאמר הנהם בסמוך לההיא שמעתא (ס"ט) דפודה בנו בתוך שלשים ותאכלו המעות דאין בנו פדוי:

אורכתא. הרשאה: משום דר' יוחנן. והואיל ואינו ברשות הבעלים אינו יכול להקנותו לשליח הלכך אם אבד יכול לחזור ולהבוע מיד הנאמן: **כפריה**. אם תבעיה מפקיד לנאמן בבית דין וכפר בו: **דמיהו**. דחתמין אשיקרא דהייב ליה לשליח מיד דלית ליה גבי האיך: **דאמר** ליה האיך. נאמן לשליח לאו בעל דברים ידי את: **ואי כתב בה למחצה**

ולשליח. דון חכי לנפשך ותמורת שלי' מינו **דמשמע**. נאמן דינא בהדי שליח אפלקא על בריה דלא מצי למימר ליה לאו בעל דברים ידי את משמע אבוליה: **ואי תפס**. שליח משל נאמן. **לא מפקינן** מניה. אף על גב דלא כתיב ביה אפיק לנפשך ל"א ואי תפס שליח ממון שהוציא ועיכבו לעצמו לא מפקינן מניה כף מצאתי בתוב בתשובות הגאונים וזה עיקר: **רב אשי** פליג עליה דאמימר: **כיון דכתיב קבילית עליא**. אלמא שליח שויה הלכך אי תפס מפקינן מניה וללשנא קמא נמי אי תפס משל נאמן מפקינן מניה דהא שליח בעלמא הוא והו' בתופס לבשל חוב: **למיתפס פלגא**. ממון שהביא אם רוצה לעכב חצי: **ה"ה** והלכתא שליח שויה ולא שקיל מיד: **מתני' על פי שנים**. כלומר שנים מעידין אותו שגנב: **גנב ומכר בשבת**. אכל טבח קם ליה בדרבה מניה: **ומכר ביום הכפורים**. דאין דוגא אלא קרי: **ומכר ומכר ואחר בן מה אביו**. אכל ומכר אביו ואח"כ טבח ומכר תנא בסיפא דפטור שהרי ירש את אביו ושלל הוא טובה ומוכר: **בשני אלו**. בטרפה ובחולין בעזרה דקא סבר רבי שמעון שהיטש שאינה ראויה לא שמה שהיטש אכל לרפואה ולכלבים שהיטש ראויה היא דאי בעי מצי אכלי מניה: **גמ' דבר ולא חצי דבר**. על פי שנים עדים קום דבר והני עדי טביחה דקתני במתני' או על פי שנים עדים אחרים חצי דבר קמסקדי דאי לא עדי גניבה איכא למימר דידהיא קא טבת חלפתא

אורכתא אפילו אמטלטלי דכפריה וטעמא לא ידענא ור"ת מפרש דטעמא דהלכתא כלישנא בתרא דסוגיא דגמרא בנותיה דבשבעות (דף פ"א ס"ט) דייק טעמא דמשביע עליכם דאיש פלוני כהן הוא הא מנה פלוני חייבין והא קתני סיפא עד שישמענו מפי הוהבוע אמר שמואל בבא בהרשאה והא אמרי נהרדעי לא כתבין אורכתא אמטלטלי הני מילי דכפריה אכל לא כפריה כתבין וכן בפרק יש בכור (פסולת דף מ"ט) וכן דהלכתא כלישנא בתרא אם כן אפילו כפריה כתבין דהא לישנא בתרא מפרש טעמא דלא כתבין אמטלטלי דכפריה משום דמיהו כשיקרא ולמיתא כשיקרא לא חיישין כדמסיק בהבוחב (מסכת דף פ"ט) ובפרק כל הגט (מ"ט דף ט"ז) דליתא לדרב פפי דאמר האי אשרתא דדייני דמיתכתא מקמי דלסגהו סהדי אחתימות דיהוה פסולה משום דמיהו כשיקרא וא"ת כיון דלא חיישין למיתא כשיקרא אם כן בשבועות דף פ"א) ובבבורות (דף פ"א) כ"ט) פריך מנהרדעי דאמרי לא כתבין הנה ליה למימר דליתא וי"ל דאורכתא דגמרא למיפרך ממילתא אע"ג דליתא דבפרק ב' דכתובות (דף כ"א) נמי פריך מדבר פפי אמילתיה דרב הונא חוזר בה מחמת זה ומגיה דברים אע"ג דאמר בהבוחב (מסכת דף פ"ט) דליתיה ומיהו לפי המפרש הנה דהא דקאמר ליתא לא קאי ארב פפי אלא כלומר ליתא לקושא דאין קושא דבקים שטרות דוקא חיישין למיתא כשיקרא דבית דין אכל בשאר מילי לא מדבר נחמן אז אין זה ראיה משום דפריך מדבר פפי וא"ת וללשנא קמא דנהרדעי מאי הנה משני אמתניתין דשבועות ודבבורות ומיהו אמתניתין דשבועות מצי לאוקמי בקרקעות וכמ"ד נשבעין אכל בההיא דבבורות דאירי בפדיון בכור ליכא לאוקמי כמ"ד פודין בקרקעות דהא קתני בההיא משנה דאין פודין ויש לומר דאיכא לאוקמיה שהאחד חייב לחבירו ושואל מדברגי נתן אי נמי שנתן לו במעמד שלשון ומיהו בההיא דבבורות פריך לדרקד אם יכול ליתן במעמד שלשון כיון דהוא עצמו לא היה יכול להוציא מקדו כמו שבכתובה אין יכולה ליתן במעמד שלשון כיון דלא ניתנה לגבות מחתי כמו שפורש החובל (תוס' דף פ"ט) ואין לתמוה על מה שאנו נוהגין לכתוב בהרשאה אפי' במלוה אע"פ שאין אדם יכול להקנות הלואה לחבירו כדמוכח במי שמת (כ"ט דף מ"ח) שדוחק למצוא דהלואה לפלוני איתא בברא ולא מצי לאשכחיה אלא הואיל ויורש יורשה אי נמי במעמד שלשון משמע דבשום ענין לא מצי מקני ליה דכיון דקיל באיכא דאמרי ולחך לישנא אמטלטלי דגזילה נמי כתבין אורכתא אע"פ שאין יכול להקנותו כמו שאין יכול להקדיש דקיימא לן כרבי יוחנן דגזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדיש כדמשמע בפ"ק דב"מ (דף פ"א ס"ט) דפריך מניה לרב ומשמע נמי הנה דקבר סתמא דגמרא דאם המפסותא מטלטלין לא היה נגזל יכול להקדיש ה"ה הלואה אע"פ שאין יכול להקנותה כתבין בהרשאה וטעמא דלהיא לישנא מסקין דשליח וישוה וישוה תקנה לענין שלשיות כאלה היה קונה ענין גמור ויש סמך למנהג בהגזל (בתרא) (לפני דף ק"ד) דרב פפי הנה מסק וזו' בי חזאי אקנינהו לרב שמואל בר' יהודה אגב אספא דביניה בי איתא נפק לאפיה ענין תורף ומסיק משמע לשון הלואה וכן לדחוק במסקי בעיסקא מיירי שלא ניהו להוצאה ועוד דבתהוב (כ"ט דף פ"א) ובמוכר את הספינה (כ"ט דף פ"א) ל"ג ומסיק אלא הנה ליה וזו' בי חזאי בכל הספרים ואין לדרקד מההיא דבבורות (דף מ"ט) גבי פדיון הבן שיכול להרשות אע"פ שניתן לבן ע"מ להוציא דלא מסקי אדעתיהוה שימדת תורף שלשים אלמא יכול להרשות במלוה דהנה ע"כ לאו ע"מ להוציא נתנו לו דקיימא לן כשמואל דאמר הנהם בסמוך לההיא שמעתא (ס"ט) דפודה בנו בתוך שלשים ותאכלו המעות דאין בנו פדוי:

מרתצת הגמרא: **אָמַר רַמִּי בַר הֶקְמָא, כִּי תִנְיָא תְּהִיא דְּפִטְטוֹר, הַבְרִיתָא**
מדרבנן באופן שאומר לו הקונה את הבהמה הגנובה מהגנב, עקוץ (לד)
תִּנְיָא מִתְּאִיִּתִּי – לקוט תאנים מעץ התאנים שלי, ותיקני לי גניבותיך –
ובזה תיקנה לי הגניבה בקנין כסף בדמי התאנים. ואכן לקט התאנים בשבת.
נמצא שבשעה שלקט התאנים שאז חלה המכירה, נתחייב על ידי זה מיתה,
ולכן נפטר מתשלומי ד' וה', שכל המתחייב מיתה נפטר מן התשלומים,
מדין קים ליה בדרבה מיניה. והמשנה שחייב בר' וה', דיברה באופן
שמכר בשבת באופן שאינו מתחייב מיתה. מקשה הגמרא: **אָמַר, וְכִיִּן דְּכִי**
תִּבְעַע לִיָּה קִפְּן בְּדִינָא – הרי אם הקונה ו-בעל התאנהו יתבע בדין את
המוכר ו-הגנב, שיתן לו את הבהמה או שיחזיר לו את התאנים, **לֹא אִמְרִינָן**
לִיָּה זֵיל שְׁלִים – לא היינו מחייבים את הגנב לשלם, **דְּמַתְחִיב בְּנַפְשׁוֹ הוּא**
– שכן נתחייב מיתה בקציצת התאנים, וכל המתחייב בנפשו על ידי פעולה
מסוימת, נפטר מכל החיובים החלים עליו על ידי אותה פעולה, ואם כן
כשלקט התאנים לא נתחייב ליתן הבהמה בעבורם, ו**הָא מְכִירָה נָמִי לֹא**
מְכִירָה הִיא – נמצא שלא היתה כאן כלל מכירה, והבהמה עדיין של הגנב,
אך מלשון דברייתא 'גנב ומכר' משמע שהמכירה חלה.
תירוצו אחר לסתירה מהדרייתא למשנה: **אֲלֵא אָמַר רַב פַּפָּא, הַבְרִיתָא**
שפטרה את המוכר בשבת, מדרבנן באופן לו הלוקח לגנב זורק גניבותיך
לְחֻצְרִי, וְתִיקְנִי לִי גִנְיֹבוֹתֶיךָ – זורק את הבהמה לחצרי ואקנה אותה בקנין
חצר, ואשלם לך בעדה. וזרק הגנב את הבהמה לחצר הלוקח בשבת, ונמצא
כששקנה הלוקח, נתחייב המוכר מיתה על הוצאה מרשות לרשות בשבת.
ונפטר מד' וה', ש'קם ליה בדרבה מיניה'.
שואלת הגמרא: **כִּמְאֵן** – כשיטת מי תירץ רב פפא שהזורק גניבה לחצר
מתחייב מיתה מיד כשנכנסה הגניבה לחצר. משיבה הגמרא: **בְּרַבִּי עֲקִיבָא,**
דְּאָמַר (שבת צו.) **קְלוּטָא כְּמִי שְׁהוֹנְחָה דְּמִיָּא** – מיד כשהיא קלוטה באויר
הרשות הרי היא כמו שהונחה ברשות עצמה, ולכן חייב המיתה הוא מיד
כשנכנסה הבהמה לאויר הרשות, ואז גם נקנית הבהמה לקונה, ולכן נפטר
מתשלומים, ד'א' תירוצו הוא כשיטת רבנן (שם), הרי כִּיִּן דְּמִיָּא הגניבה
לאויר חָצֵר בֵּיתוֹ של הלוקח, אמנם קנה הלוקח, אך **לְעִינֵי שְׁבִית לֹא**
מַתְחִיב הגנב עד דְּמִיָּא הגניבה לִאֲרַעָא – לקרקע החצר, שכן לדעת רבנן,
חפץ הקלוט באויר הרשות עדיין אינו נחשב כמי שהונח עד שינוח בפועל
בחצר, לגבי חיובי שבת. ואין הגנב פטור מד' וה' משום כששחלה המכירה
עדיין לא נתחייב מיתה. דוחה הגמרא: אפשר להעמיד את תירוצו רב פפא
אפילו כשיטת רבנן, והיינו באופן שאומר הקונה לגנב, **לֹא תִיקְנִי לִי**
גִנְיֹבוֹתֶיךָ עַד שְׁתִּנְנִיחַ בקרקע החצר, שאז חייב שבת וקנין המכירה חלים
יחד, כשנחה הבהמה בקרקע.
חוזרת הגמרא ליישב תירוצו של רמי בר חמא: **רַבָּא אָמַר, לְעוֹלָם יֵשׁ לַתֵּרֶץ**
כְּהוּמָבָא לעיל בשם רַמִּי בַר הֶקְמָא, שהברייתא שפטרה את המוכר בשבת,
מדרבנן כשאמר הקונה 'לקוט תאנה מעץ תאנתי, ותיקנה לי הבהמה'. ואת
קושיית הגמרא שאין זו מכירה, שכן בית דין לא מחייבים את הגנב לתת את
הבהמה לקונה או להחזיר את התאנים, יש לתרץ, שהרי טלה הניתן לאשה
באֲתָנָן – עבור זנות, אֲסֵרָה תוֹרָה להביאו למקדש לקרבו, ו**אֲפִילוּ כָּא עַל**
אִמּוֹ, שנתחייב מיתה בזה, אם נתן לה טלה באתנן הרי זה נאסר, ו**נָא תִבְעָה**
לִיָּה קִפְּן בְּדִינָא, מִי אִמְרִינָן לִיָּה קוֹם הֵב לָהּ אֲתָנָן – ואף שאם תבעתו
אמו בדין שיתן לה את האתנן שהתנה עמה, אין מחייבים אותה, שכן כשבא
עליה נתחייב מיתה ונפטר מכל חיובי ממון שבאותו זמן, מכל מקום כשנתן
לה האתנן הרי זה נאסר, אֲלֵא מוכח מכך, שאף על גב דְּכִי קָא תִבְעָה לִיָּה
בְּדִינָא לֹא אִמְרִינָן לִיָּה זֵיל תֵּב לָהּ, מכל מקום כִּיִּן דְּכִי הִיב לָהּ תְּנִי אֲתָנָן
– כיון שמקיים תנאו ונותן לה האתנן הרי זה נאסר, **הָבָא נָמִי** בסוגייתנו
כשקצץ תאנים בשבת תמורת ממכרו, אף על גב דְּלְעִינֵי תִשְׁלֹמִי, **אִי**
תִּבְעַע בְּדִינָא קִפְּן, לֹא אִמְרִינָן לִיָּה זֵיל שְׁלִים, שכן נתחייב מיתה,

הַלְפָּתָא, אָמַר לוֹ, אדם שטען שהשדה שיושב בו חבירו שלו הוא, והרי
הלה טוען שקנאה ממנו ושאכלה שנה ראשונה בפני שנים – ששני עדים
מעידים שאכל את פירותיה בשנה ראשונה, ושנה שנייה אכל בפני שנים
עדים אחרים, ושנה שלישית בפני שנים עדים נוספים, דהיינו שעל כל שנה
יש לו עדות מכת עדים נפרדת שהחזיק בה בשנה ההיא, מָהוּ, האם יועיל
צירוף שלושת העדויות שאכל פירות של שלוש שנים ליחשב לחזקה
שהשדה שלו, או לא. **אָמַר לוֹ, הָרִי זֶה הַחֲזָקָה, אָמַר לוֹ, אִף אֲנִי אוֹמְרָן כֵּן**
שׂוֹ חֲזָקָה, אֲלֵא שְׂרָבִי עֲקִיבָא חוֹלֵק בְּדָבָר וּלְדַעְתּוֹ אֵינָה חֲזָקָה, שְׁהָרִי רַבִּי
עֲקִיבָא אוֹמְרָ, 'על פי שנים עדים יקום דָּבָר' **וְלֹא חֲצִי דָּבָר,** והרי כל כת
מעידה רק על אכילת שנה אחת, שהיא רק חלק מהחזקה, ואם כן עדות כל
כת היא רק על חצי דבר, ופסולה היא.
הגמרא מיישבת את משנתנו גם כשיטת רבי עקיבא: **אָמַר אֲבִי, אֲפִילוּ**
תִּיָּמָא שמשנתנו כרבי עקיבא שדרש 'דבר ולא חצי דבר', בכל אופן כאן
מועילה העדות שהעידו על הטביחה אף שלא הם העידו על הגניבה, שהרי
מִי – האם לא מודה רבי עקיבא באופן ששנים עדים אוֹמְרִים שפלוני
קִדְּשׁ את האשה בניסו, וישנים אחרים אוֹמְרִים על אחר שִׁבְעָל אותה
באייר, ומחייבת מיתה על שנבעלה לאחר בהיותה אשת איש, דָּאָה עַל גַּב
דְּעָרִי הַבִּיָּאָה, כדי לחייבה מיתה צָרִיכִי לְעָרִי קְדוּשִׁין – זקוקים לעדות
שהעידו עדי הקידושין כדי שנדע שכשנבעלה היתה אשת איש, מכל מקום
כִּיִּן דְּעָרִי קְדוּשִׁין לֹא צָרִיכִי לְעָרִי בִּיָּאָה, שהרי עדי הקידושין מעידים
שהיא אשת איש לאוסרה על כל העולם גם בלא עדותם של אלו, ולכן
מודה רבי עקיבא שגם עדות הביאה 'דָּבָר' קְרִינָא בִּיה – נחשבת עדות
שלימה, ונחרגת, ואם כן **כְּהָא נָמִי** – הוא הדין במשנתנו, שעדים העידו
על הגניבה ועדים אחרים על הטביחה, אף על גב דְּעָרִי מְכִיחָה צָרִיכִי
לְעָרִי גִנְיָבָה, שבלא עדות הגניבה אינם יכולים לחייבו על הטביחה, מכל
מקום כִּיִּן דְּעָרִי גִנְיָבָה לֹא צָרִיכִי לְעָרִי מְכִיחָה, אלא עדותם מחייבתו כפל
מבלי לזקק לעדות השניים, לפיכך 'דָּבָר' שלם קְרִינָא בִּיה בעדות
הטביחה. אך באכל פירות של כל שנה בפני עדים אחרים, כל כת צריכה
לשתי העדויות הנוספות כדי שיתברר שהיתה חזקה, שהרי אין חזקה
בפחות משלוש שנים, ולכן נחשב שכל כת מעידה על חצי דבר.
שואלת הגמרא: **וְרַבְּנָן** שחולקים על רבי עקיבא, וסוברים שגם בשלוש
כתות שכל אחת מעידה על אכילת שנה אחת, מצטרפת עדותם, **הָאִי**
דְּרַשָּׁה שֶׁל 'דָּבָר' וְלֹא חֲצִי דָּבָר, לְמַעוּטֵי מֵאָה – איזה אופן היא ממעטת,
שלא תועיל עדות על חצי דבר. משיבה הגמרא: הדרשה באה לְמַעוּטֵי אופן
שמעידים שאשה מסוימת הביאה שתי שערות ואם כן היא גדולה, לענין
עונשין או שקידושה קידושין, ועד אֲחֵד אוֹמְרָ שראה שיער אֲחֵד בְּגִבָּהּ,
וְעַד אֲחֵד אוֹמְרָ שראה שיער אֲחֵד בְּכַרְסִיָּהּ, ומכיון שרק מבח צירוף עדות
שניהם יודעים שהביאה שתי שערות, נמצא שכל אחד העיד על חצי דבר,
והעדויות פסולות. דוחה הגמרא: **הָאִי** – באופן שעל כל שיערה מעיד רק אחד,
חֲצִי דָּבָר וְחֲצִי עֲדוּת הוּא, שהרי על פי שנים עדים יקום דבר, ופשוט
שאינה עדות ואין צריך פסוק כדי למעט זאת.
אֲלֵא – חוזרת בה הגמרא ומבארת שרבנן דורשים מידבר' לְמַעוּטֵי אופן
ששנים אוֹמְרִים שראו שיער אֲחֵד בְּגִבָּהּ, ושנים אוֹמְרִים שראו שיער אֲחֵד
בְּכַרְסִיָּהּ, שעדותם פסולה שכן זהו חצי דבר, שכן הִנֵּי – השנים שאומרים
שראו שיער אחד בגבה אֲמַרִי קִמְנָה הִיא – מעידים שקטנה היא, וכן הִנֵּי
שראו אחד בכריסה אֲמַרִי קִמְנָה הִיא, שהרי כל כת מעידה על שיער אחד,
וזה אינו סימן גדלות שכן גם לקטנה אפשר שיהיה שיער אחד. נמצא שכל
כת מעידה שהיא קטנה.
שנינו במשנה, **גִּבְבִּי וּמְכָר בְּשִׁבְתָּ** [וכו'] משלם ד' וה', שכן אינו מתחייב
מיתה בכך, ואינו נפטר מדין קים ליה בדרבה מיניה. מקשה הגמרא:
וְהַתִּנְיָא, גנב ומכר בשבת פְּטוֹר מלשלם כלל מפני שקם ליה בדרבה מיניה.

1 אפילו קמי, בין דקא מקני ליה קמי – כיון שהגב מנקה ללוקח את
2 הגניבה, הו"א מקב"ה, ומתחייב עליה בתשלומי ד' וה', ונפטר רק מפני
3 שקם ליה בדבריה מיניה, בחיוב המיתה שעליו על שליטת תאנים בשבת.
4 שנינו במשנה, גנב וטבח ביום הכפורים וכו' משלם תשלומי ד' וה'. מקשה
5 הגמרא: אמרי, אמאי – מדוע משלם ד' וה', נתי דקטלא ליכא – אף שאין
6 חיוב מיתה על מלאכה ביום כיפור, הרי חיוב מלקות מיהא ו- מכל מקום
7 אמאי משום ששחט ועבר על לאו, וקנימא לן דאינו לוקח ומשלם – והרי
8 שנינו (מכות ד.) שהמתחייב מלקות אינו משלם ממון שנתחייב על ידי אותו
9 מעשה, אלא נפטר מהתשלומים. ואם כן, צריך להפטר מתשלומי ד' וה'.
10 מתרצת הגמרא: אמרי, משנתנו אינה כשיטת חכמים הסוברים שאין לוקח
11 ומשלם, אלא הא קמי – משנתנו כשיטת רבי מאיר היא, דאמר לוקח
12 ומשלם.

13 סברה הגמרא שטעמו של רבי מאיר שלוקח ומשלם, הוא משום שאינו
14 סובר את הפטור של קים ליה בדבריה מיניה כלל, ולכן מקשה הגמרא: אי
15 משנתנו היא כשיטת רבי מאיר, אזי אפילו טבח בשבת ונתחייב מיתה,
16 צריך להיות חייב בתשלומי ד' וה', ולא יפטר משום קים ליה בדבריה מיניה.
17 ואם כן, מדוע שנינו (להלן ער:) 'גנב וטבח בשבת, משלם תשלומי כפל ואינו
18 משלם תשלומי ד' וה'.' הגמרא מציעה לתרץ שרבי מאיר אכן סובר את דין
19 קים ליה בדבריה מיניה, אך רק בחיוב מיתה ותשלומין ולא בחיוב מלקות
20 ותשלומים: ובי תימא שרבי מאיר לוקח ומשלם את ליה, מת ומשלם
21 לית ליה, וסובר שבחיוב מיתה נפטר מהתשלומים, דוחה הגמרא: ולא –
22 וכי רבי מאיר אינו סובר שגם כשחייב מיתה חייב בתשלומים, והתניא
23 בברייתא, גנב וטבח בשבת, או שגנב, וטבח לעבודה זרה, או שגנב שור
24 הנסקל – שור שהמית אדם ונגמר דינו לסקל ודינו שאסור בהנאה, וטבח,ו
25 בכל אלו משלם ארבעה וחמשה, דברי רבי מאיר. וחכמים פוטרין. הרי
26 שמחייב רבי מאיר תשלומים אפילו כשטבח בשבת או לעבודה זרה,
27 שנתחייב מיתה טבחייה. ואם כן, משנתנו הפוסרת מתשלומים את הטובח
28 בשבת, אינה כרבי מאיר.

29 מתרצת הגמרא: אמרי, פר מינה דהתיא – אין להוכיח מהברייתא ההיא
30 שרבי מאיר מחייב בתשלומים את הטובח בשבת, דהא אהמרי עלה – נאמר
31 עליה, אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן, ואמרי לה – ויש שייחסו זאת לאמר
32 רבי ירמיה אמר רבי שמעון בן לקיש, שרבי אבין ורבי אלעאי וכל
33 תבירתא – בני החבורה משמיה דרבי יוחנן אמרי, שהברייתא שמחייב רבי
34 מאיר בטבח בשבת ולעבודה זרה, מדובר בטובח על ידי אחר – ששלח
35 שליח לטבח לו את הבהמה שגנב, שאז אינו נפטר מהתשלומים מדין קים
36 ליה בדבריה מיניה, שכן חיוב המיתה הוא על השליח, אך תשלומי ד' וה'
37 הם על הגנב ששלחו. ואם כן, משנתנו היא אמנם כשיטת רבי מאיר, והוא
38 סובר שאין אדם מת ומשלם, אך אדם אמנם לוקח ומשלם.

39 מקשה הגמרא: ובי יתכן שזה – השליח חוטא בכך שטובח את הגניבה,
40 ואילו זה – השולח מתחייב בתשלומים, הרי אין שליח לדבר עבירה
41 (קידושין מב.). מתרצת הגמרא: אמר רבא, שאני הקא – שונה חיוב של
42 טביחה, שבו אמנם יש שליח לדבר עבירה, משום דאמר קרא (שמות כא
43 לו) וטבח וטבח, שהקיש וטבח וטבח טביחה למכירה, לומר, מה מכירה
44 על ידי אחר – כשם שאין מכירה אלא בשנים, מוכר ולוקח, אף מכירה
45 מתחייב הגנב אף אם טבח על ידי אחר.

46 מביאה הגמרא לימודים נוספים, שחייב הגנב אף אם טבח על ידי שליח:
47 דבי רבי ישמעאל תנא – בבית מדרשו של רבי ישמעאל שנו, נאמר בתורה
48 (שמות כא לו) 'או מקרו, והמילה 'או' באה לרבות את השליח. דבי
49 תנא תנא, נאמר (שם) 'ומשה בקר ישלם תחת השור', תחת לרבות
50 את השליח.

51 הגמרא מקשה על הדין שהמשלח מתחייב בד' וה' כאשר שליחו טבח
52 בשבת: מתקיף לה מר זוטרא, הרי אם הגנב עצמו היה טובח בשבת או
53 לעבודה זרה, לא היה מתחייב, משום שקם ליה בדבריה מיניה, ואם כן גם
54 כששלחו טבח, איך מתחייב, וכי מי איכא מידי דאילו עבד איהו לא

55 מיתני, ועבד שליח ומיתני – האם יש דבר שאילו עושה אותו בעצמו
56 אינו מתחייב, וכשנעשה על ידי שלוחו יתחייב המשלח. מתרצת הגמרא:
57 אמר ליה רב אשי למר זוטרא, הנהם כשהגנב עצמו טבח בשבת, הוא אמנם
58 פטור מלשלם, אך לא משום דלא מיתניב הוא – אין זה משום שאינו
59 מתחייב בתשלום, אלא הוא נפטר מדין דקם ליה בדרבא מיניה, וכיון
60 שנחשב שהוא מתחייב לשלם, לכן כששלחו טבח, שאז אין אצל המשלח
61 קים ליה בדבריה מיניה, חייב הגנב לשלם.

62 שואלת הגמרא: ואי בברייתא שמחייב רבי מאיר את הגנב על טביחה
63 בשבת, מדובר בטובח על ידי אחר, שאז לא מתחייב הגנב מיתה, אזי מאי
64 טעמא דרבנן דפטרי – מדוע פטרו חכמים את הגנב מד' וה'. משיבה
65 הגמרא: אמרי, מאן חכמים שחלקו על רבי מאיר, זהו רבי שמעון, דאמר,
66 כל שחייטת שאינה ראויה – שאינה מתרת את הבהמה באכילה, לא שמה
67 – אינה נחשבת שחייטת, ואין חיוב ד' וה' באופן זה.

68 מקשה הגמרא: אמרי, מדוע השוחט בשבת (שמוכר בברייתא) היא שחיטה
69 שאינה ראויה. אמנם בשלמא השוחט לעבודה זרה שנאסרת הבהמה
70 בהנאה, והשוחט שור הנסקל שהוא אסור בהנאה, מוכן ששחייטת שאינה
71 ראויה היא, ולכן פטרו רבי שמעון מד' וה', אלא – אבל השוחט בשבת,
72 הרי שחייטת ראויה היא, דתנן (חולין ד.) השוחט בשבת וביום הכפורים,
73 אף על פי שמתחייב בנפשו, שחייטתו פשוטה, ומדוע אם כן פטרו רבי
74 שמעון מד' וה'. מתרצת הגמרא: אמרי, רבי שמעון סבר לה פריי יוחנן
75 כשטבח בשבת אין זו שחיטה הראויה לאכילה, ואינו מתחייב בד' וה'.

76 מביאה הגמרא את הברייתא בה מוכרת שיטת רבי יוחנן הסנדלר: דתנן
77 (שבת לח.) המבשל – אם בישל בשבת בשונג, יאכל – מותר לו לאכול
78 את התבשיל אפילו בו ביום, אבל אם בישלו במזיד, לא יאכל אותו בו ביום,
79 לא הוא ולא אחרים, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, בשונג, יאכל בין
80 הוא ובין אחרים רק במוצאי שבת, אבל לא בשבת, ובמזיד, הוא לא יאכל
81 עולמית, אבל אחרים אוכלים במוצאי שבת. רבי יוחנן הסנדלר אומר,
82 בשונג, יאכל למוצאי שבת לאחרים, ולא לו, שהוא אסור בו לעולם,
83 ובמזיד, לא יאכל עולמית, לא לו ולא לאחרים.

84 שואלת הגמרא: מאי טעמא דרבי יוחנן הסנדלר שאסר תבשיל שנעשה
85 בשבת במזיד. משיבה הגמרא: טעמו הוא כדדריש רבי תימי אפיתחא דבי
86 נשיא – כמו שדרש רבי חייה בפתח בית הנשיא, כתוב בתורה (שמות לא
87 יד) 'ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם', שדימתה התורה את השבת
88 לקדש, כלומר דבר השייך להקדש, שמה – כמו שקדש אסור באכילה,
89 אף מעשה שבת – דברים הנעשים באיסור בשבת אסורין באכילה.

90 ממשיך רבי חייה, הרי דימתה התורה את השבת לקדש, ואם כן נלמד שאי
91 מה קדש אסור בהנאה, אף מעשה שבת אסור בהנאה, תלמוד לומר –
92 לכך נאמר (שם) 'לכם', ללמד ששליכם יהא ליהנות ממנו, ואינו נאסר
93 בהנאה. ויכול שאפילו אם הדבר האסור נעשה בשונג בשבת יאסר
94 באכילה, תלמוד לומר (שם) 'מחללה מות יומת', ללמד שרק במזיד שיש
95 בו חיוב מיתה אסורתי לך שנאסר באכילה, ולא בשונג. ודרשה זו היא

96 טעמו של רבי יוחנן הסנדלר, שאסר באכילה תבשיל שנעשה בשבת.
97 הגמרא מביאה מחלוקת, האם לדעת ר' יוחנן הסנדלר מעשה שבת אסורים
98 באכילה מדאורייתא: פליגי בה רב אחא ורבנא, חד אמר שמעשה שבת
99 אסור מדאורייתא, וחד אמר שמעשה שבת אסור מדרבנן. מבארת
100 הגמרא טעמם: מאן דאמר שמעשה שבת אסור מדאורייתא, סבר בדאמרי
101 לעיל, שלמדים זאת מהפסוק 'ושמרתם וגו'. ומאן דאמר שאסור מדרבנן,
102 סבר שאמר קרא (שם) 'קדש הוא', למעט שרק 'הוא' – השבת עצמו קדש
103 ואסור במלאכה, ואין מעשיו קדש להיאסר באכילה.

104 לעיל התבאר, שהברייתא הפוסרת מתשלומי ד' וה' בגנב וטבח בשבת או
105 לעבודה זרה, או אגב שור הנסקל וטבח, היא כשיטת רבי שמעון, ששחיטה
106 שאינה ראויה לאכילה אינה נחשבת שחיטה. שואלת הגמרא: בשלמא
107 למאן דאמר שמעשה שבת אסור מדאורייתא, אמאי
108

משום דקא יתיב לה הוי אתנן פי' בין שצריך לתת לה לצאת ידי שמנים אפי' לא היה עומד בחצירה חשיב אתנן ולא מתנה ה"נ הויא מכירה וכן משמע בהשוכר את הפועלים (נ"מ דף נ"א וס' ד) דחייב לימן לצאת ידי שמנים דאמר ההם החוסם את הפרה ודש בה לוקה ומשלם ר' קב"ס לפרה וג' קב"ס לחמור ופרקי' וקא קיימא לן דאין לוקה ומשלם ומשני רבא אתנן אסרה תורה אפי' בא על אמו וא"ת דבפרק בן סורר ומורה (נכחידין דף נ"ב וס' וס') אמרין רבא איגבינו ליה (וידברין) במתנתה אהדרינהו ניהליה ולא קבלינהו הואיל ונפק מפמיה דרב דבדמים קנינה ואם הוי חייבין לצאת ידי שמנים אמאי לא קבלינהו ו"ל שהם לא הוי מחזירים אלא משום שהיו סבורים שהיבין להחזיר מן הדין:

והא קי"ל דאין לוקה ומשלם. הכי נמי פריך אמתניתין דאלו נערות (מסכת) דף נ"ב. ותימיה דהא בקנס משמע דמורד כולי עלמא דלוקה ומשלם דילפינן ממוציא שם רע כדמובח בפי' דמכות (דף נ"ג וס' וס') דהוי גמרינן בכל דוכתין ממוציא שם רע אי לאו דאיכא למפרך מה למוציא שם רע שכן קנס כבד רשעתו נוקד בשאר ממון דלאו קנס ודוק לומר דרבנן פליגי אדרבי מאיר וסברי עדים וזממים קנסא הוא וכדי רשעתו בעדים וזממים כתיב למימרא דאפי' בקנס משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות ו"ל דודאי אי לאו דאיכא למפרך מה למוציא שם רע שכן קנס הוה ילפינן בכל דוכתא דלוקה ומשלם והוה דרשינן כדי רשעתו לדרשה אחרת כדדרשינן באלו נערות אכל השתא דאיכא למפרך ומוקמי כדי רשעתו דאין לוקה ומשלם מהשתא ילפינן בכל דוכתין מההם דאין עדים וזממים לוקין ומשלמין דאין אפילו בקנס דבכל ענין אמרה תורה דאין עדים וזממים לוקין ומשלמין אפי' בשעה שהעידו שקר טבחו ומקרו דהוי קנס ונעדים וזממין ילפינן טפי ממוציא שם רע דעיקר מלקות כתיב בהו ומלאו דחסימה דסמיך ליה ילפינן לכל המלקיות. **במובח** ע"י אחר. ואם תאמר ולרבה דאמר בפרק אלו נערות (מסכת) דף נ"ב וס' דלרבי מאיר חידוש הוא שהדושה תורה בקנס דאפי' ע"ג דמקטל משלם היכי הוה משני מתני' דאי בר"מ אפי' טובח בשבת

נמי ו"ל דההך מוקים מתני' כדלא אתרו ביה וברבי יוחנן דאמר חייבי מלקות שוגגין חייבין בתשלומין והכי משני רבא ההם מתניתין דאלו נערות: **או** לרבות את השלית. ומאן דמצריך או לחלק דריש מתנת לרבות את השלית:

בשלמא ע"ז ושור הנסקל שחטא שאין ראיהו היא. דהך סוגיא אתנא כמ"ד בהשוחט (וחילין דף נ"ב) אדם אוסר דבר שאין שלו בעשה בה מעשה דפולגתא דתנאי היא ואת' וקא אמר ההם דאפילו למ"ד אדם אוסר חני מילי עובד בוכבים אכל ישראל לצעורי קמבין ואבתי שחטא ראיהו היא ו"ל בשעתן רשות לשלית לשחוט כרצונו ואפי' לע"ז דאין שייך לומר לצעורי בגלים קמבין שהשלית סבור שהוא של גב' **המבשר** בשבת. מפורש בפרק הניזקין (נתיב דף נ"ב וס' וס') קדש אסור אף מעשה שבת אסורים. וא"ת ולא ליכתוב לא קדש ולא קאנא ודענא דאסירי מלא תאכל כל תועבה כל שתעבתי לך חרי הוא בכל תאכל ו"ל דאי מההם ה"א אפי' שוגג להכי איצטריך למיכתב הקא ולסמכיה למחלליה לומר במזיד אמת'י לך ולא בשוגג: **היא** קדש ואין מעשה קדש. ולא סגי ולא ליכתוב לא היא ולא קדש דמכל שתעבתי לך הוה אסרין באכילה והכי איתא בנדרין בפרק כל הבשר (וחילין דף נ"ב וס' וס') **אכל** למ"ד דרבנן אמאי פטרי רבנן. הוה מצי למימר דלא דרשי או ותנת לרבות את השלית אלא דלא ניתא ליה למימר דפליגי בשלית ואם תאמר וקא משמע לקמן דאפי' בדרבנן פטרינן שחטא שאין ראיהו דהא בעי למימר אליבא דמתני' דקסבר ר' יוחנן דחולין שנשחטו בעגרה לאו דאורייתא וקתני רבי שמעון פוסט בשני אלו ו"ל דעל בדרה לא בעי למימר דלאו דאורייתא אלא לתק דבפרק ביטוי הדם (וחילין דף נ"ב וס' וס') דייקנן בדרה דסבר רבי שמעון חולין שנשחטו אומר חולין חולין ישרפו וכן חיה וכו' דייק ההם ממתניתין דתמורה הוא שנשחטו בעגרה דאורייתא מדרתן בפרק בתרא דתמורה (דף נ"ב וס') רבי שמעון אומר חולין חולין ישרפו וכן חיה וכו' דייק ההם ממתניתין דתמורה הוא

הדין דההך מצי למידק ממתניתין דקתני רבי שמעון פוסט בשני אלו:

אפי' הכי. כי יתיב לה חיל עליה דטלה איסור אתנן הכא נמי כו': **מלקות איכא**. משום לאו: **ר' מאיר רוא**. במסכת מכות (דף נ"ב) מעידים אנו בפלוגי שהיבין לחבירו מאתים וזו ונמצאו וזממין לוקין ומשלמין שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין: **גב' ונכח בשבת**. ואע"ג דאיכא חיוב מיתה: **גב' שור הנסקל**.

אע"ג דאיסורי הנאה הוא חייב וכדתני לקמן טעמא: וכו'. שלח חוטא ושלח מתחייב בתשלומי ד' וה' וקא קיימא לן דאין שלח לדבר עבירה במסכת קדושין (דף נ"ב) אין מכירה אלא בשנים מוכר ולוקה: **התם**. כי עביד איהו דפסקה ליה לאו משום דלא מיתחייב אלא משום דקם ליה בדרבה מיתה: **ר"ש דאמר שהיטה שאינה ראיה כו'**. כדתנן בפרקין רבי שמעון פוסט בשני אלו: **בשלמא** ע"ז ושור הנסקל. איסורי הנאה ניתו דאמר במסכת ע"ז (דף נ"ב) אע"פ שאמרו המשתתתה לכהמת חבירו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה: **בשוגג יאכל**. אפי' הוא עצמו ואפילו בו ביום: **במזיד לא יאכל**. בו ביום והוא תנא לאחרים ואידי דתנא רישא בדידה תנא נמי סיפא בדידה והכי איבעי לן לפרושי בהכל שוחטין: **רבי יהודה אומר בשוגג יאכל**. הוא בעצמו למוציא שבת ובו ביום לא הוא ולא אחרים ואידי דבעי למיתנא סיפא בדידה תנא נמי ברישא בדידה: **במזיד לא יאכל**. הוא עולמית אבל אחרים אוכלים: **בדר' יוחנן הסנדלר גרסינן יאכל יבול אפי' בשוגג**. יאסר באכילה: **במזיד אסרתי לך**. קודש הוא היכא דשייך דין מיתה ולא בשוגג: **מעשה שבת דאורייתא**. אסורין באכילה: **להכי**.

שחטא ראיהו היא דתנן השוחט בשבת וכו' הכפורים אע"פ שמתחייב בנפשו שחטא בשירה אמרי סבר לה כרבי יוחנן הסנדלר דתנן המבשר בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל דברי ר"מ רבי יהודה אומר בשוגג יאכל במוציא שבת במזיד לא יאכל עולמית רבי יוחנן הסנדלר אומר בשוגג יאכל במוציא שבת לאחרים ולא לו במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים מ"מ דר' יוחנן הסנדלר בדרוש רבי חייא אפיתחא דבי נשיאה ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם מה קדש אסור באכילה אף מעשה שבת אסורין באכילה אי מה קדש אסור בהנאה אף מעשה שבת אסור בהנאה ת"ל לכם שלכם יהא יכול אפילו בשוגג ת"ל מחלליה מות יומת במזיד אמת'י לך ולא בשוגג פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר מעשה שבת דאורייתא וחד אמר מעשה שבת דרבנן מ"ד דאורייתא כדאמרן ומ"ד דרבנן אמר קרא הוא קדש ואין מעשיו קדש בשלמא למ"ד דאורייתא אמטו

נמי ו"ל דההך מוקים מתני' כדלא אתרו ביה וברבי יוחנן דאמר חייבי מלקות שוגגין חייבין בתשלומין והכי משני רבא ההם מתניתין דאלו נערות: **או** לרבות את השלית. ומאן דמצריך או לחלק דריש מתנת לרבות את השלית:

בשלמא ע"ז ושור הנסקל שחטא שאין ראיהו היא. דהך סוגיא אתנא כמ"ד בהשוחט (וחילין דף נ"ב) אדם אוסר דבר שאין שלו בעשה בה מעשה דפולגתא דתנאי היא ואת' וקא אמר ההם דאפילו למ"ד אדם אוסר חני מילי עובד בוכבים אכל ישראל לצעורי קמבין ואבתי שחטא ראיהו היא ו"ל בשעתן רשות לשלית לשחוט כרצונו ואפי' לע"ז דאין שייך לומר לצעורי בגלים קמבין שהשלית סבור שהוא של גב' **המבשר** בשבת. מפורש בפרק הניזקין (נתיב דף נ"ב וס' וס') קדש אסור אף מעשה שבת אסורים. וא"ת ולא ליכתוב לא קדש ולא קאנא ודענא דאסירי מלא תאכל כל תועבה כל שתעבתי לך חרי הוא בכל תאכל ו"ל דאי מההם ה"א אפי' שוגג להכי איצטריך למיכתב הקא ולסמכיה למחלליה לומר במזיד אמת'י לך ולא בשוגג:

היא קדש ואין מעשה קדש. ולא סגי ולא ליכתוב לא היא ולא קדש דמכל שתעבתי לך הוה אסרין באכילה והכי איתא בנדרין בפרק כל הבשר (וחילין דף נ"ב וס' וס') **אכל** למ"ד דרבנן אמאי פטרי רבנן. הוה מצי למימר דלא דרשי או ותנת לרבות את השלית אלא דלא ניתא ליה למימר דפליגי בשלית ואם תאמר וקא משמע לקמן דאפי' בדרבנן פטרינן שחטא שאין ראיהו דהא בעי למימר אליבא דמתני' דקסבר ר' יוחנן דחולין שנשחטו בעגרה לאו דאורייתא וקתני רבי שמעון פוסט בשני אלו ו"ל דעל בדרה לא בעי למימר דלאו דאורייתא אלא לתק דבפרק ביטוי הדם (וחילין דף נ"ב וס' וס') דייקנן בדרה דסבר רבי שמעון חולין שנשחטו אומר חולין חולין ישרפו וכן חיה וכו' דייק ההם ממתניתין דתמורה הוא שנשחטו בעגרה דאורייתא מדרתן בפרק בתרא דתמורה (דף נ"ב וס') רבי שמעון אומר חולין חולין ישרפו וכן חיה וכו' דייק ההם ממתניתין דתמורה הוא

הדין דההך מצי למידק ממתניתין דקתני רבי שמעון פוסט בשני אלו:

בִּיּוֹן ששחט בה פורתא אסרה. ואפילו למ"ד אין לשחטה אלא בסוף נאסרת בפורתא קמא שהאיסור תלוי במעשה ולא בשחטה כדקאמרין בהשוחט (וחילן דף טז.) אע"ג שאמר המשתתף לבהמת חבירו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה ואהא פורתא לא מתיב בתשלומי ד' וה' ואפילו למ"ד ישנה לשחטה מתחילה ועד סוף כדאמרין

לְהִיב פַּמְרִי רַבֵּנָן אלא למ"ד דרבנן אמאי פמרי רבנן אשארא אע"ז ושור הנסקל ורבי מאיר אמאי מתיב שוחט לע"ז ביון דשחט בה פורתא אסרה אידך איסורי הנאה הוא ולא דמריה קא טבח (ולא ידיה קא טבח) אמר רבא באומר בגמר זביחה הוא עובדה שור הנסקל איסורי הנאה ניהו לאו דמריה קא טבח (ולא ידיה קא טבח) אמר רבא הכא במאי עסקין בגזון שמסרו לשומר והזיק בבית שומר והועד בבית שומר ונגמר דינו בבית שומר ור"מ סבר לה ברבי יעקב וס"ל בר' שמעון סבר לה ברבי יעקב דאמר אף משגגמ דינו החזירו שומר לבעלים מוחזר וסבר לה ברבי שמעון דאמר דבר הגורם למזון כמזון דמי דתנן ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותו חייב אלמא דבר הגורם למזון כמזון דמי אמר רב כהנא אמרינתא לשמענתא קמיה דרב זבד מנהרדשא מי מצית מוקמת מתניתין בר"מ ולא בר"ש והא קתני סיפא רבי שמעון פוטר בשני אלו מכלל דבכולה מתניתין מודה א"ל לא מכלל דמודה בטבח ומכר לרפואה ולכלבים: גנב משל אביו ומכר ומכר וכו': בעא מיניה רבא מרב נחמן גנב שור של שני שותפין ומכרו והודה לאחד מהן מהו חמשה פקר אמר רחמנא ולא חמשה חצאי פקר או דלמא חמשה פקר אמר רחמנא ואפילו חמשה חצאי פקר א"ל חמשה פקר אמר רחמנא ולא חמשה חצאי פקר איתביה גנב משל אביו ומכר ואח"כ מת אביו משלם תשלומי ארבעה וחמשה והא הכא ביון דמת אביו כמו שקדם והודה לאחד מהן דמי וקתני משלם תשלומי ארבעה וחמשה א"ל הכא במאי עסקין בגזון שעמד אביו בדיון אבל לא עמד בדיון מאי אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה אי הכי אדתני סיפא גנב משל אביו ומת ואח"כ טבח ומכר אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה נפלוג בדריה במה דברים אמורים בפשעמד בדיון אבל לא עמד בדיון אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה א"ל הכי נמי אידי דנסיב רישא גנב משל אביו ומכר ואח"כ מת אביו נסיב סיפא נמי גנב משל אביו ומת ואח"כ טבח ומכר לצפרא א"ל חמשה פקר אמר רחמנא ואפי' חמשה חצאי פקר והאי דלא אמרי לך באורתא דלא

לְהִיב פַּמְרִי רַבֵּנָן. דשחטה שאינה ראיה היא וכדברי ר' שמעון: **בִּיּוֹן דְּשָׁחִיט** **כֶּה פּוֹרְתָא אִיתְּפָרָא**. משום זבחי מתים דקא סלקא דעתך לשנה לשחטה מתחילה ועד סוף ומתחילה נאסרה משום זבחי מתים ולענין תשלומין ד' וה' וטבחו כולו בעינן כדאמרין לקמן כי גמר לה לאו דמריה קטב שזכר איבה ממנו קודם שחטה ונאסרה עליו והנה ליה כמו שהשליכה לאור קודם שחטה דמשלם סדן ופול ותו לא: **בְּגִמְרָא זְבִיחָה הוּא עוֹבְדָה**. לע"ז הוא עובד בגמר זביחה ולא בתחילה: **שְׁמִסְרוּ בְּעֵלְיוֹ לְשׁוֹמֵר**. קודם שהזיק והזיק בבית שומר כו': **דַּרְיָ יַעֲקֹב**. בשילהי שור שנגח ד' וה': **מוֹחֶזֶק**. ואומר לו הרי שלך לפניך נמצאת שאע"פ שאינו שוה כלום גורם למזון הוא דכל זמן שהוא קיים שומר פוטר את עצמו בו ואם יאבד ישלם דמיו: **קִדְּשִׁים שְׁחִיב בְּאַחֲרֵיָתוֹן**. גנב שנגב קדשים מבית בעלים אם קיבלם בעליו עליו באחריותו בגזון דאמר הרי עלי עולה והפריש זה: **חֲתִיב**. לשלם כפל דאע"ג דלאו ידיה הוה אלא דתקדש ביון דגורם למזון הוא דאי מית בידו בעי לשלומי כדדיה דמין: **מִי מִצִּית מוֹקֶמֶת** לשתיתין. דגנב וטבח ביום הכפורים ברבי מאיר לחודיה דאמר לוקה ומשלם וזהו מדקתני כו': **לְרִפּוּאָה וּלְכֻלָּבִים**. ואיצטריך לאשמועינן אע"ג דלרבי שמעון שחטה שאינה ראיה לא שמה שחטה דף שחטה ראיה קא חשיב לה אבל ביום הכפורים פליג משום דאין לוקה ומשלם: **וְהוֹדָה לְאַחֵר מֵהֶן**. על חלקו ומודה בקנס פטור: **מַהוּ**. לחיובו לשלם לחבירו את חלקו כשיבאו עדים:

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

דלא

1 הוא משום דלא אכלי בשרא דתורא – שלא אכלתי בשר שור, כלומר לא
2 דקדקתי טעמו של דבר.

3 הקשה רבא נחמן: ואלא לפי זה שחייב אפילו חמשה חצאי בקר, מאי
4 שניא רישא ומאי שניא סיפא – כיון שברישא, כשטבח קודם שמת אביו,
5 משלם לאחריו את חלקם אפילו כשלא עמד אביו בדין, משום שחמשה בקר
6 אמרה התורה ואפילו חמשה חצאי בקר, אם כן מדוע בסיפא, כשטבח
7 לאחר מיתת אביו, אינו משלם לאחריו. מתרצת הגמרא: אמר ליה רב נחמן
8 לרבא, מלשון התורה 'וטבח' משמע שכל השחיטה היתה באיסור, ולכן
9 ברישא, שטבח כשעוד היתה כל הבהמה של אביו, קרינא ביה 'ומטבח'
10 בולו באיסורא – שהיתה הטביחה כולה באיסור, ולכן חייב, אבל בסיפא,
11 שטבח לאחר מיתת אביו, כשכבר היה גם לו חלק בה, לא קרינא ביה
12 'ומטבח' בולו באיסורא – לא היתה הטביחה כולה באיסור, שהרי את חלקו
13 מותר לו לשחוט, ולכן אינו מתחייב כלל על מה ששחט את חלקם.
14 שנינו במשנה (ע), השוחט ונמצאת טריפה וכו', השוחט חולין בעזרה,
15 משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

16 שיעור שחיטה היא שישחוט רוב הקנה והושט (חולין כח), ויש לדרן האם
17 אינה לשחיטה אלא לבסוף, כלומר אין שם שחיטה על מעשה השחיטה
18 אלא בסוף השחיטה, או שישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, כלומר שכל
19 חלק וחלק מהשחיטה יש עליו שם שחיטה. הגמרא מביאה ראיה שאינה
20 לשחיטה אלא לבסוף: אמר ליה רב חביבי מחזינא לרב אשי, ממשנתנו
21 שחייבה את הגונב בהמה ושוטטה חולין בעזרה בתשלומי ד' וה', ששם
22 מינה שאינה לשחיטה אלא לבסוף – אין שם שחיטה אלא בגמר כל
23 השחיטה, ולכן לא נאסרת הבהמה משום חולין בעזרה אלא בגמר
24 השחיטה, ואם כן, נמצא שכל משך השחיטה היתה הבהמה של הבעלים,
25 ולכן חייב בד' וה' על השחיטה, שהרי שחט בהמה של הבעלים. דאי היה
26 הדין שישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף – שכל חלק וחלק מהשחיטה יש
27 עליו שם שחיטה, אזי כיון דשחט בה בהמת החולין שגג, בעזרה, פורתא
28 – מעט, אסרה בהנאה משום שוחט חולין בעזרה, ואם כן, נמצא שכאשר
29 הוא שוחט את אידך – השלמת שיעור השחיטה, שעל זה מתחייב בד' וה',

30 אזי לא דמריה קא טבח – אינו שוחט בהמה של הבעלים, שהרי היא
31 אסורה בהנאה ואין לבעלים בה שווי ממון, ואינו מתחייב בשחיטתה ד' וה'.
32 דוחה הגמרא: אמר ליה רב הונא בריה דרבא, יתכן שאמנם ישנה
33 לשחיטה מתחילה ועד סוף, ואכן נאסרת הבהמה מיד בתחילת השחיטה
34 משום חולין בעזרה, אך בכל זאת הוא חייב על הטביחה, משום דכי קא
35 מטייב – מה שמתחייב תשלומי ד' וה', הוא אההוא פורתא – על החיתוך
36 המועט בהתחלת השחיטה, שרק לאחריו נאסרת הבהמה בהנאה. ואין
37 צריך לשחוט את כולה כדי להתחייב בד' וה'. הגמרא דוחה את דחיית רב
38 הונא בריה דרבא: אמר ליה רב אשי, הכי אמר רב הונא, לא תירחי – אל תדחה
39 את הראיה של רב חביבי, שהרי מה שכתוב בתורה 'ומטבח' שבזה מתחייב
40 בד' וה', משמע שכולו בעיניו – לא די בתחילת שחיטה אלא צריך שחיטה
41 שלימה כדי להתחייב, וליכא – וכאן אין אלא תחילת שחיטה.
42 אלא שאם כן קשיא, שמהמשנה אכן מוכח שאינה לשחיטה אלא לבסוף,
43 וקשה על מי שסובר (להלן) שישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף.
44 מתרצת הגמרא: אמר ליה רב אשי, הכי אמר רב נמרא משמיה דרבא,
45 את משנתנו שחייבה ד' ה' בשוחט בהמת חולין גנובה בעזרה, אפשר
46 להעמיד גם אם ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, ומדובר כגון ששחט
47 מקצת סמניו – הקנה והושט ושאותם שוחטים בחוץ – מחוץ לעזרה,
48 ונמנן או השלימים לרוב שחיטה בפנים העזרה, ונמצא שעד גמר השחיטה
49 הבהמה של הבעלים, וחייב ד' וה' ואיסור שוחט חולין בעזרה חלים יחד,
50 בגמר השחיטה בפנים.
51 מביאה הגמרא שיש השונים סוגיא זו באופן אחר: איכא דמתיני לה את
52 הסוגיא לעיל (והזכחה מהמשנה) אהא – על מחלוקת האמוראים שלהלן.
53 אמר רבי שמעון בן לקיש משום דרבי לוי סבא, אינה לשחיטה אלא
54 לבסוף. ורבי יוחנן אמר ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף.
55 בקידושין (נו: – נח) נחלקו תנאים, האם חולין שנשחטו בעזרה נאסרים
56 בהנאה מהתורה, או רק מדברי חכמים. שאל ואמר ליה רב חביבי
57 מחזינא לרב אשי, ליכא קסבר – האם סובר רבי יוחנן כמו התנא הסובר
58 שחולין שנשחטו בעזרה, איסורם בהנאה לאו מדאורייתא הוא,

אגרות קודש

בי"ה, י"א אדר, תשכ"ב
ברוקלין.

שלום וברכה!

לפלא שהגיעה לכאן שמועה, אשר גדלה העזובה אצלו בכ"ו ענינים ועד שפועל על הבריאות ולא
עוד אלא שהפעולה ניכרת במבט ראשון גם להזולת, וסיבת הפליאה הנ"ל מובנת ע"פ הידוע דרישת רבותינו
נשיאנו בנוגע לסדר הנהגה לשמירת הבריאות וכו' ובפרט שרואים במוחש כפתגם הרב המגיד, א לעכעל
בגוף גשמי איז א גרויסע לאך בנשמה, ולרוב פשיטות הענין אין צורך לאריכות, ואחכה למענה טוב ממנו
בכל הנ"ל בדואר החוזר.

והרי נמצאים אנו בחדש שנקודתו פורים עניני הגוף כמבואר בכ"מ מיוסד על דברי ה"ז או"ח סי'
עת"ר ס"ק ג' וק"ל.

בברכה לבשרי"ט בהנ"ל וכן בנוגע למילוי השליחות.

בבא קמא. פרק שביעי – מרובה דף עב עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס

פא

תוספות

רש"י

דלא אכלי בשרא דתורא. לא דקדקתי טעמו של דבר: ומאי שנא סיפא. בין דרישא אפי' לא עמד בדין וקאמר רחמנא דחמשה בקר ואפי' חמשה חצאי בקר סיפא בשמת אביו ואחר כך טבח ומכר למאן לא ישלם לאחיו את חלקם: ומכחו. כולו משמע: ש"מ. מדקתני מתניתין השוחט חולין בעורה חייב: אינה לשחיטה אלא לבסוף. הלכך כל כמה דטבח דמריה קא טבח ובגמר שחיטה הוא דמיחסר בהנאה: גנון ששחט מעוט סימנין בחיזי וגמרו בפנים. או השלימין לרוב דבגמר טביחה הוא דאיחסקא ועד השתא דמריה קא טבח: אינה לשחיטה. אין שחיטה נקראת אלא לבסוף ונפקא מינה לענין המחשב בקדשים חוץ למקומם או חוץ לזמנן או מחשב שלא לשמן אינה מחשבה אא"כ חישב בסוף שחיטה: מתחילה ועד סוף. וכל כמה דחשיב חוץ מחשבה: חולין שנשחטו בעורה. פלוגתא היא במסכת קדושין (דף נח.) אי דאורייתא היא אי דרבנן: דאי

דלא אכלי בשרא דתורא ואלא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא א"ל רישא קרינא ביה וטבחא כולו באיפורא סיפא לא קרינא ביה וטבחא כולו באיפורא: השוחט ונמצאת טריפה וכו': א"ל רב חכימי מהוונאה לרב אשי ש"מ אינה לשחיטה אלא לבסוף דאי ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כיון דשחט בה פורתא אסרה אידיך לא דמריה קא טבח א"ל רב הונא בריה דרבא כי קא מחייב אההוא פורתא א"ל רב אשי לא תידיחי וטבחא כולו בעינן ולכא אלא קשיא א"ל הכי אמר רב נחמיה דרבא גנון ששחט מקצת סימנין בחיזי וגמרו בפנים איכא דמתני לה אהא א"ר שמעון משום דרבי לוי סבא אינה לשחיטה אלא לבסוף ור' יוחנן אמר ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף א"ל רב חכימי מהוונאה לרב אשי לימא קסבר רבי יוחנן דאורייתא דאי

לכניסם ולא בנותיהם לבניסם אבל ממוז דהכא שהכפל ד' וה' יוצאין ממנו דהיינו בהמה הוא מוריש לבניו לפיכך זה הקנס מוריש לבניו ועוד נראה לר"י דרבא ורב נחמן דהכא לא פליגי אסוגיא דרבה ואבאי דפרק נערה (סז.) דמייירי הכא כולה מתניתין כשעמד בדין ואמרו ליה חייב אתה ליתן לו דבה"ג אדם מוריש לבניו וקנס דא"ל חייב אתה ליתן לו ולא שייך השתא למפוקר ארישא לילפוג בדידיה כטבח ומכר בחיי אביו בין עמד בדין לאל עמד דניחא איהם למהני כולה בעמד בדין דתו לא הוי קנס דאפי' בסיפא מת אביו ואח"כ טבח דפסור משום דבעינן וטבחא כולו באיפורא וליכא ויחידו זה אינו יכול להשמיענו אלא במת אביו ואח"כ טבח ומכר אלא מעיקרא דסביחא ליה חמשה בקר אמר רחמנא ולא חמשה חצאי בקר והיינו טעמא דמפסור בסיפא פריך שפיר דליפלוג עליה בדידיה במה דברים אמורים כשעמד בדין ואמר לו צא תן לו אבל לא עמד בדין פירש שלא אמר לו צא תן לו אלא חייב אתה ליתן לו וטבח ומכר ואח"כ מת אביו פסור משמע ולא ה' חצאי בקר דהיינו טעמא דסיפא דסיפא נמי מייירי בלא עמד בדין בחיי אביו שלא אמר לו צא תן לו אלא חייב אתה לו אם כן בהנא קנט בסיפא מת אביו ואחר כך טבח דבה הענין אפי' טבח ואחר כך מת נמי וקצת נראה דוחק פירוש זה דמאחר דמוגלת העמדה בדין דחייב אתה ליתן לו לענין שחשוב כאילו זה הועיל שחשוב כאילו נתחייב לבאיה ה' בקר שלמים שומכח אהא הוא מתחייב לשלם לאחיו ולא מפחם ור"י הלכך מפרש דבכל קנס אדם מוריש לבניו וזהו דפרק נערה (סז.) לענין קרבן שבועה איירי כמו שמוכח תחילת הסוגיא דלענין קרבן שבועה שאל אביו לרבה ועל זה השיבו כי קאמינא ממוז הוי לרבי שמעון להתחייב עליו קרבן שבועה להורישו לבניו שאם מת ותבעוהו אחר מיתת אביהם קנס שהיית חייב לבאיה ונתתיבת לו בדין וכפר ונשבע ואחר כך הודה הואיל ואגלאי מילתא דבשעת שפיל ליד הירושים כבר היה ממוז אצל אביהם שהרי כבר עמד עליו בדין ונתחייב לו ולא היה יכול להודות ולפסור מהן אם כן לגבי דידיה אין עקרו קנס ד"ל דומיא דפקדון דקרא ומתחייב עליה קרבן שבועה אבל אם לא עמד בדין אפי' שהירש יורשו מכל מקום אין דומיא דפקדון ולא מתחייב קרבן שבועה אפי' העמידוהו בדין ונתחייב להו בדין ואחר כך עתה שתבעוהו כבר ונשבע וזהו שהרי עיקרו קנס ויהא ביה הכי דאיכא פירוש קרא ויכחש לעמדה בדין ובגדה ואחר כך מתה דהתם כי קא ירית מינה קא ירית מכל מקום אין דומיא דפקדון אפי' עמד בדין ונשבע וזהו דידה דידה אפי' מתה אחר שבועה עיקרו קנס מיקרי לגבי האב ולא מתחייב קרבן שבועה ואם האמר בפרק אלו נערות (סז. דף נח.) דקבעי יש בגר בקבר ופקע אב או אין בגר ולא פקע אב ואמאי פקע אב כשיש בגר בקבר נהי דאין לו מכלו יהיה לו מכלו וירושא שירש את בתו כיון דקנס נמי בר ירושה הוא ויש לוומר דהתם אין יכול לכוות מכהה שהבת לא היתה ראיה לכוות בו מעולם ואם האמר וכי בעי מעיקרא יש בגר בקבר ודנהה הוי היאך יכול להיות של בנה הלא אינה יכולה להורישא כדקאמר בבבאי בתרייתא יש בגר בקבר ופקע אב ויש לוומר דבעיא קמיתא הוין בבושת ופגם דהוי ממוזא ומורשת שפיר לבנה אפי' דבושת ופגם איתקש לקנס דרתנן בפרק נערה (סז. דף נח.) לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הו' של עצמה משמע דאבושת ופגם נמי קאי מדקתני הרי הו' לשון רבים היינו דוקא לענין גבית קנס איתקש לקנס בדרבתי ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים וכו' ודרשין דנאט שכיבה נ' מכלל דאיכא בושת ופגם ואית דריש תתא אשר עינה מכלל דאיכא בושת ופגם אבל הקא נהי דמפסור המאנס מן הקנס לפי שאין יכולה להוריש שלא וכתה בו מבושת ופגם דהוי ממוזא לא מפסור: דאי ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף מבי שחט פורתא כו'. ממאי דחייב רחמנא אחולין בעורה ואשחטי חוץ לא מצי למפרך אי ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף מבי שחטה פורתא אסרה ואידך מתחף עפר בעלמא הוא אפי' דליכא למימר דמתחייב אההוא פורתא כמו שאפשר בסמוך דכיון דאין שם פסול אחר אלא דשחטי חוץ לבדו איכא למימר דהכי חייב רחמנא אבל כשיש פסול אחר עמו אז יש לפסור אפילו למי' ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כיון דבסוף שחיטה הוי כמתחף עפר בעלמא: כ' קמחייב אההוא פורתא מחייב. תימה כיון דסוף השחיטה פוסלת אין לו להתחייב אפורתא קמא אפילו למי' ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כדמשמע בפ' דחולין (דף נט.) דפריך מנהיה דאיער בה פסול בשחיטה בין קודם פסולה בין לאחר פסולה אין מטמאה בגדים בהנאה קודם פסולה מטמאה בגדים לאחר פסולה אין מטמאה בגדים ואי אמרת ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ניפלוג נמי בשחיטה ומשני נתקלקלה בשחיטה קאמרת כן דנתקלקלה בשחיטה לבסוף איגלאי מילתא למפרע דמעיקרא לאו שחיטה היא כלל ואותו קלקול מפ' ר"ת דלא דוקא נתקלקלה בגוף השחיטה גנון נותר ומעקר אלא אפי' נתקלקלה ע"י מלאכה שעשה בשעת שחיטה דומיא דאיער בה פסול בהנאה דמייירי בפסול מלאכה דאי לאו הכי אפתי תקשה לו ניפלוג נמי בשחיטה בפסול מלאכה אלא משמע התם דאפי' למי' ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כשיאיער פסול באמצע אין תחילת השחיטה שחיטה וי"ל דהכא נמי הי'מ לאקשוי ליה אלא בלאו הכי מסלק ליה שפיר: לימא קסבר רבי יוחנן חולין שנשחטו בעורה לאו דאורייתא. ותקשה ידידה אדידיה דאיהו גופיה אמר בפרק האיש מקדש (קדושין דף נח.) חולין שנשחטו בעורה דאורייתא וזלף לה מקרא:

דאי

דאי ס"ד דאורייתא מכי שחית בה כו'. משמע דאי הנה מדרבנן חשיב דמרה שפיר ומותר כף היה נראה לזקוק דתקורב ע"ז אסורה בהנאה דאורייתא מדקאמר לעיל ר"מ שוחט לע"ז אמאי מחייב כיון דשחט פורקא אסרה אידך לא דמרה קטבח ואי דרבנן הנה חשיב שפיר דמרה ומיהו יש לדחות דתקורב ע"ז אפי' לא אסורה

בהנאה אלא מדרבנן חשיב ליה שפיר לאו דידיה כיון דאסרו חכמים בכל הנאות דאפילו קידש בו אין האשה מקודשת בדתנן בתוספתא דקדושין (פ"ו) המקדש כיון נסך (ובע"ז) בעדות לבובים כו' אע"פ שקדש בדימיהו אינה מקודשת אבל חולין בעונה אי הוי דרבנן וקידש בו את האשה מקודשת לכך חשיב דמריה דבסוף האיש מקדש (ומהוין דף נח) קתני גבי חולין שנשחטו בעונה רבי שמעון אומר מקודשת ופריך אלמא קסבר רבי שמעון חולין שנשחטו בעונה לאו דאורייתא כו' ומיהו איסור אכילה דהויא ודאי דאורייתא יש לדקדק משמעתיך דלעיל דפסוקי רבנן שחט לע"ז משום שחטה שאין ראיה ודאי איסור אכילה לא הויא אלא מדרבנן לא היה נחשב בכך שחטה שאינה ראיה כמו מעשה דשבת למאן דאמר דרבנן ואל' דאי אסור באכילה דאורייתא היינו על דרךך משום דהקדוש למת מהאי טעמא נמי תיבאסר בהנאה כמת וי"ל כיון דכתיב ויאכלו זבחי מתים לאכילה איתקוש ולא להנאה: **רבא** אמר מכאן ולהבא הוא נפסל. (תימא ודבריש) חזקת הבתים (כ"ב דף נ"א) אמר זה אומר של אבותי זה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבקהיה היא ואכילה שני חזקה והאי אייתי סהדי

דאכילה שני חזקה אמר רב נחמן אוקי אכילתא בהדי אכילתא ואוקי ארעא בחזקת אבקהיה אמר ליה רבא והא עדות מוכחשת היא והשקא אמאי הוי מוכחשת הא רבא אית ליה הקא מכאן ולהבא הוא נפסל ואית לן למימר לדידיה אכילה דאיתבחוש איתבחוש ואנאבקהא דלא איתבחוש מידי דהוי אשנים מעידים אותו שגנב וטבח והקמו אטביה דלרבא דאמר מכאן ולהבא הוא נפסל אע"ג דהוה כד' דיבור דיבור דמי כיון דמההיא שעתא דקא מתקמי הוא דפסלי אטביה דקמיתוהו איתוהו אנגיבה דלא איתוהו לא איתוהו כדמכחב לקמן ולהאי טעמא דמפרש משום חידוש ניהא אבל טעמא דהוי משום פסידא דלקוחות קשה דאין נראה דנקט לקוחות דוקא מדלא קאמר איבא ביניהו כל עדות שאין לענן לקוחות וי"ל דלמאי דמחלק התם בין אותו עדות לעדות אחרת ניהא כיון דהוחזקו משקרים על אותה קרקע וכו' לא מהימני עלה אבל הקא אע"פ דמהימני משקרים על השבוחה לא הוחזקו משקרים על הגניבה דלא חשיב ליה כעדות: **א"י** לך בו אלא משעת חידושו ואילך. אין להקשות מכאן ליה מהימני המזימין לפסולן נימא דאין לך לרבוני אלא חידושו ועשייתם לו כאשר זמם אבל אין נפסלין דודאי כיון דמשלמין ממון ונהרגים כ"ש נפסלין דלא המניניהו רחמנא לחצאין אבל קשה דלרב חסדא דאמר בחזקת הבתים (כ"ב ס"א) שתי בתי עדים המכחישות זו את זו בהדי סהדי שקרי למה לי אם כן אין חידוש מה שנפסלין אדרבה מה שהמזימין כשרים הוי חידוש לרב חסדא והתם בעי למימר דרבא כרב חסדא וי"ל דלמאי דבעי למימר התם דרבא כרב חסדא לא הוי טעמא דרבא משום חידוש אלא משום פסידא דלקוחות ומסקנא דהתם דמוקי לה כרב הונא דאמר זו באה בפני עצמה כו' הוי חידוש מה שנפסלין קמאי והא דמשני רבא בפרק כל הנשבעין (מטות דף נח) וס"א אליבא דרב חסדא מהימנין דראש השנה לאו משום דס"ל כוותיה ועי"ל דלרב חסדא נמי הוי חידוש מה שנפסלין ודאי והאי דחשיב להו סהדי שקרי בשתי בתי עדים אינו אלא מספיקא ואם הוי שנים מן השוק מעידין פלוני לזה מפלוני מנה ונחת משתי בתי עדים הללו המכחישות זו את זו אומרת לא לזה לא הייתי מוציא ממון מספק אלאו המזימים פסולים לגמרי אפי' להחזיק הממון על פיהן הלכך חידוש הוא ולגבי הכי אין לך בו אלא משעת חידוש ואילך לחושבם כודאי פסולין ולפי זה הנה מצי למימר דאיבא ביניהו כל שטרי מלוה ומקח הבאין להוציא דלטעמא דפסידא דלקוחות נאמנים להוציא אלא דלא חשיב אלא מלתא דאיבא ביניהו בין לרב הונא בין לרב חסדא ואם תאמר ולמה הוי חידוש בכל ודלא מן הדין יש להאמין בתראי במיגו דאי בעו הוה פסלי לקמאי בגזלנותא ובשתי בתי עדים המכחישות זו את זו ליתמינה בתראי במיגו בין לרב הונא בין לרב חסדא ודאי לא שייך מיגו אלא באדם אחד אבל בשני בני אדם לא שייך מיגו דאין דעת שניהם שזה ומה שייצא לטעון זה לא יטעון זה ועוד נראה דקצת דמי האי מיגו למיגו במקום עדים שהרי יש עדים כנגד האי מיגו להכחישם ואע"פ שיש כמו כן עדים עם המיגו אין בכך כלום (ועוד) דלא עדיף מיגו מעדים שאם הוי עדים מסיעים לאלו לא היה להם כח להכחיש את אלו דהא תרי מכאן וכ"ש מיגו והא דאמר בפ"ב דרכות (ה' דף נ"א) שנים החתומים על השטר ואמרו קטנים או אנוסים היינו כו' אם אין כתב דם יוצא ממקום אחר הרי אלו נאמנים האי לא מיגו הוא שאין השטר מתקיים אלא על פיהם והפה שאסר הוא הפה שהתיר כדאמרין התם בההוא פירקא (ה' דף כ"א) מנין להפה שאסור הוא הפה שהתיר ופריך הא למ"ל קרא סברא הוא ובשנים החתומים על השטר ומתו ובאו ב' מן השוק ואמרו קטנים או אנוסים או פסולי עדות הוי דאמר התם דאי כתב דם יוצא ממקום אחר אין נאמנים אלא הוה תרי ותרי צ"ל דפסולי עדות דקאמר היינו קרובים דאי גזלינן הוי אלו נאמנים אפילו הוי בפנינו ועוד יש תירוצים אחרים ואין להאריך באן: **מכאן** ולהבא הוא נפסל. נראה שאם לא נראה השטר עד לאחר הקמה אף על פי שזמנו מוקדם להקמה מודה רבא דלא משגיחין בהו דמי יודע שמה אחר הקמה כתבו אלו המזימים זה השטר והקדימו זמנו והא דאמר דאין נפסל למפרע היינו בשטר שבראה קודם הקמה

דאי ס"ד דאורייתא. היכי מתרץ רבי יוחנן למתני' הא בפורקא קא מתסרא ליה: **כי קא מחייב**. בתשלומין: **איהו פורקא**. מחייב דכי היכי דהוי שחטה לענן חולין בעונה בתחילתה הוי נמי טביחה לענן תשלומין: **ונמרון בפנים**. דאיבא וטבחיו כולו קודם שפאסרה בהנאה: **מתני' משלמין לו את הכל**. ובגמ' מוקי לה כשהקמו תחלה על הטביחה: **והאחרונים משלמים ג'**. לשרו ובגון שהקמו אחרונים תחילה דאי עדי גניבה הקמו תחילה בטלה לה עדות טביחה דדלקא בעלים מכרהו לו וכי מיתקמי אמאי משלמין: **בטלה עדות שניה**. והוא משלם כפל משום ראשונים והן פטורין דאין עדים משלמין ממון עד שזמנו שניה: **בטלה כל העדות**. והוא פטור והן פטורין ואפי' חזרו והקמו אחרונים אחרי כן אין משלמין שהרי בטלה עדותן כבר והוכחשו דכיון דלא גנב לא טבח ואהכי לא מחייבו אלא אנמנו הייתם שסרתו גופה של עדות וכ"ש אם הקמו שנים הראשונים תחילה שערות שניה בטלה אלא שבזמן שלא הקמו אלא אחד בטלו שתיקן אבל כשהקמו שניהם לא בטלה עדות ראשונה אלא משלמין כפל: **גמ' למפרע נפסל**. העיד בניסן והזום על עדות זו באיני כל שהעיד שהעיד בינתים פסולות דמשעה שהעיד עדות זו נפסל: **מכאן ולהבא**. משום: **אל תשת**. ידך עם רשע. פסידא

תרי ותרי ניהו מאי חיות דציית להני ציית להני הלכך אין לך בו אלא משעת חידוש ואילך איבא דאמרי רבא נמי פאפי סבירא ליה דאמר למפרע הוא נפסל והבא היינו מעמיה דרבא משום

הוא דפסלי אטביה דקמיתוהו איתוהו אנגיבה דלא איתוהו לא איתוהו כדמכחב לקמן ולהאי טעמא דמפרש משום חידוש ניהא אבל טעמא דהוי משום פסידא דלקוחות קשה דאין נראה דנקט לקוחות דוקא מדלא קאמר איבא ביניהו כל עדות שאין לענן לקוחות וי"ל דלמאי דמחלק התם בין אותו עדות לעדות אחרת ניהא כיון דהוחזקו משקרים על אותה קרקע וכו' לא מהימני עלה אבל הקא אע"פ דמהימני משקרים על השבוחה לא הוחזקו משקרים על הגניבה דלא חשיב ליה כעדות: **א"י** לך בו אלא משעת חידושו ואילך. אין להקשות מכאן ליה מהימני המזימין לפסולן נימא דאין לך לרבוני אלא חידושו ועשייתם לו כאשר זמם אבל אין נפסלין דודאי כיון דמשלמין ממון ונהרגים כ"ש נפסלין דלא המניניהו רחמנא לחצאין אבל קשה דלרב חסדא דאמר בחזקת הבתים (כ"ב ס"א) שתי בתי עדים המכחישות זו את זו בהדי סהדי שקרי למה לי אם כן אין חידוש מה שנפסלין אדרבה מה שהמזימין כשרים הוי חידוש לרב חסדא והתם בעי למימר דרבא כרב חסדא וי"ל דלמאי דבעי למימר התם דרבא כרב חסדא לא הוי טעמא דרבא משום חידוש אלא משום פסידא דלקוחות ומסקנא דהתם דמוקי לה כרב הונא דאמר זו באה בפני עצמה כו' הוי חידוש מה שנפסלין קמאי והא דמשני רבא בפרק כל הנשבעין (מטות דף נח) וס"א אליבא דרב חסדא מהימנין דראש השנה לאו משום דס"ל כוותיה ועי"ל דלרב חסדא נמי הוי חידוש מה שנפסלין ודאי והאי דחשיב להו סהדי שקרי בשתי בתי עדים אינו אלא מספיקא ואם הוי שנים מן השוק מעידין פלוני לזה מפלוני מנה ונחת משתי בתי עדים הללו המכחישות זו את זו אומרת לא לזה לא הייתי מוציא ממון מספק אלאו המזימים פסולים לגמרי אפי' להחזיק הממון על פיהן הלכך חידוש הוא ולגבי הכי אין לך בו אלא משעת חידוש ואילך לחושבם כודאי פסולין ולפי זה הנה מצי למימר דאיבא ביניהו כל שטרי מלוה ומקח הבאין להוציא דלטעמא דפסידא דלקוחות נאמנים להוציא אלא דלא חשיב אלא מלתא דאיבא ביניהו בין לרב הונא בין לרב חסדא ואם תאמר ולמה הוי חידוש בכל ודלא מן הדין יש להאמין בתראי במיגו דאי בעו הוה פסלי לקמאי בגזלנותא ובשתי בתי עדים המכחישות זו את זו ליתמינה בתראי במיגו בין לרב הונא בין לרב חסדא ודאי לא שייך מיגו אלא באדם אחד אבל בשני בני אדם לא שייך מיגו דאין דעת שניהם שזה ומה שייצא לטעון זה לא יטעון זה ועוד נראה דקצת דמי האי מיגו למיגו במקום עדים שהרי יש עדים כנגד האי מיגו להכחישם ואע"פ שיש כמו כן עדים עם המיגו אין בכך כלום (ועוד) דלא עדיף מיגו מעדים שאם הוי עדים מסיעים לאלו לא היה להם כח להכחיש את אלו דהא תרי מכאן וכ"ש מיגו והא דאמר בפ"ב דרכות (ה' דף נ"א) שנים החתומים על השטר ואמרו קטנים או אנוסים היינו כו' אם אין כתב דם יוצא ממקום אחר הרי אלו נאמנים האי לא מיגו הוא שאין השטר מתקיים אלא על פיהם והפה שאסר הוא הפה שהתיר כדאמרין התם בההוא פירקא (ה' דף כ"א) מנין להפה שאסור הוא הפה שהתיר ופריך הא למ"ל קרא סברא הוא ובשנים החתומים על השטר ומתו ובאו ב' מן השוק ואמרו קטנים או אנוסים או פסולי עדות הוי דאמר התם דאי כתב דם יוצא ממקום אחר אין נאמנים אלא הוה תרי ותרי צ"ל דפסולי עדות דקאמר היינו קרובים דאי גזלינן הוי אלו נאמנים אפילו הוי בפנינו ועוד יש תירוצים אחרים ואין להאריך באן: **מכאן** ולהבא הוא נפסל. נראה שאם לא נראה השטר עד לאחר הקמה אף על פי שזמנו מוקדם להקמה מודה רבא דלא משגיחין בהו דמי יודע שמה אחר הקמה כתבו אלו המזימים זה השטר והקדימו זמנו והא דאמר דאין נפסל למפרע היינו בשטר שבראה קודם הקמה

39 זוממין, שנאמר (דברים יט) וְעִשְׂתֶּם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו.
40 גִּבְבַּ עַל פִּי שְׁנַיִם, וְכִכָּר וְכִכָּר עַל פִּי שְׁנַיִם אֲחֵרִים – שנים העידו שגגב,
41 ושנים אחרים העידו שטבח או מכר, וְאֵלּוּ נִמְצְאוּ זֻמְמִין, העדים
42 הָרִאשׁוֹנִים מְשַׁלְּמִין תְּשֻׁלּוּמֵי כֶּפֶל, כפי מה שרצו לחייבו, וְהַעֲדִים
43 הָאֲחֵרִים מְשַׁלְּמִין תְּשֻׁלּוּמֵי ג', כפי מה שבאו לחייבו בזה שהעידו עליו
44 שטבח או שמכר את השור שגגב.
45 באופן שִׁנְמָצְאוּ רק העדים הָאֲחֵרִים זֻמְמִין, אזי הוא – הגגב מְשַׁלֵּם
46 תְּשֻׁלּוּמֵי כֶּפֶל משום עדות הראשונים, וְהֵן – העדים האחרונים מְשַׁלְּמִין
47 תְּשֻׁלּוּמֵי ג', כפי מה שזממו לחייבו.
48 באופן שנמצא אֶחָד מִן הַעֲדִים הָאֲחֵרִים זֻמְמִין, כְּמִלָּה כל הַעֲדוֹת
49 הַשְּׁנִיָּה, לפי שאין על הטביחה או המכירה אלא עד אחד. והעדים
50 האחרונים פטורים מתשלומים, שאין עדים זוממין משלמים ממון אלא אם
51 הוזמו שניהם. והגגב משלם תשלומי כפל, משום עדות הראשונים.
52 באופן שנמצא אֶחָד מִן הַעֲדִים הָרִאשׁוֹנִים זֻמְמִין, כְּמִלָּה כל הַעֲדוֹת.
53 עדות הראשונים בטלה שהרי אחד מהם הוזם, ועדות האחרונים בטלה, אף
54 שלא הוזמו, משום שְׂאֵם אִין גְּנִיבָה אִין מְכִירָה וְאִין מְכִירָה. ובין הגגב ובין
55 העדים פטורים מתשלומים.

נמרא

56 הגמרא מביאה מחלוקת בדן עדים זוממים, ולאחר מכן תשאל על מחלוקת
57 זו ממשנתנו: אִתְּמַר, העיד עדות בניסן, ובאיר באו עדים והזימוהו ונעשה
58 עַד זֻמְמִים, אֲבֵי אֶמֶר, לְמַפְרַע – משעה שהעיד, בניסן, הוא נִפְסַל לעדות,
59 וכל עדות שהעיד מאז ואילך, פסולה. רָבָא אֶמֶר, מִכָּאן וְלִהְבָּא הוא נִפְסַל
60 – אינו נפסל אלא משעה שהחם ואילך. מבארת הגמרא במה נחלקו: אֲבֵי
61 אֶמֶר לְמַפְרַע הוא נִפְסַל, שכן מִהְיוּ שְׁעֵתָא דְאַסְקְהִיד – מאותה שעה
62 שהעיד את העדות שהחם עליה, הָיָה לִיה רָשָׁע, שהרי העיד שקר, וְרָשָׁע
63 פסול לעדות, שכן הָתְּוֹרָה אֶמֶרָה (שמות כג א) 'אַל תִּשֶׁת יָדְךָ עִם רָשָׁע
64 לְהִיט עַד חֶמְס', כלומר שלא ישתתף עם עד שקר שהוא רשע, ודרשו חז"ל
65 מהפסוק ש'אַל תִּשֶׁת רָשָׁע עַד', דהיינו אל תקבל רשע לעדות. רָבָא אֶמֶר
66 מִכָּאן וְלִהְבָּא הוא נִפְסַל, שכן דין עַד זֻמְמִים, שנפסלים שני העדים
67 הראשונים על ידי השנים שבאים ואומרים עמנו הייתם, חִידוּשׁ הוא, דְּהָא
68 תִּרְי וְתִרְי גִּינְהוּ – הרי הם שנים כנגד שנים, שני העדים שבאים להזים כנגד
69 שני העדים שהעידו, מֵאָה תְּוִית דְּצִיית לְהִנִּי – מפני מה העדפת לקבל את
70 העדות של המזימים, צִיית לְהִנִּי – קבל העדות של העדים שהעידו, אלא
71 זו גזירת הכתוב. הִלְכָּה, אִין לָךְ בּוֹ לפסול את העדים הראשונים אֶלָּא
72 מִשְׁעַת חִידוּשׁ – משעת ההזמה וְאִילָךְ.
73 מביאה הגמרא דעה אחרת בביאור שיטת רבא שמכאן ולהבא הוא נפסל:
74 אִיכָא דְאָמְרִי – יש חולקים על מה שנתבאר בדעת רבא, ואומרים שרָבָא
75 בעיקר דין עדים זוממים נָמִי כְּאֲבֵי מְכִירָא לִיה – גם הוא סובר כאבוי,
76 דְאֶמֶר לְמַפְרַע הוא נִפְסַל, וְהָכָא שטובר רבא שאין נפסלים אלא משעת
77 הזמה ואילך, תִּינִינּוּ מַעֲמִיָּה דְרָבָא – טעמו של רבא הוא

1 דְּאִי סָלְקָא דְעֵתָךְ שרבי יוחנן סובר שחולין שנשחטו בעזרה אסורים בהנאה
2 מְדֹאֲרִייתָא, אם כן איך יתרץ את המשנה שחייבה את הגוגב בהמה
3 ושוחטה חולין בעזרה בתשלומי ד' וה', הרי מְכִי שְׁחִיט לָה פוֹרְתָא, אֶמֶרָה
4 מדין חולין בעזרה, ואם כן, נמצא שכאשר הוא שוחט את אִידָךְ – השלמת
5 שיעור השחיטה, שעל זה מתחייב בד' וה', לֹא דְמִרָה קָא מְכָב – אינו
6 שוחט בהמה של הבעלים, שהרי נאסרה בהנאה ואין לבעלים בה שווי
7 ממון, ואינו מתחייב בשחיטתה ד' וה', אבל אם חולין בעזרה אינם אסורים
8 מדאורייתא, אזי שייך שיתחייב בד' וה' על השחיטה, שהרי שוחט בהמה
9 של הבעלים.
10 דוחה הגמרא: אֶמֶר לִיה רַב אֶתָּא בְּרִיה דְרָבָא לרב חביבי, יתכן שאמנם
11 סובר רבי יוחנן שחולין שנשחטו בעזרה אסורים מדאורייתא, וְכִי קָא מְחִיב
12 תשלומי ד' וה', זהו נָמִי אֶתְהוּא פוֹרְתָא – על התחלת השחיטה, שכמו
13 שהתחלת השחיטה נחשבת לשחיטה לענין שחיטת חולין בעזרה, כך היא
14 נחשבת לשחיטה לענין תשלומי ד' וה'. דוחה הגמרא את דחית רב אחא:
15 אֶמֶר לִיה רַב אֶשִׁי לרב אחא, לֹא תִדְרִיחַ – אל תדחה את דברי רב חביבי,
16 שהרי מה שכתוב בתורה וְנִכְחָה" שמתחייב בזה בד' וה', משמע שכולו
17 בְּעֵינָן – לא די בתחילת שחיטה אלא צריך שחיטה שלימה כדי להתחייב,
18 וְלִיכָא – וכאן אין אלא תחילת שחיטה.
19 אֶלָּא שאם כן קְשָׁיָא, שצריך לומר שרבי יוחנן אכן סובר שחולין שנשחטו
20 בעזרה אינם אסורים מדאורייתא.
21 מתרצת הגמרא: אֶמֶר לִיה רַב אֶשִׁי, חֲכִי אֶמֶר רַב נִמְרָא מְשִׁמִּיָּה דְרָבָא,
22 כִּי קָא מְחִיב – את משנתנו שחייבה ד' וה' בשוחט בהמת חולין גגובה
23 בעזרה, אפשר להעמיד גם אם ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, ומדובר
24 בְּגוֹן שְׁשִׁחַט מְקַצֵּת סִימְנִין בְּחוּץ – מחוץ לעזרה, וְנִמְכָּר או השלימם לרוב
25 שחיטה בְּפִנִּים העזרה, ונמצא שאיסור חולין שנשחטו בעזרה חל כשגמר
26 את השחיטה בפנים, וכאותו זמן חל גם חיוב ד' וה', שכן עד גמר השחיטה
27 הבהמה של הבעלים, ומתקיים 'טבח'ו'. כולו. ואם כן, יתכן שרבי יוחנן סובר
28 שחולין שנשחטו בעזרה אסורים בהנאה מדאורייתא, אף שהוא סובר
29 שישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף.

משנה

30 המשנה מבארת, את פרטי הדינים של עדים זוממין שהעידו לחייב אדם
31 בתשלומי ארבעה וחמשה, מתי וכיצד מתבטלת עדותם, וכמה הם מחזיבים
32 לשלם.
33 גִּבְבַ שור או שה על פִּי שְׁנַיִם וְכִכָּר וְכִכָּר עַל פִּי שְׁנַיִם – שנים שהעידו על פלוני
34 שגגב, וכן העידו שטבח או מכר, וְנִמְצְאוּ זֻמְמִים – ובאו עדים אחרים ואמרו
35 כיצד אתם מעידים שביום פלוני ראיתם את פלוני שגגב וטבח, הרי באותו
36 היום עמנו הייתם במקום אחר, מְשַׁלְּמִין העדים לפלוני שהעידו עליו בשקר
37 הַכֶּל, בין תשלומי כפל שרצו לחייבו על ידי שהעידו עליו שגגב, ובין תשלומי
38 ד' וה' שרצו לחייבו על ידי שהעידו עליו שטבח או מכר, שזוהו דינם של עדים

אגרות קודש

ב"ה, ז' אדר"ר, תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

... בעת רצון יזכירו כל אלה שכותבם עה"צ.

לכתבו ע"ד מדת הכעס - וראה אגה"ת פ"ב ואגה"ק סכ"ה - ומהעצות בזה להחליט בתוקף הדרוש שלכשיכעוס יתאפק מלדבר לכה"פ איזה דקות. ורואים במוחש שעיי"ז פג הכעס.

לכתבו ע"ד אהבת ישראל כו' - יהי בקי (עכ"פ בתוכן) במאמר בסהמ"צ להצ"צ מצות אהבת ישראל. ויחזור ע"ז מזמן לזמן אליבי דנפשי.

בברכה לבשו"ט.

1 **משום פסידא דלקוחות** – הפסד של לקוחות, שקנו קרקעות והחתימו
2 עדים אלו על שטרי המקח, ולא ידעו שהעדים העידו שקר, ולכשיזימו
3 אותם אם הם יפסלו למפרע נמצא שבטלו שטרות אלו ויפסידו הלקוחות.
4 לכן אין פוסלים אותם למפרע, כדי שלא יפסלו השטרות שחתמו עליהם
5 בינתיים.

6 שואלת הגמרא: **מאי בינייהו** – איזה חילוק למעשה יש בין שתי הלשונות
7 בטעמו של רבא. משיבה הגמרא: יש חילוק באופן **דאפקידו ביה תרי לחד**
8 **ותרי לחד** – שהעידו שני עדים על אחד מהעדים המזומנים שעממה היה
9 באותו היום, ושני עדים אחרים הזימו את השני, ונמצא שכנגד כל אחד
10 מהמזומנים יש שני מזימים, ואין חידוש שמקבלים עדותם של המזימים. **אי**
11 **נמי** – חילוק נוסף, **דפסלינהו** את העדים הראשונים **בגולגולתא** – שלא
12 אמרו לעדים הראשונים 'עמנו הייתם', אלא העידו שהם גולגלים ופסולים
13 לעדות, ובוזה אין חידוש שנאמנים האחרונים יותר מהראשונים, שכן אינם
14 מכחישים את עדותם, אלא מעידים על העדים עצמם שהם גולגלים. נמצא
15 **שלחך לישנא** – הלשון הראשון בדעת רבא, **דאמרת**, שטעמו שלא נפסלים
16 למפרע הוא **משום** שדין עדים זוממים הוא **חידוש**, **ליבא** בשני אופנים אלו
17 חידוש, כפי שנתבאר, וגם רבא יודה שנפסלים למפרע. ואילו **שלחך לישנא**
18 – הלשון השני **דאמרת** שטעמו **משום פסידא דלקוחות**, **איבא** גם
19 באופנים אלו הפסד לקוחות, ולכן נפסלים מכאן ולהבא.

20 הגמרא מבררת כמי ההלכה: **אמר רבי ירמיה מןפתי, עבר רב פפא**
21 **עובדא בנותיה דרבא**, והכשיר עדותם של עדים שהעידו וחתמו לפני
22 שהזומן. **רב אשי אמר, הלכתא בנותיה דאביי**, שנפסל למפרע. פוסקת
23 הגמרא: **והלכתא בנותיה דאביי בע"ל קנ"ם** – ראשי תיבות של דינים
24 שנחלקו בהם אביי ורבא, ואותו ע' הוא 'עד זומם' שנחלקו אם נפסל למפרע
25 או מכאן ולהבא. ואם כן, הלכה כאביי.

26 הגמרא מקשה ממשנתנו על שיטת אביי: **תנן (לעיל עב): 'גנב על פי**
27 **שנים, וטבח ויכר על פיהם, ונמצאו זוממין, משלמין את הכל. מאי**
28 **לא** – מסתבר שמדובר **שהעידו על הנגיבה, וחזרו והעידו על הטביחה,**
29 **ואחר כך הזימו על הנגיבה, וחזרו והזימו על הטביחה, ואי סלקא דעתך**
30 **כדברי אביי, שעד זומם למפרע – משעה שהעיד הוא נפסל, אם כן הני –**
31 **העדים המזומנים, כיון דאיתזמו להו אנגיבה – שהזומו על עדות הנגיבה,**
32 **איגלאי מילתא למפרע דכי אסחדו אטביחה – התגלה למפרע,**
33 **שכשהעידו על הטביחה פסולין לעדות הו, ואם כן אמאי משלמין**
34 **אטביחה שהזומו עליה, שהרי כשהעידו זאת היו פסולים לעדות. מתרצת**
35 **הגמרא: אמרי, הכא במאי עסקינן, מדובר בגז שהזימו על הטביחה**
36 **תחילה, לפני שהזומו על הנגיבה ונפסלו לעדות, ולכן נתחייבו.**

37 מקשה הגמרא עוד: **אמרי, סוף סוף, כי תררי מיתומי אנגיבה – כששוב**
38 **הזומו על הנגיבה, איגלאי מילתא דכי אסחדו אטביחה, פסולין הו,**
39 **שהרי נפסלו למפרע משעה שהעידו על הנגיבה, ואם כן אמאי משלמין**
40 **אטביחה. מתרצת הגמרא: והלכתא, מדובר באופן שהעידו בבת אחת –**
41 **בתוך כדי דיבור לעדות הנגיבה העידו גם על הטביחה, ואחר כך הזימו**
42 **עליהן, ואף שנפסלים למפרע, מכל מקום בשעת עדות הטביחה היו כשרים,**
43 **שכן הם נפסלים רק מלאחר העדות ואילך.**

44 הגמרא מבררת האם כבר נחלקו תנאים במחלוקת אביי ורבא: **לימא**
45 **שמחלוקת אביי ורבא היא בתנאי, ששינוי בברייתא, היו שנים מעידין**
46 **אותו – עליו שנגנב שור וחייב בכפל, והן – אותם עדים עצמם מעידין אותו**
47 **שטבח ומזוחי גם בתשלומי ג, והזימו העדים על הנגיבה, אזי עדות**
48 **שטבח מוקצתה בטלה כולה – כיון שבטלה עדות הנגיבה בטלה אף**

עדות הטביחה, שמאחר שלא גנב אין לחייבו על הטביחה. והעדים
משלמים כפל כדון עדים זוממים, והגנב פטור לגמרי. ואם הזימו רק על
הטביחה, הוא – הגנב משלם תשלומי כפל, שהרי העידו שגנב, והן –
העדים משלמין תשלומי שלשה, שהרי רצו לחייבו על הטביחה תשלומי
ג, והזומן. **אמר רבי יוסי, במה דברים אמורים** שכשהזומו על הטביחה
לא נתבטלה עדות הנגיבה, זהו רק כשהעידו על הנגיבה והטביחה בשתי
עדות, אבל כשהעידו עליהן בעדות אחת, אזי עדות שטבח מוקצתה
בטלה כולה, וכשהזומו על חלק העדות של הטביחה בטל גם חלק העדות
של הנגיבה, ופטור הגנב.

מבררת הגמרא: **מאי כוונת רבי יוסי** באמרו **'בשתי עדות, ומאי כוונתו**
'בעדות אחת. אילימא ש'בשתי עדות' הכוונה בשתי עדות ממש,
60 **דהיינו בשתי בתות** עדים, ששני עדים העידו על הנגיבה ושני עדים אחרים
61 העידו על הטביחה, **ו'בעדות אחת' הכוונה בבת אחת** שהעידה **בזה אחר**
62 **זה – שהעידה היום שגנב באחד בשבת, ולמחר העידה שטבח בשני בשבת,**
63 **ועל זה אמר רבי יוסי שבעדות אחת, כלומר בבת אחת של עדים**
64 **שהעידה בזה אחר זה, דהיינו כי מסתרי אנגיבה וחרר מסתרי אטביחה**
65 **– כאשר מעידים על הנגיבה ואחר כך על הטביחה, אזי כי מיתומי – כאשר**
66 **יזומו אטביחה יהיה הדין שיעדות שטבח מוקצתה בטלה כולה, ואיתזמו**
67 **להו אנגיבה – ותתבטל עדות הנגיבה ויפטור הגנב. זה לא יתכן, שכן מתיבא**
68 **תיתי תך – מנין לו לרבי יוסי דין זה, שבטלה גם עדות הנגיבה, הרי אלו שתי**
69 **עדויות נפרדות. אלא לאו כוונתו באמרו 'בשתי עדות' היא בעדות אחת**
70 **בעין שתי עדות, ומאי נינהו – וכיצד הוא זה, בבת אחת שהעידה בזה**
71 **אחר זה על הנגיבה ועל הטביחה, והזומו על הטביחה, שעדות הנגיבה לא**
72 **נתבטלה, אבל בעדות אחת, כלומר בבת אחת שהעידה בבת אחת על**
73 **הנגיבה והטביחה, ואחר כך הזומו רק על הטביחה, נפסלה גם עדות**
74 **הנגיבה ולא משלם הגנב כפל, משום שבשעה שהזומו על הטביחה נפסלה**
75 **למפרע משעה שהעידה, ומכיון שהעידה על הנגיבה והטביחה יחד, נמצא**
76 **שהיא עדות אחת ובאותה שעה פסולים היו. אך רבנן סוברים, שאף באופן**
77 **זה משלם הגנב כפל.**

מבררת הגמרא במה נחלקו **וסבריה** – סברה הגמרא לומר **דכולי עלמא**
79 **סוברים שתוף כרי דייבור סבריה דמי, ולכן העדות על הנגיבה והעדות**
80 **על הטביחה הן עדות אחת, ומאי לאו כהא קמיפלגי, דרבנן סברי, עד**
81 **זומם מכאן ולהבא – רק מזמן שהזומן הוא נפסל, וכיון דרק מההיא שעתא**
82 **שהזומו הם קא מיתומי – נפסלים, ולא למפרע משעה שהעידו, אם כן**
83 **אטביחה דקא מיתומי איתזום, אנגיבה דלא מיתומי לא איתזום – על**
84 **הטביחה שהזומו נתבטלה עדותם, אך על הנגיבה שלא הזומו לא נתבטלה**
85 **עדותם. ורבי יוסי סבר, עד זומם למפרע – משעה שהעיד הוא נפסל,**
86 **וכיון דמייד כי אסכידו על הטביחה הוא דמיפסלי, שהרי לבסוף הזומו על**
87 **עדות זו, ונפסלים למפרע, אזי כי איתזמו להו אטביחה, איתזמו להו נמי**
88 **אנגיבה – כשהזומו על הטביחה נפסלה גם עדותם על הנגיבה, שהרי**
89 **העדות על הנגיבה ועל הטביחה היא עדות אחת, דהא תוף כרי דייבור**
90 **כדיבור דמי. נמצא שנחלקו במחלוקת אביי ורבא, ואביי סובר כרבי יוסי,**
91 **שעד זומם למפרע הוא נפסל, ורבא סובר כרבנן, שמכאן ולהבא הוא נפסל.**
92 **דוחה הגמרא: אמרי, אי היו סוברים רבנן ורבי יוסי שתוף כרי דייבור**
93 **כדיבור דמי, והעדות על הנגיבה והטביחה היא עדות אחת, אזי דכולי**
94 **עלמא סוברים שעד זומם למפרע הוא נפסל, וכשהזומו על הטביחה בטלה**
95 **גם עדות הנגיבה. אלא הכא, רבנן ורבי יוסי דין תוף כרי דייבור כדיבור**
96 **דמי קא מיתומי, שרבנן סברי, תוף כרי דייבור**

בבא קמא. פרק שביעי – מרובה דף עג עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס פה

תוספות

רש"י

משום פסידא דלקוחות. י"מ דהא דחישנין לפסידא דלקוחות היינו דוקא
היכא דאיכא עדי מסירה דרדיעי שהשטר אמת ואין נראה דאי"כ
איכא בינייהו טובא היכא דאין עדים אלא התנאים על השטר: **דאסחירו**
ביה תרי בחד ותרי בחד. משמע לפי שיש שני מזימים על כל אחד ואחד לא
הוי חידוש ותימה מה בכך כרי תרי במאה
הוי נראה לפרש דאסחירו ביה תרי בחד
בגון שאין הניזמין ססיע אחד לחבירו
שאין האחד יודע כלום בעדותו של חבירו
שקרא אחד מחלוץ זה ואחד מחלוץ זה או
בהודאה אחר הודאה ואלו שנים מזימים
את שניהם שפך שוים אלו כמו אחרים
ולא נקט האי לשנא אלא משום
דמשתמע מניה שאין המזמין מסתיען זה
את זה:

א' נמי דפסלינהו בגלגולותא. והא דאמר'
בפרק זה בורר (פסלנין דף טז) דההיא
מתנה דהוה חתים עליה תרי גולגין סבר
רב פפא בר שמואל לאבשוריה משום
דהא לא אכריזא עליהו ומסיק דגולגין
דאורייתא לא בעי הכרזה ולא חישנין
לפסידא דמקבל מתנה אע"ג דפסידא
דלקוחות לא דוקא דה"ה דיש לחוש
לפסידא דמקבל מתנה מ"מ פסלין לההיא
מתנה דמיירי שבכר העידו עליהן בבי"ד
קודם שהתנו בשטר מתנה או לא נראית
ההיא שטר מתנה עד אחר שנועד פסולן
בבי"ד ואע"ג דמנה קודם יש לחוש שמו
הקדימו בדפרישית לעיל ומיהו ההוא
עובדא דפרק זה בורר (ספ דף טז) דחד אמר
קמאי ידיי גבב כו' ליניי נפשות פשיטא
שיש לפסולו למפרע והוי מצי למימר
איכא בינייהו לעניי נפשות או לאסור
אשה לבעלה ולענין גשין וקדושין ונדות
החדש דלטעמא דחידוש אין לפסולן
למפרע ולטעמא דפסידא דלקוחות פוסלין
למפרע לכל אלו אלא דדחיק לאשכוחי
דאיכא בינייהו לענין ממו:

והוזמו על הגניבה וחזרו והוזמו על
הטביחה. וא"ת אפי' למאן
דאמר מכאן ולהבא הוא נפסל תקשה
דמכל מקום אם אין גניבה אין טביחה
ומכירה ובשחרור והוזמו על הטביחה
אמאי משלמין וי"ל משום דקסבר הבחשה
תחילת תוקמה היא:

שהעידו בבת אחת והוזמו. דכיון
שהעידו בבת אחת ליכא
למימר בשעת עדות טביחה פסולין היו
אע"ג דלמפרע הוא נפסל דכיון שהעידו
בבת אחת כשרים היו כשהעידו על
הטביחה כיון שהיו יכולין לחזור בהן על
העדות של גניבה דתוך כדי דיבור הוה
ועל מה שפירש בקונטרס דלא גרסינן

והוזמו בבת אחת דבהנחה לא איכפת לן אי בבת אחת אי בזה אחר זה הוה ובלבד שהוזמו על הטביחה תחילה וקשה לר"י דמה מריח בקונ' בהנחת טביחה
תחילה דאי משום שאם הוזמו על הגניבה תחילה הוה מוכחשים על הטביחה ואנן אליביה דאב"י משנינן דס"ל לקמן דהבחשה לאו תחילת תוקמה היא אי"כ גם
בשהוזמו על הטביחה תחילה הוה מוכחשים על הגניבה מאחר שהעידו בבת אחת ותוך כדי דיבור דביבור דמי בדאמר בסמוך לרבי יוסי דכי העידו בבת אחת
והוזמו על הטביחה בטלה כל העדות משום דתוך כדי דיבור דביבור דמי ואם באנו ליישב תירוצו זה לסברת אב"י דלקמן דקסבר הבחשה לאו תחילת תוקמה היא
צריך לגרוס והוזמו בבת אחת אבל אין לחוש שאין הנמרא חושש עתה ליישב דברי אב"י אלא במה שאמר למפרע הוא נפסל והולך ומתרחץ לפי שיטת המקשה
הסובר בהכחשה תחילת תוקמה היא בדפרישית לעיל וכן לקמן כי משני מתני' לאב"י אהא דאמר הבחשה לאו תחילת תוקמה היא ומיזקי לה בשחרור תחילה על
הטביחה אין חושש לתרץ למאי דאמר אב"י למפרע הוא נפסל כי לפי זה הוה צריך להעמידה בגון שהעידו בבת אחת אלא דדרך הגמרא הוא שאין חושש

הרי

פסידא דלקוחות. שהתמזהו על שטר מכירה ביתים: **מא' בינייהו**. בין הני
תרי לישנא דרבא: **תרי לחד**. עמנו הייתם ותרי אחריו לחד דליכא חידושא:
בגלגולותא. שלא הוזמיהו אלא העידו שנים על אלו שכן גולגין והכא ליכא
למימר סמוך אהני דהא מילתא אחריתא היא: **י"על קג"ס**. סימני שמועות הן וזו
אחד מהן עד וזמם: **פסולין חיו**. ואין עדותן

עדות: **אמאי**. משלמי על הטביחה: כי
חדרי מיתומי אנגיה. בשחרור וניזמין
על הגניבה איגלאי מילתא כו' ח"ג
והלכתא שהעידו בבת אחת והוזמו.
ולא גרסינן והוזמו בבת אחת דכיון דהעידו
בבת אחת ליכא למימר בשעת עדות
טביחה פסולין הוה ואפילו אי אמרינן
למפרע נפסל דהא תוך כדי דיבור הוה
והוזמה לא איכפת לן אי בבת אחת אי בזה
אחר זה ובלבד שיוזמו על הטביחה תחילה:
היו שנים מעידים אותו שגנב והן. עצמם
מעידים אותו שטבח: **בטלה כולה**.
ומשלמי כפל והוא פסול דכיון דלא גבב לא
טבח ואפילו חזרו והוזמו על הטביחה
פסולין: **הוזמו על הטביחה**. ולא על
הגניבה: **במה דברים אמורים**. והוא
משלם כפל ולא בטל עדות גניבה בשתי
עדות: **בבת אחת בזה אחר זה**. שהעידו
היום על הגניבה ואמרו באחד בשבת גבב
ולמחר על הטביחה ואמרו בשני בשבת
טבח וא"ר יוסי. דכי אמרי להו סודי עמנו
הייתם ביום שני הוזמו אף על הגניבה
שכיום ראשון מהיכא תיתי האי: **ומא'**
ניניהו כו' אבל בעדות אחת בבת אחת.
שהעידו על שתינו זו בתוך כדי דיבור של
זו ואמרו באחד בשבת גבב ובשני בשבת
טבח והוזמו על שני בשבת ואע"ג דאאחור
בשבת לא איתום מידו איגלאי מילתא דכי
אסחוד פסולין הוה דסבר ר' יוסי למפרע
הוא נפסל ובטלה כל עדות אותה שענה
שבולה עדות אחת היא: **כדי דיבור**. לקמן
מפרש: **מכאן ולהבא**. מיום שהוזמו ולא
מיום שהעידו: **אנגיה דלא מיתומי לא**
איתום. ואע"ג דבהנחה דאסחוד ליה הא
לא אתחיל פסוליהו מדהיא שעתא דנימא
אע"ג דאאחור בשבת לא איתום מידו שעת
עדותן שעת פסולת היתה: **דאיתומי להו**
[נמי] אנגיה. האי דאיתומי לאו תוקמה
דוקא (נקט) לשלם ממון אלא איפסלו להו
אנגיה משום פסול עדות:

דקא מיתומי איתום אנגיה דלא מיתומי לא איתום ר' יוסי סבר למפרע הוא נפסל וכיון
דמדי כי אסחודו הוא דמיפסלי כי איתומי להו אטביחה איתומי להו נמי אנגיה דהא
תוך כדי דיבור דביבור דמי אמרי אי תוך כדי דיבור דביבור דמי דכולי עלמא למפרע
הוא נפסל אלא הכא בתוך כדי דיבור דביבור דמי קא מיפלגי דרבנן סברי תוך כדי דיבור

לאו
והוזמו בבת אחת דבהנחה לא איכפת לן אי בבת אחת אי בזה אחר זה הוה ובלבד שהוזמו על הטביחה תחילה וקשה לר"י דמה מריח בקונ' בהנחת טביחה
תחילה דאי משום שאם הוזמו על הגניבה תחילה הוה מוכחשים על הטביחה ואנן אליביה דאב"י משנינן דס"ל לקמן דהבחשה לאו תחילת תוקמה היא אי"כ גם
בשהוזמו על הטביחה תחילה הוה מוכחשים על הגניבה מאחר שהעידו בבת אחת ותוך כדי דיבור דביבור דמי בדאמר בסמוך לרבי יוסי דכי העידו בבת אחת
והוזמו על הטביחה בטלה כל העדות משום דתוך כדי דיבור דביבור דמי ואם באנו ליישב תירוצו זה לסברת אב"י דלקמן דקסבר הבחשה לאו תחילת תוקמה היא
צריך לגרוס והוזמו בבת אחת אבל אין לחוש שאין הנמרא חושש עתה ליישב דברי אב"י אלא במה שאמר למפרע הוא נפסל והולך ומתרחץ לפי שיטת המקשה
הסובר בהכחשה תחילת תוקמה היא בדפרישית לעיל וכן לקמן כי משני מתני' לאב"י אהא דאמר הבחשה לאו תחילת תוקמה היא ומיזקי לה בשחרור תחילה על
הטביחה אין חושש לתרץ למאי דאמר אב"י למפרע הוא נפסל כי לפי זה הוה צריך להעמידה בגון שהעידו בבת אחת אלא דדרך הגמרא הוא שאין חושש

לתרץ אלא הקושא שמקשה לו:

בבא קמא. פרק שביעי – מרובה דף עג עמוד ב – מתוך מהדורת טובי'ס

הרי זו תמורת עולה דברי ר"מ. בפ"ב דבבא קמא (ד' טז) אמר' הרי זו תמורת עולה ושלמים מהו אמר אביי בקא ודאי מודה ר"מ וטעמא דאביי כדמפרש בפ' ביצה מערימין (פסחים ד' טז). וטעמא דר"מ משום דהוה כמו תחולא וזו ואח"כ תחולא זו מדהנה ליה למימר תמורת עולה ושלמים ואמר תמורת עולה תמורת שלמים אבל רבא פליג

עליה וקאמר דעדין היא מחלוקת דקסבר רבא דטעמא של ר"מ משום דעתה של אדם אם יכולין שניהם לחול ויחול ואם לאו תפוס לשון ראשון דעתיה אקמא: ונמלך תוך כדי דיבור כו'. למאי דסבר נמי השתא דרבי יוסי סבר תוך כדי דיבור לאו כדיבור דמי נראה דכשמתכוין לכך ואמר היום תמורת שלמים ולמחר תמורת עולה דאין דבריו קיימים והוה כמו דברים שבלב ודוקא תוך כדי דיבור הוא דמהני דלענין לפרש דבריו מהני תוך כדי דיבור: תרי תוך כדי דיבור הוה. השתא תוך כדי דיבור דתמורה איירי תוך כדי דיבור גדול וכו' דתוך כדי דיבור קטן אית ליה ותוך כדי דיבור גדול לית ליה נראה דתוך כדי דיבור גדול אין מועיל כלום אפי' לפרש דבריו דלא הוי אלא כאומר היום תמורת עולה ולמחר תמורת שלמים דהוה דברים שבלב והי' דבריהם אלא לכוך נתכוין תחילה כלומר שאומר תוך כדי דיבור קטן שדומה לנתכוין תחילה לכוך דבריו קיימים ואפי' לא נתכוין נמי כיון דכדיבור דמי אבל בנמלך כלומר שאומר תוך כדי דיבור גדול שדומה כמו נמלך הרי זו תמורת עולה אפי' נתכוין תחילה לשניהם: כדי' שאילת תלמיד לרב. והא דאמר בפרק תפלת השחר (ד' טז) הנותן שלום והמחזיר שלום לרבו גורם לשכינה שתסתלק מ ישראל היינו בשנותן שלום לרבו כמו לחבירו כמו שאמר ליה שלום עליו ולא אמר רבי והא דאמר בפ' ר"ע (פסח ד' טז) כלום יש עבד שנותן שלום לרבו עבד שאני שאימת רבו עליו ובשום ענין אין ליתן לו שלום.

כדי' לית ליה לרבי יוסי שאילת תלמיד לרב. תימה דרב אחא מדיפתי דאמר בפ"ב דמכות (דף טז) ובפרק שבת העדות (פסחים דף טז) תוך כדי דיבור כדי שאילת תלמיד לרב כמאן דלרבין לית להו כלל כדי דיבור אפי' כדי דיבור קטן ור' יוסי נמי בתלמיד לרב מודי דלאו כדיבור דמי וי"ל דסבר לה כברייתא דמי שאמר דבריו נזיר ושמע חבירו ואמר ואני (מס' נזיר דף טז) וכן הלכתא דתוך כדי דיבור כדיבור דמי וחכי פסקין הלכתא בנדרים בפרק בתרא (דף טז) דתוך כדי דיבור כדיבור דמי חזן ממנהגו ועובד ע"ז ומקדש ומגדל ואפי' בכדי שאילת תלמיד לרב כריש לקיש וברב אחא דמכות (דף טז) ודשבושת העדות (פסחים דף טז) ושיעור כדי שאילת תלמיד לרב מפרש ר"ת דהיינו טעמא דכשאדם מעיד עדות או עוסק במקדש וממחר וכו' נותן לו שלום או רבו ע"כ יש להשיב ולהפסיק בדאמר ברבות (דף טז) הנותן שלום לחבירו ואין מחזיר נקרא גזלן שנאמר גזילת העני בבתיכם ולכך תיקנו חכמים שלא יהיה זה חשוב הפסק וכן מוכח בבבא קמא (דף טז) דקאמר תוב לא שבקת רוחא לתלמיד ומיהו בפ' בתרא דנדרים (דף טז) אין מתיישב טעם זה לענין קריעה דקסבר שמת וקריע ואח"כ מת אם מת תוך כדי דיבור יצא ידי קריעה ואם לאו לא יצא ידי קריעה והתם מאי שיעור זה ושקא לענין קריעה הקילה אמר' ליה אביי לא דאפכיהו ואומניהו מפני מדסיפא כו'. נראה דר"י דכל סוגיא זו כפי מאי דס"ד השתא דדייקא דרבא הוי מרישא אבל לפי האמת מסקנא דדייקא דרבא מסיפא ולא אמר אביי זה מעולם אלא בני הישיבה היו מתרצים בן אליביה דאביי לפי מה שהיו סוברים דדייקא דרבא מרישא אבל לפי המסקנא דאמר אביי דרישא בשלש בתות כדאוקמא רבא בלא מיפך והוקמה ובסיפא בשתיים במיפך ובהוקמה ולא דוקא קטא אפי' אפכיהו תחילה דאם בן איתבחושו לזה אלא מעיקרא אומניהו והדר אפכיהו א"ר מעיקרא אפכיהו ואומניהו תוך כדי דיבור ונראה לר"י דאביי מוקי לה ב' בתות כדמוכח לקמן דקאמר רבא אביי סגי בלא א' בתות דקתני שהרי הרב אומר בן איירי מצינעאי נמי אפכיהו ואומניהו לקמאי דהשתא לא איתבחושי מצינעאי כלל וליכא למידק מינה דהכחשה תחילת הוקמה היא דמשלמי וכי קתני נמצאו וזממין מצינעאי משלמין דמי עין לעבד ה"ה דמי עין לקמאי שהרי היו מחייבין אותם דמי עין לרב משום כאשר זמם אלא לפי שלא החזירו ראשונים בברייתא לא חש למיחני ומיהו אין אנו צריכין כלל להוסיף בתרא למצינעאי דכיון דהוהו ממילא קיימא עדות קמאי ובקונט' פ"י דאביי מוקי רישא ב' בתות כמו בסיפא ויש ליישב הא דקתני שהרי הרב אומר בן דמעיקרא ודאי דלא ידעין דאפכיהו והנה קשה לן מאי שהרב אומר בן אבל השתא דאפכיהו שמוח הרב בעדותו של אלו שאין מחייבים אותו כ"א דמי שן לפי שידוע שבלאו עדים שהחזירו אותו דמי עין ולפי זה איכא לאוקמי כל סוגיא זו לפי האמת דרבא לא הביא הירשא אלא לדרקוק הימנה דסיפא איירי בשלש בתות כמו בן רישא ואביי מזהיר ליה דוק לאידך גיסא מדסיפא סגי ב' בתות ובמיפך והוקמה רישא נמי סגי ב' ביחול ואין לך ראייה מסיפא מבח רישא דאיכא לאוקמי בולה ב' בתות והא דקאמר לקמן בשלמא רישא לא סגי בלא שלש בתות ה"ק אי נמי לא תתיישב לך שהרי הרב אומר בן אי לא מוקמת לה בשלש בתות מכל מקום סיפא איירי ב' בתות ואם תאמר אי ב' בתות מוקמת לה לרישא אמאי משלמי דמי עין לעבד תקשה ליה כדפריכין

לאו כדיבור דמי. והוה ליה שני עדות ומשום דא לא אתבחושי אידך דמשעת דיבור אחרון נפסלו ולא משעת דיבור ראשון: כדיבור דמי. וכחד עדות דמי ודרי פסולין היו באותה שעה: ה"ג הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים ולא גרסינן ותמורת שלמים: הרי זו תמורת עולה דברי ר"מ. דאית ליה לר"מ תפוס לשון ראשון: דבריו קיימין. ותראה עד שתסתאב ותתקבר ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים: שהוכחשו ולכסוף חוזמו נהרגין. וכשנגמר הדין על פיהם קודם שהוכחשו אמרה רבא שאם לא נגמר הדין עדיין אפילו חוזמו מתחילה אין נהרגין שאין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין והכי מיתוקמא בסיפא דשמעתין כגון דאתו בי תרי ואמרי הכי ופסקניהו לדינא אפומיהו: שהוכחשו. שנים אומרים הרג ושנים אומרים לא הרג: ולכסוף חוזמו. שקאת בת שלישית ואמרה עמנו היתם נהרגין: שסיפא את עין עבדו. וקצא לחירות ואח"כ הפיל את שינו והחייב ליתן לו דמי שינו: שהרי הרב אומר ב' כלומר דניחא ליה לרב כסתודותא דהני ולקמן מפרש מאי ניהותא: ש"מ הכחשה תחילת הוקמה היא. דאי לא תחילת הוקמה היא מאמר שבטלה עדותו מי אית בהו דין הוקמה: אמר' ליה אביי לא. לא להכחשו על ידי בת ראשונה שוב אין בת שלישית מיתוקמא והא דקאמר שם בת ראשונה אלא הם ודקשיא לך דמי עבד לרב בעי לשלמי הקא כגון שבת שניה אפכיהו ואומניהו שאמר להם אותו היום שאתם אומרים עמנו היתם במקום פלוני אבל ביום אחר הוה ואיכא הוה דממה נפשך עבד בפק לחירות וכן משלמין לו דמי עין שרצו להפסידו וניתן ליה לרב דניפוק בעינו ויתן לו דמי שינו ואי קשיא הואיל וראשונים הם מאי הוי מפקדי ליה הא לחירות הוי מפקדי ליה ואכתי דמי עבד לרב בעי לשלמי לקמיה פריך ליה ומוקמין לה בשעמד דרין:

מדיפא

מדיפא

תלמיד לרב. תימה דרב אחא מדיפתי דאמר בפ"ב דמכות (דף טז) ובפרק שבת העדות (פסחים דף טז) תוך כדי דיבור כדי שאילת תלמיד לרב כמאן דלרבין לית להו כלל כדי דיבור אפי' כדי דיבור קטן ור' יוסי נמי בתלמיד לרב מודי דלאו כדיבור דמי וי"ל דסבר לה כברייתא דמי שאמר דבריו נזיר ושמע חבירו ואמר ואני (מס' נזיר דף טז) וכן הלכתא דתוך כדי דיבור כדיבור דמי וחכי פסקין הלכתא בנדרים בפרק בתרא (דף טז) דתוך כדי דיבור כדיבור דמי חזן ממנהגו ועובד ע"ז ומקדש ומגדל ואפי' בכדי שאילת תלמיד לרב כריש לקיש וברב אחא דמכות (דף טז) ודשבושת העדות (פסחים דף טז) ושיעור כדי שאילת תלמיד לרב מפרש ר"ת דהיינו טעמא דכשאדם מעיד עדות או עוסק במקדש וממחר וכו' נותן לו שלום או רבו ע"כ יש להשיב ולהפסיק בדאמר ברבות (דף טז) הנותן שלום לחבירו ואין מחזיר נקרא גזלן שנאמר גזילת העני בבתיכם ולכך תיקנו חכמים שלא יהיה זה חשוב הפסק וכן מוכח בבבא קמא (דף טז) דקאמר תוב לא שבקת רוחא לתלמיד ומיהו בפ' בתרא דנדרים (דף טז) אין מתיישב טעם זה לענין קריעה דקסבר שמת וקריע ואח"כ מת אם מת תוך כדי דיבור יצא ידי קריעה ואם לאו לא יצא ידי קריעה והתם מאי שיעור זה ושקא לענין קריעה הקילה אמר' ליה אביי לא דאפכיהו ואומניהו מפני מדסיפא כו'. נראה דר"י דכל סוגיא זו כפי מאי דס"ד השתא דדייקא דרבא הוי מרישא אבל לפי האמת מסקנא דדייקא דרבא מסיפא ולא אמר אביי זה מעולם אלא בני הישיבה היו מתרצים בן אליביה דאביי לפי מה שהיו סוברים דדייקא דרבא מרישא אבל לפי המסקנא דאמר אביי דרישא בשלש בתות כדאוקמא רבא בלא מיפך והוקמה ובסיפא בשתיים במיפך ובהוקמה ולא דוקא קטא אפי' אפכיהו תחילה דאם בן איתבחושו לזה אלא מעיקרא אומניהו והדר אפכיהו א"ר מעיקרא אפכיהו ואומניהו תוך כדי דיבור ונראה לר"י דאביי מוקי לה ב' בתות כדמוכח לקמן דקאמר רבא אביי סגי בלא א' בתות דקתני שהרי הרב אומר בן איירי מצינעאי נמי אפכיהו ואומניהו לקמאי דהשתא לא איתבחושי מצינעאי כלל וליכא למידק מינה דהכחשה תחילת הוקמה היא דמשלמי וכי קתני נמצאו וזממין מצינעאי משלמין דמי עין לעבד ה"ה דמי עין לקמאי שהרי היו מחייבין אותם דמי עין לרב משום כאשר זמם אלא לפי שלא החזירו ראשונים בברייתא לא חש למיחני ומיהו אין אנו צריכין כלל להוסיף בתרא למצינעאי דכיון דהוהו ממילא קיימא עדות קמאי ובקונט' פ"י דאביי מוקי רישא ב' בתות כמו בסיפא ויש ליישב הא דקתני שהרי הרב אומר בן דמעיקרא ודאי דלא ידעין דאפכיהו והנה קשה לן מאי שהרב אומר בן אבל השתא דאפכיהו שמוח הרב בעדותו של אלו שאין מחייבים אותו כ"א דמי שן לפי שידוע שבלאו עדים שהחזירו אותו דמי עין ולפי זה איכא לאוקמי כל סוגיא זו לפי האמת דרבא לא הביא הירשא אלא לדרקוק הימנה דסיפא איירי בשלש בתות כמו בן רישא ואביי מזהיר ליה דוק לאידך גיסא מדסיפא סגי ב' בתות ובמיפך והוקמה רישא נמי סגי ב' ביחול ואין לך ראייה מסיפא מבח רישא דאיכא לאוקמי בולה ב' בתות והא דקאמר לקמן בשלמא רישא לא סגי בלא שלש בתות ה"ק אי נמי לא תתיישב לך שהרי הרב אומר בן אי לא מוקמת לה בשלש בתות מכל מקום סיפא איירי ב' בתות ואם תאמר אי ב' בתות מוקמת לה לרישא אמאי משלמי דמי עין לעבד תקשה ליה כדפריכין

בבא קמא דף עג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) פז

שארמו מעידני – מעידים אנו כמי שפלוני, שסימא את עין עבדך, ויצא
העבד לחירות, ואחר כך הפיל האדון את שיניו של העבד, והתחייב בדמי
השן כדין החובל בנן חורין, שְׁהָרִי תֵּרֵב אוֹמֵר בֶּן – והאדון חפץ בעדותם
וכפי שיתבאר להלן, וְנִמְצְאוּ העדים זוממים, שהזימום עדים אחרים, אזי
מְשַׁלְמִין הזוממים דמי עין לעבד. מברר רבא: תיכי דמי – באיזה אופן
מדובר. אילימא שמדובר בְּרִנְתָּנִי – ככתוב בברייתא, דְּלִכְאָת בַּת עדים
אֲתֵּרְנָא – (אחרת) שכבר העידה תחילה, אלא רק על פי עדות המזומנים
נפסק הדין שיצא העבד לחרות, זה לא יתכן, משום שאם כן, מדוע מְשַׁלְמִין
המזומנים דמי עין לעבד, וכי בְּתֵר דַּמְסָפִי לִיה לְחִירוֹת, דמי עינו קִבְּעִי
שְׁלוֹמִי – הרי על פי עדותם יוצא העבד לחירות, ואין האדון מחויב לשלם
לו עוד בעד העין, ואם כן, אף כשהזוממו העדים אין לחייבם בדמי העין. וְעוֹד
קשה, שלא נזכר כלל בברייתא שדמי בוליה עבד לרב בְּעִי לְשִׁלוּמִי – את
כל דמי העבד חייבים המזומנים לשלם לאדון, שהרי בעדותם רצו להוציא
ממנו את העבד לחירות. וְעוֹד קשה הלשון שְׁהָרִי תֵּרֵב אוֹמֵר בֶּן –
שהאדון חפץ בעדותם, וכי תֵּרֵב מִי נִתְּחָא לִיה בעדותם, הרי הם מוציאים
את עבדו לחירות בשקר.
לכן מבאר רבא בברייתא: אֵלָּא לֹאָא שמדובר בְּנֹז דְּתָתּוּ בִּי תֵּרֵי וְאִמְרִי –
שתחילה באו שני עדים והעידו שהאדון הפיל את שיניו ואחר כך סימא
את עינו, דְּלִפִּי דבריהם בְּעִי מִיתֵיב לִיה – צריך לשלם תֵּרֵב לעבד דמי
עינו, שכן בהפלת שינו יצא העבד לחירות, וכשסימא האדון את עינו
נתחייב לו דמי עינו, וְאִתּוּ בִּי תֵּרֵי מִצִּיעָא – עדים אמצעים וְאִמְרִי שהיה
המעשה אחרת, שתחילה סימא האדון את עינו, ויצא לחירות, וְהָרִי –
ואחר כך הפיל את שיניו, דְּלִפִּי דבריהם, לֹאָא בְּעִי האדון לְמִיתֵיב לִיה לעבד
אֵלָּא דמי שיניו. ובאופן זה נמצא דְּקָא מִכְחָשִׁי לִיה קִמְאָא לְמִצִּיעָא –
שהעדים הראשונים (שמחייבים האדון בדמי עין) מכחישים את האמצעים
(שחייבוהו רק בדמי שן). ולפי זה מובן, שְׁהִינּו שנקטה בברייתא לגבי עדות
האמצעים שְׁהָרִי תֵּרֵב אוֹמֵר בֶּן, שמשמע דִּנְתִּיחָא לִיה לאדון בְּמִאִי
דְּקִמְאָרִי עדים אלו, שכן כבר על פי עדות הראשונים יוצא העבד לחירות,
אלא שלפי עדותם הוא חייב אף לשלם דמי עין, ואילו על פי האמצעים הוא
חייב רק בדמי שן, שהם פחותים מדמי עין. ולכן נוח לו בעדות האמצעים
יותר מעדות הראשונים.
מסיים רבא את ההוכחה: וְקִתְּנִי בברייתא, וְנִמְצְאוּ זוממין מִצִּיעָא –
שכשהזוממו האמצעים מְשַׁלְמִין דמי עין לעבד, שהרי העידו שהאדון חייב
לעבד רק דמי שן, ורצו להפסיד את העבד את דמי עינו שבאמת חייב לו.
נמצא שמשלמים האמצעים מדין 'כאשר זמם', אף שהוכחו מעדות
הראשונים לפני שהזוממו. שְׁמַע מִנֶּה, הִכְחָשָׁה תְּחִילַת הַזֶּמָּה הִיא, שאם
לא כן, אזי מאחר שבטלה עדות האמצעים כשהוכחה, לא היו נעשים
זוממים.
דוחה הגמרא: אִמְרֵי אַבְי, לֹאָא כך הדין, אלא עדים שהוכחו ואחר כך
הזומו, אינם נעשים זוממים. ואין מדובר בברייתא שהיתה בתחילה כת
נוספת, אלא היו רק שתי כיתות (הכת שהעידה 'סימא והפיל', והכת
השוממה), ומה שאין המזומנים משלמים לאדון דמי כל העבד, זהו משום
שמדובר באופן דְּאִפְכִּינְהוּ וְאִזְמִינְהוּ – שהזוממים הוסיפו ואמרו שביום
אחר היה מעשה הפוך, שהפיל האדון את שינו ואחר כך סימא את עינו,
ולכן אין המזומנים משלמים לאדון דמי כל העבד, שכן העבד יוצא לחירות
גם לפי עדות האחרונים, אלא שלפי עדותם חייב האדון בדמי עין ולא רק
בדמי שן. וכיון שידע האדון שיבואו עדים לחייבו בדמי עין, לכן היה נוח לו
בעדות הראשונים, שלדבריהם חייב לעבד רק דמי שן. ולכן משלמים
הזוממים לעבד דמי עינו שרצו להפסידו.
מבאר אבבי: קִמְאָא – מני לן להעמיד כך את הברייתא, שכן

לֹאָא בְּרִיבּוֹר דְּמִי, ולכן עדות הגניבה ועדות הטביחה אינן עדות אחת אלא
שתי עדיות נפרדות, ולכן אף שנתבטלה עדות הטביחה, לא נתבטלה עדות
הגניבה, והגנב חייב כפל. וְרַבִּי יוֹסִי סָבֵר, תוֹךְ בְּרִי דִּיבּוֹר בְּרִיבּוֹר דְּמִי,
ולכן נחשבת העדות על הגניבה והטביחה לעדות אחת, ומכיון שהזוממו על
הטביחה ונפסלים למפרע, נמצא שבשעה שהעידו על הגניבה פסולים היו,
ואין הגנב חייב כפל.
מקשה הגמרא: וְהָאֵם אִמְנֵם סָבֵר רַבִּי יוֹסִי שתוֹךְ בְּרִי דִּיבּוֹר בְּרִיבּוֹר דְּמִי,
וְהִתְנֵן, המעמיד בהמת חולין אצל בהמת עולה ובהמת שלמים, ואמר 'תֵּרֵי
בהמת חולין זו, תְּמוֹרֶת עוֹלָה תְּמוֹרֶת שְׁלָמִים', תֵּרֵי בהמת החולין הזו
נהיית תְּמוֹרֶת עוֹלָה, דְּבָרִי רַבִּי מֵאִיר. שכן כשאדם בא להחיל שני דינים
על חפץ מסוים, דעתו היא שאם אפשר שיחולו שניהם, מוטב, ואם לא,
'תפס לשון ראשון', ולכן חלה עליה קדושת עולה, ואין קדושת שלמים
יכולה לחול על קדושת עולה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, אִם לְכָךְ נִתְּכָנוּן מִתְּחִילָה
באמירתו, שתהיה הבהמה תמורת שתיהן, אזי הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לְקָרוֹת
שְׁנֵי שְׁמוֹת בְּאֶחָד, והוכרח לומר אותם בזה אחר זה, דְּבָרִי קִיָּמִין והבהמה
חציה קדושה בקדושת עולה חציה בקדושת שלמים, ותרעה עד שיפול בה
מום, ואז תמכר ויבא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים. אך וְאִם
מתחילה אִמְרֵי 'תְּמוֹרֶת עוֹלָה' וְאִזְמֵר וְאִמְרֵי 'תְּמוֹרֶת שְׁלָמִים', תֵּרֵי
בהמה זו תְּמוֹרֶת עוֹלָה, וְהִינֵן בָּה – דנו בני הישיבה בדברי רבי יוסי. אם
אכן נִמְלָךְ, אזי פְּשִׁטָא שאינו יכול לחזור בו והרי היא עולה ולא שלמים,
ואין כל חידוש בדברי רבי יוסי. וְאִמְרֵי רַב פִּפְא, מה שאמר רבי יוסי שנמלך,
נִמְלָךְ בְּתוֹךְ בְּרִי דִּיבּוֹר קִמְאָרִינִי, שבזה מחדש רבי יוסי שאינו יכול לחזור
בו אפילו תוך כדי דיבור, משום שתוך כדי דיבור לאו כדיבור דמי. נמצא
ששיטת רבי יוסי היא שתוך כדי דיבור לאו כדיבור דמי, ולא כפי שביארה
הגמרא לעיל שרבי יוסי סובר שתוך כדי דיבור כדיבור דמי.
מתרצת הגמרא: אִמְרֵי, תֵּרֵי – שני שיעורים של תוֹךְ בְּרִי דִּיבּוֹר תְּוִי –
ישנם, תֵּרֵי, בְּרִי מִשְׁךְ זמן של שְׁאִילַת שלום של תַּלְמִיד לְרַב, וְחֵד, בְּרִי
מִשְׁךְ זמן של שְׁאִילַת שלום של תֵּרֵב לְתַלְמִיד. בִּי לִית לִיה לְרַבִּי יוֹסִי
שתוך כדי דיבור כדיבור דמי, וזהו בשיעור של בְּרִי שְׁאִילַת תַּלְמִיד לְרַב
שהוא 'שְׁלוֹם עֲלֶיךָ רַבִּי וּמוֹרֵי', דְּנִפְשִׁי – שהוא ארוך, אבל את השיעור
של בְּרִי שְׁאִילַת תֵּרֵב לְתַלְמִיד, שהוא רק 'שְׁלוֹם עֲלֶיךָ' וקצר הוא, אִת
לִיה שתוך כדי דיבור כדיבור דמי. ולכן מה שסובר רבי יוסי לגבי תמורה,
שתוך כדי דיבור לאו כדיבור דמי, הכוונה לשאילת שלום של תלמיד לרב
שהוא ארוך, ומה שסובר לגבי צירוף עדיות, שכדיבור דמי, היינו בשאילת
שלום של רב לתלמיד שהוא קצר.
החילוק בין הכחשת עדות להזמנת עדות הוא, שהכחשה היא בעדות, כגון
שהעידו עדים שפלוני רצח, ובאו אחרים והעידו שפלוני לא רצח. אך
ההזמה היא בעדים עצמם, כגון שאמרו להם, יתכן שהוא אכן רצח ביום
פלוני בירושלים כדברכם, אלא אנו מעידים שאתם עצמכם הייתם עמנו
ביום זה בבבל. ובאופן זה מענישים אותם (דברים יט יט) 'כְּאֶשֶׁר יִזְמֵן לַעֲשׂוֹת
לְאַחֲרָיו'.
אִמְרֵי רַבָּא, עֲדִים שְׁהוֹכְחָשׁוּ וְלִכְפּוֹף הַזֶּמָּה – עדים שהעידו שפלוני הרג,
ונגמר הדין על פיהם, ובאו עדים אחרים והכחישו, ובאה כת שלישית
והזימה את הראשונים, אזי הראשונים נִהְרָגִין מדין 'כאשר זמם', אף
שהוכחו ונפסלה עדותם לפני שהזוממו, שכן אין ההכחשה מפסקת בין
העדות להזמה, משום הִכְחָשָׁה תְּחִילַת הַזֶּמָּה הִיא, אֵלָּא שְׁלֵא נִגְמְרָה
ההזמה עד שבאים עדים ואומרים 'עמנו הייתם'. נמצא שעד תחילת ההזמה
(אף לאחר שהוכחו) היתה עדות המזומנים כשרה, ולכן מתחייבים ב'כאשר
זמם'.
מביא רבא מקור לדבריה: אִמְרֵי רַבָּא, מִנָּא אִמְיָנָא לָהּ, דְּתִנְיָא, עדים

מכין דבסיפא של הברייתא על כרחך מדובר בסיפא וְהוּמָהּ – באופן
 שהעדים הוימו את הראשונים וגם העידו הפוך מדבריהם וכפי שיבאר אביי
 להלן, לכן את הרישא נמי יש להעמיד בסיפא וְהוּמָהּ.
 מבאר אביי מדוע בסיפא צריך לפרש במיפך והזמנה: דְּקָתַנִּי בסיפא של
 אותה ברייתא, שאם אמרו עדים, מְעִידֵנוּ אֵת – [על] אִישׁ פְּלוֹנִי, שֶׁהָפִיל
 אֶת שֵׁן עֶבְדִּי ועל ידי זה יצא העבד לחירות, ואחר כך סיפא אֵת עֵינֵי
 והתחייב בדמי עינו כדן החובל בבן חורין, שֶׁהָרִי הֶעָבַד אוֹמֵר בֶּן – ונזח לו
 לעבד בעדותם, שמשתחרר ומקבל דמי עין, וְנִמְצָאוּ העדים זֻמְמִין,
 מְשַׁלְמִין דָּמֵי עֵין לָרֶב – לאדון. שואל אביי: הֲיֵכִי דָּמֵי – כיצד מדובר, אִי
 מדובר באופן דָּלָא קָא מוֹדוּ לָהּ בְּתֵרָא בְּתֵרָא בָּלָל – שהעדים
 האחרונים, המזימים, אינם מודים כלל שהאדון חבל בעבד, אלא רק מזימים
 את הראשונים, זה לא יתכן, משום שאם כן מדוע הראשונים משלמים
 לאדון רק דמי עין, הרי דָּמֵי בּוֹלִיָּה עָבַד, לָרֶב בְּעֵי שְׁלוּמֵי לִיה – את כל
 דמי העבד צריכים הם לשלם לרב, שרצו להפסידו ולשחרר עבדו בשקר.
 לכן מבאר אביי: אֵלָּא פְּשִׁיטָא שמדובר דָּקָא מוֹדוּ בּוֹלִיָּה בְּתֵרָא – שגם
 העדים האחרונים מודים שהאדון חבל בעבד, ויצא לחירות וולכן אין
 הראשונים משלמים לאדון את דמי כל העבד, וְדָקָא אִפְּבִינָן וְאִנְיָהוּ –
 והאחרונים, שהוימו את הראשונים, הוסיפו והעידו שביום אחר היה מעשה
 הפוך, שסימא עינו ואחר כך הפיל שינו, ולכן מתחייבים הראשונים לשלם
 לאדון רק דמי עין, שרצו להפסידו שישלם דמי עין במקום דמי השן
 שבאמת חייב לעבד. ואם כן, גם ברישא מדובר בשתי כיתות ומיפך והזמנה,
 ולא כדברי רבא שהעמיד בג' כיתות והוכחשו האמצעים ובגין עדות
 הראשונים. אם כן אין ראייה מהברייתא לדברי רבא, שהכחשה תחילת
 הזמנה.
 מבארת הגמרא את הברייתא: וְהֵיכִי דָּמֵי – כיצד מדובר לפי שיטת אביי,
 שבין ברישא ובין בסיפא היו רק שתי כיתי עדים. אִי דָּקָא מֵאֲחֵרֵי אַחֲוֵירִי
 הָנִי בְּתֵרָא – אם הכת השניה העידה מאחר יותר, כגון שהראשונים
 העידו שביום ראשון היה המעשה, והשניים העידו שביום שני היה המעשה
 והפוך היה, זה לא יתכן, שאם כן אִפְּבִינָן דָּמֵי עָבַד לָרֶב בְּעֵי שְׁלוּמֵי – עדיין
 הראשונים יצטרכו לשלם לאדון דמי כל העבד, משום דָּמֵי מְחִיבֵי לִיה
 לִנְבָּרָא, אִפְּבִינָן לָאוּ בְּרִיבָא הוּא – שכשהעידו שביום א' נתחייב
 לשחררו, ויחבוהו בדבר שעוד לא נתחייב בו אז, שהרי רק ביום ב' נתחייב,
 ונמצא שזממו לשחרר עבדו בשקר, וחייבים לשלם דמי כל העבד. מבארת
 הגמרא: אֵלָּא ודאי מדובר דָּקָא מְקַדְמֵי קְדוּמֵי הָנִי בְּתֵרָא – שהשניים
 מודים שחבל בו עוד לפני שהעידו הראשונים.
 ממשיכה הגמרא לבאר: וְאִי מדובר דְּקוֹדֵם שהעידו הראשונים לֹא עָמַד
 העבד עם האדון בְּדִין לתובעו שישחררנו, זה לא יתכן, משום שאם כן
 אִפְּבִינָן דָּמֵי בּוֹלִיָּה עָבַד לָרֶב בְּעֵי שְׁלוּמֵי לִיה, שכן רצו לחייבו בשחרור
 העבד בזמן דְּאִפְּבִינָן לָאוּ מִתְחִיב – שעדיין לא נתחייב האדון לשחררו,
 שהרי יציאת עבד לחירות בשן ועין היא קנס, ומורה בקנס פטור, ואם כן
 יכול היה האדון לברא לבית דין, להודות ולהפטר. אֵלָּא ודאי מדובר דְּעָמַד
 האדון בְּדִין, וחייב לשחררו ולשלם לו, ומכאן ואילך לא יכול היה האדון
 להודות ולהפטר, אלא שברח האדון עם העבד, ותבעו העבד בבית דין
 אחר, שישחררנו וישלם לו דמי עינו כפי שנפסק, והביא עדים והם
 הראשונים בברייתא] שהעידו שכך נפסק דינו, ובאו עדים אחרים והם
 האחרונים בברייתא] והזימום, והעידו עוד שביום אחר, קודם שבאו
 המזימים להעיד, כבר נפסק דינו להשתחרר ולקבל דמי שינו. לכן אין
 המזימים משלמים לאדון דמי העבד, שכן כבר שוחרר, והאדון החזיק בו
 שלא כדן, אך את דמי העין שרצו להפסיד לאדון, משלמים.

הגמרא מקשה על ראיית רבא: אִמָּר לִיה רַב אַחָא בְּרִיה דְּרַב אִיקָא לָרֶב
 אִשִּׁי, דִּיקָנָא דְּרָבָא – דיוקו של רבא, שהכחשה תחילת הזמנה היא, מְחִיבָא
 – מאיזה חלק בברייתא דייק כך. אִלֵּימָא שדייק מְחִירִישָׁא, וכמו שהעמידה
 רבא לעיל (עג): בג' כיתות עדים, שהראשונה [שאמרה שינו ועינו] מכחישה
 את השניה [שאמרה עינו ושינו], ואחר כך הוימה כת שלישית את השניה,
 וחייבת השניה בתשלומי דמי עין לעבד, ומוכח שכשהוכחשו ואחר כך
 הזומו חייבים, אם כן קשה על הוכחתו, רִישָׁא מִי קָא מְתַבְּחֵי מְצִיעָא –
 וכי ברישא הכת השניה הוכחשה ובטלה עדותם, הרי בִּינָן דָּא לֹא מְתַבְּחֵי
 – אם לא היו מזימים, הרי אף שהוכחשו סְהִדוּתָא בְּוִתְיָהוּ קָא בְּיָמָא –
 עדותם קיימת, משום דְּדִינָא בְּוִתְיָהוּ פְּסָקִינָן – שהדין היה נפסק
 כדבריהם, שמשלם האדון רק דמי שן, משום דִּישׁ בְּכָלִל מֵאֲתִים מִנָּה,
 כלומר שדמי העין שחייבה את האדון הכת הראשונה הם יותר מדמי השן
 שחייבה את האדון הכת השניה, ובסכום של דמי שן הכל מודים שחייב,
 הִלְכָּהּ, קָמָא הוּא דָּקָא מְתַבְּחֵי – רק הראשונים [שחייבו בדמי עין]
 הוכחשו ודבריהם בטלו, אבל מְצִיעָא [שחייבו בדמי שן] לֹא מְתַבְּחֵי
 מִיָּד, ולכן כשהזומו חייבים לשלם, ואיך הוכיח מכאן רבא שהכחשה
 תחילת הזמנה היא, הרי באופן ששני עדים אמרים שפלוני הרג ושנים
 אומרים שלא הרג, שבטלה עדות הראשונים, יתכן שאין בהם תורת הזמנה,
 ואם הזומו אינם נהרגים.
 מתרצת הגמרא: אִמָּר לִיה רַב אִשִּׁי לרב אחא, אכן דיוקו של רבא אינו
 מהרישא, אלא שרָבָא כָּבֵר שְׁמִכִּין דְּבִרִישָׁא מדובר בְּשָׁלֹשׁ בִּיתוֹת, אזי
 בסיפא נמי מדובר בְּשָׁלֹשׁ כִּיתוֹת, וְדִיּוּק רבא את הוכחתו מְחִירִישָׁא,
 ששינו 'מעידנו וכו' שהפיל וכו' וסימא וכו', שהרי העבד אומר כן, ונמצאו
 זוממין, משלמים דמי עין לרב, ומפרש רבא שמדובר בְּגוֹן דְּאֵתוּ בִּי תֵרִי
 וְאִמָּרִי – שבאו שני עדים, והעידו שהפיל אֵת שֵׁנוּ וְסִימָא עֵינֵנוּ,
 שלדבריהם חייב האדון בדמי עינו, ופְּסָקִינָהּ לְדִינָא אִפְּוִמִּיָּהוּ – ופסקו בית
 הדין על פיהם, ולאחר מכן אֵתוּ בִּי תֵרִי אַחֲרֵינוּ – [אחרים], וְאִמָּרִי שְׁסִימָא
 אֵת עֵינֵנוּ וְהָפִיל אֵת שֵׁנוּ, ולדבריהם חייב רק בדמי שן שהוא סכום מועט
 מדמי עין, ונמצא דָּקָא מְתַבְּחֵי לָהּ לְהָנִי קָמָא – שמכחישים הם את
 הראשונים, ומעתה אין האדון צריך לשלם את ההפרש בין דמי עין לדמי
 שן, ונמצא שעדות הראשונים בטלה, ואחר כך נִמְצָאוּ זֻמְמִין קָמָא – [ו-]
 הראשונים, שהזימום כת שלישית, ופסקה הברייתא שהזוממים מְשַׁלְמִין
 את ההפרש שבין דמי שן לדָּמֵי עֵין לָרֶב, כפי שזממו להפסידו. וְאִי סָלָא
 דְּעָתֵךְ שֶׁהִכְחָשָׁה לֹא תַחֲלִיל הוּמָהּ הִיא, אם כן אִמָּרִי מְשַׁלְמֵי הוּמָמִים,
 הֵא אֲתַבְּחֵשׁוּ לָהּ מְעִיקָרָא – הרי הוכחשו בתחילה על ידי השניים. אֵלָּא
 שְׁמַע מִיָּנָה שֶׁהִכְחָשָׁה תַּחֲלִיל תַּחֲלִיל הוּמָהּ הִיא.
 מבארת הגמרא כיצד, לפי ביאור זה, ידחה אביי את הראיה: וְאִפְּבִי אִמָּר
 לָךְ, אין הכרח לפרש את הסיפא בג' כיתות כמו הרישא, שכן בְּשָׁלֹשָׁא
 בְּרִישָׁא לֹא כֵּנִי – אי אפשר דָּלָא לפרש בְּשָׁלֹשׁ בִּיתוֹת, שֶׁהָרִי קָתַנִּי ברישא
 'הָרֶב אוֹמֵר בֶּן', שנוח לרב בעדותם, ולכן צריך לדחוק שהיתה עדות
 קודמת שחייבתו בדמי עין, ועדיף לו בעדות זו שאינה מחייבתו אלא בדמי
 שן. אֵלָּא סִיפָא, לָמָּה לִי לדחוק ולהעמידה בְּשָׁלֹשׁ בִּיתוֹת, ואם משום
 שכתוב בסיפא 'שֶׁהָרִי הֶעָבַד אוֹמֵר בֶּן', יש לדחות שאין זה משום שהיתה
 כאן עדות קודמת פחות טובה לו, אלא משום שְׁעָבַד, בָּל דָּהוּ – בכל עדות
 שהיא מִיָּמָר אִמָּר דְּנִיחָא לִיה – שרוצה בה, כדי דְּנִיפּוּק – שיצא לחירות.
 ואם כן אפשר להעמיד את הסיפא בשתי כיתות ומיפך והזמנה, כמבואר
 לעיל, ואין ממנה ראייה שהכחשה תחילת הזמנה היא.
 מקשה הגמרא, מניין שהחובל בשני איברי עבדו, משלם לו את דמי האיבר
 השני: מְתַקֵּף לָהּ רַבִּי וְיָרָא, אִימָא – אולי נאמר שאם סיפא אֵת עֵינֵנוּ,

43 כְּעֵי הָיָה אֲתָא לְבִי דִּינָא וּמוֹדָה וּמַפְטֵר דְּמוֹדָה בְּקֻסֵּס פְּטוֹר וְחִירוֹת דְּשֵׁן וְעֵין נֶקְסָא
44 הוּא: **בְּשַׁעְמֹד בְּרִין**, עַל הַחֲבָלוֹת הִלְלוּ ע"י עֲדִים אֲחֵרִים בְּב"ד אַחֵר וְחִיבִיהוּ
45 לְהִנִּיחַ הָעֶבֶד וּבְרַח דְּהִשְׁתָּא אֵי קֶאָתִי בְּעֵלִים קֶמֶן הָא לֹא מַהֲנִיָּא לִיה הוּדְאָה וְקֶתֶר
46 עֵינִי הִכְבִּיא עֲדִים אֵלּוּ עַל כֶּף וְאֶתוּ סִחְדִּי אֲחֵרֵינִי וְאֶפְכִּינְהוּ וְאָמְרוּ לֹא חִיבִינְהוּ ב"י
47 קָמָא נֶפֶס עֶבֶד לְחִירוֹת אֵלָא שָׁוָה הִיָּה מַחֲזִיק בּו אֵלָּא דְמִי עֵין מִשְׁלָמִי לְעֶבֶד בְּכַבָּא
48 מִשְׁלָמִי דְמִי עֵין לָרֹב דְקָא מַחֲזִיק: **אֵילִרְמָא** אֶשְׁקָרָא וְעִיבִי אֶפְכִּינְהוּ מוֹמָקֵת לִיה דְּרֵא
49 הַדְּקוּשָׁה דְּחִירוֹת נִזְמָה הִיא מַחֲבָא: **מִרְיָשָׁא**, דְּמוֹקֵר לֵיה בְּשֵׁל מִיתוּס כִּיתוּס
50 דִּינָא כְּפוּתִינְהוּ פִּסְקִין וְהִיב דְּמִי שֵׁן דִּישְׁנֹו בְּכֻלָּל עֲדוֹת הָרָאשׁוֹנִים וּמִשְׁלֹם חֲכִי מִהֵרָא
51 קָמָא וְלֹא קִטְלִין לִיה וְעוֹלָם אֵימָא לָךְ בִּין דְּבִטֵּל סִחְדִּינְהוּ לֹא מַהֲנִיָּא בְּהוּ תֵּן
52 בַּת אֲחֵרִיתִי בְּרִישָׁא הָהוּא מַחֲזִיב לִיה דְּמִי עֵין: **סִיפָא נָמִי** בְּשֵׁלֵשׁ, כִּיתוּס וְנִדִּי דְלֹא
53 הָפִיל וְחֲדָר סִימָא לֹא מִינְגֵר דִּינָא אֶפְכִּינְהוּ לְמִתֵּן דְּמִי עֵינָא אֵלָּא דְמִי שֵׁן וְהוּי יָנִי
54 שְׁלִישִׁית מִיָּהוּ חֲכִי מוֹקֵר לֵה דְאֵתוּ הֵנִי בִי תְרִי בְּרִישָׁא וְאֶמְרִי הָפִיל וְהָדָר סִימָא
55 הֶחָתִירִים וְקֶתֶן דְּכִי נִמְצָאוּ וּמוֹמִים עַל יְדֵי בַת שְׁלִישִׁית מִשְׁמִין: **סִיפָא** אֵלָּא
56 כְּרִמְשָׁמַע שְׁלֹשָׁה וְדִלָּא בְּדִאמָא

26 **דאבתי** גברא לא מתייב. אין הטעם
27 משום דאי הוה בעי הוה אחי
28 לב"ד מודה ומיטער דאפ' לשמואל
29 דאמר לקמן (דף סה.) מודה בקנס ואח"כ באו
30 עדים חייבי הקא ביין דלא צמד דיין לא
31 חשביין לגברא בקר חייבא לענין קנס
32 בדרישית בסוף הפניח (פול. נל.) וס': ד"ס חילול
33 בשמעתין דהחלט השור:
34 **ונמצאו** זוממים קמאי. בהך סיפא
35 הוצרך לומר שהעדים
36 שהוצרכו בברייתא שהזנו הם היו
37 ראשונים משום דצריך לומר דפסקין
38 לדנא אפומייהו דאין העדים זוממים
39 משלמים עד שיימרו הדין על פיהם ואם
40 לא שבאו תחילה לא ה"מ למפסק דינא
41 אפומייהו אכל ברישא אנ"פ שבאו לסוף
42 פסקין דינא אפומייהו: **עבר** כל דרו

43 מימר אמר. הרבה יש לתמוה אפוא קאמר כל דהו דלגמרי באין לסייעיה:
הזהר
על זה היה עבד הפלג את שניו וסימנת את עינו והעמדתיו בדין והתחייבת לי דמי
ולא דמי שן ואומניהו הלכך בין ורישא ובין סיפא אדמי עבד לא מחייבי דהא מביד
ירשא דהא ממונא דעין אית ליז אגיה מבית דין קמא וקבעו הני למפסדריה ובסיפא
לאו הכי בין דליקא סדרי אבי דונון קמא בוליה עבד בעי שלומי. דרבא.
ס' הו' מי קא איתבכוש דתהיו עדותן בטלה בהבכוש דקמא דהא אי לאו מיתמי
לא בקון תורת תומה אבל גבי שנים אומרים ורג ורשעם אומרים לא הרג דאיתבכוש
ת תומה: מדרשא. מובחא בשלש ביותן דקתני שהרי הרב אומר בן אלמא דאתו
אפאשר דתהיו בת אחרייה קודמת דאי' דקמאי אמרי סימא דהדר הפיל והני אמרי
ולא דתהיוהו וכיון ולא נגמר הדין על פיהם לא מחייבי הני מצינאי בדומה דבת
סקינן לדינא אפומיהו כו': דקא מבחשי לקמאי. ובטלה עדותן דלא יהיב דמים
לי. לאוקמה דדוחקא בשלש ביותן הא בתרי סגינא ובדאפכיהו ואומניהו ורישא
ל. וגיהו מיהא ליכא למדמי:

הנה ליה לאו שניתן לאוהרת מיתת ב"ד. אבל אי אין נהרגין לא חשיב לאו שניתן לאוהרת מיתת ב"ד ותמיה לר"י דבכל גמרא משמע אפי' התרו בו למלקות ולא למיתה דאע"ג שלעולם לא יבא לידי חיוב מיתה כיון שלא התרו בו למיתה חשיב לאו שניתן לאוהרת מיתת ב"ד ובפרק מי שהחשיך (סנה

דף קמ"ג. וס' ד"ס ב"ל) אמר דאין לוקין על לאו דמתמר משום דהוי לאו שניתן לאוהרת ב' מיתת ב"ד לשאר מלאכות אע"ג דבמתמר אין בו חיוב מיתה ובפ"ק דעירובין (דף ט"ו) אמר דאין לוקין בתחומין דהוי אהרה נמי להוציא אפי' מאן דפליג נמי לא קאמר אלא משום דמי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב אע"פ שאין מיתה בתחומין אפילו למ"ד דאורייתא ותי' ר"י דשאני לאו דלא תענה דגלי ביה קרא דלקי מוהיה אם בן הכות הרשע כדאמרין בריש מכות (דף כ"ג. וס' ובפ"ק דסנהדרין (דף י' וס' וכו') דגלי קרא מוקמין ליה לקרא במקום שאין יכול לבא לידי חיוב מיתה כי ההיא דהתם דמעדין שהוא בן גרושה או בן חלוצה או כמו עדים שהוכחשו בנפש למ"ד אין נהרגין בשהחמו לבסוף אבל למ"ד נהרגין אין סביר להעמיד בו הפסוק כיון שכול לא לידי חיוב מיתה וכי פריך התם דת"ל מלא תענה פי' ולמ"ל קרא דהיה אם בן הכות הרשע ומשני משום דה"ל לאו שאין בו מעשה הנה מצו לשנוי דהנה לאו שניתן לאוהרת מיתת ב"ד כד"ג בעלמא לא לקי אלא דבעי לשנוי לכ"ע אפי' אליבא דר"מ דנפקא ליה אהרה לעדים וזממין מקרא אחרינא בפ"ק דמכות (ד' ט"ז) וא"ת והשתא דמשני משום דה"ל לאו שאין בו מעשה לא אתי אליבא דר' יהודה דאמר (ס'ט) לאו שאין בו מעשה לוקין ע"פ שניתן לאוהרת מיתת ב"ד כד"ג בעלמא משום דאורי' התם (ס'ט) בספא גבי מאתים וזו וגבי מלקות משמע דבבן גרושה או בן חלוצה מודה א"נ אתי ההוא שניגא כרבי יהודה דהא טעמא דרבי יהודה דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין ע"פ שניתן דגמר ממוציא ש"ר ומעדים וזממין בבבן אב ואי לאו דגלי בעדים וזממין מוהיה אם בן הכות הרשע הנה אמרי' בכל דוכתי דלאו שאין בו מעשה אין לוקין ע"פ וא"ת דההיא שניגא דיכי אתי אליבא דר"מ והא לר"מ בלא הנהיה אם בן הכות הרשע ידעין דלקי עדים וזממין אע"פ שאין בו מעשה דגמרינן ממוציא ש"ר כי דיכי דגמר בפ"ק דמכות (ס'ט) ממוציא ש"ר דעדים וזממין לוקין ומשלמין ו"ל דאע"ג דגמר ממוציא ש"ר היינו דוקא לענן שלוקין ומשלמין משום דאיבא דאיבא לאוקמי כדי רשעתו לדרשה אחריני כדאיבא באלו נערות (חוספוט דף כ"ג) אבל לענן לאו

שאין בו מעשה דילפינן מלעשות באלו הן חלוקין (מס' ד' י"ג) דבעינן לאו שיש בו מעשה לא הנה גמרינן ממוציא ש"ר אי לאו דגלי קרא בהדיא ועוד י"ל דמוציא ש"ר גופיה לא נפקא לן דלקי אלא מוהיה אם בן הכות הרשע כדאמר בכתובות פרק נערה (ד' ט"ז) דגמר ויסרו מניסור בו' והא דאמר בפ"ק דמכות (ד' ט"ז) ור' יוחנן הא לא תענה מאי דרשי ביה ההוא מיבעי ליה לאוהרת עדים וזממין פי' ולהכי לא לקי אלא ארבעים במעידים על פלוני שהייב מלקות לא בעי למימר דלא לקי אלא תענה משום דהוי לאו שניתן לאוהרת מיתת ב"ד דהא במעידים עליו שהוא בן גרושה אמרי' רבנן דלקי ובמעידים שהייב לפלוני מאתים וזו אי לאו כדי רשעתו הוי לוקין ומשלמין אלא ה"פ ההוא מבני ליה לאוהרת עדים וזממין דמשום כאשר זמם לא לקי בפעמים על פלוני שחייב מלקות אלא משום לא תענה דלא ענש הכותב אא"כ דההיר הלך אלאו דלא תענה לא לקי שמונים פי' שילקו משום עדות שקר שהעידו ומשום כאשר זמם ותרזייהו משום לאו אהר אבלי במעידים שחייב מאה זו דבלאו קרא דלא תענה היה מתחייב לשלם משום כאשר זמם דממון לא בעי אהרה התם ודאי אי לאו כדי רשעתו הנה לקי מלא תענה וכן במעידים שהוא בן גרושה או בן חלוצה: כ"י אתא עד אהר מצטרף בהדיה. למ"ד סנהדרין (ד' ט"ז) אין עדותן מצטרפת עד שיעידו שנים

ניפוק בעינו הפיל את שינו ניפוק בשינו סימא את שינו והפיל את שינו ניפוק בעינו ושינו אמר אפי' עליך אמר קרא תחת שינו ולא תחת עינו ושינו תחת שינו ולא תחת שינו ועינו אמר רב אידי בר אבין אף אגן נמי תנינא גנב ע"פ שנים ומכר ומכר על פיהם ונמצאו זממין משלמין לו את הכל מאי לאו דהעידו על הגניבה וחזרו והעידו על הטביחה והחזרו על הגניבה וחזרו והחזרו על הטביחה והא כיון שהחזרו על הגניבה לגבי טביחה הנה להו מוכחשין וקחני משלמין לו את הכל ואי ס"ד הכחשה לאו תחילת הזמה היא אטביחה אמאי משלמין אלא לאו ש"מ הכחשה תחילת הזמה היא אמרי הכא במאי עסקינן בגזן שהחזרו על הטביחה תחילה ובפלוניא עדים שהוכחשו ולבסוף החזרו ר' יוחנן ור"א חד אמר נהרגין וחד אמר אין נהרגין תסתים דר"א הוא דאמר אין נהרגין דאמר ר"א עדים שהוכחשו בנפש לוקין ואי ס"ד ר"א הוא דאמר נהרגין אמאי לוקין הנה ליה לאו שניתן לאוהרת מיתת ב"ד וכל לאו שניתן לאוהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו אלא לאו ש"מ ר"א הוא דאמר אין נהרגין תסתים לוקין תרו ותרי נינהו מאי חיות דסמכת אהני סמוך אהני אמר אפי' בלא הרוג ברנליו: מתני' גנב ע"פ שנים ומכר ומכר ע"פ עד אחד או ע"פ עצמו משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וה' גנב ומכר בשבת גנב ומכר לע"י גנב משל אביו ומת אביו ואח"כ טבח ומכר גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וה' ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותם משלם תשלומי ד' וה' שאין חייב באחריותם פטור: גמ' על פי עד אחד פשיטא אמרי הא קמ"ל ע"פ עצמו דמוציא דע"פ עד אחד מה ע"פ [עד] אחד כי אתי עד אחד מצטרף בהדיה מיחייב ע"פ עצמו נמי כי אתו עדים מיחייב לאפוקי מדרב הווא אמר רב דאמר רב הווא אמר רב מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור: גופא אמר רב הווא אמר רב מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור: איתנייה רב

חסדא לרב הווא מעשה בר"ג שפשיטא את עין טבי עבדו והיה שמח שמהה גדולה מצאו לר' יהושע אמר לו אי אתה יודע שטבי עבדי יצא לחירות אמר לו למה א"ל שפשיטתי את שינו אמר לו אין בדרביך כלום שכבר אין לו עדים הא יש לו עדים חייב ושמעין מינה מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב א"ל שאני ר"ג דלא בפני ב"ד אודי והא ר' יהושע אב בית דין הנה שלא

ניפוק בעינו וקשינו. ולעולם דמי לא ניתב ליה: מאי לאו שהעידו על הגניבה. שגנב באחד בשבת: וחזרו והעידו. שטבח בשני בשבת והחזרו על יום ראשון בשלישי בשבת: וחזרו וחזרו. ברביעי בשבת על יום שני: וקחני משלמין ד' וה'. ואע"ג דמשלמי' בשבת היו מוכחשים על הטביחה דכיון דלא גנב לא טבח: על הטביחה תחילה. ונתחייבו בתשלומי שלשה ועדין עדות גניבה קיימת וקשהחזרו ונתחייבו בפל' דרי משה: ובפלוניא. דאביו ורבא פליגי נמי ר' יוחנן ור' אלעזר: דאמר ר"א עדים שהוכחשו בנפש. ולא החזרו לוקין. משום לא תענה ואע"ג דלאו שאין בו מעשה הוא הא מיתת בהדיא במס' מכות (ד' ט"ז) דמלקות בעדים וזממין כתיב מתעצקו ואתו הצדיק וגו': ואי ס"ד. לר"א אם החזרו אחרי כן נהרגין כי לא החזרו אמאי לוקין: הנה ליה לאו שניתן לאוהרת (כו'). שלא יעשה כך שלא ימיתוהו בית דין: ואין לוקין עליו. דמיתת ב"ד הוא עונשו של לאו: מאי חיות דסמכת בו'. בשלמא הווא חידוש גזירת הכותב הוא אבל הכחשה לאו חידוש ובשפתרהו גופה של עדות הוא דכתיבה רחמנא: בלא הרוג ברנליו. אותו שאמר עליו שהוא נהרג כא חי ברנליו לפניה: מתני' משלם תשלומי כפל. דהאיבא סהדי אגביה: בשלמא שלם ד' וה'. על חודאת עצמו דמוציא בקנס פטור: וגנב ומכר בשבת. פטור אטביחה דהוי מתחייב בנפשו: ומת אביו. והוא יורשו ולא הווא טביחה כולה באיסורא: גנב והקדיש. כי קא טבח דהקדש טבח ולא דבעלים: ר"ש אומר בו'. בנמקא מפ' אחיאי: גמ' ע"פ עד אחד פשיטא. בשלמא ע"פ עצמו אצטרופי לאצטרופי דמוציא בקנס פטור אלא ע"פ עד אחד למה לי כי אתי עד אחד מצטרף. דהלכה כר' יהושע בן קריה דאמר סנהדרין (ד' ט"ז) שומעין דברי של זה היום ובשכא חבירו למחר שומעין את דבריה: כי אתו עדים סחייב. וכי אמרי דמוציא בקנס פטור חייב דלא עדים אחרי כן: כ"י. שם העבד: והיה שמה. לפי שעבד כשר היה והיה מתאחד לשחררו אלא שהמשחרר עבדו עובר בעשה: שפכר אין לך עדים. ועל פי עצמך לא תשלם קנס: הא יש לו עדים. ואתו בטר הדואה חייב:

שלא

חסדא לרב הווא מעשה בר"ג שפשיטא את עין טבי עבדו והיה שמח שמהה גדולה מצאו לר' יהושע אמר לו אי אתה יודע שטבי עבדי יצא לחירות אמר לו למה א"ל שפשיטתי את שינו אמר לו אין בדרביך כלום שכבר אין לו עדים הא יש לו עדים חייב ושמעין מינה מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב א"ל שאני ר"ג דלא בפני ב"ד אודי והא ר' יהושע אב בית דין הנה שלא

שאין בו מעשה דילפינן מלעשות באלו הן חלוקין (מס' ד' י"ג) דבעינן לאו שיש בו מעשה לא הנה גמרינן ממוציא ש"ר אי לאו דגלי קרא בהדיא ועוד י"ל דמוציא ש"ר גופיה לא נפקא לן דלקי אלא מוהיה אם בן הכות הרשע כדאמר בכתובות פרק נערה (ד' ט"ז) דגמר ויסרו מניסור בו' והא דאמר בפ"ק דמכות (ד' ט"ז) ור' יוחנן הא לא תענה מאי דרשי ביה ההוא מיבעי ליה לאוהרת עדים וזממין פי' ולהכי לא לקי אלא ארבעים במעידים על פלוני שהייב מלקות לא בעי למימר דלא לקי אלא תענה משום דהוי לאו שניתן לאוהרת מיתת ב"ד דהא במעידים עליו שהוא בן גרושה אמרי' רבנן דלקי ובמעידים שהייב לפלוני מאתים וזו אי לאו כדי רשעתו הוי לוקין ומשלמין אלא ה"פ ההוא מבני ליה לאוהרת עדים וזממין דמשום כאשר זמם לא לקי בפעמים על פלוני שחייב מלקות אלא משום לא תענה דלא ענש הכותב אא"כ דההיר הלך אלאו דלא תענה לא לקי שמונים פי' שילקו משום עדות שקר שהעידו ומשום כאשר זמם ותרזייהו משום לאו אהר אבלי במעידים שחייב מאה זו דבלאו קרא דלא תענה היה מתחייב לשלם משום כאשר זמם דממון לא בעי אהרה התם ודאי אי לאו כדי רשעתו הנה לקי מלא תענה וכן במעידים שהוא בן גרושה או בן חלוצה: כ"י אתא עד אהר מצטרף בהדיה. למ"ד סנהדרין (ד' ט"ז) אין עדותן מצטרפת עד שיעידו שנים

או שה על פי שנים – שנים העידו על כך, וטבח ומכר על פי עד אחד, ועד אחד אינו מחייב ממון, או שהודה על פי עצמו שטבח או מכר, ותשלומי ארבעה וחמשה הן קנס ומודה בקנס פטור, משלם תשלומי כפל על הגניבה, שהרי שנים העידו על כך, ואינו משלם תשלומי ארבעה ותחמשה על הטביחה ומכירה. וכן, נגב וטבח בשפת במידה, והשושט בשבת חייב מיתה, או שנגב וטבח לעבודה זרה, והטבח לעבודה זרה חייב מיתה, וכל מי שמתחייב מיתה מחמת מעשה אינו חייב בתשלומים החלים באותה שעה. או שנגב משל אביו, וטבח אביו, ואחר כך – לאחר שירש את אביו עם אחיו טבח ומכר, ונמצא שלא טבח את כולו באיסור שהרי גם לו יש חלק בו. או שנגב והקדיש לקרבן באופן שהקדיש חל וכגון שהקדיש לאחר יאוש הבעלים, שיש כאן עם ההקדיש יאוש ושנינו רשות, ואחר כך טבח ומכר את מה שהקדיש, שאין חייב תשלומי כפל וארבעה וחמשה נזהג בהקדיש. בכל אלו, משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה ותחמשה, מהטעמים שהתבאר.

רבי שמעון אומר, מה שאמרו חכמים במקום אחר, שהגונב בהמת הקדש מבית הבעלים פטור מתשלומי כפל וארבעה וחמשה, אינו כן, אלא קדשים שחייב באתריהם – שאם נגנבו או נאבדו חייבים הבעלים להפריש אחר תחתיהם, וכגון שאמרו 'הרי עלי קרבן', משלם הגנב תשלומי ארבעה ותחמשה אם טבח אותם. ושאין חייב באתריהם – אבל קדשים שאין הבעלים חייבים להפריש אחר תחתיהם כשנאבדו או נגנבו, וכגון שאמרו 'הרי זו קרבן', פטור הגנב מתשלומי ארבעה וחמשה:

נמרא

מקשה הגמרא: הדין ששנינו במשנה, שאם טבח או מכר על פי עד אחד אינו משלם ארבעה וחמשה, הרי הוא פשיטא – דין פשוט, ולמה הוצרך התנא לשנותו. מתרצת הגמרא: אומר בני הישיבה, הא קא משמע לן – כששנה דין זה השמיענו התנא, שהמודה על פי עצמו שפטור מלשלם הוא דומיא – דדומה דעל פי עד אחד – באותו אופן שפטור מי שעד אחד מעיד בו. מה על פי [עין] אחד – כשם שהפטור באופן שעד אחד מעיד בו, כי אתי עד אחד – כאשר יבוא עד נוסף אחר כך, הוא מצטרף בהדיה – עם העד הראשון ומחייב – ומתחייב הגנב לשלם, כך כאשר מודה על פי עצמו ופטור מלשלם נמי כי אתו עדים מחייב – גם גן כאשר יבואו עדים אחר כך, יתחייב לשלם על פיהם. וכוונת המשנה בזה, לאפוקי מדרך הונא אומר – רב, להוציא מדינו של רב הונא בשם רב, שאינו סובר כך, דאמר רב הונא אומר רב המודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור:

הגמרא דנה בדברי רב, שהמודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור, גופא, אומר רב הונא אומר רב, מודה בקנס ואחר כך באו עדים, פטור: אייתיביה – הקשה רב חסדא לרב הונא, שנינו בברייתא, מעשה ברבן גמליאל שסיפא את עין מבי – שם העבד עבדו הכנעני, והיה רבן גמליאל שמת שמחה גדולה, לפי שחפץ לשחררו מאחר ועבד כשר היה, ונמנע מכך משום שהמשחרר עבדו עובר בעשה (ויקרא כה מז) 'לעלם בקם תעבדו', ועכשיו שסימא את עינו יצא טבי לחירות כדן עבד היוצא בראשי אברים. מצאו – פגש רבן גמליאל לרבי יהושע, אומר לו אי – האין אתה יודע שמתבי עבדי יצא לחירות. אומר לו רבי יהושע, למה הוא יצא לחירות. אומר ליה רבן גמליאל, מפני שסמית את עינו. אומר לו רבי יהושע, אין בדרבך אלו כלום לפסוק על פיהם שיצא טבי לחירות, מפני שכתב אין לו ו-לן עדים על כך, אלא מפניך אנו יודעים זאת, וכיון שיציאת עבד בראשי אברים הוא קנס, והמודה בקנס פטור, לפיכך אין העבד יוצא לחירות על פי הודאתו. מדייק רב חסדא מדברי הברייתא, הא יש לו עדים – אבל אם באו עדים לאחר שכבר הודה רבן גמליאל, חייב לשחררו, ושמעין מיה – ושמענו מזה שהמודה בקנס ואחר כך באו עדים, חייב, וקשה על רב הונא. אומר ליה – השיב רב הונא לרב חסדא, שאני – שונה המעשה שהיה עם רבן גמליאל, כיון דלא בפני בית דין אורי – לא הודה לפני בית דין, ורק המודה בקנס בפני בית דין פטור. מקשה הגמרא: והא רבי יהושע אב בית דין תה, והרי רבן גמליאל הודה בפניו.

ניפוק – יוצא העבד לחירות בעינו, ואם הפיל את שינו, ניפוק בשינו, ובאופן שסימא את עינו ולא עמד עדיין בדין ואחר כך הפיל את שינו, ניפוק לחירות בעינו ושינו, ולא יתחייב האדון לשלם כלל. מתרצת הגמרא: אומר אבי, עילף – על שאלתך, לבל נאמר כך, אומר קרא (שמות כא כז) 'תחת עינו', ללמד שעל השחתת עינו בלבד משתחרר, ולא תחת עינו ושינו, ולכן כשחבל בעינו ושינו, יוצא בעינו ונטול דמי שינו. וכן אמר הכותב (שם כא כז) 'תחת שינו', ללמד שעל שינו בלבד משתחרר, ולא תחת שינו ועינו, ולכן כשחבל בשינו ועינו, יוצא בשינו ונטול דמי עינו.

הגמרא מביאה ראיה ממשנתנו שהכחשה תחילת הוזהב היא: אומר רב ארי בר אבין, אף אנו נמי תנינא – שנינו בדברי רבא, שהכחשה תחילת הוזהב היא, ששנינו (עב) נגב על פי שנים וטבח ומכר על פיהם – שנים שהעידו על פלוני שגנב שור או שה, וחזרו והעידו שטבחו או מכרו, ונמצאו זוממין, משלמין לו את הכל – תשלומי כפל ד' וד' שזממו לחייבו. ואומר רב ארי, מאי לאו – לכאורה מדובר בהעידו ביום ראשון על הגניבה, וחזרו ביום שני והעידו על הטביחה, והזממו ביום שלישי על הגניבה, וחזרו ביום רביעי והזממו על הטביחה. ממשיך רב ארי, והא כיון שהזממו ביום שלישי על הגניבה, נמצא שלגבי עדותם על הטביחה, הוזהב מוכחשין כבר אז, עוד לפני שהזממו למחרת, שהרי אם לא היתה גניבה לא שייך לחייב על טביחה, ואף שערות הטביחה הוכחשה, קתני שכשהזממו על הטביחה משלמין לו את הכל, דהיינו ד' וד' על הטביחה, ואי סלקא דעתך – ואם תאמר שהכחשה לא תחילת הקמה היא, ועדים שהוכחשו ולבסוף הזממו אינם חייבים לשלם כאשר זממו משום שערותם נפטלה לפני ההזמה, אם כן אטביחה – על הטביחה אמאי משלמין, הרי עדותם על הטביחה הוכחשה לפני שהזממו, אלא לאו שמע מיה שהכחשה תחילת הקמה היא.

דוחה הגמרא את הראיה: אמרי, הכא במאי עסקינן, מדובר בגון שהזממו על הטביחה תחילה לפני שהיא הוכחשה, ואז נתחייבו בתשלומי שנים ושלושה על הטביחה, ורק אחר כך הזממו על הגניבה ונתחייבו גם בתשלומי הכפל, ולכן משלמים ד' וד'.

מביאה הגמרא שבמחלוקת רבא ואבבי נחלקו עוד אמוראים: ובפלוגתא – באותה מחלוקת, נחלקו גם רבי יוחנן ורבי אלעזר. שכן נאמר, עדים שהעידו שפלוני הרג, ולבסוף הזממו על ידי עדים אחרים שהעידו על הראשונים 'עמנו הייתם באותה שעה במקום אחר', נחלקו רבי יוחנן ורבי אלעזר מה דין המחזים, חד אומר נהרגין כפי שזממו, וחד אומר אין נהרגין.

מבארת הגמרא: תסתתין – תפשוט דרבי אלעזר הוא דאמר אין נהרגין, שהרי מצינו דאמר רבי אלעזר, עדים שהוכחשו בנפש – שהעידו שפלוני חייב מיתה, ולא הזממו אלא רק הוכחשו, לוקין, שכן עברו על (שמות כ יג) 'לא תענה ברעך עד שקר', ואי סלקא דעתך – ואם תאמר שרבי אלעזר הוא דאמר שאם הזממו אחר כך נהרגין, אם כן אמאי הם לוקין על עדות זו, הרי הוזהב ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין – על עדות זו יכולים הם להתחייב מיתה, אם יבואו עדים ויזימום, וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין – שהזהרה התורה שלא לעשותו כדי שלא ימיתוהו בית דין, אין לוקין עליו, שמיתה בלבד היא עונשו של הלאו. אלא לאו שמע מיה שרבי אלעזר הוא דאמר שעדים שהוכחשו ולבסוף הזממו אין נהרגין. מסיקה הגמרא: אכן תסתתין כך.

הגמרא שואלת על דברי רבי אלעזר, שעדים שהוכחשו בנפש לוקים: היתכן שהם לוקין, הרי תרי ותרין ניהו – הם שנים מול שנים, העדים המעידים שפלוני הרג, מול העדים המעידים שלא הרג, ואם כן מאי הוית דמכתב אהני – מה ראית להאמין למכחשים, כמון אהני – על המעידים שהרג. משיבה הגמרא: אומר אבי, רבי אלעזר מדבר באופן שלא הוכחשו העדים על ידי עדים אחרים, אלא בפני הדין ברגלי – שהאדם שהעידו עליו שנהרג, בא לפנינו חי, ואם כן ברור שהעידו שקר, ולוקים.

משנה

משנתנו מבארת אופנים שנגב חייב כפל, ופטור מארבעה וחמשה: נגב שור

1 מתרצת הגמרא: **שְׁלֵמָה בְּבִית דִּין הָיָה קָאֵי** – רבי יהושע לא היה בבית דין
2 בשעה שרבן גמליאל הודה לפניו, ורק המודה בבית דין פטור.
3 הגמרא מקשה מברייתא אחרת, ממנה משמע שהברייתא הראשונה חולקת
4 על רב הונא: **וְהַתְנָא**, שכן השיב רבי יהושע לרבן גמליאל, **וְאָמַר לוֹ, אֵין**
5 **בְּרַבְרִיךְ** שאמרת שטבי יצא לחירות כְּלוּם מפני שְׁכַבְרִי הוֹדִיתָ, והמודה
6 בקנס פטור. משמע שלאחר שהודה כבר אי אפשר שוב לחייבו וואפילו
7 יבואו עדים. **מָא לֹא תְנָא הִיא** – מסתבר שנחלקו הברייתות בדין המודה
8 בקנס ואחר כך באו עדים. **הָאֵי תְנָא** – התנא בברייתא הראשונה, **דְּאָמַר**
9 שרבי יהושע השיב אין בדבריו כלום מפני שְׁכַבְרִי אֵין לֶךְ עֲדִים, ומשמע
10 שאם באו עדים לאחר שהודה חייב, כִּבְר מוֹדָה בְּקִנְס וְאַחַר כֵּךְ בָּאֵי עֲדִים
11 חֲזִיב. **וְהָאֵי תְנָא** שבברייתא השנייה, **דְּאָמַר** שרבי יהושע השיב אין בדבריו
12 כלום מפני שְׁכַבְרִי הוֹדִיתָ, ומשמע שאפילו יבואו עדים הוא פטור, כִּבְר
13 מוֹדָה בְּקִנְס וְאַחַר כֵּךְ בָּאֵי עֲדִים פְּטוּר.
14 משיבה הגמרא: **לֹא** בדין זה נחלקו, אלא דְּכּוּלִּי עֲלָמָא – שתי הברייתות
15 סוברות מוֹדָה בְּקִנְס וְאַחַר כֵּךְ בָּאֵי עֲדִים פְּטוּר, וּבְהָא קְמִיפְלִי – ובוזה
16 נחלקו, **הָאֵי תְנָא** שבברייתא הראשונה **דְּאָמַר** שְׁכַבְרִי אֵין לֶךְ עֲדִים, כִּבְר
17 שרבי יהושע חוֹזֵן לְבִית דִּין הָיָה בשעה שהודה רבן גמליאל, ואין הודאתו
18 מועילה, לפיכך אם יבואו עדים אחר כך יאה חייב. וְהָךְ תְנָא שבברייתא
19 השנייה **דְּאָמַר** שְׁכַבְרִי הוֹדִיתָ, כִּבְר שרבי יהושע בְּבִית דִּין הָיָה באותה
20 שעה, והועילה הודאתו, לפיכך אפילו יבואו עדים אחר כך, פטור.
21 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדין מודה בקנס ואחר כך באו עדים:
22 **אִיתֵמר**, המוֹדָה בְּקִנְס וְאַחַר כֵּךְ בָּאֵי עֲדִים, **רַב אֱמֵר פְּטוּר**, ו**שְׁמוּאֵל אֱמֵר**
23 **חֲזִיב**. **אֱמֵר רַבָּא בַר אֲהִילָא**, **מָא טַעֲמָא דְרַב** – מה טעמו של רב, משום
24 שנאמר בענין חיוב כפל ושהוא קנס (שמות כב ג) **אִם הִקְצַצְתָּ תִּקְצַצְתָּ** בְּיָדוֹ
25 הַגִּבָּה וגו' שְׁנֵים יִשְׁלֹם, ודרש רב **אִם הִקְצַצְתָּ** – אם הוֹבֵר הַדֵּבֶר בְּעֲדִים,
26 או **תִּקְצַצְתָּ בְּדִינֵין** – הדיינים יחייבו אותו כפל. **פְּרַט לְמִרְשִׁיעַ אֵת עֲצָמוֹ**
27 – למעט מאופן שהדבר הוֹבֵר על ידי שהודה הגנב והרשיע את עצמו. אלא
28 שיש להקשות, לָמָּה לִי לדרוש כן מהפסוק 'הִקְצַצְתָּ תִּקְצַצְתָּ' והרי **מָאִישׁ**
29 **יִרְשִׁיעֶנָּה** אֱלֹהִים יִשְׁלֹם שְׁנֵים לַרְעוּהוּ' (שם כב ח) **נִפְקָא** – נלמד דין זה, שכן
30 משמע רק כאשר הורשע הגנב על ידי הדיינים ודהיינו על פי העדים) הוא
31 חייב כפל, אבל המורשיע את עצמו מקודם פטור. **אֲלָא** ממה שנאמרו שני
32 פסוקים בענין, שְׁמַע מִיָּהֵן – אתה למד לוֹמַר שאף המוֹדָה בְּקִנְס וְאַחַר כֵּךְ
33 **בָּאֵי עֲדִים פְּטוּר**. ו**שְׁמוּאֵל** הסובר שהמודה בקנס ואחר כך באו עדים חייב,
34 **אֱמֵר לֶךְ, הֵהוּא** – הפסוק 'הִקְצַצְתָּ תִּקְצַצְתָּ' **מִכְּעֵי לִיה** – נצרך לדעתו, ללמד
35 לָגַב עֲצָמוֹ שחיוב כפל על כל דבר שגנב, וּבְדִתְנָא דְּכִי חִזְקִיה שדרש כן
36 (לעיל סג) מפסוק זה. ורק מהפסוק **אֲשֶׁר יִרְשִׁיעֶנָּה אֱלֹהִים** אנו למדים לפטור
37 את המודה בקנס, לפיכך אינו פטור כשלא באו עדים אחר כך.
38 **אִיתִיבֵיה רַב לְשְׁמוּאֵל**, שנינו בברייתא, אם רָאָה הגנב עֲדִים שְׁמִמְשָׁמִים
39 וּבָאִים – מתקרים לבית דין להעיד עליו, וקדם וְאֱמֵר לְבִית דִּין, אכן וְנִגְבְּתִי,
40 **אֲבָל לֹא מִכְּחֵתִי וְלֹא מִכְּרֵתִי, אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֲלָא קֶרֶן בלבד**, לפי שהמודה
41 בקנס פטור אף על פי שהודה מחמת העדים. ומשמע, שאפילו באו אחר כך
42 העדים שגנב, הוא פטור. **אֱמֵר לִיה** – השיב שמואל לרב, **הָכָא** – בברייתא
43 זו **בְּמָאֵי עֲקָרִינָן** – מדובר, כְּגוֹן שְׁחֹזְרֵי עֲדִים לְאֲחֻזֵּיהֶם ולא באו להעיד,
44 ולכן הוא פטור, אבל אם באו והעידו הוא חייב. חוזר רב ומקשה, וְהָאֵ
45 **מִדְּתַנִּי סִיפָא** – מזה ששנינו בסוף הברייתא, **דְּכִי אֲלֵעֹר בְּרַבִּי ו-בן רבין**
46 **שְׁמַעוֹן חוֹלַק וְאִמְרֵהוּ**, אף לאחר שהודה הגנב ונפטר **יָבֹאוּ הָעֲדִים וְיַעֲרִידוּ**
47 **וּיְחִיבוּהוּ, מִכְּלָל** – מתוך דבריו אתה למד דְּתְנָא קָמָא כִּבְר שלא יבואו
48 העדים להעיד לאחר שהודה הגנב, לפי שהמודה בקנס פטור. **אֱמֵר לִיה** –
49 השיב שְׁמוּאֵל לרב, אכן תנא קמא אינו סובר כמוני, אבל **לֹא אִיתָא** – וכי
50 אין את שיטת רבי **אֲלֵעֹר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן דְּקָא בְּנוֹתִי** – שסובר כמוני, אם

51 **כֵּן אֲנִי דְאָמְרִי** – אני שאמרתי שאם באו עדים לאחר שהודה הוא חייב,
52 **בְּרַבִּי אֲלֵעֹר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן** אמרתי כך.
53 הגמרא מבררת כיצד יפרש רב את המחלוקת בברייתא: **לְשְׁמוּאֵל, בְּנִדְאִי**
54 **תְנָאִי הִיא** – נחלקו תנא קמא ורבי אלעזר ברבי שמעון בדין זה, שלדעת
55 תנא קמא המודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור, ולדעת רבי אלעזר ברבי
56 שמעון חייב. אבל לְרַב מִי לָמָּא – האם נאמר תְנָאִי הִיא – שנחלקו התנאים
57 בדין זה, או שנחלקו בענין אחר ואילו המודה בקנס ואחר כך באו עדים לפי
58 כולם הוא פטור. משיבה הגמרא: **אֱמֵר לֶךְ רַב, אֲנִי דְאָמְרִי** שהמודה בקנס
59 ואחר כך באו עדים פטור, **אֲפִילוּ לְשִׁיטַת רַבִּי אֲלֵעֹר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן** אמרתי
60 כן. הואיל וְעַד כָּאֵן לֹא קָאָמַר – לא נחלק רבי **אֲלֵעֹר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן** הָתָם
61 – בברייתא שאף לאחר שהודה הגנב "יבואו עדים ויעידו", **אֲלָא מְשֻׁם דְּקָא**
62 **מוֹדֵי מִחְמַת בְּעִצְתוֹתָא דְעֲדִים** – שהגנב הודה רק מחששו מהעדים, שקרבו
63 לבית דין להעיד עליו, והודאה זו אינה פוטרת. **אֲבָל הָכָא** – באופן שדבר
64 רב, דְּמוֹדָה מְעַצְמוֹ ולא מחמת העדים, **אֲפִילוּ רַבִּי אֲלֵעֹר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן**
65 מוֹדָה שאפילו באו עדים אחר כך פטור.
66 רב המנונא מגביל את שיטת רב: **אֱמֵר רַב הַמְנוּנָא, מִסְתַּבְרָא מִלְּתִיה דְּרַב**
67 – מסתבר שדברי רב נאמרו רק כגנב שאֱמֵר נִגְבְּתִי וְכָאֵן עֲדִים שְׁנִגְבֵּה, ואז
68 הוא פְּטוּר, שְׁהָרִי בהודאה זו הוא חֲזִיב את עֲצָמוֹ בְּקֶרֶן ושהמודה בממון
69 חייבו, לפיכך הוא פטור מן הכפל. **אֲבָל** אם אֱמֵר לֹא נִגְבְּתִי, וְכָאֵן עֲדִים
70 שְׁנִגְבֵּה וחייבוהו קרן וכפל, וְחֹזֵר הגנב וְאֱמֵר מִכְּחֵתִי וּמִכְּרֵתִי, וְכָאֵן עֲדִים
71 שְׁמִיבַח וּמִכְּרֵתִי, באופן זה הוא חֲזִיב על הטביחה ומכירה, שְׁהָרִי בהודאתו
72 הוא פְּטוּר את עֲצָמוֹ מִכְּלוּם – מכל תשלום, ולא התכוון להתחייב ושכן ידע
73 שהמודה בקנס פטור, לפיכך אם באו עדים אחר כך חייב.
74 רבא דוחה את דברי רב המנונא: **אֱמֵר לוֹ רַבָּא** לרב המנונא, ו**קִפְחָתִי קִפְחָתָהּ**
75 – ציערת לְכַבִּי דְכִי רַב – את תלמידי בית המדרש בכך שאמרת בדעת רב
76 דבר שאינו נכון, שכן מרב הונא שידע דברי רב ודיה גדול ממך, מוכח שלא
77 כדבריו. וְהָאֵ – שהרי רָבֵן גְּמִלְאֵל שהודה שסימא את עין טבי עבדו, **פְּטוּר**
78 **עֲצָמוֹ מִכְּלוּם הָיָה** – פטור את עצמו לגמרי ושהרי המסמא את עין עבדו
79 אינו חייב אלא קנס בלבד, וְקָאָמַר לִיה – ואף על פי כן הקשה רַב הַסְרָא
80 לְרַב הַנּוּנָא – שמדברי רבי יהושע 'שהרי אין לך עדים' משמע שאם באו
81 עדים אחר כך חייב, וְלֹא קָא מְשַׁנֵּי לִיה – ולא תירץ רב הונא לרב חסדא
82 שאין הודאתו זו פוטרת לפי שפטור את עצמו מהכל. ומוכח, שגם בכזה אופן
83 הוא פטור לדעת רב.
84 הגמרא מביאה ראיות לדברי רב המנונא: **אִיתֵמר נְמִי, אֱמֵר רַבִּי חִיָּיא בַר**
85 **אֲבָא אֱמֵר רַבִּי יוֹחָנָן**, גנב שהודה ואמר נִגְבְּתִי, וְכָאֵן אחר כך עֲדִים שְׁנִגְבֵּה,
86 פְּטוּר מכפל, שְׁהָרִי חֲזִיב הגנב את עֲצָמוֹ בְּקֶרֶן, לפיכך מועילה הודאתו
87 לפטרו מכפל. **אֲבָל** אם אֱמֵר שהוא לֹא נִגְבֵּה, וְכָאֵן עֲדִים שְׁנִגְבֵּה, וְחֹזֵר הגנב
88 וְאֱמֵר מִכְּחֵתִי וּמִכְּרֵתִי, וְכָאֵן עֲדִים שְׁמִיבַח וּמִכְּרֵתִי, חֲזִיב אף בתשלומי
89 ארבעה וחמשה, שְׁהָרִי כשהודה הוא פְּטוּר את עֲצָמוֹ מִכְּלוּם, והודאה כזו
90 אינה פוטרת. **אֱמֵר רַב אִשִּׁי, מִתְּנִיתִין וּבְרִיתָא נְמִי דִּיקָא** – אף מהם יש
91 לדייק כדברי רב המנונא. מִתְּנִיתִין דִּתְנֵן, נִגְבֵּה עַל פִּי עדות שְׁנֵים, וּמִכְּבָה
92 וּמִכְּרֵתִי עַל פִּי עַד אֲחֵד או עַל פִּי עֲצָמוֹ – שהודה בעצמו, מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמִי
93 בְּכָפֶל על הגניבה שהרי יש על כך שני עדים, וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמִי אֲרֻבָּעָה
94 וְחִמְשָׁה על הטביחה ומכירה לפי שאין על כך שני עדים, והמודה בקנס
95 פטור. ויש לדייק בדברי המשנה, מאחר ורצה התנא ללמדנו שהמודה בקנס
96 פטור לָמָּה לִי דִתְנֵי – מדוע שנה נִגְבֵּה עַל פִּי שְׁנֵים' והשמיענו את דין
97 הודאה בקנס רק בטביחה ומכירה, לִיתֵנִי – שישנה נִגְבֵּה וּמִכְּבָר [ומכר] עַל
98 פִּי עַד אֲחֵד או עַל פִּי עֲצָמוֹ אֵינוֹ מְשַׁלֵּם קנס אֲלָא את הַקֶּרֶן, שגם בגנבה
99 הודה הגנב ופטור אף מכפל.

משום ביעתותא דעדים קא מודה. והא דאמר בפרק שביעת העדות (כסות)

ד' (א) דלרבי אלעזר בר' שמעון לא משבחת לה דמודה מפי עצמו

דפטור אלא היכא דליכא עדים כלל דהיינו אליכא דשמואל: אמר ליה רבא

קפחת לטבי דבי רב. פ' בבביתא עירתא תלמידים שבבית המדרש שאמר דבר

שאינו דקא רב הונא אידע מילתיה דרב

גדול מקור אין לו זה החילוק קבא דבבל

דביתא דהי קיפוח לשון ניצוח קבא למקשה

בהלכות הן באין בפ' שני דקדושין (ו' כג)

דקדוין (ו' כט) וקבא קפחיהו לתלתא רבנן

סמיכי בטעתא גיטין (ו' כט) ורשב"ם פ'

דל"ג אמר ליה רבא אלא אמר רבא

קפחתי לטבי דבי רב פירוש נצחתא את רב

המנונא שהוא סבי דבי רב דהוכחתי לו

מכח דברי רב הונא שהיה יודע דברי רב

יותר ממנו שאין לחלק כמו שחילק והביא

ראיה מפ' בסנהדרין (ו' יג) דאמר הקם

אמרי בי רב הונא ופרקי והאמר רב

הונא אמרי בי רב ומשני אלא אימא רב

המנונא ולכתי קרי ליה סבי דבי רב וקשה

דא שמוחא כוונתא פריש סמי דבי רב עוד

דאין דרך לומר איתמר נמי אחרי שסתר

את דבריו ועוד דבנותיה דרב המנונא דייק

מתני' ובירייתא כדאמר בסמוך ולרב הונא

מפסא מתני' מדברי רב ונראה לפרש אמר

ליה רבא קפחת לטבי דבי רב כלומר הונא

ליה רבא לרב המנונא נצחת את רב הונא

שהוא סבי דבי רב שהוא לא ידע לחלק

באשר חלקת ובסנהדרין מפרש ר"ת אימא

רב המנונא פירוש לא מימא אמר רב

הונא אמרי בי רב אלא אמר רב המנונא

אמרי בי רב וכן משמע דלפי האמת נמי

הוי אמרי בי רב הונא דבהלכה (וכמות)

ד' פ' (סג) קאמר בי רב מני רב הונא

הונא אין הלכה קאמר ובקובץ' דחק שם

לפרש דהא דאמר בסנהדרין אימא רב

המנונא דוקא היכא דמוכח דהיינו היכא

דאיכא אמר רב הונא אמרי בי רב הקם

הוי רב המנונא וקשה דא"כ בי רבא קאמר

בסנהדרין שלחו מתם רבי יוסי בר הונא

מכבו עליה במערבא ר' אלעזר ופרקי הא

שלחו מתם לרבי יוסי בר חנינא מוצא כו'

ומשני אלא איפוק ה"ל לשוני' היכא

דמוכח שאני ועוד דלא יתכן כלל שיאמר

רב הונא משום רב המנונא שהיה תלמיד

תלמידו דמשמע ברש הדר (מיוזני' ד' כג)

ואין להאריך כאן בזה

תנאי אמר לו אין בדבריד

תנאי היא האי תנא דאמר

דה בקנס ואחר כך באו

שפכר הודית סבר מודה

ר לא דכ"ע מודה בקנס

קמיפלגי האי תנא דאמר

והיין לבי"ד הוה וחד תנא

ת דין הוה: איתמר מודה

אמר פטור ושמואל אמר

אי מעמא דרב אם המצא

מרשיע את עצמו למה לי

ש"מ מודה בקנס ואח"כ

אמר דההוא מבעי ליה

הא איתביה רב לשמואל

ים ואמר ננבתי אכל לא

שלם אלא קרן אמר ליה

ורו עדים לאחוריהם והא

שמעון אומר כבאו עדים

לא אמר ליה שמואל לאו

דקא בותי אנא דאמרי

ואל ודאי תנאי היא לרב

רב אנא דאמרי אפי' לרבי

לא קאמר ר' אלעזר בר'

א מודי מחמת ביעתותא

עצמו אפי' ר' אלעזר בר'

א מסתברא מילתיה דרב

ב פטור שהרי חייב עצמו

או עדים שגנב וחזר ואמר

שטבח ומכר חייב שהרי

רבא [קפחתי] לטבי דבי

עצמו מכלום הוה וקאמר

א קא משני ליה איתמר

ברייטא

עֲצֻמוֹ בְּקֶרֶן אֶבֶן אָמַר לֹא יָנֹב וּבָאוּ עֲדִים שֹׁנְנֹב וְחֹזֵר וְאָמַר
 שֹׁכֵחַ וּמִכֹּר חֵיִיב שְׁהֵרִי פֶטֶר עֲצֻמוֹ מִכְּלוֹם אָמַר רַב אִשִּׁי מִתְּנִיתִין
 דִּתְנִין גָּבַע עַל פִּי שְׁנַיִם וּמִבְּחָ וּמִכֹּר ע"פ עַד אֶחָד אוֹ עַל פִּי
 אֵינוֹ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמִי אֲבִיבָעָה וְחִמְשָׁה לָמָּה לִּי דִתְנִי גָבַע עַל פִּי
 [] עַל פִּי עַד אֶחָד אוֹ עַל פִּי עֲצֻמוֹ אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא בְּקֶרֶן
 אֶלָּא

וְנֹדֶה בְּקֶסֶם פֶּטוּר הַלֵּקֶךְ לִפְטוֹר עֲצֻמוֹ תַּחֲבוּרָיו: לִפְטוֹר לִי דְקָתָנִי. הֲכִי הוּאֵלָּא וְאֵתָא
מִבְּרַע ע"פ עַד אֲחֵר אוֹ ע"פ עֲצֻמוֹ אִינוֹ מִשְׁלֵם אֲלֵא קָרָן אֲלֵא לֹא ש"מ לְהֲכִי לֹא
אֲתָו עֲדִים חֲזִיב וְאִי הָוֵה תְּנִי הוֹדָאָה בְּנִי גְּנִיבָהּ תוֹ לֹא מִיִּתְּנִי לִיה ע"פ עֲצֻמוֹ וְדִמְיָא
עַל הַגְּנִיבָה חֲזִיבִידוֹ מִתְּחִיב אִף בְּאַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה לְכִי אֲתָו סִדְרָא בְּר' וְיִזְקֵן:
ר"ה

שְׁלֵמָה בְּבֵית דָּוִן הָיוּ. לֹא הָיוּ בֵּית דִּין יוֹשְׁבֵינִי וְלֹא מְקוֹם יוֹשִׁיבֵת בֵּית דָּוִן הָיוּ אֲלָא
 בְּשֵׁמוֹת הָיוּ. לֹא שֶׁכָּבֵד הַחוּצִית. מִשְׁמַע אֲפִילוֹ אֲנִי עֲרִים בְּתֵר הָכִי פְטוּר: תַּמְצִא
 בְּדִיּוּתִי פֶרֶס לַמַּשְׁרֵעַ אֶת עֲצָמוֹ. וְהָאִי קָרָא לִמְלֵךְ מִשְׁרֵעַן אֲלֵהֶם נִפְקָא
 לְפִדּוֹ לַמַּשְׁרֵעַ אֶת עֲצָמוֹ אֲלָא לֹא שְׁמֵי מִיָּד חֵד לְמוֹדָה בְּקֶסֶל וְלֹא בְּעֵרִים וְחֵד
 מִלּוּד בְּקֶסֶל וְאִחֲרֵי כֵן בֹּא עֲרִים מִיָּד:

מבֹּלֹם. כְּלוּמָר אִין זֶה הוֹדָאָה שְׁהָרִי אִינוּ בָּא לְקוֹשֵׁיב כְּלוֹם בְּהוֹדָאָתוֹ יוֹדֵעַ הָאֵל
לְאִשְׁמֻעֵלִין דְּמוֹדָה בְּקֶס פְּטוֹר לְשִׁמְעוֹן בִּין בְּכַף וּבִין בִּד' וְחִמְשָׁה וְיִנְיָה גָּב וְטו'
נָקֵט הוֹדָאָה גְּבִי כְּרֹן וּבְכַף דְּבַעֵי לְמִיתָנִי ע"פ עֲצֻמָּה דְּהִמְיָא דְּעַד אַחֵד וּלְמִימַר דְּהִי' אֵל
דְּעַד אַחֵד דְּא"נ אִתּוּ עֲדִים פְּטוֹר אָבֵל הִשְׁתָּא דִּלָּא אוֹדִי בְּכָרֹן דְּשִׁנִּי עֲדִים שְׁתֵּי

ה"ג אלא לאו הא קמ"ל גב על פי שנים ומכר וקבר ע"פ עצמו או ע"פ אחד דלא חייב עצמו בקרן הוא דאמרין ע"פ עצמו כו'. כלומר כבי האי גזונא
הוא דאמר דומיא דעד אחד לחיביה כי הדר אתו סהדי אבל היכא דגניבה עצמו מודה לא אמרין דומיא דעד אחד: ניתני גנבתו או שאמר טבחתו ומכרתי. פטור
מתשלומי ד' וד' ושמעין מיהא תרתי דאע"ג דלא הודה אלא אטביחה ופטור עצמו מכלום הו"א הודא אלא מדלא תני הכי ש"מ טעמא דאמר גנבתו כו' ליתא בתנאי.
הודא דטביחה אי הודא הו"א בלא הודא דגניבה דלא מחייב עצמו בקרן לפטורו אם באו עדים או לא: כמלה בולח. דכין דלא גב לא טבח והראשונים משלמין

כפל והוא פטור והאחרונים פטורין: הו"מ
עדי טביחה. ולא עדי גניבה: והן משלמין
תשלומי שלשה. לגב: אילימא ארשא.
דהזמנו עדי גניבה וקאמר סומכוס הן
משלמין כפל בשבילו לבעלים כמשפטו
והוא משלם שלשה משום טביחה דעדי
טביחה לא הזמנו ולית ליה לסומכוס כו'.
הא ודאי כין דלא גב לא טבח: אלא לאו
על כריתוף מילתא אחריתי. אמור רבנן
דקאי סומכוס עלה ולא משכחת דתיקו
מילתא דסומכוס אתנא קמא שפיר אלא
הכי כגון דאיתו כו': אין גנבתו. והך הודא
דגב לא הודא היא דהא מחמת דפי
עדים דקאמרי ליה גנבת הוא דמודה אבל
הודא דטביחה ומכירה לא מחמת
ביעתתיהו אוי דהא לא אמרי ליה
וטבתו אלא גנבת: ואיתי פלג תבית
סהדי. אמרינן דגב וטבח ומכר וקאמרי
רבנן דהן משלמין תשלומי כפל לגב ותגב
לבעלים והוא פטור מוד' וד' דהא אוי
אטביחה הודא היא ואע"ג דאיתי בעל
הבית סהדי דגב פטור דהודא גמורה היא
אף ע"פ שלא חייב עצמו בקרן וקאמר להו
סומכוס הן משלמין כפל והוא משלם
תשלומי שלשה דהודא דטביחה לא
הודא היא שדרי פטר עצמו מכלום: רבנן
סברי אע"ג דגניבה מחמת עדים קא
מודה. ואינה הודא והויי בשלם לבעלם
אותו כפל שנוטל מאלה: הודא דטביחה.
דלא מחמת ביעתתא אוי מיהא הודא
היא ופטור מוד' וד' אע"ג דפטר עצמו
מכלום בהודא זו דהא הודא שגנבתו
במאן דאמר לא גנבת דמי דמחמת קמאי
אוי ומה דמתני בקרן וכפל משום עדות
האחרונים הוא וכלי משום הודא: לא
דבול' עלמא הודא דטביחה. בלא
הודא דגניבה לא כלום היא לפטור
במקום עדים כרבי יוחנן ואי הני סהדי
בתראי סהדותא מעליותא הו"א לא הו
פטרי ליה רבנן אלא דהא בעדות שאי אתה
יכול להזימה שסקינן וכגון דהני עדים
אחרונים הכשרים שהביא בעל הבית
להעיד שגב וטבח ומכר על פי הגב
הביאים שאמר הגב בבית דין בפני פלוני
ופלוני גנבתו בדמפרש ואזיל אתו פלוני
ופלוני כו'. רבנן פטרי ליה לגב מארבעה
וחמשה אלא משלם לבעלים קרן לבדו

או גנבתו או מכרתי ומכרתי אלא הא קמ"ל טעמא דאמר גנבתו הוא דחייב עצמו בקרן
דפטור אבל אמר לא גנבתו ובאו עדים שגב וחזר ואמר טבחתו ומכרתי ובאו עדים שטבח
ומכר דלא חייב עצמו בקרן חייב אלמא הודא דטביחה לאו הודא היא אמרי לא היא
גופה קמ"ל דכין דאמר גנבתו אע"ג דאמר לא טבחתו ולא מכרתי ובאו עדים שטבח ומכר
פטור מאי טעמא תשלומי (ארבע) חמשה אמר רחמנא ולא תשלומי ארבעה ולא תשלומי
שלשה לימא בתנאי היו שנים מעידין שגב והיו שנים מעידים אותו שטבח ומכר הזמנו
עדי גניבה עדות שטבחה מקצתה כמלה בולח הזמנו עדי טביחה הוא משלם תשלומי כפל
והן משלמין תשלומי שלשה משום סומכוס אמרו הן משלמין תשלומי כפל והוא משלם
תשלומי שלשה לפר ושנים לאיל אהייא קאי סומכוס אילימא ארשא לית ליה לסומכוס
עדות שטבחה מקצתה כמלה בולח ואלא אסיפא שפיר קאמרי רבנן הוא משלם תשלומי
כפל והם משלמין תשלומי שלשה אלא מילתא אחריתי איכא בינייהו כגון דאיתו בי תרי
אמרי ליה גנבת אמר להו אין גנבתו וטבחתו ומכרתי מיהו לא בפניכם גנבתו ואיתי סהדי
ואומניהו דלא באפיניהו גב ואיתי פלג תבית סהדי ואסחידו ביה דגב וטבח ומכר ובהודא
טביחה קמיפלגי דרבנן סברי אע"ג דהודא דגניבה מחמת עדים הוא דקא מודה הודא
דטביחה הודא היא ופטור וסומכוס סבר כין דהודא דגניבה מחמת עדים הוא דקא
מודה דטביחה לאו הודא והנך עדים קמאי דאומניהו משלמין תשלומי כפל והוא משלם
שלשה לפר ושנים לאיל אמר רב אחא בריה דרב איקא לא דכילי עלמא הודא דטביחה
לאו הודא היא אלא בעדות שאי אתה יכול להזימה קמיפלגי כגון דאיתו סהדי ואמרי ליה
גנבת ואמר להו גנבתו וטבחתו ומכרתי מיהו לא בפניכם גנבתו אלא בפני פלוני ופלוני
ואיתי סהדי ואומניהו דלא באפיניהו גב ואתו פלוני ופלוני ואסחידו ביה דגב וטבח ומכר
ובהא קמיפלגי דרבנן סברי הו"א לה עדות שאי אתה יכול להזימה וכל עדות שאי אתה
יכול להזימה לא הו"א עדות וסומכוס סבר עדות שאי אתה יכול להזימה הו"א עדות והא
קיימא לן דעדות שאי אתה יכול להזימה לא הו"א עדות הני מילי היכא דלא ידעי באיזה
יום באיזה שעה דליכא לעדות כפל אבל הכא סייגי הוא דקא מסייגי ליה אמר מר הן
משלמין תשלומי כפל מדקא מודה דגב קרן בעי שלומי אמר רבי אלעזר משמיה דרב תני

תשלום

והוא נוטל כפל מן הראשונים שרצו להפסידו כפל וקנסא לא משלם מאי טעמא דהני סהדי בתראי אינן עדים דאינן יכול להזימם ולקיים בעדות זו דין וקמא שדרי
הוא הודה תחילה שבפניהם גב ועל פיו באו להעיד ולא עדות היא הלכך אמאי מחייבת ליה אהודא פיו על פי עצמו לא ישלם קנס ואהא מילתא קאי סומכוס
וסבר עדות שאי אתה יכול להזימה עדות היא ועדים המחזמין משלמין תשלומי כפל לבעלים במקום גב והוא משלם שלשה לפר דהא אתו סהדי דטבח ומכר: הני
מילי. דלא הו"א עדות: היכא דאמרי לא ידעין באיזו יום באיזו שעה. דאיכא למימר דלהכי עבדי דמסתפו דלא ליתו סהדי דלומניהו וקלא באותה שעה עננו
הייתם ועדים שקרנים הם: אבל הכא. דהא דאין אתה יכול להזימה היינו משום דקלשטא קא מסהדי מכל שכן דעדותן עדות דסייעי קא מסייעי להו הלכך הך ראשונים
שהזמנו משלמים בשבילו כפל והוא משלם שלשה לתשלומי חמשה דפר ושנים לאיל דעדות איכא והודא ליכא דהודא דגניבה מחמת ביעתתא דקמאי אוי
והודא דטביחה פטור עצמו מכלום הו"א תשלומי כפל. אמר סומכוס כבי האי גזונא דקמאי משלמין כפל דמשמע קרן וכפל ואמאי כין דקא מודה ואמר גנבתו אוי
קרן קא בעי לשלומי דבשלמא קנסא דכפל הו"א קא בעי לאפסדי בעדות שער דידהו דאבתי לא עמד בדין ואיכא למימר דמודה ומיפטר אלא קרן הוא מחייב וקאי
ולא מפסדי ליה מידי:

וְהָם – עדי הטביחה מְשַׁלְמִין לגנב תְּשֻׁלוּמִי שְׁלֹשָׁה שְׂרָצו לחיבו. 55
 אֵלֶּא בודאי מִלִּיתָא אַחֲרֵיתִי אִיכָא בִּינְיָהוּ – דבר נוסף אמרו חכמים שלא 56
 נאמר בברייתא, ועליו חלק סומכוס. וְגַןּוֹן דָּאֵתוּ בִּי תָרִי – שבאו שני עדים 57
 וְאִמְרִי לִיה לִגְנֵב גִּנְבְּתָּ, וְאִמְרִי לְהוּ הִגְנֵב אִין – כן, גִּנְבְּתָּ, וְאִף מִכְּחֵתִי 58
 וְמִכְּרֵתִי אות, מִיָּהוּ – אבל לא בְּפִנְיָם גִּנְבְּתִי. וְאִיִּיתִי סְהִרִי וְאִומִּינְהוּ – 59
 ודביא הגנב עדים שהזימו את עדי הגניבה, והעידו דְּלֹא בְּאִפְיָהוּ גִנֵּב – 60
 שלא בפניהם גנב, אלא הם היו במקום אחר באותה שעה. וְאִיִּיתִי בְּעַל 61
 תְּפִית סְהִרִי – וחזר בעל השור ודביא עדים אחרים, וְאִסְהִידוּ בִּיה – והעידו 62
 בו דִּנְגֵב וְטָבַח וּמָכַר, וּבְהִדְרָא מִכְּחֵת קְמִיפְלָנִי חכמים וסומכוס, האם 63
 ההודאה על הטביחה נחשבת כדי לפטור מתשלומי ארבעה חומשה. דְּרַבְּנָן 64
 סְבִירִי, אִף עַל גֵּב דְּהִדְרָא דִּגְנִיבָה מַחֲמַת עֲרִים הוּא דְּקָא מוֹדָה ואינה 65
 פוטרת אותו מכפל, מכל מקום הוֹדָאָה דְּמִכְּחֵת הוֹדָאָה הִיא שְׁהִירִי אינו 66
 מודה מחמת העדים, וְפִטְוֹר מארבעה חומשה אף על פי שלא חייב עצמו 67
 בכלום. לפיכך העדים הראשונים משלמים כפל לגנב כפי שרצו לחיבו, 68
 והגנב נותן אותו לבעלים ופטור מארבעה חומשה. וְסוּמְכוֹס סְבִירִי, בִּין 69
 דְּהוֹדָאָה דִּגְנִיבָה מַחֲמַת עֲרִים הוּא דְּקָא מוֹדָה ואינה פוטרת. דְּמִכְּחֵת לֹא 70
 הוֹדָאָה – גם ההודאה על הטביחה אינה נחשבת שְׁהִירִי אינו מחייב את עצמו 71
 כלום, וכשיבואו עדים אחר כך יחייבוהו. ולפיכך, הִנֵּה עֲרִים קָמָא 72
 דְּאִומִּינְהוּ – עדי הגניבה שהחזמו, מְשַׁלְמִין תְּשֻׁלוּמִי כְּפָל, והוא – הגנב, 73
 מְשַׁלֵּם שְׁלֹשָׁה לְפָר וּשְׁנַיִם לְאֵיל על הטביחה, ומשלים לתשלומי ארבעה 74
 חומשה. נמצא שנחלקו בדִין מוֹדָה בקס שפטר עצמו מכלום ובאו עדים 75
 אחר כך, שלחכמים הוא פטור וכבר הונא, ולסומכוס הוא חייב כרבי יוחנן. 76
 דוחה הגמרא: אִמְרִי רַב אֶהָא בְּרִיה דְּרַב אִיקָא, לֹא בענין זה נחלקו חכמים 77
 וסומכוס, אלא דְּכּוּלִּי עֲלָמָא – הכל מודים שהוֹדָאָה דְּמִכְּחֵת לֹא הוֹדָאָה 78
 הִיא לפי שלא חייב עצמו בכלום, וכרבי יוחנן. אֵלֶּא בְּדִין עֲדוּת שְׁאִי וְשִׁאִין 79
 אֶתָּה יָכוֹל לְהוֹדָאָה – לקיים בה דִין הוֹמָה קְמִיפְלָנִי. וְגַןּוֹן דָּאֵתוּ סְהִרִי וְאִמְרִי 80
 לִיה – לגנב גִּנְבְּתָּ, וְאִמְרִי לְהוּ הִגְנֵב אִין גִּנְבְּתִי וְמִכְּחֵתִי וְמִכְּרֵתִי, מִיָּהוּ – 81
 אבל לא בְּפִנְיָם גִּנְבְּתִי אֵלֶּא בְּפִנְיָ פְלֹנִי וּפְלֹנִי. וְאִיִּיתִי סְהִרִי – ודביא הגנב 82
 עדים, וְאִומִּינְהוּ דְּלֹא בְּאִפְיָהוּ גִנֵּב – והזימו את עדי הגניבה שלא בפניהם 83
 גנב אלא הם היו במקום אחר באותה שעה. וְאִתָּו – ובאו אותם פְּלֹנִי וּפְלֹנִי 84
 שאמר הגנב, וְאִסְהִידוּ בִּיה – והעידו על הגנב דִּנְגֵב וְטָבַח וּמָכַר. וּבְהָא 85
 קְמִיפְלָנִי – ובוה נחלקו חכמים וסומכוס, דְּרַבְּנָן שפטרו מתשלומי ארבעה 86
 חומשה סְבִירִי, מכיון שהודה הגנב תחילה בעדותם של האחרונים הִנֵּיא לָהּ 87
 עדות האחרונים עֲדוּת שְׁאִי אֶתָּה יָכוֹל לְהוֹדָאָה, שְׁהִירִי הגנב מודה שגנב 88
 וטבח ומכר בפניהם, וְכָל עֲדוּת שְׁאִי אֶתָּה יָכוֹל לְהוֹדָאָה לֹא הִיא עֲדוּת, 89
 לפיכך הוא פטור לגמרי בדִין מוֹדָה בקס. וְסוּמְכוֹס סְבִירִי עֲדוּת שְׁאִי אֶתָּה 90
 יָכוֹל לְהוֹדָאָה הִיא עֲדוּת, לפיכך העדים הראשונים שהחזמו משלמים כפל 91
 לבעלים ובעבור הגנב, והוא משלים לארבעה חומשה על פי עדות 92
 האחרונים. 93
 מקשה הגמרא: וְהָא כִּיִּמָּא לָן – הלכה בידינו דְּעֲדוּת שְׁאִי אֶתָּה יָכוֹל 94
 לְהוֹדָאָה לֹא הִיא עֲדוּת, וכיצד חולק סומכוס על כך. מתרצת הגמרא: הִנֵּי 95
 מִילִי – שאינה עדות, הִיכָא – רק כאשר הסיבה שאי אפשר להזימה היא 96
 משום דְּלֹא יָדְעִי הַעֲרִים בְּאִתָּה יוֹם וּבְאִתָּה הִיתָה הַגְּנִיבָה, דְּלִיכָא – אין 97
 קיום לְעֲדוּת כְּלָל, ויש לחשוש שמא שקרו ונמנעו מלומר את היום והשעה 98
 כדי שלא יוכלו להזימם. אֵלֶּא הָכָא, הסיבה שאי אפשר להזימם היא משום 99
 שהגנב עצמו מִיִּזְעִי הוּא דְּקָא מְסִינִי לִיה ומוֹדָה שגנב וטבח ומכר בפניהם, 100
 והודאת בעל דִין כמאה עדים, לפיכך סובר סומכוס שעדות כשרה היא. 101
 הגמרא מקשה על דברי סומכוס: אִמְרִי מַר בְּבִרְיָא לְעִיל בדברי סומכוס, 102
 שֶׁהֵן – העדים שהחזמו מְשַׁלְמִין תְּשֻׁלוּמִי כְּפָל, ומשמע שהם משלמים קרן 103
 וכפל, וקשה, מִדְּקָא מוֹדָה דִּנְגֵב קֵרֶן בְּעִי שְׁלֹמִי – מאחר שהוא מודה שגנב, 104
 הוא חייב לשלם את הקרן, ואין העדים מפסידיים לו מאומה בעדותם, מאחר 105
 שהוא חייב כבר משעה שגנב. מתרצת הגמרא, אִמְרִי רַבִּי אֶלְעָזָר מְשַׁמִּיָּה 106
 דְּרַבִּי, תִּנֵּי – תשנה בדברי סומכוס 107

אֵלֶּא לֹא – בודאי, הָא קָא מְשַׁמֵּעַ לָן – דִין זה למדתנו המשנה, שרק אם 1
 נִגְבַּע עַל פִּי שְׁנַיִם, וְטָבַח עַל פִּי עַד אֶחָד או עַל פִּי עֲצָמוֹ, שבאופן זה הוא 2
 דְּלֹא מְחִיב את עֲצָמוֹ בְּקֵרֶן, שְׁהִירִי כבר העידו עליו שגנב, הוּא דְּאִמְרִינוּ – 3
 אז אנו אומרים שכשהודה על פִּי עֲצָמוֹ הוא דוּמָא – דינו דומה דְּעַל פִּי עַד 4
 אֶחָד – לזה שער אחד מחייבו, ולכן מה – כשם שהמתחייב על פִּי עַד אֶחָד 5
 בִּי אֵתִי – כשיבוא עַד אֶחָד נוסף וּמְצַטְרֵף בְּהִירָה – עם העד הראשון, מְחִיב 6
 – מתחייב הגנב לשלם ארבעה חומשה על פי עדותם, כך עַל פִּי עֲצָמוֹ נִמִּי 7
 בִּי אֵתִי עֲרִים מְחִיב ואף על פי שכבר הודה, כיון שלא חייב עצמו בכלום. 8
 אֵלֶּא אִם גִּנֵּב וְטָבַח וּמָכַר עַל פִּי עַד אֶחָד או עַל פִּי עֲצָמוֹ, שגם על הגנבה 9
 אין שני עדים, דְּחִיבִיב הגנב את עֲצָמוֹ בְּקֵרֶן, לֹא אִמְרִינוּ שכשהודה על פִּי 10
 עֲצָמוֹ הוא דוּמָא דְּעַל פִּי עַד אֶחָד. אלא הואיל וחייב את עצמו, אפילו 11
 יבואו עדים אחר כך נפטר, ואילו כעד אחד אם יצטרף אליו אחר חייב. 12
 רב אשי מבאר את הראיה לרבי יוחנן מהבְּרִיתָא. דְּתִנֵּיא, אִם רָאָה הגנב 13
 עֲרִים שְׁמִמְשִׁמִּין – מתקרבם וְכֹאֵן להעיד עליו, וקדם וְאִמְרִי לבית דִין 14
 גִּנְבְּתִי, אֵלֶּא לֹא מִכְּחֵתִי וְלֹא מִכְּרֵתִי, אִינוּ מְשַׁלֵּם אֵלֶּא קֵרֶן, שהמודה בקס 15
 פטור אפילו באר עדים אחר כך. וקשה, לָמָּה לִי לְמִיתָנָא – מדוע שונה התנא 16
 וְאִמְרִי גִנְבְּתִי אֵלֶּא לֹא מִכְּחֵתִי וְלֹא מִכְּרֵתִי, כלומר שהודה רק בגנבה ולא 17
 בטביחה ומכירה, נִתְּנִי – שישנה או גִּנְבְּתִי או מִכְּחֵתִי וּמִכְּרֵתִי, דהיינו בין 18
 שהודה רק על הגנבה ובין שהודה רק על הטביחה ומכירה הוא פטור 19
 מהקנס. אֵלֶּא לִכֵּן לֹא שנה התנא כך, כִּי הָא קָא מְשַׁמֵּעַ לָן – את דינו של 20
 רבי יוחנן הוא בא להשמיענו. לפיכך, מְעָמָא דְּאִמְרִי גִנְבְּתִי, שבהודאה זו 21
 הוּא דְּחִיבִיב עֲצָמוֹ בְּקֵרֶן, אז הוא דְּפִטְוֹר מכפל כיון שהודה בקס. אֵלֶּא אִם 22
 אִמְרִי לֹא גִנְבְּתִי, וְכֹאֵן עֲרִים שֶׁנִּגְבַּע וחייבוהו לשלם קרן וכפל, וְהוֹדָה הגנב 23
 וְאִמְרִי מִכְּחֵתִי וּמִכְּרֵתִי, וְכֹאֵן עֲרִים שְׁטָבַח וּמָכַר, דְּלֹא חִיב עֲצָמוֹ בהודאתו 24
 בְּקֵרֶן, שְׁהִירִי העדים הראשונים כבר חייבוהו על כך, חִיבִיב ארבעה חומשה, 25
 ואינו נפטר משום מודה בקס. אֵלֶּא – מוכח מכאן כרבי יוחנן, שהוֹדָאָה 26
 דְּמִכְּחֵת לֹא הוֹדָאָה הִיא – אינה נחשבת הודאה לפטור, לפי שלא 27
 חייב את עצמו כלום. 28
 הגמרא דוחה את ראית רב אשי מהבְּרִיתָא: אִמְרִי בְּנִי הישיבה, לֹא את 29
 דברי רבי יוחנן כוונת הברייתא להשמיענו, אלא הִיא נוֹפָה – דִין זה עצמו 30
 האמור בה קָא מְשַׁמֵּעַ לָן, דְּבִין דְּאִמְרִי הגנב גִּנְבְּתִי ונפטר מכפל, אִף עַל גֵּב 31
 דְּאִמְרִי לֹא מִכְּחֵתִי וְלֹא מִכְּרֵתִי ואחר כך כֹּאֵן עֲרִים שְׁטָבַח וּמָכַר, פְּטוֹר אִף 32
 על הטביחה ומכירה. מִאי מְעָמָא, משום שְׁתִּשְׁלוּמִי (אִרְבַּע) [אִרְבַּעָה 33
 וְהַמָּשָׁה אִמְרִי רַחֲמָנָא – חייבה התורה לשלם, וְלֹא תְשֻׁלוּמִי אִרְבַּעָה וְלֹא 34
 תְשֻׁלוּמִי שְׁלֹשָׁה, וזה שהודה ונפטר מכפל לא ישלם אלא ארבעה או 35
 שלשה, לפיכך הוא פטור לגמרי. 36
 לִימָא בְּתִנָּא – נאמר שנחלקו תנאים בדִין זה שאמר רבי יוחנן. שכן שנינו 37
 בברייתא, אִם הָיוּ שְׁנַיִם מְעִידִין על אחד שֶׁנִּגְבַּע שור או שה, וְהָיוּ שְׁנַיִם 38
 אחרים מְעִידִים אוֹתוֹ – עליו שְׁטָבַח וּמָכַר אותם, והזימו עַד הַגְּנִיבָה, כיון 39
 שבטלה עדות הגניבה הרי עֲדוּת שְׁטָבַח מְקַצְתָּה בְּטִלָּה וּבטלה גם 40
 עדות הטביחה ומכירה וְשְׁהִירִי אם לא גנב אף לא טבח ומכר, ועדי הגניבה 41
 משלמים לגנב כפל והוא פטור לגמרי. ואם הוֹמָר רק עַד הַמִּכְּחֵתִי, הוּא – 42
 הגנב מְשַׁלֵּם לבעלים תְּשֻׁלוּמִי כְּפָל על פי עדי הגניבה, וְהֵן – עדי הטביחה 43
 מְשַׁלְמִין תְּשֻׁלוּמִי שְׁלֹשָׁה לגנב, כיון שרצו לחיבו על הטביחה. מְשֻׁם – 44
 בשם סוּמְכוֹס אִמְרוּ, שֶׁהֵן – עדי הגניבה מְשַׁלְמִין לגנב תְּשֻׁלוּמִי כְּפָל, והוא 45
 – הגנב מְשַׁלֵּם לבעלים תְּשֻׁלוּמִי שְׁלֹשָׁה לְפָר וְתְשֻׁלוּמִי שְׁנַיִם לְאֵיל על 46
 הטביחה. 47
 הגמרא מבארת תחילה את דברי סומכוס, ומוכיחה את מחלוקת התנאים 48
 בדברי רבי יוחנן: אֶהֱיָא קָאִי סוּמְכוֹס – על איזה דִין בברייתא חלק סומכוס. 49
 אֵלֶּיא – אם נאמר שהוא חולק אִרְיָא, ואומר שאם החזמו עדי הגניבה 50
 חייב הגנב על הטביחה כיון שלא החזמו עדי הטביחה, וכי לִית לִיה 51
 לְסוּמְכוֹס שְׁעֲדוּת שְׁטָבַח מְקַצְתָּה בְּטִלָּה, והרי אם לא גנב אף לא 52
 טבח ומכר. וְאִלָּא תאמר סומכוס דבר אִסְפָּא, שהחזמו עדי הטביחה, הרי 53
 שְׁפִיר קָאִמְרִי רַבְּנָן שהוא – הגנב מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמִי כְּפָל על פי עדי הגניבה, 54

1 תַּשְׁלוּם דְּכָפָל – תשלום הכפל בלבד הם משלמים, אבל את הקרן משלם
2 הגנב.
3 שנינו במשנה: **אֲנֵב וְהַקְדִּישׁ וְאַחַר כֵּךְ טָבַח וּמָכַר כו'**, ואינו משלם
4 תשלומי ארבעה וחמשה;
5 **אֲמַרְי** – הקשו בני הישיבה, **כִּשְׁלָמָא אֲמַרְיָהּ** מובן שלא **מַחֲזִיב** לשלם,
6 משום **דְּכִי קָא טָבַח דְּהַקְדִּישׁ קָא טָבַח וְלֹא דְמַרְיָה קָא טָבַח** – שבשעה
7 שטבח היה השור של הקדש, ונמצא שלא טבח שור של הבעלים, ופטור
8 מלשלם על הטביחה, **אֲלֵא יקשה**, **אֲהַקְדִּישׁ לִיחִיב** – על עצם מה שהקדש
9 את השור והוציאו מרשות הבעלים לרשות ההקדש, יש לו להתחייב
10 ארבעה וחמשה כמו אם היה מוכר השור לאדם אחר, ומה לי אם מכרו
11 לְהַדְיוּט ומה לי אם מכרו לְשָׂמִים – להקדש, הלא בשניהם הוא מכירה
12 המחייבת בארבעה וחמשה.
13 מתרצת הגמרא: **הָא מַנִּי** – משנה זו מי שנה אותה, **רַבִּי שְׁמַעוֹן הָיָא, דְּאָמַר**
14 **קְדָשִׁים שְׁחִיב בְּאַחֲרֵיחוֹתָן בְּרִשְׁוֹתֶיהָ דְּמַרְיָה קְיָיִמי** – שקדשים שחייבים
15 עליהם הבעלים אחריהם, הרי הם כממונו משום שהם 'גורם לממון', שהרי
16 אם נגנבה הבהמה היו חייבים להביא אחרת ועתה שלא נגנבה ובהמה זו
17 קרבה נפטרו מלהביא בהמה אחרת, וסובר רבי שמעון שכל דבר ה'גורם
18 לממון' הרי הוא כממונו, ולכן שור זה שגנבו הגנב והקדישו לנדרו, לא יצא
19 מרשות הבעלים לרשות ההקדש, ואינו כמכירה גמורה להתחייב עליה
20 ארבעה וחמשה.
21 הגמרא מקשה על תירוץ זה: **הָא מְדַסִּיפָא** – הרי ממה שהסיפא של המשנה
22 **רַבִּי שְׁמַעוֹן הָוִי**, שהרי שנינו בספא 'רבי שמעון אומר קדשים שחייב
23 באחריותם משלם תשלומי ארבעה וחמשה ושאינו חייב באחריותם פטור',
24 ומבואר שהרִישָׁא **לֹא רַבִּי שְׁמַעוֹן** היא אלא כדעת רבנן הסוברים שאף
25 קדשים שחייב באחריותם אינם ממון הבעלים, ושוב יקשה מדוע אין הגנב
26 משלם ארבעה וחמשה על עצם ההקדש שהוא כמכירה.
27 הגמרא מתרצת באופן אחר: **אֲלֵא, הָכָא בְּמֵאֵי עֲקָרִינָן, בְּקָדָשִׁים קְלִים** –
28 באופן שהגנב הקדיש את השור לקדשים קלים, כגון לקרבן שלמים,
29 **וְאֵלִיפָא דְּרַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי** – והמשנה כדעת רבי יוסי הגלילי היא, **דְּאָמַר**
30 **קְדָשִׁים קְלִים מִמֶּנּוּ בְּעָלִים הוּא** לכל דבר, ואף לקדש בה אשה, עד
31 שתשחט, ולכן **בְּרִשְׁוֹתֶיהָ קְיָיִמי** – אף הגנב שהקדיש השור לקדשים קלים,
32 לא יצא מרשות הבעלים בכך, ואין הקדש זה כמכירה להתחייב עליו
33 ארבעה וחמשה.
34 מקשה הגמרא: **אֲבָל** אם אכן הקדישה לְקָדָשִׁי קְדָשִׁים וכגון לעולה, **מֵאִי**
35 יהיה דינו, משמע שְׁשָׁלָם תַּשְׁלוּמֵי ד' וְחַמְשָׁה על עצם ההקדש, שאף
36 לרבי יוסי הגלילי קדשי קדשים ממון גבוה הם, ואם כן יקשה, **אֲדַתְנִי רִישָׁא**
37 – עד ששנינו במשנה לעיל, שאם נָבַח וְטָבַח וְאַחַר כֵּךְ הַקְדִּישׁ מִשְׁלָם
38 תַּשְׁלוּמֵי ד' וְח' על הטביחה, משום שכבר נתחייב על הטביחה לפני
39 שהקדיש, מדוע הוצרכה המשנה לחלק בין אם היתה הטביחה לפני
40 ההקדש או לאחריה, לִפְלֹג וְלִיתֵנִי בְּדִידָה – היתה יכולה לחלק אף באופן
41 זה של הסיפא שהטביחה היתה לאחר ההקדש, ולחלק כן, **בְּמָה דְּקָרִים**
42 **אֲמַרְי**, שאם טבח לאחר ההקדש אינו משלם ארבעה וחמשה, **בְּקָדָשִׁים**
43 **קְלִים**, וכרבי יוסי הגלילי שזממו בעלים הם, **אֲבָל בְּקָדָשִׁי קְדָשִׁים**, מִשְׁלָם
44 תַּשְׁלוּמֵי אַרְבַּעָה וְחַמְשָׁה. וממה שלא חילקה כן, משמע שבכל אופן אינו
45 חייב על ההקדש ואף בקדשי קדשים, ושוב יקשה מדוע אכן אינו חייב.
46 הגמרא חוזרת בה ומתרצת באופן אחר: **אֲלֵא לְעוֹלָם לֹא שְׁנָא קְדָשִׁי**
47 **קְדָשִׁים וְלֹא שְׁנָא קְדָשִׁים קְלִים** אינו חייב ארבעה וחמשה על עצם
48 ההקדש, וְדִקְשָׁא לָךְ מדוע אינו נחשב כמכירה, שהרי מה לי אם מכרו
49 לְהַדְיוּט ומה לי אם מכרו לְשָׂמִים, יש לחלק ביניהם, שכן **בְּמָכְרוּ לְהַדְיוּט,**
50 **מַעֲקָרָא** – מתחילה קודם שמכרו היה השור נקרא 'תֹּרָא דְּרֵאוּבֵן' – שורו
51 של ראובן, כלומר הגנב שהקדישו, וְהַשְׁתָּא – לאחר שמכרו, נקרא השור
52 'תֹּרָא דְּשְׁמַעוֹן' – שורו של שמעון הלווקה, וכיון שנשתנה שמו הרי זה
53 מכירה גמורה וחייב ארבעה וחמשה, אך **בְּמָכְרוּ לְשָׂמִים** – כלומר
54 כשהקדישו, לא נשתנה שם השור בכך, שכן **מַעֲקָרָא** – קודם ההקדש היה
55 נקרא 'תֹּרָא דְּרֵאוּבֵן, וְהַשְׁתָּא' – ואף עתה לאחר ההקדש עדיין נקרא
56 'תֹּרָא דְּרֵאוּבֵן', אלא שנקרא 'עולת ראובן', ומכל מקום אינו נקרא 'שור'
57 של הקדש, ולכן אין ההקדש כמכירה גמורה שיוצאת מרשותו לגמרי,
58 ואינו חייב על ההקדש ארבעה וחמשה;
59 שנינו במשנה: **רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר וכו'** קדשים שחייב באחריותם משלם

60 תשלומי ארבעה וחמשה, ושאינו חייב באחריותם פטור';
61 ומבינה הגמרא שאין כוונת רבי שמעון שבקדשים שחייב באחריותן חייב על
62 הטביחה, שהרי מכל מקום יצא השור מרשות הבעלים הראשונים, ואינו
63 טובח את שור הבעלים להתחייב עליו, אלא שסובר רבי שמעון שעל עצם
64 ההקדש יש לחייבו ארבעה וחמשה, לפי שההקדש חשוב כמכירה, ועל
65 ביאור זה **אָמַרְי** – הקשו בני הישיבה, נָהִי – אף אם נאמר, **דְּכָפַר רַבִּי שְׁמַעוֹן**
66 **'מָה לִי מָכְרוּ לְהַדְיוּט מָה לִי מָכְרוּ לְשָׂמִים'**, ולכן חייב על עצם ההקדש,
67 עדיין **אִיפְכָא מִכְּעִי לִיה** – היה לו לומר הדין להיפך, **שְׁקָדָשִׁים שְׁחִיב**
68 **בְּאַחֲרֵיחוֹתָן פְּטוֹר** מתשלומי ארבעה וחמשה, משום **דְּאָמַרְי לֹא נָפַק**
69 **מִרְשְׁוֹתֶיהָ** – שלא יצאה הבהמה מרשותו, לפי שגורם לממון הוא, אך
70 **בְּקָדָשִׁים שְׁאִינוּ חִיב בְּאַחֲרֵיחוֹתָן חִיב**, משום **דְּמַפְקִי לִיה מִרְשְׁוֹתֶיהָ** –
71 שבהקדש זה יצאה לגמרי מרשות הבעלים, שכן אף אינו 'גורם לממון',
72 ואילו במשנה אמר רבי שמעון להיפך.
73 **אָמַרְי** – תירצו בני הישיבה, אכן באופן המבואר ברישא שהגנב הקדיש את
74 השור, סובר רבי שמעון שאין לחייבו כלל על עצם ההקדש ואף בקדשים
75 שאינו חייב באחריותם, וכמו שנתבאר לעיל שעדיין שם הבעלים על
76 ההקדש. ורַבִּי שְׁמַעוֹן אִמְלִיתָא אֲחֵרִיתִי קָא' – מדבר על אופן אחר שנכתב
77 במשנה לעיל, **וְהָיָה קָהֲנִי, שְׁשִׁנִּי לְעִיל (סב): אִין הַגֹּנֵב אַחַר הַגֹּנֵב מִשְׁלָם**
78 **תַּשְׁלוּמֵי ד' וְח'** – הגונב שור ובא אחר וגנבו ממנו וטבח או מכר, אינו משלם
79 תשלומי ארבעה וחמשה, וכן מתבאר מדין זה, שאף הַגֹּנֵב בהמת הקֹדֶשׁ
80 מִבֵּית הַכְּהֻנָּה שֶׁהַקְדִּישָׁה ולאחר מכן טבח או מכר, אף הוא פְּטוֹר על
81 הטביחה והמכירה, ו**מֵאִי טַעְמָא**, לפי שנאמר (שמות כב ו) לענין תשלומי
82 כפל **'וְגֵנֵב מִבֵּית הָאִישׁ** אם יִמָּצֵא הַגֹּנֵב שְׁלָם שְׁנִינִי', ויש לדרוש שרק
83 כשגנב 'מבית האיש' כלומר הבעלים, משלם תשלומי כפל, ו**לֹא** כשגנב
84 מִבֵּית הַקֹּדֶשׁ, וכיון שאינו חייב בכפל אינו חייב אף על טביחה ומכירה,
85 שבמקום שאין כפל אין חייב ארבעה וחמשה. ועל אופן זה נאמר כאן, **רַבִּי**
86 **שְׁמַעוֹן אָמַר**, יש לחלק בדין זה של גונב בהמת הקדש מהבעלים, שְׁקָדָשִׁים
87 **שְׁחִיב בְּאַחֲרֵיחוֹתָן, חִיב** הגנב תשלומי כפל וארבעה וחמשה, ו**מֵאִי טַעְמָא**,
88 משום שעדיין קְרִינָנָא בִּיה – בקדשים אלו **'וְגֵנֵב מִבֵּית הָאִישׁ'**, משום שהם
89 'גורם לממון' וחשובים כממון הבעלים. וקדשים שְׁאִינוּ חִיב בְּאַחֲרֵיחוֹתָן,
90 פְּטוֹר מכפל וארבעה וחמשה, משום דְּלֹא קְרִינָנָא בִּיה בקדשים אלו **'וְגֵנֵב**
91 **מִבֵּית הָאִישׁ'**, אלא 'מבית הקדש', שהרי אינם אף 'גורם לממון' לבעלים.
92 הגמרא מקשה על ביאור זה: **מָכְרוּ** – הרי שְׁמַעוֹן לִיה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן דְּאָמַר
93 לגבי גנב ששחט בהמה ונמצאת טריפה (לעיל ע). שפטור עליה מתשלומי
94 ארבעה וחמשה, משום שְׁשְׁחִיטָה שְׁאִינָה רְאוּיָה לאכילה **לֹא שְׁמָה שְׁחִיטָה**.
95 ואם כן קְדָשִׁים נָמִי – אף גנב שטבח קדשים, הרי שְׁשְׁחִיטָה שְׁאִינָה רְאוּיָה
96 לאכילה הִיא, שהרי קדשים שנשחטו חוץ למקומם, דהיינו חוץ לעזרה,
97 אסורים באכילה, ומדוע מחייב כאן על טביחת קדשים שחייב באחריותם.
98 מתרצת הגמרא: **כִּי אֲתָא** – כשבא רַב דִּימִי מארץ ישראל, **אָמַר** בשם **רַבִּי**
99 **יִחֲזִקְיָה**, לתרוץ, שבאן מדובר בְּשֹׁחֲטֵי תַּמִּימִים מִכְּפָנִים לְשֵׁם בְּעָלִים –
100 ששחט הגנב את הבהמה כמו שהיא תמימה בלא מום, בתוך העזרה לשם
101 הבעלים, והיינו שהקרן הוקרב כדי ושחיטה ראויה היא, ולכן מחייב רבי
102 שמעון על שחיטה זו.
103 הגמרא מקשה על תירוץ זה: **וְהָרִי כששחט באופן זה, חֲזָרָה קֶרֶן לְבָעָלִים**
104 – הרי זה כמו שהחזיר את הגניבה לבעליה, שכיון שהקריבה הגנב לשמם,
105 הרי זה כמו שהחזירה להם, וגנב שהחזיר את הגניבה לפני שבאו עדים אינו
106 משלם כפל וארבעה וחמשה.
107 **אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר אֲבִין**, כאן מדובר שְׁנִשְׁפַּף תָּהֵם לאחר השחיטה, ולא
108 נזרק על המזבח כדינו, ונמצא שלא עלה הקרבן לבעלים לשם חובתם, ולא
109 חזרה הגניבה אליהם, ולכן צריך הגנב לשלם. ומכל מקום כיון שהיתה
110 השחיטה כדין שחיטה ראויה היא, וחייב עליה ארבעה וחמשה.
111 תירוץ נוסף בשם רבי יוחנן: **כִּי אֲתָא רַבִּין** מארץ ישראל, **אָמַר** בשם **רַבִּי**
112 **יִחֲזִקְיָה** לתרוץ, שבאן מדובר בְּשֹׁחֲטֵי תַּמִּימִים מִכְּפָנִים שְׁלֹא לְשֵׁם בְּעָלִים –
113 ששחט את הקדשים בתוך העזרה כדינם, אך לא שחטם לשם הבעלים,
114 ואמנם הקרבן כשר ומותר באכילה, אך לא עלה לבעלים לשם חובתם,
115 וכמבואר במשנה (ובחים ב). 'שכל הובחים שזנבחו שלא לשמן כשרים אלא
116 שלא עלו לבעלים לשם חובתן, ולכן שחיטה ראויה היא אך לא חזרה
117 הגניבה לבעלים שהרי צריכים להביא קרבן אחר לנדרם, ולכן חייב לשלם
118 כפל וארבעה וחמשה.

בבא קמא. פרק שביעי - מרובה דף עז עמוד א - מתוך מהדורת טובי'ס

צז

תוספות

רש"י

תשלום דכפול. משלמין את הכפל והוא משלם שלשה לבד הקרן: כי קא טבח דהקדש קא טבח. דהא בלאחר יאוש קיימין דאי לפני יאוש לא קדשה וזכין דאינאוש קנייה הקדש ביאוש ושינוי רשות הלכך לאו דמריה קטבת: ר"ש היא. ובגון שאמר הרי עלי עולה והפריש גביה זו לגדרו דכין דתיבי באחריותו ודבר הגורם לממון הוא כממון דמי ולא מכירה

והשתא תורא דשמעון. והא דאמר לקמן גבב והקדש חייב ד' וה' דהיינו כמקורו להדיטו היינו בקדשי ביד הבית ולא מיקרו על שם בעלים וקדשי מזבח אומר ר"א ע"ג דמיקרו על שם בעלים ולא היו הקדש כמכירה ממ למיד יאוש לא קני חשיב ביאוש ושינוי רשות לענין דחל הקדש אחר יאוש כדמשמע לעיל (דף סו) דבעי לאוכוחי אבני לרבה דיאוש לא קני מקרבנו ולא הגזול ואפילו הכי אמר שם דחל הקדש אע"ג דאבתי לא אסיק אדעתיה דהוה יאוש ושינוי השם אלא משום דהוה יאוש ושינוי רשות:

ורבי שמעון לא אמר שחטה שאינה ראויה לא שמה שחטה. הא לא איצטרך אלא משום מיד אין לשחטה אלא לבסוף דלמדי דישנה לשחטה מתחילה ועד סוף מצי למפרך אפילו סבר ר"ש שחטה שאינה ראויה שמה שחטה אמאי חייב אשחטי חוץ ר' וה' מבי שחט ביה פורתא אסרה ואידך לא דמרה קטבת: **שחטה** שאינה ראויה היא ולא שמה שחטה. לגבי ארבעה וחמשה דגמר מוטבות טבח והכן בר מלגבי לאו דשחטי חוץ דבהכי חייב רחמנא ואית ואמאי חשיב ליה שחטה שאינה ראויה הא יכול לפדות בשעת פירכוס דבר העמדה והערכה היא כדאמרינן בפ"ב דחולין (דף טז) ואין לה מום גדול יותר משחטה ואין סברא לומר דלפי שפסול שוב אין לו פדיון בדשקלא פסול שהוא בשריפה כגון פיגול אין לו פדיון משום דמקנה לשורפו כדאמרינן בפרק כל שעה (נפחים ד' טז) כל שפקדש פסול באש וישרף אכל שחטה חוץ אינה בשריפה אלא בקבורה כדאמרינן בפרק עד כמה (פסולין דף כח) מי שאינו מונחה וראה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר ומיהו לזכרי המפרש ולא חשיב המפרסת כחיה אלא כגון ישראל בטמאה וזכרי בטוהרה בלאו שחטה היא דההיא דשחט בה שנים או רוב שנים ועדיין מפרסת הרי היא כחיה

דכפ"ב דחולין (דף טז) אין משנה בשום מקום אלא היינו דהעור והקוטב (ס"ד קמ"א) דשנים ישראל בטמאה כו' אבל היבא דשחטה בתקונה לא חשיב מפרסת כחיה מתיישב כאן דשחטה חוץ לאו בת פדויה היא כיון דשחטה גמורה היא להוציא מידי נבילה וגם להתייר באכילה אם היה לה פדיון דהקא אליבא דר"ש קיימי דכין רבי יוחנן ובין ר"ל מודו דקדשי מזבח לר"ש היו בכלל העמדה והערכה כדאמרינן בפרק בתרא דתמורה (דף ט"ז) ולא פליגי אלא אליבא דרבנן אבל מ"מ קשה לריש לקיש אליבא דרבנן דקדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה כדאמר התם ולא משמעתי בשום מקום לשום תנא שיהיו נפדין דוחק לומר דמדרבנן הוא דאין נפדין לפי ששעה מום זה בידים כשאר מטיל מום שאין נשחט וניתר על ידי אותו מום וי"ל דמום שהוא מחיים חשיב

מום לפדות על ידו אבל מום דלאחר מיתה לא חשיב מום כדתניא בסוף תמורה (דף ט"ז) וזהו שלא לשמן אי נמי והוא נמי קרי ליה שלא לשם בעליהן משום שלא עלו לבעלים לשם חובה ונראה לו דוחק להעמיד בנשפך הדם ורבי דיימי דאוקמא כשנשפך הדם משום דנחיא ליה לאוקמא בכל קדשים שחייב באחריותו ודבשלא לשם בעליהן לא מתקמא בפסח וחסותא דמפסלי שלא לשמן:

תשלום דכפול. משלמין את הכפל והוא משלם שלשה לבד הקרן: כי קא טבח דהקדש קא טבח. דהא בלאחר יאוש קיימין דאי לפני יאוש לא קדשה וזכין דאינאוש קנייה הקדש ביאוש ושינוי רשות הלכך לאו דמריה קטבת: ר"ש היא. ובגון שאמר הרי עלי עולה והפריש גביה זו לגדרו דכין דתיבי באחריותו ודבר הגורם לממון הוא כממון דמי ולא מכירה

היא ומיהו לענין טביחה פטור דאע"ג דברשות גבב קיימא דאם אבדו חייב באחריותם להקדש חל עליה מיהא שם הקדש לאפקי מרשות מרה קמא ולא דמרה קא טבח: **בקדשים קלים.** שהקדשו לשלמים: דר' יוסי הגלילי. בפ"ק (דף י"ב) הלכך לאו מכירה היא ומיהו מרשות מרה קמא אפקינהו שם הקדש וזכי קא טבח לאו דמרה קא טבח ל"א בטביחה משום הכי לא מחייב דבשעת טביחה דהקדש ניתנו דאמר בפ"ק דכי אמר רבי יוסי הגלילי ממון בעלים מחיים אבל לאחר טביחה לא אלא משלחן גבוה קא זכו ולא נהירא לי דבכי האי שחיטה לא אמר ר' יוסי הגלילי דמשלחן גבוה קא זכו אלא במקדש בחלקו שחלקו בקדשים דהוה התם שחיטה תורקה ונקטרת חלבים אבל בשעת טביחה אבתי ממון בעלים הו: **אדתי רישא כו'.** דמשמע דלא מצי למיתני חיובא בתר דאקדשי: **לפניו.** ליתני. כסיפא

ולא שמוענין חיובא אפילו היבא דאקדשי קודם טביחה: **מכרו להדיוט מעיקרא תורא דראובן.** קודם שמיכרו קרוי השור על שמו של גבב ומשמיכרו קרוי על שם לוקח אבל מכרו לשמים עדיין שם המקדשו עליו שקרוי עולתו של פלוני: **אמר נהי דסבר רבי שמעון כו'.** דקא סלקא דעתך משום טביחה לא מחייב ליה ר"ש דאפילו הפרישו לשם גדר המוטל עליו אחריות נפק מרשות מריה קמא ונגעשה זה שומר להקדש וזכי טבח לאו דמריה קא טבח וזכי מחייב ליה ר"ש אשעתא דהקדש קמתיב ליה דהוה מכירה הלכך מביעי ליה למימר איפכא: **דאבתי לא נפיק מרשותיה.** הלכך לאו מכירה היא ואטביחה נמי לא מחייב דמרשות מריה קמא נפיק: **שאי חייב באחריותו חייב.** אשעת הקדש דמכירה היא: **אמילתא אחריתי קאי.** דהייבא דאקדשי גבב בין לגדר בין לגדר לא מחייב ליה ר"ש לאו אשעתא דהקדש משום דעדיין שמו עליו נדבתו של פלוני ולא אטביחה דהא

מרשות מריה קמא נפק אלא אגובב הקדש שהקדשו בעלים קאי דכין דתיבי בעלים באחריותו כי קא טבח דמריה קא טבח דדבר הגורם לממון כממון דמי: **שמעינן ליה לרבי שמעון.** דמתני' דפטור אטביחת טריפה: **קדשים נמי שחיטה שאינה ראויה היא.** דקדשים הנשחטין בחוץ פסולין ומאי טעמא דרבי שמעון דאמר קדשים שחייב באחריותו חייב דמשמע שאם גבב קדשים וטבחן דתיבי בתשלומי ד' וה' ודרי חזרה קרן לבעל חבית. הואיל ולשם בעלים נזבחה: **שנשפך הדם.** ומיהו בשעת שחטה ראויה היא: **שלא לשם בעליהן.** דשחטה ראויה היא דקיימא קל (נפחים ד' טז) כל הנזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים וקרן לא חזרה לבעלים דקיימא קל שלא עלו לבעלים לשם חובה:

מום לפדות על ידו אבל מום דלאחר מיתה לא חשיב מום כדתניא בסוף תמורה (דף ט"ז) וזהו שלא לשמן אי נמי והוא נמי קרי ליה שלא לשם בעליהן משום שלא עלו לבעלים לשם חובה ונראה לו דוחק להעמיד בנשפך הדם ורבי דיימי דאוקמא כשנשפך הדם משום דנחיא ליה לאוקמא בכל קדשים שחייב באחריותו ודבשלא לשם בעליהן לא מתקמא בפסח וחסותא דמפסלי שלא לשמן:

בעלי

1 ור"ל אמר בו. ריש לקיש לא קאי אסוגיא דידן דלדידיה לא צריך למימר
2 דרבי שמעון קאי אמילתא אחרייתא אלא לפי דבריו דמוקי מתניתין
3 לעיל (ו' סה) כשהקדישו בעלים ביד גבב מוקי לה בשותט בעלי מומין בחוץ
4 בשותט בעלי מומין בחוץ. פי' בקונטרס דבבעלי מומין מעיקרא עסקין דאי
5 בשקדים הקדשן למקום תו לא חזו לפדיון
6 משנשקטו דשמעין לר"ל אליבא
7 דרבי שמעון בשמעתא בתרייתא דתמורה
8 (ו' סה) דקדשי מזבח היו בכלל העמדה
9 והערכה ומשנשקטו אין יכולה לעמוד
10 ובבעל מום מעיקרו מודה ורבינו תם
11 מפרש דבשעת פירכוס בעודן יכולין
12 לעמוד בני העמדה והערכה ניתנו
13 כדאמרין בפ"ב דחולין (ו' סה) ומיהו
14 לאותן המפרשים דבשחטה גמורה אין
15 מועיל פירכוס כמו שפירשתי לעיל (פסד א'
16 צריך לאוקמי בבעל מום מעיקרו כמו
17 שפי' בקונטרס: והלא וריקה מתרת.
18 למאן דמוקי לה כשנשפך הדם פריך דאי
19 למאן דאמר שלא לשם בעליהן כיון
20 דנשחט ונרק ברכשר שחטה ראיה היא
21 בלא טעם כל העומד לזרוק כורק דמי
22 ואף על גב דבפרק אותו ואת בנו (תולין ד' פ'
23 סה) בעי למימר דכל שחית קדשים
24 שחטה שאין ראיה היא לא קיימא
25 מסקנא הכי אלא במסקנא משמע היכא
26 דנזק הדם לבסוף שחטה ראיה היא
27 אע"פ שלא היה עומד לזרוק כגון באותו
28 ואת בנו דהוי מחוסר זמן דלא אמרין לרבי שמעון כורק דמי אלא במקום
29 שמצוה לזרוק כדאמר בפרק המנחות והנשכים (מנחות דף קא' סה) בשלמא פרה
30 עומדת לפדותה פירוש דאם מצא נאה ממנה מצוה לפדותה אלא הני מנחות
31 אין מצוה לפדותן ובכריתות בפ' אשם תלוי (ו' סה) אמר בהדיא אימור דאמר רבי שמעון במידה לזרוק והכי איתא הגירסא בספרים אלא אמר רבא ה"ק
32 רב המנונא אין מלקות אותו ואת בנו נוהג בקדשים דכיון דכל כמה דלא נזק דם לא משתרי בשר בעידנא דקא שחט הווי התראת ספק ולא שמה התראת
33 ולא לקי משמע למאן דאמר שמה התראת לקי אם כן שחטה ראיה היא היכא דנזק לבסוף ובקונטרס פי' הוה דגיס אין מלקות אותו ואת בנו בקדשים ולא
34 יותר ולא משום דהוה התראת ספק אלא משום דמחוסר זמן הוא דשחטה שאניה ראיה היא וקשה לר"י אי חשיב מחוסר זמן ואסור לשוחטו משום אותו ואת
35 בנו אם כן הוא לוקה משום לא תשחטו כיון דאמר רחמנא אותו ואת בנו נוהג בקדשים וא"א אלא בשחטה שאין ראיה בעל כרחך גזירת הכתוב כף היא
36 שהיא בשחטה הראיה להתחייב עליה מידי דהוה אשחוט חוץ ואע"ג דלמידי אחרינא חשיב שחטה שאניה ראיה לענן שחטו חוץ מיהא מחייב כיון שאין
37 האיסור מחמת דבר אחר ה"ב באותו ואת בנו ואת' ואמאי צריך בפרק בתרא דנזקים (דף קא') למעוטי רובע ונרבע דלא מחייב משום שחטו חוץ מדכתיב ואל
38 פתח אתה כל ב' תיפוק ליה דשחטה שאין ראיה היא מחמת איסור אחר דחזק לומר דלרבנן איצטריך קרא ולא לרבי שמעון ויש שהיו רוצים לתרץ דאע"ג
39 דבעלמא לפיכך מוטבח טבח והכן בשחטו חוץ גופיה סברא אשחטו חוץ גופיה סברא אשחטו חוץ גופיה סברא אשחטו חוץ גופיה סברא אשחטו חוץ גופיה סברא אשחטו חוץ גופיה סברא
40 בהנאה בספ"ב דקדושין (דף נה' סה) ובכיסוי הדם (תולין דף פה' סה) משום דהוויא שחטה שאניה ראיה נילף מגופה דלעולם שחטת חולין בעורה שחטה שאין ראיה
41 היא דקסבר רבי שמעון חולין שנשחטו בעורה דאורייתא אלא משום דאפילו הכי בעינן שלא יהא בה פסול אחר: והלא פדייה מתרת. תימה מה פריך דלמא
42 בשנפדיה איירי שרי יכול לפדות אחר שחטה לפי' הקונטרס דאיירי בבעל מום מעיקרו וכיון דלבסוף נפדה הווי שחטה ראיה כדמובח בחולין (דף פ' סה) ומיהו
43 לפ"ת דמיירי בהקדישו קודם למומו אע"ג דבשעת פירכוס היה יכול לפדות סתמא דמילתא דגבב אין נודע לו שהוא דקדשים עד אחר זמן שזכר אין מפרס
44 אבל לפירוש הקונטרס קשה מיהו לפירוש נמי מצי למימר דסתם גביה שחטה וכל מעשיה בסתר ומיד אחר שחטה רגילין לאוכלה וסתמא דמילתא לא
45 נודע לו שהיא דקדש עד שנאכלה דהו לא מסיקא: כל העומד לזרוק כורק מלוק דמי. תימה דבפרק אותו ואת בנו (תולין דף ק' סה) אמר רבי אושעיא כולה מתניתין
46 דלא כרבי שמעון כו' עד קדשים בפנים מכדי שמעין ליה לרבי שמעון דאמר שחטה שאניה ראיה לא שמה שחטה קדשים נמי שחטה שאניה ראיה היא
47 דכל כמה דלא זרק הדם לא משתרי בשר שני אמאי סופג את הארבעים ופסול כלומר דחשבין ליה לקמא כאילו קטילה והוה ליה שני בשר גמור ואמאי חשיב
48 ליה שחטה שאין ראיה נהי דלא משתרי בשר אלא בוריקת הדם הלא משעת שחטה הוי כורק דכל העומד לזרוק כורק דמי ומפרש רבינו תם דרבי אושעיא
49 לית ליה כל העומד לזרוק כורק דמי אלא סברא ליה כהנא קמא דמתניתין דהתם (ו' סה) דתנן השוחט ונמצאת טריפה השוחט פרת חסאת רבי שמעון פוסט
50 דלא מחייב משום אותו ואת בנו דשחטה שאין ראיה היא ולית ליה כל העומד לפדות כפודי דמי והתם בגמרא פריך עלה מנהיה דפרה מטמא טומאת אובלין
51 ומשני פרת חסאת איה משנה אבל ר' אושעיא סבר דאדרבה מתניתין דהתם עזר דהיא ליתא ועוד וי"ל דקסבר ר' אושעיא כיון דלא אמרין כורק
52 דמי עד שיתקבל כבוס כדמשמע בפ"ד פסחים (דף י"ג סה) דמנקה הוא להמתין מעיקר עד שיתקבל כל דם הנפש הלכך בגמר השחטה שצדיק לא נתקבל כל
53 הדם לא אמרין כורק דמי ועי"ל דקסבר ר' אושעיא דאפילו הוי כורק בשעת שחטה כיון דבשחטה לחודה לא משתרי בשר אלא מחמת דהוי כורק לא הוי
54 דומיא דטבח טבח והכן ושחטה שאין ראיה היא וא"ש דבריש המנחות והנשכים (מנחות דף קא' סה) פריך ליה לר' אושעיא מכדי שמעין ליה לר' שמעון כל העומד
55 לזרוק כורק דמי כו' ומיהו סוגיא דשמעתין חשיב ליה שפיר שחטה ראיה וכן במסקנא דהתם וכי היכי דפריך התם ארב המנונא הוי מצי למפרך לר' אושעיא
56 וכי היכי דמתרץ לרב המנונא הוי מצי לתרץ לרבי אושעיא דהא דלא מוקי מתניתין כרבי שמעון משום דלרבי שמעון שני אין סופג את הארבעים דה"ל התראת
57 ספק ור"ת לא גרס ושני אמאי סופג את הארבעים ופסול דשני בשר נפסל דשחטה ראשונה שחטה ראיה היא כיון דנזק הדם בהכשר והווי שני מחוסר זמן
58 אלא גריסין אמאי סופג את הארבעים וכו' לא וכן השני דייק דשחטה שאניה ראיה היא ואמאי סופג את הארבעים ה"ל התראת ספק דשחט לא זרקו
59 ובכורק לא הוי כיון דאין מצוה לזרוקו ופריך פשיטא דהכי איתא דהיאך ילקה דהא התראת ספק היא ועוד דאסור לזרוק הדם ופשיטא דלא תגמר השחטה
60 ומשני קדשים כו' והשתא ארבי אושעיא לא מצי פריך מידי אלא לרב המנונא:

וריש לקיש אמר בשותט בעלי מומין בחוץ תהי בה
רבי אלעזר לר' יוחנן שחטה מתרת והלא וריקה
מתרת לריש לקיש שחטה מתרת והלא פדייה מתרת
אישתמיטתיה הא דרבי שמעון כל העומד לזרוק כורק
דמי וכל העומד לפדות כפודי דמי כל העומד לזרוק
כורק דמי דתניא רבי שמעון אומר יש נותר שהוא
מטמא טומאת אובלין ויש נותר שאינו מטמא טומאת
אובלין כיצד לן לפני וריקה אינו מטמא טומאת
אובלין לאחר וריקה כודם שגראה לזריקה לאחר וריקה
מאי לפני וריקה קודם שגראה לזריקה לן מאי
לאחר שגראה לזריקה קודם שגראה לזריקה לן מאי
היא דלא הווי שהות ביום למזריקה דשחטה סמוך
לשקיעת החמה ואינו מטמא טומאת אובלין לאחר
שגראה לזריקה לן דהווי שהות ביום למזריקה מטמא
טומאת אובלין אלא כל העומד לזרוק כורק דמי וכל
העומד לפדות כפודי דמי דתניא רבי שמעון אומר
פרה

1 בעלי מומין. שחטתו היתר בחוץ: תהי. לשון מריח בקדשן כמו תהי ליה אקנקה
2 (כ"ד פ' כ"ג) כלומר דייק לה רבי אלעזר ופריך לרבי אליבא דרבי יוחנן וכי שחטתו
3 מתרת והלא וריקה מתרת ובשעת טביחה שחטה שאניה ראיה היא:
4 אישתמיטתיה. לרבי אלעזר הא דלר' שמעון כל העומד כו': וכל העומד
5 לפדות כו'. ובעלי מומין כפודים דמו
6 הואיל וסופו לכך ובבעלי מומין מעיקר
7 עסקין דאי בשקדים הקדישו את מומין תו
8 לא חזו לפדיון משנשקטו דשמעין ליה
9 לרבי שמעון כן לקיש אליבא דר' שמעון
10 בשמעתא בתרייתא דמסקת תמורה (ו' סה)
11 קדשי מזבח בכלל העמדה והערכה
12 ומשנשקטו איהו יכולה לעמוד אכל בבעל
13 מום מעיקרו מודה: יש נותר שמשמא כו'.
14 לרבי שמעון איסורי הנאה אין מטמאין
15 טומאת אובלין דדריש מקל האוכל אשר
16 יאכל אוכל שאנה יכול להאכילו לאחרים
17 או לזכר או לשראל קרוי אוכל בפרק
18 קמא דבכורות (ו' סה) ואם היה לה שעת
19 היתר הנאה משנשקטו נדרה עליו כן
20 קבלת טומאה ואפילו נאסר לאחר בן
21 מקבלת טומאה: לן לפני וריקה. קדשים
22 הנפסלין להיות נותר בלילה אחת כגון
23 תודה וקדשי קדשים כולן אם לא נזק דמן
24 ולא נותר באכילה ואין מטמא טומאת
25 אובלין: וקיימא לן. בפרק המנחות
26 והנשכים דהוי לפני וריקה קודם שגראה
27 לזריקה קאמר דלא הוה ליה שהות ביום
28 דלאו עומד לזרוק ביום הוה דליכא למימר כורק דמי לשויה אוכלא: לן לאחר
29 שגראה לזריקה. דהוי שהות ביום אוכלא הוא אלקא כורק דמי:
פרה

בבא קמא דף עז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) צט

26 אוֹבְלִין, אָךְ אִם נָאֵסֶר בְּלִינָה לְאַחֵר זְרִיקָה, הָרִי זֶה מְטַמֵּא טוֹמְאָת
27 אוֹבְלִין, שְׂכִין שְׁנוֹרֵק דְּמֹו וְהִיא מוֹתֵר בִּאֲכִילָה, יֵרֵד עָלָיו תּוֹרֵת אוֹכֵל
28 בָּאוּתָהּ שְׁעָה, וְאֵף שְׁנָאֵסֶר לְאַחֵר מִכֵּן אֵינֹו עוֹלָה מִמֶּנּוּ. וְכִיִּימָא לָן – וּמִקּוֹבֵל
29 בִּידֵינוּ בְּבִיאור הִבְרִייתָא, שְׂמָא' לָן לְפָנֵי זְרִיקָה, אֵין הַכוּוּנָה שֶׁלֹּן לִפְנֵי
30 זְרִיקָת הָדָם עַל הַמְּזוּבָח מִמֶּשׁ, אֲלֵא קוֹדֶם שְׁנִירָאָה לְזְרִיקָה – קוֹדֶם שֶׁהִיתָה
31 אִפְשָׁרוֹת כֻּלָּל לְזִרוֹק אֶת הָדָם, שְׁדוּקָא בָּאוּפֵן זֶה אֵינוֹ מְטַמֵּא טוֹמְאָת
32 אוֹבְלִין, וְכֵן מָה שְׁאֵמֵר לָן לְאַחֵר זְרִיקָה, לֹאֹו דוּקָא אִם אֲכָן נִזְרַק הָדָם עַל
33 הַמְּזוּבָח, אֲלֵא אֵף אִם לֹן לְאַחֵר שְׁנִירָאָה לְזְרִיקָה – לְאַחֵר שֶׁהִיתָה אִפְשָׁרוֹת
34 לְזִרוֹק אֶת הָדָם, אֵף אִם בְּפוּעַל לֹא נִזְרַק הָדָם, דִּי בִּכְךָ בְּכַדִּי שִׁיטְמָא טוֹמְאָת
35 אוֹכֵלִין.
36 וּמִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא: קוֹדֶם שְׁנִירָאָה לְזְרִיקָה לָן, מָא' הִיא – מִדְּהוּ אִופֵן זֶה, דְּלֹא
37 הָיוּא שְׁהוּת בְּיוֹם לְמִזְרְקִיָּה – שְׁלֹא הִיָּה דִּי זְמַן בְּיוֹם שְׁבוּ נִשְׁחַט הַקֶּרֶבֶן
38 לְהַסְפִּיק לְזִרוֹק אֶת הָדָם, מִשּׁוּם דְּשִׁחְטִיָּה – שִׁשְׁחֻטוּ סְמוּךְ לְשִׁקְיעַת הַחֲמָה,
39 וְלִכְךָ אֵינֹו מְטַמֵּא טוֹמְאָת אוֹבְלִין. וְמָה שְׁאֵמֵר שֶׁאִם לְאַחֵר שְׁנִירָאָה
40 לְזְרִיקָה לָן הָרִי הוּא מְטַמֵּא בְּטוֹמְאָת אוֹכֵלִין, הֵיִינוּ בָּאוּפֵן דְּהָיוּא שְׁהוּת
41 בְּיוֹם לְמִזְרְקִיָּה – שֶׁהִיתָה שְׁהוּת בְּיוֹם שִׁנְשַׁחֵט לְהַסְפִּיק לְזִרוֹק אֶת הָדָם, וְכִגּוֹן
42 שְׁלֹא נִשְׁחַט כָּל כֶּךָ סְמוּךְ לְשִׁקְיעַת הַחֲמָה, וְלִכְךָ מְטַמֵּא טוֹמְאָת אוֹבְלִין, אֵף
43 אִם בְּסוּפוֹ שֶׁל דְּבַר לֹא נִזְרַק הָדָם בְּאוֹתוֹ יוֹם וּמִשּׁוּם כֶּךָ נָאֵסֶר הַבִּשּׁוּר, שְׂכִין
44 שֶׁהִיא רְאוּי לְזִרוֹק אֶת הָדָם וְהִיא מוֹתֵר בִּאֲכִילָה, יֵרֵדָה עָלָיו בִּכְךָ תּוֹרֵת
45 אוֹכֵל.
46 אֲלֵמָא מְבוּאֵר מִכָּאן, שְׁסוּבֵר רַבִּי שִׁמְעוֹן כֹּל הָעוֹמֵד לְזִרוֹק בְּזִרוֹק דְּמִי,
47 וְלִכְךָ נִחְשַׁב הַבִּשּׁוּר כְּמוֹ שְׂכִיב נִזְרַק עָלָיו הָדָם וְרָאוּי לְאַכִּילָה, אֵף שֶׁבְּפוּעַל
48 לֹא נִזְרַק עָלָיו וְלֹא הוֹתֵר בִּאֲכִילָה.
49 וְכֹל הָעוֹמֵד לְפָדוֹת בְּפָדוּי דְּמִי, יֵשׁ לְלַמּוֹד מִדְּתִנָּא, רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר,

1 תִּירוּץ נוֹסֵף מִדּוּעַ אֵין הַשְׁחִיטָה 'שְׁחִיטָה שְׁאִינָה רְאוּיָה: וְרִישׁ לְקִישׁ אֹמֵר,
2 כֹּאן מִדּוּבֵר בְּשִׁחְטָא בְּעָלִי מוֹמִין בְּחוּץ – בְּבִהֶמָה בְּעַלְת מוֹם שִׁשְׁחֻטָה הַגִּבּוֹ
3 מִחוּץ לְעוֹרָה כְּדִינָה, וְלִכְךָ שְׁחִיטָה רְאוּיָה הִיא וְחַיִּיב עָלֶיהָ אֶרְבַּעַה וְחֲמִישֶׁה.
4 רַבִּי אֶלְעָזָר מְקַשֶּׁה עַל הַתִּירוּצִים שֶׁהוֹכִיחוּ לְעִיל: תְּהִי בָּהּ – דִּיִּיק בְּתִירוּצִים
5 אֲלוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר וְהַקְשָׁה, לְרַבִּין בִּשְׁם רַבִּי יוֹחָנָן קֶשֶׁה, וְכִי שְׁחִיטָה לְבִדָּה
6 מִתְּרַת הַקֶּרֶבֶן בִּאֲכִילָה, וְהֵלֵא וְרִיקָה שֶׁל הָדָם כְּדִין, הִיא זֹו שְׂמִתְרַת, וְלִפְנֵי
7 הַזְרִיקָה אֲסוּר עַדִּין לְאַכּוֹל מִבִּשּׁוּר הַקֶּרֶבֶן, וְאִם כֵּן בִּשְׁעַת הַשְׁחִיטָה עַדִּין
8 שְׁחִיטָה שְׁאִינָה רְאוּיָה הִיא. וְלְרִישׁ לְקִישׁ קֶשֶׁה, וְכִי הַשְׁחִיטָה מִתְּרַת, וְהֵלֵא
9 הַפְּדִיָּה הִיא זֹו שְׂמִתְרַת, וּבִשְׁעַת הַשְׁחִיטָה קוֹדֶם שִׁפְדוּ אֶת הַקֶּרֶבֶן, עַדִּין
10 שְׁחִיטָה שְׁאִינָה רְאוּיָה הִיא.
11 מִתְּרַצַת הַגְּמָרָא: אִישְׁתְּמִיטְתִּיה – נִשְׁמַט מִרְבִּי אֶלְעָזָר הָא דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן –
12 מָה שְׁאֵמֵר רַבִּי שִׁמְעוֹן, 'כֹּל הָעוֹמֵד לְזִרוֹק בְּזִרוֹק דְּמִי' – כֹּל דֶּם הָעוֹמֵד
13 לְהִזְרֹק, דִּינוּ כִּאִילוּ כְּבֵר נִזְרַק, 'וְכֹל הָעוֹמֵד לְפָדוֹת בְּפָדוּי דְּמִי' – וְכֹל
14 בִּהֶמָה הָעוֹמֵד לְהִפְדוּת, דִּינָה כִּאִילוּ כְּבֵר נִפְדָּתָה. וְלִכְךָ אֵף שֶׁעַדִּין לֹא
15 נִזְרַק הָדָם וְלֹא נִפְדָּתָה הַבִּהֶמָה, שְׁחִיטָה רְאוּיָה הִיא.
16 הַגְּמָרָא מְבִיאָה הֵיכָן מִצָּאנוּ שְׁאֵמֵר רַבִּי שִׁמְעוֹן כֵּן: 'כֹּל הָעוֹמֵד לְזִרוֹק בְּזִרוֹק
17 דְּמִי, יֵשׁ לְלַמּוֹד מִמָּה דְּתִנָּא לְגַבִּי טוֹמְאָת אוֹכֵלִים, רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר, יֵשׁ
18 נוֹתֵר שֶׁהוּא מְטַמֵּא טוֹמְאָת אוֹבְלִין – אוֹתוֹם קֶרְבָּנוֹת הַנִּפְסָלִים בִּאֲכִילָה
19 וּבִהֶנָּה אַחֵר שֶׁעֲבַר עֲלֵיהֶם לִילָה אַחַת, יֵשׁ פְּעָמִים שֶׁאֵף שְׁנָאֵסֶר הַבִּשּׁוּר מִכֵּל
20 מְקוֹם הוּא מְטַמֵּא בְּטוֹמְאָת אוֹכֵלִין, שֶׁאִם יָגַע בּוֹ שֶׁרֶץ זִידָה טָמֵא וְאִם יָגַע בּוֹ
21 אַחֵר כֶּךָ אוֹכֵל אַחֵר יִטְמָא. וְיֵשׁ נוֹתֵר שְׂכִין שְׁנָאֵסֶר בִּהֶנָּה אֵינֹו מְטַמֵּא
22 טוֹמְאָת אוֹבְלִין, כְּדִין אִיסוּרֵי הַנָּאָה לְדַעַת רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁאִינֵם חֲשׁוּבִים
23 אוֹכֵל.
24 וּמִבְּאֵרֵת הִבְרִייתָא: בִּיצֵר, אִם לָן לְפָנֵי זְרִיקָה – אִם נָאֵסֶר בְּלִינָה קוֹדֶם
25 שְׁנוֹרֵק דְּמֹו עַל הַמְּזוּבָח בְּיוֹם, הָרִי הוּא אִיסוּר הַנָּאָה שְׁאֵינֹו מְטַמֵּא טוֹמְאָת

אגרות קודש

ב"ה, ח' אדר"ר, תשכ"ב

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מב' אדר"ר, בו כותבת ראשי פרקים מחיי, ומסיימת בבעיה העומדת עתה על הפרק, בעיית המשרה לאחר החתונה בשעה טובה ומוצלחת, ומפרטת צדדי החיוב והשלילה בשתי האפשרויות.

וכיון שהצלחת ההוראה מתמעטת ע"י עייפות המורה (מהליכה וכו'), וקרוב לומר אשר ב... לבד המשרה של ממלאת מקום יזמן בקרוב עוד מה עכ"פ בתור סניף לפרנסה (כפשוטה או לפרנסה רוחנית או גם שתיהן), יש להעדיף המשרה אשר ב...

לסיכומה במכתבה שהיתה סברתה שהחתונה תהי' דוקא ביום שמותר לצום בו,

ידוע הכתוב ופ"י חכמינו ז"ל, ניתנו מרועה אחד, ז. א. שגם הענין דתענית ביום החופה, גם ההוראה שביום ראש חדש אין להתענות, כי אם ביום שלפני זה, ותקפו כמו שמתענה ביום החופה, מרועה אחד ניתנו, והיינו הך, שזהו שולל בהחלט הביטוי שבמכתבה, אשר לצערי לא עלה הדבר בידי.

וכנ"ל תהי' החתונה בשעה טובה ומוצלחת בגשמיות וברוחניות גם יחד, אשר יחדיו יהלכו, שהרי ישראל גוי אחד בארץ הם וממשיכים האחדות בכל ענייניהם.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

- ד אסור לכפות פלי על קדרה רותחת לשמור חומה (אם כולה טמונה תחתיו^{כא}) אלא אם כן הפלי הוא רחב
 שאין דפנותיו נוגעים בצדי הקדרה^{כב} שאז אין כאן הטמנה כלל אבל מותר לכפות פלי על התבשיל כדי לשמרו
 מן העכברים או כדי שלא יתנגף בעפרורית לפי שאין זה כמטמין להחם אלא כשומר ונותן כיסוי על הקדרה^{כג};
 ה אלו הם דברים המוסיפים הכל פסולת של זיתים^{כד} ושל שומשמן^{כה} לאחר שהוציאו שמן וכל ומלח וסיד
 וחול^{כו} בין שהם לחים בין שהם יבשים ותכן וזגין דהיינו פסולת של ענבים לאחר שהוציאו יינם ומוכין (פירוש
 כל דבר רך קרוי מוכין כגון צמר גפן^{כז} ותלישי צמר רך של בהמה וגרירת בגדים בלויים) ועשבים בזמן שארבעתן
 לחים אפילו הם לחים מחמת מים צוננים שנפלו עליהם.

ביאורים

ואסור. אבל אם אין כוונתו לשימור חום הקדרה על ידי הכלי, אלא מניח הכלי כדי לכסותו בשמיכות וכד' שהם ישמרו את חום הקדרה, מותר להניח את הכלי אף אם נוגע בפי הקדרה³¹.
 כגן ונותן כיסוי על הקדרה – ודוקא כשכופה כלי, כיון שאין ניכר כל כך מעשה ההטמנה, אבל בכרים וכסתות וכיו"ב, שניכר שהנחתם על הקדרה הוא בעיקר להטמנה והעמדת החום – אסור להטמין בהם, אף כשמתכוין לשמור הקדרה מפני לכוך וכדומה³².
 כד פסולת של זיתים – הוא פסולת של בית הבד של שמן שהיא כנוסה יחד וחמה מאוד³³.
 כה ושל שומשמן – אף שהשומשמן מוסיפים הכל, אינם מעלים הכל לדבר הנמצא מעליהם³⁴.
 כז כגון צמר גפן – יש להזהר במצוי בזמנו שטומנים בשמיכות ממולאות צמר גפן וכד', שהיו יבישות, אבל אם הן רטובות דינם כדבר המוסיף הכל³⁶.

כא אם כולה טמונה תחתיו – משמע שהטמנה האסורה בשבת בדבר שאינו מוסיף הכל הוא רק כשמכסה את הקדרה כולה מכל צדדיה ועל פיה, אבל אם דפנותיה מגולות אינו נחשב להטמנה על אף שפיה מכוסה²⁷, אבל במהדורא בתרא²⁸ כתב שהעיקר הוא על פיה מלמעלה, שאם תהא פתוחה למעלה לא יועיל כלום המוכין וגזיין שתחתיה וסביבותיה. וגם אם מועילין קצת, אין דרך בני אדם לעשות כן כלל, והעושה בטלה דעתו ולא גזרו כלל על דבר שאינו מצוי כלל. ע"כ. וכתב בקצות השלחן²⁹ שיש לזהר בחומרא זו ולא לכסות הקדירה בשבת ואפילו על פיה בלבד, ובפרט שגם בשו"ע הובא דין זה שצריך שתהא כל הקדרה טמונה בחצו"ג³⁰.
 כב נוגעים בצדי הקדרה – ועל פי המבואר במהדורא בתרא שהעיקר בהטמנה בדבר שאינו מוסיף הכל הוא כיסוי פי הקדרה, די בכך שהכלי נוגע בפי הקדרה ומטרתו בנתינת הכלי היתה לצורך שימור החום – נחשב כהטמנה,

מקורות

שיהא בנוסף לכיסוי הקדרה הרגיל, אבל כיסוי הקדרה הרגיל אינו נחשב להטמנה כלל (כמבואר בקו"א סק"ג).
 (31) שכיון שלא כיון על מנת לשמור חום הקדרה, דינו כמכסה הקדרה או כמגן מפני העכברים וכד', דין זה מבואר באריכות בשבת כהלכה פי"א ביאור יא ובהערה עז*.
 (32) מהדורא בתרא ד"ה ולא דמי.
 (33) רש"י שבת מז, ב ד"ה גפת.
 (34) להלן סעיף יו"ד.
 (35) עד"ז בסימן שיח סעיף ז: וכן אסור לגלגלה (הביצה) על גבי חול ואבק דרכים שהוחמו מכח חמה ואסור להטמינה בהם (אפילו לא הוחמו מכח חמה א.ה.) אפילו מבעוד יום גזירה שמא יטמין ברמץ (וראה הערות וביאורים בהלכות הטמנה (כולל צמח צדק התשס"ט) עמוד קלו בהערה שעל פי המבואר במהדו"ב דברים שהוחמו מכח חמה אינם בכלל דבר המוסיף הכל).
 (36) ולכאורה אין חילוק אם טומן בצמר גפן עצמו או כשהצמר גפן נתון בתוך השמיכה ואינם נוגעים בקדירה ממש. (שבת כהלכה פי"א ביאור ח*).

(27) ועד"ז בקונטרס אחרון סק"ב כתב: אבל בשבת בדבר שאינו מוסיף הכל, לכולי עלמא לא מיתסר אלא כשמטמין כולו, וכן הוא בהלכות שהייה והטמנה בקצרה שבסוף סימן רנט: ואסור לכרוך בשבת קדירה עם תבשיל חם בכרים וכסתות או בשאר בגדים, אם כולה טמונה בהם, וכן משמע קצת בסימן רנג סעיף יד לגבי איסור הטמנה בשבת בדבר שאינו מוסיף הכל: ומכל מקום אם אין הכרים וכסתות כרוכים אלא סביב דופני הקדרה אבל פיה מגולה מלמעלה, הרי זה מותר, שאין זה דרך הטמנה, וע"פ הנ"ל פסק בספר שמירת שבת כהלכתה (פרק א סעיף טו) שאם אינו מכסה אותה מכל צדדיה אין כאן משום הטמנה ומותר לעשות כן אפילו בשבת עצמה.
 (28) לסימן רנט ד"ה והנכון.
 (29) סימן עא סק"ל ד.
 (30) וראה בשבת כהלכה (פרק י"א ביאור יט) שביאר דברי רבינו בסעיף זה (ובשאר המקומות שהוזכרו לעיל) שלא בא אלא לומר שאף הסוברים שהטמנה במקצת שמה הטמנה, לא דיברו אלא בדבר המוסיף הכל, אבל בדבר שאינו מוסיף הכל מודים שצריך שתהיה מוטמנת כולה. אבל ודאי שהפירוש 'כולה' הוא לפי הקדירה. ע"כ. ולכל הדיעות כיסוי זה צריך

- 1 אַבֶּל כָּל מִינֵי כְּסוּת וּפִירוֹת וְנוֹצוֹת כָּל הָעוֹפּוֹת וְנִעּוֹרֹת שֶׁל פֶּשֶׁתָּן דָּקָה וְנִסְוֹרֹת שֶׁל חֲרָשִׁים וְעוֹרוֹת בֵּין עֲבוּדֵינָ בֵּין
- 2 שְׂאִינָן עֲבוּדֵינָ וְגִזְזֵי צֶמֶר אֵינָן מוֹסִיפִים הֶבֶל בְּכָל עֲנִין³⁷:
- 3 וְ אֶפֶר שְׂאִין גָּחָלִים מְעוֹרָבִים בּוֹ אֶפִּילוֹ הוּא חֵם אֵינּוּ מוֹסִיף הֶבֶל וְאִם הִמָּמִין בּוֹ קִדְרָה מִבְּעוֹד יוֹם וּפְשֻׁבַּת מִצָּא
- 4 בּוֹ מַעֲט גָחָלִים בּוֹעֵרוֹת סָבִיב לָהּ אוֹ תַחְתִּיהָ אֵין לְאֶסּוֹר הַתְּבַשִּׁיל בְּדִיעֶבֶד מֵאֲחֵר שְׁעִיקָר הַהִמָּמָה הִיתָה בְּדָבָר
- 5 הַמּוֹתָר נח³⁸:

ביאורים

- כז) כבל ענין – בין לחין בין יבישים³⁷.
כח) היתה בדבר המותר – היינו שרוב הדבר בו מוטמנת

מקורות

- (37) ציונים לשו"ע מהדורה החדשה.
(38) גחלים מועטים סביב הקדרה ותחתיה לא מיקרי עיקר

חלק ב' סימן רנז, דיני הסמנת החמין סעיפים ד"ו

הלכות קריאת שמע

- 1 א מי רגלים לאחר שנפלו לארץ כיון שאין איסורן אלא מדברי
- 2 סופרים יכול לבטלם על ידי שישפוך עליהם רביעית מים
- 3 ואפילו הם בכלי מטיל עליהם רביעית מים בין שהיו הם תחלה
- 4 בכלי ונותן עליהם רביעית מים בין שנותן תחלה המים בכלי
- 5 ובלבד שלא יהיה כלי המיוחד למי רגלים שאז אפילו אין בו
- 6 מי רגלים כלל אסור לקרות כנגדן ואין מועיל בנתינת המים
- 7 להכשיר הכלי עצמו כמו שיתבאר סימן פ"ז:
- 8 ב רביעית שאמר למי רגלים של פעם אחד בין שהשתין הרבה
- 9 או מעט ולשל ב' פעמים ב' רביעית ולשל ג' פעמים ג' וכן
- 10 לעולם וכל זה כשהם בעין אבל אם נבלעו בבגד אע"פ שהוא
- 11 טופח על מנת להטפוח אם חוזר ומטפוחו במים דיו ובשבת
- 12 מנגב בו ידיו כמ"ש בסי' ש"ב וכן בארץ:

חלק א סימן עז, שלא לקרות כנגד מי רגלים ובו ב' סעיפים

- 13 א היה קורא קריאת שמע והתחילו מי רגליו שותתין על ברכיו
- 14 פוסק עד שיכלו לשתות וחוזר לקרות אפילו נפלו על בגדיו
- 15 ויש בהם טופח על מנת להטפוח כיון שהם מכוסין בבגד העליון
- 16 ואם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש כמ"ש בסי' ס"ה:
- 17 ב ואם נפלו מי רגלים בארץ מרחיק מהם ד' אמות ואם הוא
- 18 מקום שיכולין ליבלע בקרקע במהרה יכול להמתין עד
- 19 שיבלעו ואין חוששין שמא ישהה בהמתנה זו כדי לגמור את
- 20 כולה ויצטרך לחזור לראש לפי שאף אם יהיה כן אין כאן איסור
- 21 במה שקורא קריאת שמע ב' פעמים מפני שהוא כקורא בתורה
- 22 (ומכל מקום לכתחלה אין לשהות כל כך כמ"ש בסי' פ"ה) אבל
- 23 אם אירע כן כשעומד בתפלה לא ימתין עד שיבלעו כי שמא
- 24 ישהה כדי לגמור את כולה ויצטרך לחזור לראש ויגרום ברכה
- 25 שאינה צריכה אלא ירחיק ד' אמות או יצא לחדר אחר ויגמור
- 26 שם תפלתו:
- 27 ג במה דברים אמורים כשבגדו העליון נקי ומכסה על מי

- 28 רגלים שנפלו על בגדים התחתונים אבל אם לכלוך מי רגלים
- 29 שבבגדיו הוא מגולה שאף אם ירחק ד' אמות לא יתפלל בנקיות
- 30 לא יפסיק תפלתו כלל אלא גומרה במקום שעומד שם אע"פ
- 31 שמי רגליו מגולין וא"צ להחליף בגדיו אפילו יש לו שכיון
- 32 שלאחר שנפלו ממנו מי רגליו אין איסורן אלא מדברי סופרים
- 33 לא הטריחוהו להפסיק תפלתו וללבוש בגדים אחרים כיון שהוא
- 34 עומד כבר בתפלתו שאסור להפסיק בה בלבישת הבגד וגם אם
- 35 בא להחמיר על עצמו אינו רשאי משא"כ בהרחקת ד' אמות
- 36 כשבגדו העליון נקי אין בה טורח כלל (וגם אינה חשובה הפסק
- 37 כל כך כמו לבישת בגד):

- 38 ד מי שיש לו חולי שמתפטף תמיד מי רגלים לאונסו וא"כ לא
- 39 יוכל להתפלל לעולם יעשה לו בגד סביב איברו כדי שבגדים
- 40 העליונים יהיו נקיים ויכנס לבית הכנסת ויתפלל ובשעת הטפת
- 41 מי רגלים יפסוק ואח"כ יחזור למקום שפסק רק יזהר שלא
- 42 יתחיל להתפלל כשהוצרך כבר לטפטף ואע"פ שידע שבתוך
- 43 תפלתו יצטרך לטפטף אין בכך כלום כיון שאי אפשר לו
- 44 להמתין עד שיטהר (עי' סי' פ'):

חלק א סימן עח, מי שנצטרך להטיל מים בשעת קריאה ובו ד' סעיפים

- 46 א היתה צואת אדם מאחריו אפילו אין לה ריח צריך להרחיק
- 47 ממנה ד' אמות שנאמר והיה מחניך קדוש ומחנהו של אדם
- 48 דהיינו חנייתו היינו ד' אמות לכל רוח (שזהו מקומו של אדם
- 49 כשישכוב ויפשוט ידיו ורגליו כמ"ש סי' שמ"ט) חוץ מכנגד פניו
- 50 ששם עיקר חנייתו וצריך להיות מחנהו קדוש כמלא עיניו
- 51 ואפילו בלילה שאינו רואה אותה או שהוא סומא צריך להרחיק
- 52 עד מקום שהפיקח לא יוכל לראותה ביום וצדדים שלפניו הרי
- 53 הם כלפניו ושלאחריו כלאחריו (וצדדין ממש יתבאר בסימן
- 54 פ"א):

חלק א סימן עט, מי שנזדמן לו צואה בשעת קריאה סעיף א

לקוטי תורה

1 תוכן הפרק: ב' סוגי מצה שאכלו בני ישראל בפסח
2 מצרים - קודם חצות, ובצאתם ממצרים

3 ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת להוי'
4 אלקיך וגו'. וצריך להבין אומרו ית' ששת ימים
5 תאכל מצות, והלא לעיל מיני' אמר שבעת ימים
6 תאכל עליו מצות.

7 אך הענין דבאן אין הכוונה להזהיר על אזהרת
8 אכילת מצה שהיא אכן שבעת ימים (ולא ששת
9 ימים), אלא להודיע על כך שביום ה' הוא יום טוב,
10 עצרת בו'.

11 אך מה שתקדים ששת ימים תאכל מצות,
12 דלכאורה, אם כוונת הכתוב רק להודיע שיום
13 השביעי הוי יו"ט, לשם מה הוצרך הכתוב להקדים
14 כלל "ששת ימים תאכל מצות" - אלא משמעות
15 הכתוב הוא, דעי"ז שששת ימים תאכל מצות עי"ז
16 יהיה אח"כ וביום השביעי עצרת בו'.

17 ולהבין מהו ענין השייכות דאכילת מצה ששת ימים
18 להיות עי"ז וביום השביעי עצרת.

19 ועוד קשה, דאיך אומרים שהיו"ט דשביעי של פסח
20 תלוי באכילת מצה ששה ימים, דהנה ענין וביום
21 השביעי עצרת להוי' אלקיך היינו לפי שבשביעי של
22 פסח היה הנם דקריעת ים סוף. והנה פסח מצרים
23 היה חימוצו נוהג רק יום אחד, וא"כ הרי זכו
24 לקריעת ים סוף שלא ע"י אכילת מצה כל ששת
25 הימים.

26 ואם כן קשה, חדא, מדוע לדורות נאמר שבעת ימים
27 תאכל עליו מצות (דלא כביציאת מצרים שאכלו מצה
28 רק יום אחד בלבד). וגם איך אומרים דדוקא ע"י
29 שששת ימים תאכל מצות עי"ז הוא שיוכלו לבוא
30 להיות וביום השביעי עצרת בו' - והרי ביציאת
31 מצרים זכו לקריעת ים סוף בלי אכילת מצה ששה
32 ימים.

33 וגם להבין מה דבשביעי של פסח נאמר עצרת להוי'
34 אלקיך ובשמיני עצרת נאמר עצרת תהיה לכם.

35 [כדי להבין כל הנ"ל, צריך לבאר כל עיקר ענין אכילת
36 מצה דחג הפסח - ובהקדם כמה שאלות בטעם מצות
37 אכילת מצה:]

38 גם להבין מ"ש ויאפו את הכצק אשר הוציאו
39 ממצרים עוגות מצות כי לא חמץ כי גורשו

40 ממצרים ולא יכלו להתמחמה בו', דמשמע שזהו
41 נתינת טעם למה שאפו מצות ולא חמץ לפי
42 שגורשו ממצרים ולא הספיק להחמיץ.

43 וזה תמוה דהרי נאסר להם אכילת חמץ יום האחד
44 עכ"פ, וא"כ איך היו יכולים לאפות חמץ עד
45 שצריך נתינת טעם כי גורשו בו'.

46 גם להבין מ"ש בהגדה מצה זו שאנו אוכלים על
47 שום מה על שום שלא הספיק בצקת של אבותינו
48 להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים
49 הקב"ה וגאלם, והרי בלאו הכי נמי כבר נצטוו על
50 מצותן ומרורים יאכלוהו.

51 שאלה זו היא לא רק על הסיפור בקרא אודות אכילת
52 מצה בעת יציאת מצרים אלא גם על אכילת מצה לדורות,
53 שמפורש בהגדה שטעם אכילת מצה לדורות בליל פסח
54 הוא לפי "שלא הספיק בצקת בו' להחמיץ", והרי בלאו הכי
55 נצטוינו לדורות לאכול מצה (עם מרור) בליל ט"ו ניסן
56 (והציווי לדורות לאכול מצה בליל ט"ו ניסן נאמר עוד
57 קודם יציאת מצרים).

58 ועוד, דזה שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים היה
59 אחר חצות לילה.

60 הענין ד"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים בו" הי'
61 בחצות לילה כאשר "עבר ה' לנגוף את מצרים גו' ופסח
62 ה' גו" - וכמאמר "אני ולא מלאך" - שזה הי' "בחצי
63 הלילה".

64 וצווי על מצות ומרורים יאכלוהו היינו קודם חצות
65 לילה, שהפסח אינו נאכל אלא עד חצות, וכן מצה
66 זו שאנו אוכלים הוא ג"כ קודם חצות דוקא.

67 וא"כ איך הוא על שום בו' שנגלה בו' (שזה הי'
68 אחר חצות דוקא).

69 נקודת הענין שיבואר להלן, שהמצות שאכלו ישראל
70 בליל ט"ו ניסן קודם חצות, והמצות שאכלו בצאתם
71 ממצרים ("ויאפו גו' עוגות מצות גו' כי גורשו ממצרים")
72 - הם שני סוגי מצות במדריגתם הרוחנית.

73 וזהו שהולך ומבאר כיצד נרמזות שתי הבחינות במצה
74 בדקדוק לשון הכתובים:]

75 והענין הוא, דהנה גבי בערב תאכלו מצת - שהם
76 המצות שאכלו קודם חצות - כתיב מצת חסר וי"ו,
77 וגבי ויאפו בו' עוגות מצות - בעת יציאת מצרים
78 ביום ט"ו ניסן כתיב מצות מלא בוי"ו.

22 להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים ב',
23 שהוא ענין מצות מלא בוי"ו שהיה אחר חצות
24 דוקא, דהמצה זו שאנו אוכלים הוא ג"כ מבחינה
25 זו.

26 בעל ההגדה מחדש לנו, דאע"פ שאנו אוכלים מצה
27 קודם חצות, מכל מקום שורה בתוכה מדריגת האלקות
28 שבמצות שאכלו בני' בצאתם ממצרים, מצות מלא וי"ו,
29 שבהן שורה הגילוי דנגלה עליהם מלך מלכי המלכים
30 הקב"ה.

31 והיינו מדכתיב גבי הציווי לדורות ששת ימים תאכל
32 מצות שגם כאן נכתב מצות מלא, בוי"ו, שמזה מוכח
33 דמצה זו שאנו אוכלים היא ג"כ מבחינה ומדרגה
34 זו.

35 ולכן עי"ז יומשך להיות וביום השביעי עצרת ב':
36 זוהי גם נקודת התירוף על השאלה דלעיל, מהי
37 השייכות בין ששת ימים תאכל מצות לביום השביעי
38 עצרת ג', לפי שהמצות שאנו אוכלים במשך ששת ימי
39 הפסח יש בהם התגלות זאת דנגלה עליהם מלך מלכי
40 המלכים ב', "מצות מלא בוי"ו", ורק מצד התגלות זו
41 נמשכים הגילויים דשביעי של פסח.

ד"ה ששת ימים פרק א

1 והיינו, כי הוי"ו שצורתה היא קו היורד מלמעלה
2 למטה - זהו ענין ההמשכה וגילוי אור אלקי למטה,
3 ובענינו גבי מצות, הוי"ו מורה על התגלות זו מה
4 שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים.

5 וא"כ היה ב' בחינות מצה. הא', מ"ש בערב תאכלו
6 מצת, שהיא מצה דקודם חצות, והיא מצת חסר
7 וי"ו לפי שבמצות אלו לא היתה "המשכה" וגילוי אור
8 אלקי (מאחר שזה הי' קודם שנגלה עליהם ממה"מ
9 כו'). והב', מ"ש ויאפו ב' מצות ב', והוא המצה
10 שאחר חצות, והוא מלא בוי"ו, דהיינו אחר שנגלה
11 עליהם ב'.

12 בתוך המצות הגשמיות שאכלו בני' בצאתם ממצרים
13 שרתה התגלות אלקות דנגלה עליהם ממה"מ כו' (וכפי
14 שיבאר באריכות בהמשך המאמר), שלכן כתיב מצות
15 מלא וי"ו, להורות על ה"המשכה" והגילוי שבתוך המצות
16 הללו.

17 [והנה ב' בחינות אלה במצה היו בעת יציאת מצרים
18 - ומהי "מדריגת" המצה שנצטוונו לאכול לדורות? - הנה
19 על זה ממשך:]

20 ועל כן אמר בהגדה מצה זו שאנו אוכלים על שום
21 מה על שום שלא הספיק בצקת של אבותינו

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

17 ממש, ועד"ז גם החכמ' שכלולה מי"ס אין הגילוי שלו
18 במוח רק בחי' המל' וט"ס דחכמ' כלול בהעלם בלמעלה
19 מן החכמ' בבחי' אי"ן דהיינו במקור השכל שנק' משכיל
20 וכמ"ש והחכמ' מאי"ן תמצא פי' מאי"ן דכח המשכיל
21 תמצא בגילוי בבחי' יש שהוא מל' דחכמ' לבד כידוע,
22 ועד"ז בכל ספי' ומדה שיוורד מעילה לעלול כל ט"ס דעלול
23 כלולי' בעילה בבחי' אי"ן ממש ורק בחי' המל' שבו יורד
24 בגילוי במציא' דבר מה (שהרי אנו רואי' גם ברצון ותענוג
25 שלמעלה מן החכמ' אינו בא בגילוי במציא' רצון או תענוג
26 רק בחי' המל' שבו אבל המדו' ושכל וטעם הכמוס לרצון
27 ותענוג זה כלולי' בעילה שלו שהוא מקור כל רצון ותענוג
28 כו' שמשם יוצא לאור גילוי כל רצון ותענוג, וכמו שידוע
29 בענין ע"ת רצון כו' שנמשך מבחי' רעוא דכ"ר כו', וכן
30 גילוי מציאת התענוג ממקור התענוג שנק' תענוג הפשוט
31 כו' עד גם בבחי' האחרונה שהוא הדיבור גם הוא כלול
32 מי"ס ולא בא בגילוי ממנו במציא' יש רק דיבור שבדיבור

1 והנה מובן עכ"פ מכל הנ"ל שבחי' המל' הוא בחי'
2 הישות של כל מדה הן בהיותה בלב או בגילוי
3 הדיבור הכל הוא רק בחי' גילוי העצם או גילוי דגילוי
4 כנ"ל, אבל בחי' אור של המדה היינו בחי' האי"ן שלה
5 שהוא בחי' העצם שלה כמו שהיא נטועה בכח והיולי שלא
6 נגלה במציא' מדה עדיין כנ"ל והיינו בכל ט"ס שבה נק'
7 אור ולא כלי שהוא הנק' אי"ן ולא י"ש כו', והיינו מצד
8 שכל ט"ס שלה כלולי' בהעלם בעילה שלו שמקבל משם
9 ואינו יוצא משם כלל למטה להי' במציא' יש ודבר מה
10 רק בחי' המל' שבו לבד, ע"ד דוגמא בהשתלשלו' המדה
11 דחסד מן החכמ' שהחסד ענף החכמ' הרי החכמ' נק' עילה
12 והחסד עלול כמו התפעלו' החסד בלב מצד השכל והטעם
13 שבמוח למה יעשהו וכן אהבה התלוי' בדבר טעם ודעת
14 שבודאי לא נגלה בלב רק בחי' הישות שלו שהוא גילוי
15 שלו לבד בלב אבל ט"ס שבו שהוא חב"ד וחג"ת ונה"י
16 שבו כלול בעילתו שהוא החכמה שבראש בבחי' אי"ן

1 שהוא הבל הפה מורכב מאמ"ר גשמי, אבל בחי' מדו'
2 ושכל שבו כלולי' בעילתו שהוא המחשבה שבמוח או
3 המדות שבלב כו' אע"פ שנגלין מדו' אוי"ר ושכל בדיבור

4 הכל הוא רק בבחי' גילוי לבד, וכן גילוי מל' דחכמ' כלול
5 מי' אבל הוא רק בבחי' הגילוי ולא כמו שהוא בבחי' אי"ן
6 העצמי בעילתו כו'.

קונטרס דמלכא משיחא אתא לאתבא צדיקא בתויבתא

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

1 **לבנות** מקדש, שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם
2 (שמות כ"ה ח'): ואלו הן הדברים שהם עיקר
3 בבנין הבית עושים בו קדש וקדש הקדשים ויהי לפני
4 הקדש מקום אחר והוא הנק' אולם, ושלשתם נק' היכל.
5 ועושים מחיצה א' סביב להיכל רחוקה ממנו כעין קלעי
6 החצר שהיו במדבר וכל המוקף במחיצה זו שהוא כעין
7 חצר אהל מועד הוא עזרה והכל נק' מקדש, ועושים
8 במקדש הכלים הכתובים בתורה הארון בקד"ק ומנורה
9 ושולחן ומזבח הפנימי בקדש, ומזבח החיצון בעזרה:
10 **א) ולהבין** זה ענין המקדש והכלים, בהיות כי עיקר כוונת
11 עשיית המקדש הוא להיות גילוי אלהות
12 בישראל כמ"ש ושכנתי בתוכם לכך נצטוינו לעשותו
13 כדוגמת סדר ההשתלשלות הנמשך מעצמות א"ס ב"ה כי
14 מבואר במ"ח דרך בריאת העולם כיצד אא"ס צמצם אורו
15 ופנה מקום שוה מכל צדדיו והוא מקום עגול כו' ומשך
16 בתוכו קו אור דק ובדרך ירידתו האיר בחלל ההוא עגול
17 אחר של אור רחוק מעט מאא"ס וברדתו עוד האיר עגול
18 שני עד עשרה עגולים שהם כח"ב כו' ואחריהם באים י"ס
19 דיושר כו' עכ"ד במסכת א"ב בסדר זרעים ע"ש, וביאור
20 הדברים ידוע דאור הפנימי הוא בחי' גילוי אלהות בכל
21 עולם לפי ערכו ואור המקיף הוא מה שנשאר בהעלם ולא
22 בא לידי גילוי שהוא סובב מכל צד בשוה ורצה הקב"ה
23 להיות לו דירה בתחתונים כדוגמת ראשית ההשתלשלות
24 מעצמות אא"ס לכך צוה לעשות המשכן כדוגמת זה
25 (ועד"ז בבית עולמים) והיינו היריעות והקרשים שבמשכן
26 הם דוגמת אורות מקיפים עליונים שלמעלה מאצי'
27 ומקיפים שבאצי', והכלים הם כמו בחי' א"פ המשתלשלים
28 מן הקו שהם בחי' גילוי אלהות ממש בכל עולם וכן בארון
29 כתיב ונועדתי כו' מבין שני הכרובים (שמות כ"ה כ"ב) וכן
30 במזבח הי' יורד אש שלמעלה ועד"ז גם במנורה עדות היא
31 לבאי עולם (שבת כ"ב ב') שהשכינה שורה בישראל וכן
32 בשולחן שהלחם חם כו' ואמנם לא כל המקיפים שוים כי
33 אין תמונת המקיף אלא לפי אופן הפנימי שיסתעף ממנו
34 עד"מ השפעת גילוי שכל לפי אופן רצון הגילוי כן יהי'
35 המקיף בתחלה לכך הי' תמונת היריעות והקרשים בתמונה
36 פרטית כך וכך כמו אורך היריעה כך וכך וכדומה לזה

37 בקרשים מפני שהתכלית הוא הגילוי אור פנימי ע"י
38 הקרבנות ולפי אופן רצון הגילוי כן צ"ל המשכת המקיפים
39 בתחלה כנ"ל: ולהבין ענין המקיפים ופנימי' ששניהם צ"ל
40 בבריאת העולם ובכל המשכת אלהות דלכאורה מאחר
41 שעיקר הגילוי הוא ע"י א"פ א"כ מה תועלת בהמקיף
42 אמנם הענין מבואר במצות היחוד (תי"ז פ"ב) ענין ב' מיני
43 המשכות אלו שמשניהם מגיע חיות להעולמות וכן לכל
44 נברא בפרט וז"ש כל אשר חפץ הוי' עשה (תלים קל"ה ו')
45 הוא בחי' המקיף וכתיב בדבר ה' שמים נעשו (תלים ל"ג
46 ו') הוא בחי' הפנימי. ושם נת' שהמקיף הוא המחי' ג"כ
47 ואדרבה הוא העיקר אלא שאינו מתגלה בהנברא והפנימי
48 מתגלה בו, ועוד זאת שהמקיף העלמו בכולם בשוה מראש
49 לרגל משא"כ הפנימי ישונה אופן גילוייו בין ראש לרגל
50 ועוד זאת שהמקיף אינו מתחלק לחלקים והפנימי יתחלק
51 לחלקים רבים צמצומים שונים, והא בהא תליא כמוכן
52 ממשנ"ת ענינם שם, אך כאן נוסף לך משל ע"ז מבשרי
53 מהתלבשות הנפש שבגוף שמאירה ג"כ ב' מיני חיות לגוף
54 מקיף ופנימי, הפנימי הוא כמו הארת הנפש במוח לב כבד
55 שהם האורות שונות מהנפש לפי תכונת חלוקי הכלים המוח
56 מן הלב ומן הכבד (ועד"ז גם בכל האיברים כמו היד והרגל
57 לפי תכונת כל א' כך הוא מהות חיות הנפש בו) כי השכל
58 שורה במוח והמדות בלב והתנועה באיברים החיצונים ע"י
59 הדם שבכבד. והנה השכל במוח הוא בבחי' גילוי
60 שההשכלה מהותה מורגשת במוח והמוח ממולא ממש
61 ממהותה כהמלאות הכלי מן המים עד שלפי אופן מזגו של
62 המוח אם יבישות או לחלוחית ישונה מהות השכל אם
63 לשכל צח או לא כידוע והטעם כי מזג גשם המוח מסוגל
64 לקבלת השכל ועד"ז גם הדבור בפה הרי הפה הגשמי
65 ממולא ומורגש מאותיות הדבור הרוחני ועד"ז המדות
66 בלב והתנועה בידיים וההילוך ברגלים שידוע שיש גידים
67 ברגל שלפי אופן הרכבתם יהי' תנועת הרגל להילוך וכזה
68 הוא חיות הנפש המתלבש בהם הוא כח ההילוך וא"כ מובן
69 מזה שחיות הנפש באיברים הוא בגילוי גמור וזהו ענין
70 התלבשות או"פ בכלי שהוא בגילוי לפי שהכלי מסוגלת
71 לקבלו כי היא מעין האור ודוגמתו ממש שהרי לא יהלך
72 היד ולא יכתוב הרגל וכו' אלא הרגל יהלך והיד תכתוב

טבעי, משא"כ גוונים הנצבעים כמש"ש, אעפ"כ אינו
 נתפס זולתי דבר המלוכין הרי לך מציאת דבר ועכ"ז אינו
 נתפס וכמ"כ ענין הרצון שישנו ברגל אבל אינו נתפס
 משא"כ הדבור כפה נתפס כו': והנמשל מכ"ז למעלה הוא
 בחי' ממכ"ע וסוכ"ע כי ממכ"ע הוא בחי' חיות האלהות
 המתגלה בכל עולם לפי ערכו ודרך כלל ביי"ע הנה הם ג'
 חילוקי מדריגות כמו מוח לב ככד הנ"ל בנפש שבכריאה
 מאירים חכמתו ובינתו ודעתו של א"ס ב"ה שהוא כמו
 השכל שבמוח באדם. וזהו ענין געה"ע שהנשמות נהנין
 מזיו שהוא בעולם הבריאה וביצי' מאירים מדותיו של א"ס
 ב"ה והוא כמו רוח בלב והוא עולם המלאכים שעבודתם
 באהוי"ר ובעשי' בחי' נפש שהעבודה במעשה, ובכל עולם
 לפי ערכו הארה זו היא בגילוי ממש כמו החב"ד בבריאה
 עד שהנשמות נהנין מהשגתם באא"ס שם בבריאה וכן
 המדות ביצי' עד שהמלאכים אומרים ביראה ואהבה קדוש
 כידוע, וכן בעשי' מתלבש חיות אלהות בכל נכרא
 בפנימיותו שכל במדבר וחיות בחי וכו' וה"ז בבחי'
 צמצומים והתחלקות כנ"ל. אמנם סוכ"ע הוא מ"ש כל
 אשר חפץ הוי' עשה (תלים קל"ה ו') בחי' רצונו העליון
 ית' שרוצה בפעולותיו שהרצון הוא בבחי' העלם ומקיף
 על האיברים ומ"מ על פיו יצאו ועל פיו יבואו והוא
 המתלבש ונמצא בכל האיברים וכולם בטילים אצלו כסוס
 לרוכבו, והיינו למעלה בחי' חב"ד ומדותיו של א"ס ב"ה
 המלוכשים בכלים די"ס דבי"ע שמהם באה ההשפעה לכל
 הנבראים בפנימיו' הם בטילים לגבי רצונו ית' ששולט
 בהם להיות ההשפעה כרצונו כמו שהרצון באדם מניע
 מוחו ורגלו לאשר יחפוץ יטנו ובלעדו לא יזיזו כנ"ל כן
 הרצון עליון מאיר בחב"ד המאירים בבריאה ומנהיג
 השפעתם כרצונו וכן בעשי' כו' והוא עצמו בבחי' מקיף
 והעלם שהוא אינו בבחי' גילוי כמו החב"ד בבריאה כו'
 ומ"מ עיקר הפעולה ממנו ועל ידו וכמשנ"ת ג"כ באורך
 במצות היחוד (תי"ז פ"ב) וזהו הנק' ג"כ מקיפים ופנימי'
 שהמקיפים המה מקיפים כל העולמות כא' שהרי עיגולים
 דא"ק מקיפים ליי"ס דא"ק עם י"ס דעשי' כא' והוא בחי'
 סוכ"ע ששוא ומשוה קטן וגדול בחי' הרצון עליון כנ"ל
 ובכלל נק' א"ק אדם דבריאה וע"י וא"א נק' אדם דיצי'
 ואצי' נק' אדם דעשי' והוא בחי' נר"נ והעיגולים סובב
 לכולם כא', והפנימי' היינו היושר המשתלשל אח"כ בכלים
 מכלים שונים א"ק ואבי"ע בחי' נר"נ כנ"ל. ובהו יובן ב'
 כתובים הנראים כסותרים זא"ז כתוב א' אומר מכה"כ
 (ישעי' ו' ג') וכבודו תרגומו זיו יקר' בחי' זיו והארה לבד
 וכתוב א' אומר את השמים ואת הארץ אני מלא (ירמי' כ"ג
 כ"ד) ואני משמע מהו"ע ית' ממש והענין כי אני מלא היינו
 בבחי' סובב והעלם וסובב לד' עולמות כא' וע"כ אומר
 שמים וארץ בהשוואה א' אבל ההארה שבבחי' גילוי אינה
 אלא מבחי' כבודו זיו יקר' בחי' ממכ"ע כנ"ל: וזהו ענין

והלב יתפעל והמוח ישכיל, והרי חיות זה המתגלה הוא
 בשינויים ממוח ללב וליד ורגל וגם מתחלק לחלקים רבים
 שכל ומדות תנועה והילוך דיבור וזהו הפנימי. והמקיף הוא
 מה שאנו רואים שיש התפשטות החיות מן הנפש בגוף
 להיות האיברים מתפעלים ממנו ואעפ"כ איננו בגלוי
 להיות מהותם גלוי אליהם וגם מאיר לכולם בסגנון א'
 מבלי התחלקות, והוא הרצון כי אנו רואים כאשר ירצה
 לפשוט ידו ורגלו יפשוט מיד כרגע ואם ירצה לכווץ יכווץ
 מיד בעלות הרצון ומזה מופת שהרצון מלוכב ונמצא ברגל
 ממש כי אילו היה מציאותו רק במוח ומה שמהאיברים
 נשמעים לרצונו כמו התפשטות או כיווץ הרגל הוא דרך
 המשכה שנמשך מרצון שבמוח אל הרגל לעשות כן בעלות
 הרצון א"כ הי' צריך להיות שיהיו זמן מעלות הרצון
 לפשוט הרגל עד שהרגל תתפשט בפועל כדי משך הילוך
 והמשכת הרצון מהמוח ברגל ולא הי' באפשרי להיות מיד
 כרגע ומאחר שאנו רואים שבו ברגע העלות הרצון
 להפשיט הרגל וכדומה תתפשט הרגל ממש מוכרח
 שהרצון נמצא ברגל ממש ולכן א"צ לשהיית זמן, והאמת
 כן הוא כידוע שיש עורקים וגידים המוח שמתפשטים בכל
 האיברים ואין בהם דם רק הם כלי הרצון להיות ממשלתו
 על ידם בכל אבר להניעו כרצונו, והנה גופה של התנועה
 הוא ממזג חיות העצמי שביד ושברגל שכבר הם בהכנה
 מקודם מלוכב בדם שבאבר ההוא המתרכה ע"י אכילה
 ושתייה משא"כ הרצון הוא חיות נפשי לבד וממנו לא יבא
 גוף התנועה אלא שאופן תנועתו הוא על ידי שהכח המניע
 שבאבר הוא מניעו כפי הרצון ולא ישנה תפקידו כסוס
 לגבי רוכבו ואם לא יהי' הרצון להניע ישבות ולא ינוע
 אע"פ שיש בו היכולת להניע ומיד שיהי' הרצון להניע יניע
 כח המניע נמצא שהרצון פועל כל פעולותיו באיברי הגוף
 וגוף הפעולה הוא ע"י החיות הממוזג כבר באבר מהנפש
 המלוכב בדם והוא בגלוי אבל הרצון אינו בגלוי ואע"פ
 שישנו בכל האיברים כנ"ל אין האבר מרגישו וזוהי הנק'
 בחי' העלם שר"ל שהדבר נמצא ממש שם אלא שאינו
 בגלוי לגבי המקבל ולכן אינו בהתחלקות כי הרצון להניע
 הראש עם להניע הרגל שניהם מהות רצון א' והא בהא
 תליא שלפי שאינו מתלבש בגלוי בבחי' אור וכלי אלא
 בבחי' העלם א"כ יכול להיות מאיר ברגל ע"ד שמאיר
 בראש ולכן א"צ להתחלק משא"כ בהארת הנפש שמאיר
 בהתלבשות בפנימי' בחי' נר"נ במוח לב ככד הוא בבחי'
 צמצומים ובבחי' התחלקות לפי שמאיר בבחי' פנימי כנ"ל.
 ולהבין קצת יותר ענין הרצון שנמצא ברגל ואעפ"כ אין
 מהותו נתפס הוא כמו מראה הלבן שהוא עצמיות הדבר
 ואינו דבר נוסף כמ"ש במ"א והנה גוף דבר הלבן הוא
 מהות ודבר בשטח משא"כ המראה לבן אינו תופס מקום
 ואיננו נתפס ואע"פ שישנו בכל חלקי הדבר שאם יתכווהו
 לחלקים דקים ימצאוהו לבן מאחר שהוא עצמות ותולדה

1 יריעות המשכן שבהם הי' השראת המקיפים וכדאי' בע"ח
2 שהעיגולים השראתם בההיכלות ע"ש והי' היכל ק"ק בחי'
3 מקיפים דג"ר והמקום הנק' קדש הוא מקיפים דחג"ת
4 וכידוע שגם בהמקיפי' יש י"ס כנז"ל וכמשנ"ת ג"כ במ"א
5 ענין ע"ס שברצון הרצון להאציל חכמה זהו בחי' חכמה
6 שברצון כו' ע' בביאור למאמר זהר פ' שמות ע"פ תשורי
7 מראש אמנה (שה"ש ד' ח'). והכלים כמו הארון והמנורה

8 כו' הם כלים שבהם הי' גילוי האו"פ כדאי' בלק"א ח"א
9 פנ"ג שבלוחות שבארון הי' גילוי אלקות שלא כדרך
10 השתלשלות העולמות מיצי' ועשי' אלא שחב"ד דבריה
11 נתלבשו ממש בלוחות שבארון ולפיכך לא הי' הארון תופס
12 מקום כלל כי המקום הי' בטל במציאות לגבי גילוי אלהות
13 שלמעלה מבחי' מקום וכעד"ז גם במנורה ושולחן ומזבח
14 וכן"ל:

מצות בנין מקדש

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל

18 **ובזה** יוכן מה שהיה נצרך קרי"ס כהקדמה והכנה למ"ת,
19 כי אותות ומופתים שבמצרים היה כדי להוציאם
20 ממצרים, אבל קרי"ס היה הקדמה למ"ת. והענין דכדי
21 שיוכלו נש"י לקבל התומ"צ, ועל ידם יתחבר עלמא
22 דאתגלייא בעלמא דאתכסייא, והם לא ראו מעולם ולא
23 ידעו מה זה הגילוי דעלמא דאתכסייא, לכן הי' תחלה
24 קרי"ס הפך ים ליבשה, דהיינו שנתגלה להם הים שזהו
25 עלמא דאתכסייא וראו הגילוי הגדול דשם, ואח"כ ניתן
26 לישראל תומ"צ ועל ידם מתגלה ג"כ גילויים עליונים. אך
27 זהו ההפרש שבקרי"ס הי' הגילויים ביבשה, אור האצי' רק
28 בבריהא כמ"ש ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, היינו
29 לפי שני הפירושים לפי' הזהר וכתבי האריז"ל, אבל ע"י
30 תומ"צ משיגים למטה בעולם העשי' כל ההשגות שבו כמו
31 שמשיגים בעלמא דאתכסייא. ועוד זאת כי קרי"ס הי'
32 הגילוי לפי שעה אבל ע"י קיום המצות משיגים בכל עת
33 ובכל שעה כשמקיים איוז מצוה הרי אז הוא מתקשר א"ע
34 להמצוה, ועי"ז מתגלה ע"י גילויים עליונים.

וביום הבימורים

חג השבועות תרל"א.

1 **ובכדי** להבין כ"ז צריך להבין ענין נתינת התורה⁷, דהנה
2 ארז"ל לא ניתנו דברי תורה חתוכין למשה אלא
3 מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא, שזהו נגד חו"ג, כי
4 התורה שרשה ממדות עליונות, וזהו דודי צח ואדום, צח
5 הוא ב"פ מ"ט, ויש בזה צח ואדום חו"ג. ובעבודה הוא כי
6 יצ"ט ויצה"ר שרשן ג"כ מחו"ג, וכדי לאהפכא את היצה"ר
7 ששרשו מגבורה הוא ע"י התורה. והענין דהנה כתיב חלקת
8 מחוקק ספון⁸, מחוקק בגימט' רמ"ח הוא רמ"ח מ"ע, וע"י
9 מגיעים למדריגת ספינה כי ספון הוא מלשון ספינה, דהיינו
10 כמו שהספינה מחברת ברואים שביבשה עם הים⁹, כי
11 ברואים שבים היינו דגי הים הנה מכוסים ומובלעים בתוך
12 הים כי זהו חיותם וקיומם, אבל ברואים שביבשה הרי א"א
13 להם להיות בתוך הים, והספינה מחברת ברואים שבעלמא
14 דאתגלייא עם עלמא דאתכסייא. כמו"כ הם מעשה המצות
15 שנשפלו למטה מטה, והנה"א ירד ג"כ למטה ונתלבש
16 בנה"ב, וע"י שיקיים מצוה בגשמיות עי"ז יוכל להשיג
17 השגות כמו בעלמא דאתכסייא.

ביאור"ז להצ"צ שם ע' תשעה-ו.

(9) כמו שהספינה מחברת ברואים שביבשה עם הים: בכ"ז ראה
ביאור"ז לאדהאמ"צ מא, סע"ג ואילך.

(7) ובכדי להבין כ"ז צריך להבין ענין נתינת התורה: בהבא לקמן
ראה אוה"ת יתרו ע' תצא-ב. סה"מ תרכ"ז ס"ע שב ואילך. שיג.
תרנ"ח ע' מד. עת"ר ע' קיז-ח. עטר"ת ס"ע תג-ד. תרפ"ח ע' קלא-ב.
(8) והענין דהנה כתיב חלקת מחוקק ספון: בהבא לקמן ראה

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס התפלה

4 ככל אדם. ולפעמים כשמתעורר לבכם הנה תפלתם רק
5 בהתבוננות בכללית ובדרך קצרה הנ"ל. שאין זה עבודה
6 כלל כנ"ל. ועי"ז גם יגיעתם בעסק דא"ח הוא לריק ח"ו.

1 **ח. ורבים** גם מהעוסקים בדא"ח כדבעי למהוי ויש להם
2 חוש טוב. וממעטים מאד בתפלה שמתרשלים
3 לייגע א"ע בתפלה. ועפ"י הרוב הם מתפללים כפי הרגילות

1 כי הנה מלבד אשר כל חיות וקיום עסק התורה ועסק
2 המצות הוא התפלה דוקא. וכמ"ש בסש"ב דאהוי"ר הן
3 מקור הרמ"ח מ"ע ושס"ה מל"ת. וכמו"כ בעסק התורה
4 שיהי' הלימוד כדבעי למהוי ושירגיש חיות ואור בעסק
5 התורה היא ע"י הקדמת התפלה. דלכן נמשלה התפלה
6 לח"י חוליות השדרה שמעמידים כל הגוף כו' כמ"ש
7 בלק"ת ד"ה לא הביט און כו'. הנה לבד זאת קיום הידיעה
8 וההשגה שמשיג באלקות בלימודו בדא"ח היא דוקא
9 כשנחקק ונרגש הענין במוחו ולבו בתפילה. אבל בלעדי
10 זאת נשכח ונאבד הענין אצלו וכל יגיעתו בלימוד בידיעת
11 אלקות הוא לריק ח"ו. ועז"נ (משלי י"ז) למה זה מחיר ביד
12 כסיל לקנות חכמה ולב אין. שגם אם מייגע א"ע לקנות
13 חכ' וידיעה בלימוד אם אין הדברים נחקקים במוחו ולבו
14 בעבודה שכלב זו תפלה נאבד אצלו הענין לגמרי במשך
15 זמן מה (וירתי תרתי גיהנם כו'). כי הלימוד מצ"ע הוא
16 הידיעה וההשגה לבד, אבל אינו נחקק עצם הענין האלקי
17 בפנימיות ועומק נפשו. וכשמתפלל אח"כ בענין הזה
18 בהתבוננות בדרך כללית ובקיצור הענין הזה בלבד (וכ"ש
19 כשאינו מתבונן כלל בתפלה) הנה במשך הזמן בדרך כזה
20 יתקצר אצלו הענין וישנה אריכות ההשגה מעט מעט עד
21 שיהי' כלא הי'. כ"א כאשר פרטי הענין האלקי בכל פרט
22 ופרט שבו נחקקים במוחו ולבו בתוך תוכם בבחי' עצמיות
23 כו' כנ"ל שזהו העבודה דתפלה. אז הוא מתקיים בנפשו
24 בבחי' קיום נצחי ותמיד הוא בבחי' קירוב לאלקות כו'.
25 זאת ועוד אחרת מצד התלבשות הנשמה בגוף ונה"ב.
26 שהנה"א מלוכב בלבוש חומרי וגס דנה"ב הטבעי אשר
27 מדותיו הטבעיים הם תקיפים וחזקים מאד (ובזה יש כמה
28 חילוקי מדרי' וכידוע שיש ג' חלוקות כללית בנה"ב הנק'
29 שור כשב ועז. דעז הוא עז שבבהמות בבחי' תקיפות וחזק
30 ביותר שאינו ניזון ממקומו כלל משום דבר. ואינו בבחי'
31 התפעלות כלל ואינו ניכר בו שום תנועת עזות ותוקף כ"א
32 עומד קיים במקומו בלי שום הזזה בעצמו. וניכר רק
33 כשנוגעים בו לפעול בו איזה דבר. אז ניכר תוקפו וחזקו
34 שאינו מתפעל משום דבר כלל כו'. ושור הוא שור נגח
35 שמראה תוקפו וחזקו לנגח ולבעוט כו' (ובזה נקל יותר
36 לפעול הזזה לטוב מפני שיש בו תנועת התפעלות. שזהו
37 מצד חלישות הישות שאינו בתוקף כ"כ ולכן הוא מתנענע
38 כו'). וכשב טבעו רך ובקל לכפותו ולהפכו כו'. (ובפרטיות
39 יש בזה כמה וכמה פרטים וחילוקי מדרי') אשר ע"ז הוא
40 תכלית ירדת הנשמה בגוף בכדי לברר את הנה"ב לזיכך
41 את המדות טבעיים ולאכפיי' לסט"א כו'. וכך נקצבו לאדם
42 ימי חייו בעוה"ז לפי הבירורים שצריך לברר וכמ"ש ימי

43 שנותינו בהם שבעים שנה כו' בהם אותיות בהמה כו'
44 כמ"ש במ"א. ועיקר הזיכוך והבירור הוא ע"י העבודה
45 דתפלה דוקא. אם העבודה היא בהעניינים שגם השכל
46 הטבעי דנה"ב יכול להבין זאת הרי הנה"א פועל בו (ע"י
47 אריכות התבוננות ובהעמקת הדעת כנ"ל) שגם הוא יבין
48 וירגיש את הענין האלקי ובהתפעלות האהוי"ר דנה"א
49 מתפעל גם הנה"ב באהוי"ר כו'. ואם העבודה היא בענינים
50 שלמעלה מהשגת השכל הטבעי. הנה בהתגברות התפעלות
51 המדות דנה"א ה"ה מתגבר על המדות טבעיים דנה"ב
52 להכניעם כו'. והיינו כשמתפעל באהבה אמיתית לאלקות
53 הרי האהבה הזאת מתגברת על האהבה זרה דנה"ב לתאוות
54 ותענוגים גשמיים להכניעה שלא ירצה בזה כו'. וכמ"ש
55 בסש"ב ח"א פ"ט ואהבת ה' כאש בוערה בלבו כו'
56 מעומקא דלכא שבחלל הימני שיהי' תוכו רצוף אהבה מלא
57 וגדוש עד שתתפשט גם לחלל השמאלי לאכפיי' לסט"א
58 יסוד המים הרעים שבה כו'. וכמו"כ בכל מדה בפרט כו'
59 (וכפי אשר ידע אינש בנפשי' מדותיו הרעים באיזה מדה
60 פרטיות ביותר. צריך לעורר בתפלה ביותר המדה דקדושה
61 שלעומת המדה רעה בכדי להכניעה ולשנותה כו'). וגם
62 ידוע דעיקר הבירור הוא ע"י הדעת. שהדעת מבחין בין
63 טוב לרע. וכמא' אם אין דעה הבדלה מנין. דעיקר ההבדלה
64 בין טוב לרע הוא ע"י הדעת. כי הנה ענין הדעת הוא
65 ההרגשה כנ"ל. ולזאת בכח הדעת דוקא מבחין שזה טוב
66 וזה רע כו'. וכמו בגשמיות שהאדם מרגיש באיזה כאב
67 שיארע בא' מאבריו שההרגשה היא במוח. והיינו ע"י גידי
68 ההרגשה שנמשכים מן המוח לכל האברים ע"י מרגיש
69 הכאב שבאבר ההוא והיינו במוח הדעת דוקא. וכמו יוסיף
70 דעת יוסיף מכאוב דכשהדעת יותר ה"ה מרגיש יותר יכאב
71 לו יותר. והתינוק אינו מרגיש כ"כ באיזה כאב מפני העדר
72 הדעת שבו. וכמו"כ הבהמה שאין לה דעת אינה מרגשת
73 כ"כ בהכאה וכאב כמו האדם (ומ"מ מרגשת קצת מפני כה
74 המדמה שבגידי המוח שלה כו') וכמו"כ בהרגש הטוב של
75 ממון וגדולה ולהיפך הרגש הלב דשפלות ודלות הוא במוח
76 הדעת דוקא וכנ"ל בענין אכזריות ורחמנות שאינו תלוי
77 בהשגת והבנת השכל שגם אם מבין שפלות הזולת מ"מ
78 כשאין לו הרגש אינו מתפעל לרחם. וכשיש לו הרגש ה"ה
79 מתפעל לרחם עליו. וכמו"כ להתפעל בדבר טוב הוא מצד
80 ההרגש דוקא. נמצא דההבחנה לבחור בטוב ולמאוס ברע
81 הוא ע"י הרגש הדעת דוקא.
82 **קיצור:** יבאר כי תפלה מביאה חיות בהשגה, ובפרט כמה
83 שנוגע לבירור הנה"ב אשר בו ג' מדרי' כלליות
84 עז שור כשב. והבירור הוא ע"י דעת המבחין ומבדיל.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

מאמרים ה'תש"ב

1 "מִצְחָה" זו שְׁאֵנו אוֹכְלִים עַל שׁוֹם מָה, עַל שׁוֹם שְׁלֹא
2 הִסְפִּיק בְּצִקְתָּ שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ עַד שֶׁנִּגְלָה
3 עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּגְאֻלָּם,
4 שְׁנֵאִפּוֹ וַיֵּאֲפוּ אֶת הַבֶּצֶק כּו' עֲגַת מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמִיץ כּו'.
5 וְצִרִיף לְהִבִּין מַה שֶׁנּוֹתֵן טַעַם עַל אֲכִילַת מִצְחָה מִשּׁוּם שְׁלֹא
6 הִסְפִּיק לְהַחֲמִיץ, מִשְׁמַע דְּלוּלָא טַעַם זֶה לֹא הָיָה עֲנִין
7 אֲכִילַת מִצְחָה, וּבִאֲמַת הָלֹא נִצְטוּוּ עַל אֲכִילַת מִצְחָה מִבְּעִשּׁוֹר
8 לְחֻדֶּשׁ, שְׁנֵאִמָּר² "בְּעֶרְבֹה תֹאכְלוּ מִצָּת", וּכְתִיב³ "וּשְׁמֵרְתֶּם
9 אֶת הַמִּצְוֹת", שְׁצִרִיכָה שְׁמור שְׁלֹא תִתְחַמֵּץ, הֲלֹא גַם אִם
10 הָיָה מִסְפִּיק לְהַחֲמִיץ צִרִיכִים לְשׁוֹר אוֹתָהּ שְׁלֹא תִתְחַמֵּץ,
11 וְאִם כֵּן מַהוּ הַטַּעַם שְׁלֹא הִסְפִּיק בְּצִקְתָּ שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ
12 לְהַחֲמִיץ, וְגַם אִי אֶפְשָׁר לומר שֶׁזֶה עֲצָמוּ מַה שֶׁנִּצְטוּוּ
13 "וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת הַמִּצְוֹת" אַחֵר כִּף מִפְּנֵי גִלּוּי מֶלֶךְ מַלְכֵי
14 הַמְּלָכִים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא הִסְפִּיק לְהַחֲמִיץ, וְהַכֵּל הוּא
15 מִצְחָה אַחַת, וְלִפִּי זֶה הִנֵּה מַה שְׁאוּמֵר "שְׁלֹא הִסְפִּיק בְּצִקְתָּ
16 שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ" הִנֵּה אֵין זֶה נִתְיַנֵּת טַעַם עַל אֲכִילַת
17 הַמִּצְחָה כִּי אִם בְּמִסְפַּר דְּבָרִים בְּלִבְדֹּ אֲשֶׁר אֲבוֹתֵינוּ בִּיצִיאָתָם
18 מִמִּצְרַיִם הִנֵּה לֹא הִסְפִּיק בְּצִקְתָּ שְׁלֵהֶם לְהַחֲמִיץ, אֲבָל בִּאֲמַת
19 הִנֵּה זֶה לֹא יִתְכַן, שְׁהָרִי הוּא שׁוֹאֵל "מִצְחָה זוֹ שְׁאֵנו אוֹכְלִים
20 עַל שׁוֹם מָה" וְעֹנֶה "עַל שׁוֹם שְׁלֹא הִסְפִּיק" כּו', הָרִי
21 שְׁמַעְנָה זֶה בָּא לְבָאֵר הַטַּעַם וְהַסִּבָּה לְאֲכִילַת מִצְחָה. וְהִנֵּה
22 גַם⁴ אִם נֹאמֵר דְּבִאֲמַת הוּא רַק בְּמִסְפַּר דְּבָרִים בְּלִבְדֹּ, וּמַה
23 שְׁנֵאִמָּר בְּסִגְנוֹן שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב הוּא לִפִּי שֶׁכֵּן הוּא סֹדֵר לִלְהַ
24 זֶה בְּסִגְנוֹן שְׁאֵלָה וְתִשׁוּבָה⁵, וּכְמוֹ בְּשִׂאלַת הַקּוּשִׁיּוֹת "מַה
25 נִשְׁתַּנָּה הַלִּילָה הַזֶּה" וְהַמַּעֲנָה "עֲבָדִים הָיִינוּ", וְלִכֵּן גַם כָּאֵן
26 הוּא בְּסִגְנוֹן שְׁאֵלָה וְתִשׁוּבָה, אֲבָל בִּאֲמַת הוּא רַק בְּמִסְפַּר
27 דְּבָרִים בְּעֵלְמָא, אֲמַנֵם בִּאֲמַת הַעֲנִין עִם הָיוֹת שְׁבִאֲמַת הִנֵּה
28 סֹדֵר לִלְהַ זֶה הוּא בְּדִרְף שְׁאֵלָה וּמַעֲנָה דְּוָקָא, דִּכֵּן הוּא גַם
29 בְּהַכְנֻנֹת דְּסִפְרֵיּוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת וְיַחֲוֵד שְׁמוֹת הַקְדוֹשִׁים, הִנֵּה
30 הוּא גַם כֵּן בְּדִרְף שְׁאֵלָה וּמַעֲנָה, דְּזִהוּ אֲמָרוּ בִּין שׁוֹאֵל
31 מִ"ה", דְּשֵׁם בִּין שׁוֹאֵל מִשֵּׁם מִ"ה", בְּכָל זֶה הִנֵּה הַמַּעֲנָה
32 "עַל שׁוֹם שְׁלֹא הִסְפִּיק" וְגו' הָרִי אִי אֶפְשָׁר לומר שְׁהוּא

(*) נדפס בספר המאמרים תש"ד עמ' 170 ואילך. ההערות
ומראי מקומות הם מכ"ק אדמו"ר.
(1) הגדה של פסח. - מאמר זה נדפס גם כן בספר המאמרים –
תשי"א [עמ' 220] (קונטרס צא).
(2) שמות יב, יח.
(3) שם יב, יז.
(4) ראה לקוטי תורה פרשת צו סוף [מאמר] דיבור המתחיל להבין
כו' מצה זו.
(5) ראה ספר החינוך מצוה כא, ובמנחת חינוך שם, הגדה שבח
פסח. ועיין גם כן שו"ת הרא"ש כלל כד, סעיף ב.

33 טַעַם וְסִבָּה לְאֲכִילַת מִצְחָה זוֹ, שְׁהָרִי מַה שֶׁנִּצְטוּוּ "בְּעֶרְבֹה
34 תֹאכְלוּ מִצּוֹת" וּלְשִׁמְרָהּ מִחֲמוּץ זֶה הָיָה קֶדֶם חֲצוֹת, שְׁאֵז
35 הוּא זְמַן חֻבַּת מִצְוֹת אֲכִילַת מִצְחָה, דְּמִחֲצוֹת⁷ לִילָה רִאשׁוֹנָה
36 וְהַלָּא הִנֵּה אֲכִילַת מִצְחָה הִיא רְשׁוּת כְּמֵאֵמֶר "מַה שְׁבִיעִי
37 רְשׁוּת אִף שְׁשִׁי רְשׁוּת", דְּחֻבַּת אֲכִילַת מִצְחָה הוּא רַק בְּלִילָה
38 רִאשׁוֹנָה עַד חֲצוֹת, וְרִאשׁוֹנָה לְזֶה שְׁהָרִי בְּקֶרֶב פֶּסַח כְּתִיב "עַל
39 מִצּוֹת וּמִדְּרִים יֵאָכְלוּ", וְהַפֶּסַח אֵינוֹ נֶאֱכָל אֲלָא עַד חֲצוֹת,
40 אִם כֵּן הָרִי חֻבַּת אֲכִילַת מִצְחָה הִיא גַם כֵּן עַד חֲצוֹת, וְהַגִּלּוּי
41 דְּמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הָיָה לְאַחֵר חֲצוֹת כְּמוֹ שְׁכַתוּב⁸ "וַיְהִי
42 בַּחֲצִי הַלִּילָה וַהֲרִי הִכָּה" כּו', "בַּחֲצוֹת⁹ הַלִּילָה אֲנִי יוֹצֵא
43 בְּתוֹף מִצְרַיִם" כּו', "וְעִבְרָתִי"¹⁰ כּו', וְעַל זֶה אָמַר שְׁלֹא
44 הִסְפִּיק לְהַחֲמִיץ עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים
45 הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּגְאֻלָּם כּו', שֶׁזֶה הָיָה אַחֵר חֲצוֹת לִילָה,
46 אֲלָא בְּהִכָּרֶח לומר שֶׁיֵּשׁ ב' מִצְוֹת¹¹, אַחַת קֶדֶם חֲצוֹת וְהִיא
47 הַמִּצְחָה שְׁצִרִיכָה שְׁמור מִחֲמִיץ, וְהַב' מִצְחָה שְׁאַחֵר חֲצוֹת שְׁלֹא
48 הִסְפִּיקָה לְהַחֲמִיץ מִפְּנֵי גִלּוּי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְדוֹשׁ
49 בְּרוּךְ הוּא. אֲמַנֵם לִפִּי זֶה צִרִיף לְהִבִּין מַה שְׁאוּמֵרִים "מִצְחָה
50 זוֹ שְׁאֵנו אוֹכְלִים עַל שׁוֹם מָה, עַל שׁוֹם שְׁלֹא הִסְפִּיק" וְגו',
51 וְהִלָּא מִצְחָה שְׁאֵנו אוֹכְלִים הִיא לְשֵׁם חֻבַּת מִצְוָה, וְהִנֵּה קֶדֶם
52 חֲצוֹת דְּוָקָא, וְאִם כֵּן אֵיךְ אומר עַל מִצְחָה זוֹ שְׁהִיא מִשּׁוּם
53 שְׁלֹא הִסְפִּיק לְהַחֲמִיץ. אִף כִּלְלוֹת הַעֲנִין הוּא, דְּבִאֲמַת יֵשׁ
54 ב' מִצְוֹת, מִצְחָה שְׁקֶדֶם חֲצוֹת שְׁצִרִיכָה שְׁמור, וּמִצְחָה שְׁאַחֵר
55 חֲצוֹת שְׁלֹא הִסְפִּיק לְהַחֲמִיץ. וְזִהוּ דְּקָדוּק לְשׁוֹן הַכְּתוּב,
56 דְּבִפְסוּק "בְּעֶרְבֹה תֹאכְלוּ מִצָּת" כְּתִיב מִצָּת חֲסֵר ו', וּבְפְסוּק
57 "וַיֵּאֲפוּ אֶת הַבֶּצֶק עֲגַת מִצּוֹת" כְּתִיב מִלָּא ו', וְיִדְוּעַ¹² דְּנֹא"ו
58 הוּא גִלּוּי, וְהִנֵּה דְּמִצְחָה שְׁאַחֵר חֲצוֹת הוּא מִשּׁוּם שֶׁנִּגְלָה
59 עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲבָל מִצְחָה
60 שְׁקֶדֶם חֲצוֹת כְּתִיב חֲסֵר ו' שְׁצִרִיכָה שְׁמור, וְזֶה הָיָה בִּיצִיאַת
61 מִצְרַיִם, אֲבָל עֲכָשׁוּ עַל יְדֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁנִּתְּנוּ לָנוּ, הִנֵּה
62 גַם בְּמִצְחָה שְׁקֶדֶם חֲצוֹת מֵאִיר לָנוּ גַם כֵּן גִּלּוּי מֶלֶךְ מַלְכֵי
63 הַמְּלָכִים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְזֶהוּ מִצְחָה זוֹ שְׁאֵנו אוֹכְלִים קֶדֶם
64 חֲצוֹת, הִיא עַל שׁוֹם שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים

(6) ראה שיחת חג הפסח תש"ג אות ה.

(7) ראה בכל זה פסחים קכ, א. ושם. טור ושולחן ערוך אורח חיים

ריש סימן תעז.

(8) שמות יב, כט.

(9) שם יא, ד.

(10) שם יב, יב. - הובא גם כחוב זה, כי ממנו נלמד שהיה גילוי

מלך מלכי המלכים: ועברתי אני ולא כו'.

(11) ראה לקוטי תורה פרשת צו שם.

(12) ראה תורה אור תולדות [מאמר] דיבור המתחיל ואלה תולדות.

[מאמר] דיבור המתחיל הקול קול (הקדמה לסידור).

השכלית מבינים בטוב ומסכים עליהם, אמנם זהו מצד
השכל בלבד, אבל עם זה אינו פועל הוזה לצאת מרגילותו,
וכמו שאנו רואים במוחש בטבעי בני אדם הנמשכים
בעניניהם אחרי הקרירות והנחות העולם, די וועלטלעכע
הנחות, וכמו בעניני לבושים והנהגות בני אדם בכמה
ענינים באפני ודרכי התפלה כדיני השלחן ערוך וכן בשארי
ענינים דהדור מצוה, הנה פשטראים להם את הענינים ההם
כמו שצריך להיות על פי דיני התורה, הגם שמבינים היטב
והם יראי אלקים ושומרים לקיים את המצוות, אף כל זה
הוא בקרירות ועל פי הנחות העולם, וכמה שמבארים
ומסבירים להם והם מבינים את הדברים בשכלם, אבל אין
פועל עליהם שום הוזה לצאת מרגילותם. וכן הוא בהנפש
הבהמית, הגם שידוע מה שהנפש האלקית מסביר לו, אבל
אינו פועל עליו לצאת ממצר הגוף ותאוותיו.
קצור. יבאר דמאמרו "על שום שלא הספיק להחמיץ"
הוא טעם על אכילת מצה, ויקשה דנצטוו לאכל
מצה עם הפסח הנאכל רק עד חצות, והגלוי דמלך מלכי
המלכים היה אחר חצות. ב' מצות, קדם ואחר חצות, ועל
ידי מתן תורה מאיר במצוה דקדם חצות הגלוי דאחר חצות.
יציאת מצרים – עבודה ורחמי. ויסביר שהתבוננות של
הנפש האלקית אינה פועלת בנפש הבהמית, כדגמת העדר
פועלת יראת שמים על המתנהגים בהנחות העולם.

חג הפסח, תש"ד

הקדוש ברוך הוא ולא הספיק להחמיץ, דגלוי זה מאיר לנו
במצוה שקדם חצות, דהנה אמרו רבותינו ו"ל¹³: "בכל דור
ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים",
ש"ש יציאת מצרים בכל דור ודור ובכל יום ויום ממש,
דכשם ש"ש מצרים ויציאת מצרים בגשמיות כמו כן יש
מצרים ויציאת מצרים ברוחניות, והענין דמצרים הוא לשון
מצר וגבול, והינו מה שהנפש הבהמית מגביל ומסתיר
ומעלים על הנפש האלקית, דהנפש האלקית מלבש בנפש
הבהמית ומקיפו מכל צד ופנה, עד שהנפש האלקית
מתמצצם כל כך שפעשה בבחינת קטנות והעלם, שגם אם
מתבונן בהתבוננות אלקית, מכל מקום אין כח בנפשו
לצאת מנחש ומאסר הנפש הבהמית להיות באתפכא
ואתהפכא, כי אם הגוף עומד על תקפו, מפני
שהתבוננות היא בבחינת מקיף לבד ואינו נוגע בפנימיות
נפשו, ועל דרך "גנבא¹⁴ אפום מחתרתא רחמנא קריא"¹⁵,
הרי שמאמין בה' שמשגיח על כל פרט ובקדו' להושיעו
בהדרוש לו ופנסתו, ומכל מקום אין זה פועל בפנימיות
נפשו מאומה עד שעושה הפך הרצון האלקי לגמרי, דזהו
דבר והפוכו שהוא מבקש מה' יתברך שיצליח בגנבתו מה
שהוא נגד רצון ה' יתברך, ועל דרך זה הוא בהתבוננות
דנפש האלקית, הגם שמבאר ומסביר לנפש הבהמית כמה
ענינים בהשגות אלקות שהנפש הבהמית על ידי נפש

וספרתם.

14) ראה בזה קונטרס פורים ה'תשי"א עמ' 189 ואילך.

13) פסחים קטז, ב. ראה תניא פרק מז. תורה אור וארא [מאמר]
דיבור המתחיל לכן אמור. לקוטי תורה אמור [מאמר] דיבור המתחיל

א. בהתכופות והתהפכות (שתי דרגות בשינוי הנפש הבהמית). ב. גנב - על פי המחלת, קורא בתפילה לקדוש ברוך הוא
(שיצליח בגניבתו).

לקוטי דיבורים

משכילים, אלא משכילים אמיתיים - ושאלו את אבי
שאלות שונות.
אחת השאלות היתה:
תורת החסידות מה? - מצד אחד - אמרו המשכילים -
נראה שתורת החסידות היא פילוסופיה דתית עמוקה
העוסקת ומוצאת הסברה מקיפה על הענינים העמוקים של
מציאות הבורא ובריאת העולם. ומאידך גיסא - תורת
חב"ד מדליקה בלב האדם להב-שלהבת בשעת קיום מצוות
ומביאה את האדם לדרגה הגבוהה ביותר של השתפכות
הנפש בשעת התפלה, מעודדת ומלהיבה את האדם לאהבת
ישראל, תורת חב"ד - הטעימו המשכילים - כוללת שני
קטבים נוגדים לכאורה: הבנה קרה ורגש לוהט.

אבי נ"ע הוכתר על ידי זקני החסידים בתואר:
"ה'חובת הלבבות' של תורת ועבודת החסידות".
הספר "חובת הלבבות" נבדל משאר ספרי המוסר,
בכך שבכל שערי אף העמוקים ביותר, ישנה בחינה
וראיה מוכחת המאמת את נושא הענינים.
אבי, נשיאם של חסידי חב"ד, היה בעל בחינה. כל מה
שאמר הן בדברי חסידות שלו והן בעבודת הכלל, היה
מבטא בצורה ברורה אחרי שהענין היה ברור ובהיר
אצלו בתכלית הבהירות, על ידי בחינה מסוימת.
היה זה בקיץ תרנ"ה, אבי חי אז בנאות דשא, נתאספו
כמה משכילים גדולים - לא מהמשכילים הזולים שקראו
ספר אפיקורסי ואכלו עוגה עם חלב ובכך נעשו

44 כרבנים, ראשי ישיבות, שוחטים, מלמדים, חזנים,
45 סופרים, סוחרים, בעלי בתי חרושת, בעלי מלאכות,
46 מנהלי פנקסים וכדומה, אבל כולם כאחד מצויידים
47 בצידה לדרך שכל אחד נק, תורה וחסידות ומדות טובות,
48 בהיותו בישיבת "תומכי תמימים".
49 מסירות נפשם של תלמידי ישיבות "תומכי תמימים",
50 באה לידי ביצוע טוב בעשרות השנים האחרונות בתחום
51 החינוך וחיזוק היהדות.

*

52 כשפרצו רדיפות הדת של היבסקציה השפלות
53 והאכזריות, מלוות עונשים כבדים על נושאי הדת
54 היהודית ברוסיה, עשו תלמידי ישיבות "תומכי תמימים"
55 את העבודה הטובה ביותר בחיזוק היהדות במסירות
56 הנפש הגדולה ביותר.
57 בפולין, ליטא ולטביה תפסו ישיבות "תומכי תמימים"
58 מקום הכבוד היפה ביותר בעולם הישיבות, והוכרו על
59 ידי גדולי גאוני ישראל, ה' עליהם יחיו.

*

60 השי"ת הביא אותנו למדינה זו לא להשתקע בה אלא
61 לגור בה, כפי שהיה ביעקב אבינו בבואו למצרים.
62 השי"ת הביא אותנו לכאן לזמן קצר ולאחר מכן
63 לקחת אתכם, כל בני ישראל עם משפחותיכם, ללכת עם
64 משיח לארץ ישראל.
65 אך, עלינו לזכור מה שכתוב בחומש אודות בני
66 ישראל והמשכן: "על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה'
67 יחנו".
68 במקומות בהם חנו בני ישראל בהלכם במדבר, היו
69 מקומות שבהם שהו חצי יום, מהערב עד אור הבוקר,
70 והיו מקומות שבהם שהו יום או יומיים, חודש או אפילו
71 שנה ויותר.
72 בכל מקום בהם שהו בני ישראל, גם בזמן הקצר
73 ביותר, הקימו בראש ובראשונה את המשכן, מבלי הבדל
74 כמה זמן עליהם לשהות באותו מקום.
75 משכן הגלות שלנו הוא הישיבה. כאמור, באנו לארץ
76 זו לזמן קצר, כדי ללכת אתכם עם משיח לארץ ישראל.
77 אך, מן ההכרח בזמן קצר זה להקים את המשכן.
78 פונה אני אליכם, אל כל יהדות אמריקה, לעזור לי
79 להקים את המשכן. זקוקים בהכרח למקום יפה וגדול
80 עבור ישיבת "תומכי תמימים", להשיג את האמצעים
81 הדרושים על כך וגם על החזקת ישיבת "תומכי תמימים"
82 שנוסדה במדינה זו, ולגייס את האמצעים הדרושים
83 להחזקת והעברת הישיבות שלי "תומכי תמימים"
84 מאירופה.

1 אכן - ענה להם אבי - זוהי חסידות, הרגש הלוהט
2 והנלהב בתוך ההבנה השכלית בלווית בחינה מסויימת.
3 מתי ההבנה החסידית אמיתית? - כשהמבין מתפלל
4 עם אותה הבנה שהבין והשיג. התפלה הנלהבת היא
5 הבחינה של ההבנה האמיתית, ומתי התפלה אמיתית? -
6 כשאחרי התפלה מתנהגים במדות טובות. ההתנהגות
7 הטובה במשך כל היום היא הבחינה של העבודה שבלב
8 בה עבד האדם בשעת תפלתו.

*

9 כל מה שעשה אבי, היה מבוסס על בחינה מאמתת.
10 גם כשיסד את ישיבת "תומכי תמימים" המפורסמת,
11 עשה זאת מתוך בחינה מאמתת, אם ישיבה זו תמלא את
12 שאיפותיו.
13 בט"ו אלול תרנ"ז הודיע אבי, שהוא עומד לייסד
14 ישיבה, ובוחר עשרים תלמידים מובחרים ביותר, למדנים
15 ויראי אלקים, ומוסר אותם להדרכת מלמד חסידי
16 מפורסם, מלמד שלא היה מוכתר בתואר הרב הגאון או
17 הרב המוסר'ניק, אלא למדן טוב חדור בהדרכה החסידית
18 החב"דית העתיקה, ר' שמואל גרונם ז"ל אסתרמן, ומוסר
19 לו סדר הדרכה מסויים, לחנך ולהדריך אותם ליהודים
20 בעלי מסירות נפש על תורה, מצוות ואהבת ישראל.
21 כעבור שנה, בתחילת חודש אלול, בא המשפיע ר'
22 שמואל גרונם עם תלמידיו אל אבי להיבחן על ידו.
23 הבחינה ארכה כמה ימים, וביום שני, י"ח אלול תרנ"ח,
24 בנוכחות עדת חסידים, הודיע אבי:
25 - היום ח"י אלול, מאתים שנה להולדתו של הבעל
26 שם טוב, אחרי הבחינה, יש לנו ישיבה - בה ועל ידה
27 תבוא לפועל שיטת מסירות הנפש של הבעל שם טוב על
28 פי הסבריהם של רבנו הזקן וכל נשיאי חב"ד הבאים
29 אחריו, בידעת אלקות ואהבת ישראל.
30 בשלש השנים הראשונות מתפרסמת ישיבת
31 ליובאוויטש בעולם הישיבות, והרבה בחורים מחלקיה
32 השונים של רוסיה, באים אליה ולקראת יובל החמש
33 מקבלת ישיבת "תומכי תמימים" את צביונה המלא עם
34 כמה מאות תלמידים.
35 משנה לשנה מתפשטת יותר ויותר ישיבת "תומכי
36 תמימים", בהקמת סניפים בחלקיה השונים של רוסיה
37 הלבנה ורוסיה הקטנה, ליטא ופולין, קווקז ובוכרה. סניף
38 גדול של הישיבה מוקם בארץ ישראל בביתו הגדול של
39 אבי בחברון, בשם "תורת אמת".
40 ישיבות "תומכי תמימים" תופסות מקום בראש כל
41 הישיבות בעולם, בשיטת החינוך וההדרכה המיוחדת
42 שלהן ובמאות תלמידיהן - כן ירבו - הפזורים בחלקיה
43 השונים של רוסיה וכן בשאר המדינות, והמשמשים

13 ולהצלחת העבודה הטובה הנעשית על ידו ועל ידי כל
14 עוזריו לטובת האנושות.
*
15 פניתי בכתב (ראה הוספה ב.) אל יהדות אמריקה
16 באמצעות כבוד הרבנים הגאונים שליט"א ובאמצעות
17 נשיאי בתי הכנסת ה' עליהם יחיו, שבשני לילות ראש
18 השנה לפני תפלת ערבית וביום כיפור לפני כל נדרי ולפני
19 נעילה, יאמרו בציבור שלשה מזמורי תהלים כ', כ"ב,
20 ס"ט, ולאחר מכן לומר תפלת יהי רצון לטובת כלל
21 ישראל בגשם וברוח שפירסמתי (נדפס לחוד). והשי"ת
22 יקבל תפלותינו, יעזור רחמיו על כלל ישראל ויצליח
23 אותנו בגאולה שלימה על ידי משיח צדקנו.

1 בהסכמת כ"ק האדמו"רים וכבוד הרבנים הגאונים
2 שליט"א הוכרז תענית ציבור עולמי ביום א' דסליחות
3 (ראה הוספה א.), שבדאי כולם יקיימו זאת. השי"ת
4 יקבל תפילותינו ובקשותינו וישלח לנו כל בני ישראל בכל
5 מרחבי תבל את גואל הצדק.
*
6 חז"ל אומרים לנו⁷: "והוי מתפלל בשלומה של
7 מלכות", נוסף על כך ישנם חסידי אומות העולם בעלי
8 הזכויות הגדולות ביותר שצריכים להתפלל לבריאותם
9 והצלחתם בעבודתם הטובה לטובת האנושיות - וחיברתי
10 תפלה מיוחדת (נדפס לחוד), שיתפללו אותה בבתי
11 הכנסת בראש השנה ויום כיפור הבאים אחרי קריאת
12 התורה לבריאותו של נשיא המדינה פרנקלין ד. רוזוולט,

חז"ל אלו, תש"א

(7) אבות ג, ב.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ל"ה - היהודים הראשונים בוויטבסק

1 עוד בזמן בו השתכר ברוך לפרנסתו בנפחייתו של ר' אליעזר ראובן - מצא לו, לא הרחק מהנפחייה
2 פינה מבודדת שבה יכול היה - בזמנו הפנוי - להתעמק במחשבותיו, כפי שאהב משחר נעוריו. הייתה
3 זו גבעה מוסתרת בעצים שהשקיפה על הנחל שְפִיפָה למרגלותיה.
4 בכל פעם שברוך היה מעוניין בהתבודדות, בהזדמנויות ביקוריו אצל אליעזר ראובן, היה סר לעבר
5 הגבעה האמורה ושוהה שם. גם עתה עשה כן, אלא שעתה היה לו חומר למחשבה רב יותר מאשר אי
6 פעם. יצחק שאול, חתנו הצעיר של הנפח, השאיר עליו רושם עז. היה זה לא רק משום דרך החסידות
7 שעליה נודע לו ממנו. כי אם גם בגלל העובדה שלמרות שיצחק שאול היה מבוגר ממנו רק בארבע
8 שנים - היה כבר יציב ועצמאי לגמרי בהשקפותיו ובהתנהגותו, בשעה שברוך היה אז עדיין בשלבי
9 חיפושים וביקוש דרך לרוות נשמתו הצמאה.
10 עתה היה מסוגל ברוך לערוך השוואה בין יצחק שאול לבין שני חתניו הבכירים של הנפח. אמנם
11 הללו היו למדנים גדולים, וברוך שמע מהם חידושי-תורה רבים, אבל יצחק שאול היה איש כלבבו.
12 הוא עזר לחותנו הן בהכנת הבית לפסח והן בעבודתו בנפחייה. כשעולה בדעתו דבר תורה או פתגם
13 נאה הריהו משמיעו מיד תוך כדי עבודה, והוא תמיד שמח וטוב לב, שונה לגמרי מגיסיו השרויים
14 תמיד באווירה של רצינות.
15 ברוך מתעניין גם לפרטים נוספים בקשר לשני הגיסים, ראשי הישיבה. שניהם למדו בצעירותם
16 בישיבות בוויטבסק. החתן המבוגר יותר, ר' זלמן מאיר למד בישיבה שמעבר לנהר (כ"גדה הקטנה",
17 כפי שנקראה גדה זו), תחילה בהנהגתו של רבי ישראל יצחק מוויילקומיר, ולאחר מכן בהנהגתו של
18 רבי פלטיאל, ואילו ר' משה לייב, החתן השני, למד בישיבה הנקראת בשם "ישיבת נחמה של ר' נחום
19 ב"ר טעוויל", והייתה ידועה גם בשם "ישיבת נחמה של דבורה".

1 תולדותיה של ישיבה זו שנשאה שמה של אשה, דבר נדיר בתולדות הישיבות, מהווה פרק מעניין
2 של ההיסטוריה היהודית של וויטבסק. בעיר זו, שהייתה אחר-כך לעיר ואם בישראל, לא נמצאו כמעט
3 יהודים עד שנת שי"א לאלף השישי. וויטבסק שימשה מרכז מסחרי שהיה כולו בידי לא-יהודיות.
4 הסביבה עשירה בתוצרת של תבואה, כרמים ופרדסי פרי שונים. קומץ היהודים שגר עד אז בוויטבסק
5 היה עני ודל, הן מבחינה גשמית והן מבחינה רוחנית.

6 עוד בשנת שי"א לאלף השישי, לפי מספרנו, החלו סוחרים יהודים להתיישב בוויטבסק. ברם, מיד
7 הגיעה פקודה מהממשלה, המונעת הרחבת ההתיישבות היהודית בעיר זו. מספר היהודים שהורשה
8 לדור בעיר היה מוגבל ביותר. רק בשנת שס"ה השתקע בעיר יהודי בשם ר' טעוול שהכניס בה רוח
9 חדשה.

10 לאותו ר' טעוול היה בן בשם ר' נחום. ר' נחום, אשתו דבורה ובתם נחמה היו חובבי תורה במידה
11 כבירה, והם שפתחו והחזיקו את הישיבה שנקראה על שם הבת, כפי שסופר לעיל.

12 אלא שבאמור אין די כדי להכירנו עם משפחתו המעניינת של ר' טעוול. משום כך עלינו לחזור
13 לתולדותיו של ר' טעוול. כך נתוודע גם לפרק מפואר בהיסטוריה היהודית.

14 היה זה בשנת ש"ל. יהודי בשם ר' נחום העתיק דירתו מפראג לסגזש. עיירה זו שכנה על הגבול
15 שבין פולין של אותה תקופה לבין שבדיה, והיותה חלק מאחוזתו של האציל הפולני בנטש זינקוויטש.
16 אציל זה התייחס בידידות ליהודי סגזש, ובמיוחד למשפחה שהגיעה מפראג, והקהילה היהודית בסגזש
17 הלכה והתרחבה.

18 כעבור שנים מספר החליט זינקוויטש להעביר את משכנו לאחוזותיו שליד קראקא, והיה מעוניין
19 לכן למכור את אחוזותיו בסביבת סגזש, על כל הכפרים והחוות שכללו יחד כ-600 נפשות, הוא פנה
20 אפוא, אל ר' נחום, שהיה ראש הקהילה היהודית בסגזש, בבקשה שימצא קונה לאחוזותיו.

21 האחוזות הסמוכות, שהיו מצויות בתחום שבדיה של אז, היו שייכות לאחד הנסיכים השבדיים,
22 בשם יוהן קומברי, והלה היה נוהג לבקר מפעם לפעם באחוזותיו אלו ולשהות בהם זמן ממושך. בדעתו
23 של ר' נחום עלה הרעיון להציע לנסיך שבדי זה את אחוזת האציל הפולני זינקוויטש. המתין, אפוא,
24 ר' נחום לביקורו של הנסיך באחוזותיו, ואז נכנס אליו.

25 הנסיך קומברי קיבל את ר' נחום בידידות גדולה. בשיחה שהתנהלה העלה הנסיך נושאים שונים,
26 אך על הצעת הקנייה לא השיב. הוא ביקש את ר' נחום לבוא אליו כעבור שבועיים-שלושה.

27 ר' נחום חזר לביתו. וכעבור שבועות מספר נסע שוב אל הנסיך קומברי. הפעם התקבל ר' נחום
28 ביתר ידידות מהפעם הקודמת, כשבית מיוחד היה מוכן עבורו, מצויד במיטב הנוחיות - בו ביום התקבל
29 ר' נחום על-ידי הנסיך, שדן איתו ברצינות בפרטי הרכישה של האחוזות. יחד עם זאת רצה הנסיך שר'
30 נחום יספר לו ביתר פירוט על היהודים. היה ברור שהנסיך מעוניין לשמוע הרבה על היהודים
31 שידיעותיו אודותם היו קלושות ביותר. ר' נחום החל לספר לו את כל ההיסטוריה היהודית, למן אברהם
32 אבינו, והנסיך ישב והקשיב בתשומת לב גדולה. - "הייתי מעוניין מאד שתשהה כאן כמה ימים" -
33 אמר הנסיך לר' נחום - "שכן רצוני לשמוע הרבה יותר על היהודים. מוטב היה אם כן שתשלח להודיע
34 למשפחתך על כך, כדי שלא ידאגו לך".

35 ר' נחום נענה לנסיך ושלח לביתו את ר' שילם, מלווהו ועוזרו, להודיע על כך ולהביא לחם וחמאה
36 ומאכלים אחרים שכמותם לא רצה לאכול באחוזת הגוי, שכן מלכתחילה לא לקח איתו כמות מספקת.

1 הנסיך הזמין את ר' נחום אליו מידי יום ועיכבו שעות רבות בשאלות על היהודים, אמונתם ואורח
2 חייהם. ניכר היה שכל מה ששמע מר' נחום - לא סיפק עדיין את סקרנותו. ר' נחום לא היה מסוגל
3 להבין את פשר התופעה הזאת, מעולם לא נתקל בהתעניינות כזאת ביהדות מצידו של גוי.

4 כשחזר ר' שילם משליחותו הביא איתו לא רק מאכלים כי אם גם בגדים. הוא הביא בחישוביו את
5 העובדה שר' נחום ישהה במבצר הנסיך גם בשבת, ולכן הביא איתו גם יין ומאכלי שבת, ואף את בגדי
6 השבת של ר' נחום, ובכללם את הכובע הזעיר המיוחד, בעל שלש עשרה הקצוות, ואת הטלית המיוחדת
7 לשבת בעלת "עטרה" של זהב. כן הביא איתו את ספר-התורה הזעיר שהיה לר' נחום בביתו, יחד עם
8 ארון-הקודש הקטן שבו הוחזק ספר-התורה.

9 ר' נחום היה מצאצאי משפחה יהודית שגורשה מספרד בשעת גזירת הגירוש. ספר-התורה וארון
10 הקודש הגיעו אליו בירושה מזקניו הספרדים, ועברו מאב לבן משך דורות רבים. ספר-התורה היה נתון
11 בנרתיק כסף, וארון-הקודש היה עשוי באמנות מעץ, מעשה חושב. ר' נחום היה נוהג בכל יום חמישי
12 לעבור על פרשת השבוע מתוך ספר-תורה זה, נוסף על קריאת "שנים מקרא ואחד תרגום" ביום שישי
13 אחר הצהריים.

14 עם בוא השבת חש ר' נחום כבביתו, והתנהג בהתאם לכך. ביום השבת הגיע לר' נחום שליח
15 מהנסיך השבדי המזמינו אל המבצר. ר' נחום הלך אל הנסיך כשהוא לבוש בגדי השבת שלו וחבוש
16 בכובע המיוחד. בהיכנסו אל חדרו של הנסיך - התרומם הלה ממושבו ביראת כבוד מיוחדת. ר' נחום
17 עמד משתומם. - האם בשל בגדי השבת התרשם הנסיך כל-כך? הוא הרגיש שטמונה משמעות מיוחדת
18 בהתעניינותו הגדולה של הנסיך ביהדות. הרגשתו זו התחזקה יותר כאשר במהלך השיחה החל הנסיך
19 להציג שאלות על הדרך בה שומרים היהודים את השבת ועל המשמעות שבכך. ר' נחום היה נרגש
20 מאד: הוא חש שפניו של הנסיך קומברי לבשו ארשת של צער עמוק. הוא אף הבחין בדמעות הנקוות
21 בעיניו.

22 לא עבר זמן רב והכול התבהר לפני ר' נחום. אל החדר נכנסה אשה קשישה, והנסיך הציגה כדודתו,
23 אחות אימו. ר' נחום נוכח מיד כי לפניו אשה נבונה המעוניינת באופן מיוחד להכיר אותו. גם היא
24 חקרה הרבה על היהודים ועל אורח חייהם, ור' נחום הרגיש שיש לה סוד שהיא רוצה לגלותו אלא
25 שטרם הוחלט הדבר אצלה. ביום שני הבא נקרא שוב ר' נחום אל המבצר, שם המתינו לו הנסיך ודודתו
26 שקידמו פניו כאדם קרוב. הפעם הייתה הדודה גלוית לב, וכפי הנראה נגוזו כל היסוסיה. התברר עתה
27 לר' נחום שמוצאם של הנסיך ודודתו הוא מהיהודים, אף הם מצאצאי מגורשי ספרד.

28 הדודה סיפרה לר' נחום את כל הידוע לה על מוצאם. הייתה בידם תמונה של סבו של הנסיך,
29 אביה של הדודה, ששמו היה יוסף גבריאלי והיה ממגורשי ספרד. יוסף גבריאלי היה בספרד עשיר
30 גדול. הוא השיא אותה, ואת אחותה רגינה, לצעירים עשירים. עם גירוש ספרד יצאו לגלות. הם נדדו
31 מארץ לארץ עד שהגיעו למדינת מערן (כיום בסלובקיה), שם השתקעו. לאחר מכן פרצה מגפה במדינה
32 זו, ובעלה (של הדודה) נפטרה. היא העתיקה מגוריה לבית אחותה, שלה נולד אז בן ונקרא שמו יהודה.
33 מצבם הגשמי היה דחוק מאד, שכן איבדו את כל רכושם.

34 כעבור שנה נפטר גם בעלה של רגינה, ומצבם הוחמר יותר. הם רעבו ממש ללחם. בינתיים
35 התוודעה רגינה לצעיר ממוצא רם מעלה. הלה היה מבני משפחה שבדית אצילית, היא משפחת קומברי.
36 הוא גילה לה בסוד את היותו יהודי, וביקשה להינשא לו.

- 1 היא נאותה לכך, ואחרי נישואיהם נסעו לשבדיה. שניהם חשו עצמם כיהודים ושאפו תמיד לחזור
2 לצור מחצבתם, אך לא עלה בידם להינתק ממשפחתם העשירה ורבת ההשפעה.
- 3 יהודה, בנה של רגינה מנישואיה הקודמים, קיבל את השם יוהן, וגדל כנסיך לבית קומברי. לפני
4 מות רגינה ביקשה את אחותה שכאשר יגדל בנה תגלה לו את סוד היותו יהודי. לפני שנתיים מת אביו
5 חורגו של יוהן, ודודתו גילתה לו סוף סוף את סוד מוצאו. היא אף נתנה לו את תמונת סבו יוסף
6 גבריאלי.
- 7 האשה שסיפרה את סיפורה הארוך לר' נחום, המשיכה:
8 - זה כשנה שהחלטנו לעזוב את מקום מגורינו הקודם ולהשתקע במקום שבו נוכל להתנהג
9 כיהודים. זו הסיבה לבואנו לכאן - לקרבת הגבול הפולני. במשך כל הזמן תרנו אחרי אדם מתאים
10 שיוכל לסייע לנו לשוב להיות יהודים. כשבן אחותי הודיע לי לפני זמן קצר שהכיר יהודי נכבד
11 מפולניה, נתבקשתי על ידו לבוא אליו ולדון בינינו אם להתגלות לפניו ולבקש הדרכתו. "כפי שהינך
12 רואה" - סיימה את דבריה - "החלטנו לתת בך אימון מלא".
- 13 הסיפור השאיר על ר' נחום רושם כביר, כך שבקושי הצליח לרכז את רעיונותיו ולהציע להם דרכי
14 פעולה.
- 15 כעבור ימים מספר הייתה לר' נחום תכנית מושלמת. לפי תכנית זו היה על הנסיך ודודתו לעבור
16 לפראג. במשך חדשים מספר יסדיר ר' נחום את ענייניו ואת ענייני הקהילה, כדי שיוכל גם הוא לבוא
17 לפראג ולסייע להם כפי הדרוש במעברם לחיים יהודיים. עד אז, הוא יעץ, על הדבר להישמר בסוד.
18 בתוך כך חזר ר' נחום לביתו, והודיע לאציל הפולני שיש לו קונה לאחוזותיו. חסרו רק סיכום המחירים
19 וחתימת החוזה. והעסקה בוצעה תוך זמן קצר, והאחוזות של סגזש עברו לרשותו של קומברי, הנסיך
20 השבדי. ר' נחום קיבל סכום הגון כדמי תיווך. נוסף על מזומן העניק לו האציל זינקוויטש אחוזה ליד
21 העיר, אורווה עם סוסים, ו-40 עגלים.

אגרות קודש

- 1 ב"ה ג' אייר תרפ"ח
2 ריגא
- 3 כבוד ידידי הרב המפורסם וו"ח אי"א
4 מוהר"ר ארי' ליב שי'
5 שלום וברכה.
- 6 במענה על מכתבו, הימים האלו ימי עבודה הם, ולא ימי
7 התאוונות כי יקר הזמן מלתת אותו על תביעות של מה בכך,
8 ומפורסם הדבר כי שמחה גורם גילוי הכחות, והקושי הגדולה
9 במה וממה תהי' שמחת הנפש, הנה ענינו מבואר בדא"ח
10 בארוכה כי מזה גופא אשר הוא ית' קרבנו לעבודתו אשר
11 בלימוד דברי תורה, פי' גם אותי התורה ובקיום המצות
- ממשיכים עצמות אוא"ס ב"ה יותר מהגילויים בעולמות
העליונים גם בעולמות הא"ס שלפני האצי' וכו' והנחה
והחלטה זו מעורר ומגלה את השמחה הפנימי, והשי"ת יאריך
ימיו ושנותיו בטוב ואין טוב אלא תורה, ויאריך השי"ת ימי
זוגתו תי' בעד מפעלה הטוב להשגיח על בריאותו.
- ובהנוגע בעבודה גם בפועל נכון הדבר לקבוע זמן בסדר
לבא בכתובים עם מכיריו באיזה מקום שהם לעוררם על
קביעות עתים לתורה החזקת לומדי תורה וראש וראשונה
לבנים ובני בנים יחיו, וגודל הענין אין די באר, והשי"ת יהי'
בעזרו בגו"ר.
- הדו"ש ומברכו.

יוסף יצחק

[אג"ק מוהרי"צ כרך ב' עמ' נ]

יא וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: יב כִּי תִשָּׂא
אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ
כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפֶּקֶד אַתֶּם וְלֹא־יְהִי בָהֶם
נֶגֶף בַּפֶּקֶד אַתֶּם רַשׁ"י: יג זֶה | יִתְּנוּ כָל־הָעֵבֶר
עַל־הַפְּקֻדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה
לַיהוָה רַשׁ"י: (יד) כָּל הָעֵבֶר עַל־הַפְּקֻדִים מִן
עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה רַשׁ"י:
טו הָעֹשִׂיר לֹא־יִרְבֶּה וְהַדֹּל לֹא יִמְעִיט
מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל לָתֵת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה

יא ומליל יי עם משה למימר:
יב ארי תקבל ית חשבון בני
ישראל למניניהון ויתנון גבר
פרקן נפשה קדם יי כד תמני
יתהון ולא יהי בהון מותא כד
תמני יתהון: יג דין יתנון כל
דעבר על מניניא פלגות סלעא
בסלעי קודשא עסרין מעין סלעא
פלגות סלעא אפרשותא קדם יי:
יד כל דעבר על מניניא מבר
עסרין שנין וילעלא יתן
אפרשותא קדם יי: טו דעתיר
לא יסגי ודמסבן לא יזער
מפלגות סלעא למתן ית
אפרשותא קדם יי לכפרא על

רש"י

לה: (יד) מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה. לַמִּדָּה כָּאן
שָׁאִין פָּחוֹת מִן עֲשָׂרִים יוֹצֵא לַצָּבָא וְנִמְנָה בְּכָל־
אֲנָשִׁים: (טו) לַכֹּפֶר עַל־נַפְשֵׁיכֶם. שְׁלֹא תִנְגְּפוּ
עַל יְדֵי מִנְיָן. דָּבָר אַחֵר: לַכֹּפֶר עַל נַפְשֵׁיכֶם, לְפִי
שְׂרָמְזוּ לָהֶם כָּאן ג' תְּרוּמוֹת, שְׁנֹכֶתֶב כָּאן תְּרוּמַת ה'
ג' פְּעָמִים: אַחַת, תְּרוּמַת אֲדָנִים, שְׁמִנְאָן
כְּשֶׁהִתְחִילוּ בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן, וְנָתַנוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד
מַחְצִית הַשֶּׁקֶל וְעָלָה לְמֵאֶת הַכֹּפֶר שְׁנֹאֲמַר (לִקְמָן
לח): "וְכִסֹּף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֶת כֹּפֶר", וּמֵהֶם נַעֲשׂוּ
הָאֲדָנִים, שְׁנֹאֲמַר "וַיְהִי מֵאֶת כֹּפֶר הַכֹּסֶף וְגו'".
וְהַשְּׁנִית אִף הִיא עַל יְדֵי מִנְיָן, שְׁמִנְאָן מִשְׁהוּקָם
הַמִּשְׁכָּן, הוּא הַמִּנְיָן הָאֲמֹר בְּתַחֲלֵת חֹמֶשׁ הַפְּקוּדִים
(בַּמִּדְבָּר א): "בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית",
וְנָתַנוּ כָּל אֶחָד מַחְצִית הַשֶּׁקֶל, וְהָיוּ לִקְנוֹת מֶהָן
קִרְבָּנוֹת צָבוּר שֶׁל כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה, וְהָשׂוּ בָהֶם עֲנִיִּים
וְעֹשִׂירִים, וְעַל אוֹתָהּ תְּרוּמָה נֹאֲמַר: "לַכֹּפֶר עַל
נַפְשֵׁיכֶם", שֶׁהִקְרַבְנוֹת לַכֹּפֶרָה הֵם בָּאִים.
וְהַשְּׁלִישִׁית, הִיא תְּרוּמַת הַמִּשְׁכָּן, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר
(לִקְמָן לה): "כָּל מְרִים תְּרוּמַת כֹּסֶף וְנִחַשְׁתָּ" וְלֹא
הִיָּתָה יָד כָּלָם שׁוֹה בָּהּ, אֲלֹא אִישׁ אִישׁ מֵה שְׁנִדְבּוּ

(יב) כִּי תִשָּׂא. לְשׁוֹן קִבְלָה, כְּתַרְגוּמוֹ, כְּשֶׁתַּחֲפֹץ
לְקַבֵּל סְכּוּם מִנִּינִם לְדַעַת כְּמָה הֵם, אֵל תִּמְנֶם
לְגַלְגֵּלָתָהּ, אֲלֹא יִתְּנוּ כָּל אֶחָד מַחְצִית הַשֶּׁקֶל, וְתִמְנָה
אֶת הַשֶּׁקָלִים וְתִדַּע מִנִּינִם: וְלֹא־יְהִי בָהֶם נֶגֶף.
שֶׁהַמִּנְיָן שׁוֹלֵט בּוֹ עֵין הָרַע, וְהַדָּבָר בָּא עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ
שְׁמַצִּינוּ בִּימֵי דָוִד: (יג) זֶה יִתְּנוּ. (שְׁמוֹת רַבָּה)
הִרְאָה לוֹ כְּמִין מְטַבֵּעַ שֶׁל אֵשׁ וּמִשְׁקָלָהּ מַחְצִית
הַשֶּׁקֶל, וְאָמַר לוֹ: כֹּזָה יִתְּנוּ: הָעֵבֶר עַל־הַפְּקֻדִים.
דָּרָךְ הַמוֹנִין מַעֲבִירִין אֶת הַמִּנְיָן זֶה אַחֵר זֶה, וְכֵן
(וִיקָרָא כז): "כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט", וְכֵן
(יִרְמִיָּה לג): "תַּעֲבֹרְנָה הַצֹּאן עַל יְדֵי מוֹנֶה": מַחְצִית
הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. בְּמִשְׁקַל הַשֶּׁקֶל שֶׁקֶצְבָתִי לָךְ
לְשֶׁקֶל בּוֹ שֶׁקָלִי הַקֹּדֶשׁ, כְּגוֹן שֶׁקָלִים הָאֲמֹרִין
בְּפִרְשֵׁת עֶרְכִין וְשִׁדָּה אַחֲזָה: עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל.
עֲכָשׁוּ פֶרֶשׁ לָךְ כְּמָה הוּא: גֵּרָה. לְשׁוֹן מְעָה, וְכֵן
(שְׁמוּאֵל א ב): "כִּבּוֹא לְהַשְׁתַּחֲוֹת לוֹ לְאַגֹּרֶת כֹּסֶף
וְכִכְרֵי־לֶחֶם": עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל. שֶׁהַשֶּׁקֶל הַשֶּׁלֶם
ד' זוּזִים, וְהָיוּ מִתְחַלְתּוֹ חֹמֶשׁ מְעוֹת, אֲלֹא בָּאוּ
וְהוֹסִיפוּ עָלָיו שְׁתוֹת, וְהָעֲלוּהוּ לְשֵׁשׁ מְעָה כֹּסֶף,
וּמַחְצִית הַשֶּׁקֶל הִזָּה שְׁאִמְרָתִי לָךְ, יִתְּנוּ תְּרוּמָה

לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁיכֶם רַשׁ"י: טז וְלַקְחַתְּ אֶת־כֹּסֶף
הַכֹּפָרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתְּ אֹתוֹ עַל־
עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן
לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁיכֶם רַשׁ"י: פ (ישראל)
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יח וַעֲשִׂיתָ כִּי־וֹר
נַחֲשֶׁת וּכְנֹו נַחֲשֶׁת לְרַחֲצָהּ וְנָתַתְּ אֹתוֹ בֵּין־
אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתְּ שָׁמָּה מִים רַשׁ"י:
יט וְרַחֲצוּ אֶהֱרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־

נַפְשֵׁיכֶם: טז וְתַסֵּב יָת כֹּסֶף
כַּפּוּרִיָּא מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתַתֵּן יְתָהּ
עַל פְּלִחָן מִשְׁכַּן זִמְנָא וְהָיָה לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל לְדַכְרָנָא קָדָם יי לְכַפֵּרָא
עַל נַפְשֵׁיכֶם: יז וּמִלִּיל יי עִם
מֹשֶׁה לְמִימָר: יח וְתַעֲבֹד כִּי־וֹר
דְּנַחֲשָׂא וּבְסִיסָהּ נַחֲשָׂא לְקִדּוּשׁ
וְתַתֵּן יְתָהּ בֵּין מִשְׁכַּן זִמְנָא וּבֵין
מִדְּבַחָא וְתַתֵּן תַּמָּן מִיָּא:
יט וְיַקְדִּישוּן אֶהֱרֹן וּבָנָיו מִנָּהּ יְתָה
יְדֵיהוֹן וְנִת רַגְלֵיהוֹן:

רַשׁ"י

בְּשִׁנָּה אַחַת נִמְנוּ, אֲכָל לִמְנוֹן יִצְיָאָת מִצְרִים הָיוּ
שְׁתֵּי שָׁנִים, לְפִי שְׁלִיציָאָת מִצְרִים מוֹנִין מְנִיסָן, כְּמוֹ
שְׁשֻׁנִּינֵי בְּמַסְכַּת רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְנִבְנָה הַמִּשְׁכָּן
בְּרֵאשׁוֹנָהּ וְהוּקַם בְּשִׁנָּה שְׁנַת־חֲדָשָׁה שָׁנָה בְּאַחַד
בְּנִיסָן, אֲכָל שְׁנוֹת הָאֲנָשִׁים מְנוּיִין לִמְנוֹן שְׁנוֹת
עוֹלָם הַמַּתְחִילִין מִתְּשׁוּרִי, נִמְצְאוּ שְׁנֵי הַמְּנִינִים
בְּשִׁנָּה אַחַת, הַמְּנִין הָרֵאשׁוֹן הָיָה בְּתִשְׁרִי, לְאַחַר יוֹם
הַכַּפּוּרִים שְׁנַת־רִצָּה הַמָּקוֹם לְיִשְׂרָאֵל לְסַלֵּחַ לָהֶם,
וְנִצְטוּ עַל הַמִּשְׁכָּן, וְהַשְּׁנִי בְּאַחַד בְּאִיר: עַל־עֲבֹדַת
אֹהֶל מוֹעֵד. הֵן אֲדָנִים שְׁנַעֲשׂוּ בוֹ: (יח) כִּי־וֹר.
כְּמִין דּוּד גְּדוּלָּה וְלָהּ דְּדִים הַמְרִיקִים בְּפִיהֶם מִים:
וּכְנֹו. כְּתַרְגוּמוֹ: וּבְסִיסָהּ, מוֹשֵׁב מְתָקֵן לְכִי־וֹר:
לְרַחֲצָהּ. מוֹסֵב עַל הַכִּי־וֹר: וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ. מִזְבַּח
הָעֹלָה, שְׁכַתוֹב בוֹ שֶׁהוּא לְפָנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל
מוֹעֵד, וְהָיָה הַכִּי־וֹר מְשׁוּף קִמְעָא וְעוֹמֵד כְּנֶגֶד אוֹר
שְׁבִין הַמִּזְבֵּחַ וְהַמִּשְׁכָּן, וְאִינוּ מְפַסֵּיק כָּלֵל בִּינָתִים,
מִשּׁוּם שְׁנַאֲמַר (לְקַמֵּן מ): "וְאֵת מִזְבַּח הָעוֹלָה שֶׁם
פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד", כְּלוֹמַר מִזְבַּח לְפָנֵי אֹהֶל
מוֹעֵד, וְאֵין כִּי־וֹר לְפָנֵי אֹהֶל מוֹעֵד, הָא כִּיצַד? מְשׁוּף
קִמְעָא כְּלָפֵי הָדְרוּם, כֶּף שְׁנוּיָה בְּזַבְחִים: (יט) אֶת־
יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם. בְּכַת אַחַת הָיָה מְקַדֵּשׁ יָדָיו
וּרְגָלָיו, וְכֶף שְׁנִינֵי בְּזַבְחִים: כִּיצַד קִדּוּשׁ יָדִים
וּרְגָלִים? מִנִּיחַ יָדוֹ הִימָנִית עַל גְּבִי רַגְלוֹ הִימָנִית,
וְיָדוֹ הַשְּׂמָאלִית עַל גְּבִי רַגְלוֹ הַשְּׂמָאלִית, וּמְקַדֵּשׁ:

לְבוֹ: (טז) וְנָתַתְּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד.
לְמִדָּתָהּ, שְׁנַצְטוּ לְמִנּוּתָם בְּתַחֲלַת נְדָבַת הַמִּשְׁכָּן אַחַר
מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה, מִפְּנֵי שְׁנוֹכְנִס בָּהֶם מַגָּפָה, כְּמוֹ
שְׁנַאֲמַר (לְקַמֵּן לב): "וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם", מִשָּׁל לְצֹאן
הַחִבִּיבָה עַל בְּעֻלָּהּ, שְׁנַפֵּל בָּהּ דָּבָר, וּמִשְׁפָּסֵק, אָמַר
לוֹ לְרוּעָה: בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ, מִנָּה אֵת צֹאנִי, וְדַע כְּמָה
נוֹתָרוּ בָּהֶם, לְהוֹדִיעַ שֶׁהָיָה חִבִּיבָה עָלָיו. וְאִי אֶפְשָׁר
לִוְמַר שֶׁהַמְּנִין הַזֶּה הוּא הָאִמּוֹר בְּחֻמֶּשׁ הַפְּקוּדִים,
שֶׁהָיָה נֶאֱמַר בוֹ (בְּמִדְבָר א): "בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי",
וְהַמִּשְׁכָּן הוּקַם בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הָרֵאשׁוֹן, שְׁנַאֲמַר
(לְקַמֵּן מ): "בְּיוֹם הַחֲדָשׁ הָרֵאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֲדָשׁ
תָּקִים וְגו'", וּמִהַמְּנִין הַזֶּה נַעֲשׂוּ הָאֲדָנִים, מִשְׁקָלִים
שָׁלוּ, שְׁנַאֲמַר (לְקַמֵּן לח): "וְהָיָה מֵאֵת כֹּפֶר הַכֹּסֶף
לְצֹקֶת וְגו'", הָא לְמִדָּתָהּ, שְׁשֻׁתִּים הָיוּ: אַחַת בְּתַחֲלַת
נְדָבָתָן אַחַר יוֹם הַכַּפּוּרִים בְּשִׁנָּה הָרֵאשׁוֹנָה, וְאַחַת
בְּשִׁנָּה שְׁנִיָּה בְּאִיר, מִשְׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן. וְאִם תֹּאמַר:
וְכִי אֶפְשָׁר שֶׁבְּשִׁנָּיהֶם הָיוּ יִשְׂרָאֵל שְׁשֵׁי מֵאוֹת
אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים, שֶׁהָיָה
בְּכֹסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה נֶאֱמַר כֵּן, וּבְחֻמֶּשׁ הַפְּקוּדִים אֵף
בוֹ נֶאֱמַר כֵּן (בְּמִדְבָר א): "וַיִּהְיוּ כָּל הַפְּקוּדִים שֶׁשֶּׁ
מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים".
וְהָלֹא בְּשִׁתֵּי שָׁנִים הָיוּ, וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא הָיוּ בְּשַׁעַת
מְנִין הָרֵאשׁוֹן בְּנֵי ייט שָׁנָה שְׁלֹא נִמְנוּ, וּבְשִׁנָּה
נַעֲשׂוּ בְנֵי כ? תִּשְׁוֹבָה לְדָבָר, אֲצַל שְׁנוֹת הָאֲנָשִׁים

וְגִלְיָהֶם כִּסִּי: כ בְּבֹאֲם אֶל־אֶהֱל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ־
 מִים וְלֹא יִמָּתוּ אוֹ בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁירָת
 לַהֲקָטִיר אִשָּׁה לַיהוָה כִּסִּי: כא וְיִרְחֲצוּ יְדֵיהֶם
 וְגִלְיָהֶם וְלֹא יִמָּתוּ וְהִיתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם לֹא
 וּלְזֶרְעוֹ לְדֹרֹתָם כִּסִּי: פ (ע"ב בחול) כב וַיְדַבֵּר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כג וְאַתָּה קַח־לָךְ בְּשָׂמִים
 רֹאשׁ מֶרְדְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְקִנְמָן־בֶּשֶׂם
 מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים וְקִנְיָה־בֶּשֶׂם חֲמִשִּׁים
 וּמֵאוֹתִים כִּסִּי: כד וְקָדָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל
 הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן זֵית הֵינן כִּסִּי: כה וַעֲשִׂיתָ אוֹתוֹ שֶׁמֶן
 מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ רֶקֶחַ מְרֻקָּחַת מַעֲשֶׂה רֶקֶחַ שֶׁמֶן
 מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה כִּסִּי: כו וּמִשְׁחַתָּה בֹא אֶת־

כ בְּמִיעֲלֵהוֹן לְמִשְׁכָּן זִמְנָא
 יִקְדָּשׁוֹן מִיָּא וְלֹא יָמוּתוֹן אוֹ
 בְּמִקְרָבֵהוֹן לְמִדְּבָחָא לְשִׁמְשָׁא
 לְאַסְקָא קְרַבְנָא קָדֶם יי:
 כא וְיִקְדָּשׁוֹן יְדֵיהוֹן וְגִלְיָהוֹן
 וְלֹא יָמוּתוֹן וְתִהְיִי לָהוֹן קִנְיָם עָלֶם
 לָהּ וְלִבְנוֹתֶיהָ לְדִרְיָהוֹן: כב וּמִלִּיל
 יי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר: כג וְאַתָּה סֵב
 לָךְ בּוֹסְמִין רִישָׁא מִירָא דְכִנְיָא
 מִתְקַל חֲמֵשׁ מֵאָה וְקִנְמָן בֶּשֶׂם
 פְּלִגּוּתָהּ מִתְקַל מֵאוֹתָן וְחֲמִשִּׁין
 וְקִנְיָה בּוֹסְמָא מִתְקַל מֵאוֹתָן
 וְחֲמִשִּׁין: כד וְקִצִּיעָתָא מִתְקַל
 חֲמֵשׁ מֵאָה בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא וּמִשְׁחָ
 זֵיתָא מִלָּא הֵינָא: כה וְתַעֲבֹד יִתָּה
 מִשְׁחָ רַבּוּת קוּדְשָׁא בְּסֵם מְבֹסֵם
 עוֹבֵד בּוֹסְמָנוּ מִשְׁחָ רַבּוּת קוּדְשָׁא
 יִהְיֶה: כו וְתִרְפִּי בֵּה יֵת מִשְׁכָּן

רש"י

בְּכַרִּיתוֹת (דף ה'): וְקִנְיָה־בֶּשֶׂם. קִנְיָה שֶׁל בֶּשֶׂם, לְפִי
 שֵׁשׁ קִנְיִים שָׂאִינָן שֶׁל בֶּשֶׂם, הֶעָרָף לוֹמַר בֶּשֶׂם:
 חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים. סֹף מִשְׁקָל כֵּל: (כד) וְקָדָה.
 שֵׁם שֶׁרֵשׁ עֲשָׂב, וּבִלְשׁוֹן חֲכָמִים: קִצִּיעָה: הֵינן. י"ב
 לוֹגִין, וְנִחְלְקוּ בּוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר:
 בּוֹ שָׁלְקוּ אֶת הָעֶקְרִין. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: וְהִלָּא
 לְסוּף אֶת הָעֶקְרִין אֵינוֹ סֹפֵק? אֵלֹא שָׂרְאוּם בְּמִים
 שְׁלֹא יִבְלְעוּ אֶת הַשֶּׁמֶן, וְאַחֵר כִּף הִצִּיף עֲלֵיהֶם
 הַשֶּׁמֶן עַד שֶׁקָּלַט הָרִית, וְקִפְחוּ לְשֶׁמֶן מֵעַל
 הָעֶקְרִין: (כה) רֶקֶחַ מְרֻקָּחַת. רֶקֶחַ, שֵׁם דָּבָר הוּא,
 וְהַטַּעַם מוֹכִיחַ, שֶׁהוּא לְמַעַלָּה וְהָרִי הוּא כְּמוֹ רֶקַע,
 רָגַע, וְאֵינוֹ כְּמוֹ (יִשְׁעִיָּה נֹא): "רָגַע הָיִם", וְכִמּוֹ (שם
 מב): "רֶקַע הָאָרֶץ", שֶׁהַטַּעַם לְמַטָּה. וְכָל דָּבָר
 הַמְעַרֵּב בְּחִבְרוֹ עַד שֶׁזָּה קוֹפֵת מִזָּה, אוֹ רִית, אוֹ
 טַעַם, קְרוֹי מְרֻקָּחַת: רֶקֶחַ מְרֻקָּחַת. רֶקֶחַ הַעֲשׂוֹי עַל
 יְדֵי אֲמָנוּת וְתַעֲרוּבוֹת: מַעֲשֶׂה רֶקֶחַ. שֵׁם הָאֲמָן
 בְּדָבָר: (כו) וּמִשְׁחָתָה בּוֹ. כָּל הַמְּשִׁיחוֹת כְּמִין כִּי־
 יוֹנִית, חוּץ מִשָּׁל מְלָכִים, שֶׁהֵן כְּמִין גִּזְרִי:

(כ) בְּבֹאֲם אֶל־אֶהֱל מוֹעֵד. (תּוֹרַת כַּהֲנִים, פִּרְשַׁת
 שְׁמִינִי, זִבְחִים יט): לַהֲקָטִיר שְׁחִירַת וּבִין הָעֲרֻפִּים
 קִטְרֶת, אוֹ לְהִזּוֹת מִדָּם פֶּר כֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ וְשְׁעִירֵי
 עֲבוּדַת אֱלִילִים: וְלֹא יָמָתוּ. הָא אִם לֹא יִרְחֲצוּ,
 יָמוּתוּ, שְׁפִתּוֹרָה נֶאֱמָרוּ כָּלּוּת, וּמִכָּלֵל לֹא אִתָּה
 שׁוֹמֵעַ הֵן: אֶל־הַמִּזְבֵּחַ. הַחִיצוֹן, שָׂאִין כָּאֵן בִּיאַת
 אֶהֱל מוֹעֵד, אֵלֹא בְּחֶצֶר: (כא) וְלֹא יָמָתוּ. לְחִיב
 מִיתָה עַל הַמְּשִׁיחַ בַּמִּזְבֵּחַ וְאֵינוֹ רְחוּץ יָדַיִם
 וְגִלְיָם, שֶׁמִּמִּיתָה הָרֵאשׁוֹנָה לֹא שִׁמְעָנוּ אֵלֹא עַל
 הַנִּכְנָס לְהִיכָל: (כג) בְּשָׂמִים רֹאשׁ. חֲשׂוֹבִים:
 וְקִנְמָן־בֶּשֶׂם. לְפִי שֶׁהַקִּנְמָן קָלַפַּת עֵץ הוּא, יֵשׁ
 שֶׁהוּא טוֹב וְיֵשׁ בּוֹ רִיחַ טוֹב וְטַעַם, וְיֵשׁ שָׂאִינוֹ אֵלֹא
 כְּעֵץ, לְכָף הֶעָרָף לוֹמַר "קִנְמָן־בֶּשֶׂם", מִן הַטּוֹב:
 מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים. מִחֲצִית הַבָּאָתוֹ תִּהְיֶה
 חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים, נִמְצָא כָּל חֲמֵשׁ מֵאוֹת, כְּמוֹ
 שְׁעוֹר מֶרְדְּרוֹר. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר בּוֹ חֲצָאִין?
 גִּזְרַת הַכְּתוּב הִיא לְהַבִּיאוֹ לְחֲצָאִין, לְהַרְבּוֹת בּוֹ בִּי
 הַכְּרָעוֹת, שָׂאִין שׁוֹקֵלִין עֵין כְּעֵין, וְכֹף שְׁנוּנָה

זִמְנָא וְיֵת אֲרוֹנָא דְסִדְדוּתָא:
 כו וְיֵת פִּתְרָא וְיֵת כָּל מְנוּהֵי וְיֵת
 מְנִרְתָּא וְיֵת מְנָהָא וְיֵת מְדִבְחָא
 דְקִטְרֵת בּוֹסְמִיָּא: כח וְיֵת מְדִבְחָא
 דְעֻלְתָּא וְיֵת כָּל מְנוּהֵי וְיֵת פִּתְרָא
 וְיֵת בְּסִיסָה: כט וְתִקְדֵּשׁ יִתְהוֹן
 וְיִהוֹן קֹדֶשׁ קוֹדֶשֶׁיֶשׁא כָּל דִּיקְרָב
 בְּהוֹן יִתְקַדֵּשׁ: ל וְיֵת אֶהְרֹן וְיֵת
 בְּנוֹהֵי תִרְבִּי וְתִקְדֵּשׁ יִתְהוֹן
 לְשִׁמְשָׁא קֹדְמִי: לא וְעַם בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל תִּמְלֹל לְמִימָר מִשַּׁח רְבוּתָא
 קוֹדֶשֶׁיֶשׁא יְהִי דִין קֹדְמִי לְדִרְיֹכּוֹן:
 לב עַל בְּסָרָא דְאַנְשָׁא לֹא יִתְנַסֵּף
 וּבְדַמּוּתָהָ לֹא תַעֲבֹדוֹן כְּוֹתָהָ
 קוֹדֶשֶׁיֶשׁא הוּא קוֹדֶשֶׁיֶשׁא יְהִי לְכוּן:
 לג גְּבֵר דִּי יְבִסֵּם דְכּוֹתָהָ וְדִי יִתֵּן
 מְנָה עַל חִלּוּנֵי וְיִשְׁתַּצִּי מַעֲמָה:
 לד וְאָמַר יְיָ לְמִשָּׁה סֵב לָךְ
 בּוֹסְמִין נְטוּפָא וְטוּפָרָא וְחִלְבָּנָתָא

אֶהְל מוֹעֵד וְאֶת אֲרוֹן הָעֵדֻת כִּסִּי: כו וְאֶת־
 הַשְּׁלֶחַן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־
 כָּלֶיהָ וְאֶת מִזְבַּח הַקְטֹרֶת: כח וְאֶת־מִזְבַּח
 הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ:
 כט וְקִדְשֵׁת אַתֶּם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים כָּל־הַנּוֹגֵעַ
 בָּהֶם יִקְדָּשׁ כִּסִּי: ל וְאֶת־אֶהְרֹן וְאֶת־בְּנָיו
 תִּמְשַׁח וְקִדְשֵׁת אַתֶּם לְכַהֵן לִי: לא וְאֶל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל תִּדְבָּר לֵאמֹר שְׁמֹן מִשַּׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה
 זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם כִּסִּי: לב עַל־בֶּשֶׂר אָדָם לֹא
 יִיסָף וּבְמִתְכַנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כִּמּוֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא
 קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כִּסִּי: לג אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כִּמּוֹהוּ
 וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זֶרַע וְנִכְרַת מַעֲמָיו כִּסִּי: ד
 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לָךְ סָמִים נָטָף |

כִּסִּי

לשון לא יפעל, כמו (דברים ו): 'למען ייטב לך':
 על־בֶּשֶׂר אָדָם לא ייסף. מן השמן הזה עצמו:
 ובמִתְכַנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כִּמּוֹהוּ. (כריתות ה) בִּסְכוּם
 סְמָמִי, לא תַעֲשׂוּ אַחֵר כִּמּוֹהוּ בְּמִשְׁקַל סְמָמִין
 הָלָלוּ, לפי מדת הין שָׁמֶן, אֲבָל אִם פָּחַת או רְבָה
 סְמָמִין לפי מדת הין שָׁמֶן – מִתָּר, וְאִף הַעֲשׂוֹי
 בְּמִתְכַנְתּוֹ שֶׁל זֶה, אִין הִסָּף מִמֶּנּוּ חֵיב, אֲלֵא
 הַרוֹקְחוֹ: וּבְמִתְכַנְתּוֹ. לשון חֲשַׁבּוֹן, כִּמּוֹ (לעיל ה):
 "מִתְכַנְתּוֹ הַלְבָּנִים", וְכֵן "בְּמִתְכַנְתּוֹהָ" שֶׁל קִטְרֵת:
 (לג) וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ. מאותו שֶׁל מִשָּׁה: עַל זֶר.
 שְׂאִינוּ צִרָף כִּהְנֶה וּמִלְכוּת: (לד) נָטָף. הוּא צָרִי,
 וְעַל שְׂאִינוּ אֲלֵא שִׁרָף הַנוּטָף מַעֲצֵי הַקֶּטֶף, קְרוֹי
 נָטָף, וּבִלְעִז גּוֹמִי, וְהַצָּרִי קוֹרִין לוֹ טְרִיאק"ה:
 וְשַׁחֲלָת. שֶׁרֶשׁ בִּשְׁם חֶלֶק וּמַצְהִיר בְּצִפְרֹן, וּבִלְשׁוֹן
 הַמִּשְׁנָה קְרוֹי 'צִפְרֹן', וְזֶהוּ שְׁתַּרְגָּם אוֹנְקֵלוֹס:
 'וְטוּפָרָא': וְחִלְבָּנָה. בִּשְׁם שְׁרִיחוֹ רַע וְקוֹרִין לוֹ
 גִּלְבָּנָא, וּמִנְאָה הַפְּתוּב בֵּין סְמָמִי הַקִּטְרֵת,

(כט) וְקִדְשֵׁת אַתֶּם. מְשִׁיחָה זֶה מְקִדְשֵׁתָם לְהִיּוֹת
 קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים, וּמָה הִיא קִדְשֵׁתָם? "כָּל הַנּוֹגֵעַ וְגו'",
 כָּל הָרְאוּי לְכָלִי שְׂרַת, מִשְׁנִכְנֵס לְתוֹכוֹ, קֹדֶשׁ קִדְשֵׁת
 הַגּוֹף לְהַפְסֵל בְּיוֹצֵא, וְלִינָה וְטָבֹל־יוֹם וְאִינוּ נִפְדָּה
 לְצֵאת לְחֵלִין, אֲבָל דָּבָר שְׂאִינוּ רְאוּי לָהֶם – אִין
 מְקִדְשִׁין, וְשְׁנוּיָהּ הִיא מִשְׁנָה שְׁלֵמָה אֲצֵל מִזְבַּח,
 מִתּוֹךְ שְׁנֵאֲמַר (לעיל כט): "כָּל הַנּוֹגֵעַ בְּמִזְבַּח
 יִקְדָּשׁ", שׁוֹמֵעַ אֲנִי בֵּין רְאוּי בֵּין שְׂאִינוּ רְאוּי?
 תִּלְמוּד לֹאֲמַר: "כְּכָשִׁים", מָה כְּכָשִׁים רְאוּיִים, אִף
 כָּל רְאוּי. כָּל מְשִׁיחַת מִשְׁכָּן וְכֹהֲנִים וּמַלְכִּים מִתְּרַגֵּם
 לְשׁוֹן 'רְבוּי', לְפִי שְׂאִין צִרָף מְשִׁיחַתָּן אֲלֵא לְגִדְלָה,
 "כִּי כֵן יִסַּד הַמֶּלֶךְ" שְׁנֵה חֲנוּף גִּדְלָתָן, וְשִׁאֲרָ
 מְשִׁיחַת כְּגוֹן: רִקִּיקִין מְשׁוּחִין, (עמוס ו) "וְרִאשִׁית
 שְׁמָנִים יִמְשְׁחוּ", לְשׁוֹן אֲרָמִית בְּהֵן כָּל־שׁוֹן עִבְרִית:
 (לא) לְדֹרֹתֵיכֶם. (הוריות יא) מִכָּאן לְמַדּוֹ רְבוּתֵינוּ
 לֹאֲמַר שֶׁכֵּלֹ קָיָם לְעֵתִיד לְבָא: זֶה. בְּגִימַטְרִיא
 תַּרְיִסָּר לֹאֲגִין הָיוּ: (לב) לֹא יִיסָף. בִּשְׁנֵי יוֹדִי"ן

בוסמין ולבונתא דכיתא מתקל
במתקל יהי: לה ותעבד יתה
קטרת בוסמין בסם עובד בוסמנו
מערב דכי קודשא: לו ותשחוק
מנה ותדיק ותתן מנה קדם
סהדותא במשכן זמנא די אומן
מימרי לך תמן קדש קודשין תהי
לכון: לו וקטרת בוסמין די
תעבד בדמותה לא תעבדון לכון
קודשא תהי לך קדם יי: לח גבר
דיעבד דכותה לארחא בה
וישחצי מעמה: א ומליל יי עם
משה למימר: ב חזי דרבימי
כשום בצלאל בר אורי בר חור
לשבטא דיהודה: ג ואשלמית
עמה רוח מן קדם יי בחכמתא
ובסוכלתו ובמדע ובכל עבידא:

וישחלת וכלבנה סמים ולבנה זכה בד
יהיה כס"י: לה ועשית אתה קטרת רקח מעשה
רוקח ממלח טהור קדש כס"י: לו ושחקת ממנה
הדך ונתתה ממנה לפני העדת באהל מועד
אשר אועד לך שמה קדש קדשים תהיה
לכם כס"י: לו והקטרת אשר תעשה במתכנתה
לא תעשו לכם קדש תהיה לך ליהוה כס"י:
לח איש אשר יעשה כמות להריח בה ונכרת
מעמיו כס"י: ס לא א וידבר יהוה אל משה
לאמר: ב ראה קראתי בשם בצלאל בן-אורי
בן-חור למטה יהודה כס"י: ג ואמלא אתו רוח
אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל-

רע"י

(לה) ממלח. פתרגומו: 'מערב', שיערב שחיקתן
יפה יפה זה עם זה, ואומר אני, שדומה לו (יונה
א): "וייראו המלחים", (יחזקאל כז) "מלחיו
וחבליה", על שם שמהפכין את המים במשוטות
כשמנהיגים את הספינה, כאדם המהפך בכף
ביצים טרופות לערבן עם המים, וכל דבר שהאדם
רוצה לערב יפה יפה מהפכו באצבע, או בכף:
ממלח טהור קדש. ממלח יהיה, וטהור יהיה,
וקדש יהיה: (לו) ונתתה ממנה וגו'. היא קטרת
שבכל יום ויום, שעל המזבח הפנימי שהוא באהל
מועד: אשר אועד לך שמה. כל מועדי דבור
שאקבע לך, אני קובעם לאותו מקום:
(לז) במתכנתה. במנן סממניה: קדש תהיה לך
לה. שלא תעשנה אלא לשמי: (לח) להריח בה.
אכל עושה אתה במתכנתה משלך, כדי למסרה
לצבור: (ב) קראתי בשם. לעשות מלאכתי, את
בצלאל: (ג) בחכמה. מה שאדם שומע דברים

ללמדנו, שלא יקל בעינינו לצרף עמנו באגדת
תעניותינו ותפלותינו את פושעי ישראל שיהיו
נמנין עמנו: סמים. אחרים: ולבנה זכה. (כריתות
ו) מכאן למדו רבותינו: י"א סממנין נאמרו לו
למשה בסני: מעוט "סמים", שנים. נטף ושחלת
והלבנה ג', הרי ה'. "סמים", לרבות עוד כמו אלו,
הרי עשר. ולבנה, הרי י"א, ואלו הן: הצרי
והצפרן, החלבנה והלבונה, מור וקציעה, שבלת-
גרד וכרפס, הרי ח', שהשבלת וגרד אחד, שהגרד
דומה לשבלת. הקושט והקלופה, והקנמון, הרי
י"א. בורית פרשינה אינו נקטר, אלא בו שפין את
הצפרן ללבנה, שתהא נאה: בד בבד יהיה. אלו
הארבעה הנזכרים כאן יהיו שוין משקל במשקל,
כמשקלו של זה כף משקלו של זה, וכן שנינו:
הצרי והצפרן, החלבנה והלבונה, משקל שבעים
שבעים מנה. ולשון 'בד' נראה בעיני שהוא לשון
יחיד, אחד באחד יהיה, זה כמו זה:

מִלֵּאכָה כִּסִּי: ד לַחֲשֹׁב מַחֲשַׁבְתָּ לַעֲשׂוֹת בְּזֶה־בֶּ
 וּבְכֶסֶף וּבְנִחְשֶׁת כִּסִּי: ה וּבַחֲרֻשֶׁת אֲבָן לְמִלֵּאת
 וּבַחֲרֻשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מִלֵּאכָה כִּסִּי: ו וְאֹנִי
 הִנֵּה נִתַּתִּי אֹתוֹ אֵת אֱהִלְיָאֵב בֶּן־אֲחִיסָמֶךְ
 לְמִטָּה־דָן וּבָלֵב כָּל־חֲכָמֵי־לֵב נִתַּתִּי חֲכָמָה
 וַעֲשׂוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ כִּסִּי: ז וְאֵת אֱהִל
 מוֹעֵד וְאֶת־הָאֹרֶן לַעֲדֹת וְאֶת־הַכֹּפֶרֶת אֲשֶׁר
 עָלָיו וְאֵת כָּל־כְּלֵי הָאֱהִל כִּסִּי: ח וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן
 וְאֶת־כְּלָיו וְאֶת־הַמִּנְרָה הַטְּהֵרָה וְאֶת־כָּל־
 כְּלֵיהָ וְאֵת מִזְבֵּחַ הַקְטֹרֶת כִּסִּי: ט וְאֶת־מִזְבֵּחַ
 הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כַּנּוֹ:
 י וְאֵת בִּגְדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן
 הַכֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן כִּסִּי: יא וְאֵת שֶׁמֶן
 הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קְטֹרֶת הַסַּמִּים לְקַדֵּשׁ כָּל־

ד לֵאלֶפָא אומגון למעבד
 בדהבא ובכסףא ובנחשא:
 ה ובאמנות אבן טבא לאשלמא
 ובנגרות אעא למעבד בכל
 עבידא: ו ואנא הא יהבית עמה
 ית אהליאב בר אחיסמך לשבטא
 דדן ובלבא כל חכמי לבא
 יהבית חכמתא ועבדון ית כל די
 פקדתך: ז ית משפן זמנא וית
 ארונא לטהדותא וית כפרתא די
 עלוהי וית כל מני משכנא:
 ח וית פתורא וית מנוהי וית
 מנרתא דכיתא וית כל מנהא וית
 מדבחא דקטורת בוסמיא: ט וית
 מדבחא דעלתא וית כל מנוהי
 וית כיורא וית בסיסה: י וית
 לבושי שמושא וית לבושי
 קודשא לאהרן כהנא וית לבושי
 כנוהי לשמשא: יא וית משחא
 דרבוטא וית קטרת בוסמיא
 לקודשא בכל די פקדתך ועבדון:

רש"י

בְּנֵי לַכֹּהֵן, אֵלֶּא אֵלֹו בְּגֵדֵי הַשָּׂרָד, הֵם בְּגֵדֵי
 הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, הָאֵמֹרִים בְּפָרֶשֶׁת
 מִסְּעוֹת (במדבר ד): "וְנִתְּנוּ עָלָיו בִּגְדֵי תְכֵלֶת", "וְנִתְּנוּ
 עָלָיו בִּגְדֵי אֲרָגְמָן", "וְנִתְּנוּ עָלֵיהֶם בִּגְדֵי תוֹלַעַת
 שָׁנִי". וְנִרְאִין דְּבָרֵי, שֶׁנֶּאֱמַר (לקמן לט): "וּמִן
 הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בְּגֵדֵי שָׂרָד
 לְשָׂרֵת בְּקֹדֶשׁ", וְלֹא הִזְכֵּר שָׁשׁ עֲמָהֶם. וְאִם בְּבִגְדֵי
 כֹּהֵנָה מְדַבֵּר, לֹא מְצִינוּ בְּאֶחָד מֵהֶם אֲרָגְמָן, אוֹ
 תוֹלַעַת שָׁנִי בְּלֹא שָׁשׁ: בְּגֵדֵי הַשָּׂרָד. יֵשׁ מְפָרְשִׁים
 לְשׁוֹן עֲבוֹדָה וְשֵׁרוֹת, כְּתַרְגֻּמוֹ לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׁא,
 וְאֵין לוֹ דְּמִיּוֹן בְּמִקְרָא, וְאֵין אוֹמֵר שֶׁהוּא לְשׁוֹן
 אֲרָמִי כְּתַרְגֻּמוֹ שֶׁל "קִלְעִים" וְתַרְגֻּמוֹ שֶׁל "מִכְבָּר",
 שֶׁהֵיוּ אֲרוּגִים בְּמַחֲט, עֲשׂוּיִים נִקְבִּים וְנִקְבִּים,
 לְצִידִי"ן בְּלַע"ז: (יא) וְאֶת־קְטֹרֶת הַסַּמִּים
 לְקַדֵּשׁ. לְצַרְף הַקְטֹרֶת הַהִיכָל שֶׁהוּא קֹדֶשׁ:

מֵאֲחֵרִים וְלִמָּד: וּבִתְבוּנָה. מִבֵּין דְּבָר מְלָבוּ, מִתּוֹךְ
 דְּבָרִים שְׁלֵמָד: וּבִדְעַת. רוּחַ הַקֹּדֶשׁ: (ד) לַחֲשֹׁב
 מַחֲשַׁבְתָּ. אֲרִיגַת מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב: (ה) וּבַחֲרֻשֶׁת.
 לְשׁוֹן אֲמִנוֹת, כְּמוֹ (ישעיה מ): "תִּרְשׁ חֲכָם",
 וְאוֹנְקִלוֹס פֵּרֵשׁ וְשִׁנָּה בְּפִרְוֶשֶׁן, שֶׁאֵמֵן אֲבָנִים קְרוּי
 אֲמֵן, וְתִרְשׁ עֵץ קְרוּי נֶגֶר: לְמִלֵּאת. לְהוֹשִׁיבָהּ
 בְּמִשְׁבַּצַּת שְׁלֵה בְּמִלּוּאָה לַעֲשׂוֹת הַמִּשְׁבַּצַּת לְמִדַּת
 מוֹשֵׁב הָאֲבָן וְעִבְיָה: (ו) וּבָלֵב כָּל־חֲכָמֵי־לֵב וְגו' .
 וְעוֹד שֶׁאֵר חֲכָמֵי לֵב שֶׁבָכֶם וְכָל אֲשֶׁר נִתַּתִּי בּוֹ
 חֲכָמָה, "וַעֲשׂוּ אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ": (ז) וְאֵת
 הָאֹרֶן לַעֲדֹת. לְצַרְף לוחות הַעֲדוֹת: (ח) הַטְּהֵרָה.
 עַל שֵׁם זֶה־בֶּ טְהוֹר (מנחות כט): (י) וְאֵת בְּגֵדֵי
 הַשָּׂרָד. אוֹמֵר אֵין לְפִי פְּשוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, שְׂאִי
 אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁבְּבִגְדֵי כֹהֵנָה מְדַבֵּר, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר
 אֲצִלָּם: "וְאֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי

יב ואמר יי למשה למימר:
 יג ואת מלל עם בני ישראל
 למימר ברם ית יומי שבנא די לי
 תטרון ארי את היא בין מימרי
 וביניכון לדריוכון למדע ארי אנא
 יי מקדשכון: יד ותטרון ית
 שבתא ארי קודשא היא לכון
 מחללנה אתקטלא יתקטל ארי
 כל דינעבד בה עבידא וישתצי
 אנשא ההוא מגו עמה: טו שתא
 יומין יתעבד עבידא וביומא
 שביעא שבת שבתא קודשא
 קדם יי כל דינעבד עבדתא ביומא
 דשבתא אתקטלא יתקטל:
 טז ויטרון בני ישראל ית שבתא
 למעבד ית שבתא לדריהון קדם
 עלם: יז בין מימרי ובין בני
 ישראל את היא לעלם ארי שתא
 יומין עבד יי ית שמיא וית ארעא
 וביומא שביעא שבת ונח:
 יח ויהב למשה פד שיצי למללא
 עמה בטורא דסיני תרין לוחי

אשר צויתך יעשו כש"י: פ יב ויאמר יהוה אל-
 משה לאמר: יג ואתה דבר אל-בני ישראל
 לאמר אך את-שבתתי תשמרו כי אות הוא
 ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני יהוה
 מקדשכם כש"י: יד ושמרתם את-השבת כי
 קדש הוא לכם מחלליה מות יומת כי
 כל-העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא
 מקרב עמיה כש"י: טו ששת ימים יעשה מלאכה
 וביום השביעי שבת שבתון קדש ליהוה
 כל-העשה מלאכה ביום השבת מות
 יומת כש"י: טז ושמרו בני-ישראל את-השבת
 לעשות את-השבת לדורתם ברית עולם:
 יז ביני ובין בני ישראל אות הוא לעלם
 כי-ששת ימים עשה יהוה את-השמים ואת-
 הארץ וביום השביעי שבת וינפש כש"י: יח ויתן
 אל-משה בכלתו לדבר אתו בהר סיני שני לוח

רש"י

כפלו הכתוב, לומר שאסור בכל מלאכה, אפלו
 אכל נפש, וכן יום הכפורים, שנאמר בו: (ויקרא
 כג): "שבת שבתון היא לכם", אסור בכל מלאכה,
 אכל יום טוב לא נאמר בו כי אם: "ביום הראשון
 שבתון וביום השמיני שבתון" (שם), אסורים בכל
 מלאכת עבודה, ומתרים במלאכת אכל נפש):
 קדש לה'. שמירת קדשתה לשמי ובמצותי:
 (יז) וינפש. פתרגומו 'נח', וכל לשון נפש הוא
 לשון נפש, שמשיב נפשו ונשימתו בהרגיעו מטרח
 המלאכה, ומי שכתוב בו (ישעיה מ): "לא ייעף ולא
 יגע" וכל פעלו במאמר, הכתיב מנוחה לעצמו,
 לשבר האזן מה שהיא יכלה לשמע: (יח) ויתן
 אל משה וגו'. אין מקדם ומאחר בתורה, מעשה

(יג) ואתה דבר אל-בני ישראל. ואתה, אף על
 פי שהפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן, אל
 יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה:
 אך את שבתתי תשמרו. אף על פי שתהיו רדופין
 וזרזין בזרזות המלאכה, שבת אל תדחה מפניה.
 כל אכין ורקין מעוטין, למעט שבת ממלאכת
 המשכן: כי אות הוא ביני וביניכם. אות גדולה
 היא בינינו, שבתתי בכם בהנחילי לכם את יום
 מנוחתי למנוחה: לדעת. האמות בה, "כי אני ה'
 מקדשכם": (יד) מות יומת. אם יש עדים
 והתראה: ונכרתה. בלא התראה: מחלליה. הנוהג
 בה חול בקדשתה: (טו) שבת שבתון. מנוחת
 מרגוע, ולא מנוחת עראי: (שבת שבתון. לקח

אֲבֹנֵי כְּתָבִים בְּאַצְבַּע אֱלֹהִים כִּסִּי: **לב** א וַיֵּרָא
הָעָם כִּי בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן־הָהָר וַיִּקְהַל
הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוֹם | עֲשֵׂה־לָנוּ
אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זָה | מֹשֶׁה הָאִישׁ
אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה
לוֹ כִּסִּי: **ב** וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶהְיֶה פָּרְקוֹ נִזְמִי הַזֶּה־בִּי
אֲשֶׁר בָּאֲזִינִי נְשִׁיכֶם בְּנִיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהִבִּיאוּ
אֵלַי כִּסִּי: **ג** וַיִּתְּפֶרְקוּ כָּל־הָעָם אֶת־נִזְמֵי

רש"י

סִדְרוֹתָא לוחי אבנא כְּתִיבִין
בְּאַצְבָּעָא דִּי: א וַחֲזָא עָמָא אַרִי
אוֹחֵר מֹשֶׁה לְמַחַת מִן טוֹרָא
וְאַתְכַּנֵּשׁ עָמָא עַל אַהֲרֹן וַאֲמְרוּ
לֵה קוֹם עֲבֹד לָנָא דַּחֲלָן דִּיהִכּוֹן
קְדָמָנָא אַרִי דִּין מֹשֶׁה גְבֵרָא דִּי
אַסְקָנָא מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם לֹא
יָדַעְנָא מַה הָיָה לֵה: ב וַאֲמַר
לְהוֹן אַהֲרֹן פְּרִיקוּ קִדְשֵׁי דְדִּהֶבָא
דִּי בְּאוֹדְנִי נְשִׁיכּוֹן בְּנִיכּוֹן
וּבְנֹתֵיכּוֹן וְאִיתִיו לְוֹתִי:
ג וְאַתְּפִרְקוּ כָּל עָמָא יָת קִדְשֵׁי

הַעֲגָל קוֹדֶם לְצוּוֵי מְלָאכְתָּהּ הַמְשָׁכֵן יָמִים רַבִּים הָיָה,
שֶׁהָיָה בִּי"ז בְּתַמּוּז נִשְׁתַּבְּרוּ הַלִּוּחֹת, וּבַיּוֹם
הַכַּפּוּרִים נִתְרַצָּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל,
וּלְמַחֲרַת הַתַּחֲלִילוֹ בְּנִדְבַת הַמְשָׁכֵן וְהוּקַם בְּאַחַד
בְּנִיֶּסֶן. (צָרִיף עֵיוֹן טוֹבָא, דְּלָמָּא הַכֹּל פְּסֻדָּה, וְצוּוֵי
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה הָיָה בְּאַרְבָּעִים יָמִים
הָרֵאשׁוֹנִים, טָרַם עֲשׂוֹתָם הַעֲגָל, וְקִדְּם רִדְתּוֹ מִהָהָר
עָשׂוֹ אֶת הַעֲגָל, וּמֹשֶׁה לֹא הִגִּיד לְיִשְׂרָאֵל צוּוֵי
הַמְשָׁכֵן עַד לְמַחֲרַת יוֹם הַכַּפּוּרִים, שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל
מְרַצִּים לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכֵן הוּא בְּהִדְיָא בִּ'זֹהָר'
וַיִּקְהַל". אֲשֶׁר עַל כֵּן, בְּצוּוֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
כְּתִיב: "מֵאֵת כָּל אִישׁ", דִּהִינּוּ גַם עֶרְב־רֹב, כְּמוֹ
שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנּוּם לְכַרְכָּה: "אִישׁ אִישׁ",
מִלְּמַד וְכוּ'. וּמֹשֶׁה בְּצוּוֵי אָמַר לְיִשְׂרָאֵל "קַחוּ
מֵאֲתָכֶם" דִּיקָא, וְלֹא מֵעֶרְב־רֹב, לְפִי שֶׁהֵם גָּרְמוּ
בְּנִזְקִין, וְקַל לְהִכִּין): כְּכֹלָתוֹ. כְּכֹלָתוֹ כְּתִיב חֶסֶד,
שֶׁנִּמְסְרָה לוֹ תּוֹרָה בְּמַתָּנָה כְּכֹלָה לְחֻמָּתָהּ, שֶׁלֹּא הָיָה
יָכֹל לְלַמֵּד כָּלָה בְּזִמְנָא מוּעֵט כְּזֶה. דְּבָר אַחֵר: מַה
כָּלָה מִתְקַשְׁטֵת כִּכ"ד קְשׁוּטִין, הֵן הָאֲמּוּרִים בְּסֻפֵּר
יִשְׁעִיָּה, אֵף תְּלִמִּיד חָכָם צָרִיף לְהִיּוֹת בְּקִי כִכ"ד
סְפָרִים: לְדַבֵּר אֹתוֹ. הַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים שֶׁב־וְאֵלָה
הַמְשַׁפְּטִים: לְדַבֵּר אֹתוֹ. מִלְּמַד שֶׁהָיָה מֹשֶׁה שׁוֹמֵעַ
מִפִּי הַגְּבוּרָה, וְחוֹזְרִין וְשׁוֹנִין אֶת הַהִלְכָה שְׁנִיָּהּ
יַחַד: לַחֹת. לַחֹת כְּתִיב, שֶׁהָיָה שְׁתִּיָּהּ שְׁוֹת:
(א) כִּי בָשַׁשׁ מֹשֶׁה. כְּתַרְגּוּמוֹ, לְשׁוֹן אַחֹר, וְכֵן:

"בָּשַׁשׁ רַכְבּוֹ" (שׁוּפְטִים ה), "וַיַּחֲלִילוֹ עַד בּוֹשׁ" (שם
ג), כִּי כְּשֶׁעָלָה מֹשֶׁה לְהָר, אָמַר לָהֶם: לְסוּף
אַרְבָּעִים יוֹם אָנִי בָּא, בְּתוֹךְ ו' שָׁעוֹת. כְּסְבוּרִים הֵם
שְׂאוֹתוֹ יוֹם שֶׁעָלָה מִן הַמִּנִּין הוּא, וְהוּא אָמַר לָהֶם
שְׁלָמִים, מ' יוֹם וְלִילוֹ עִמּוֹ, וְיוֹם עָלִיתוֹ אֵין לִילוֹ
עִמּוֹ, שֶׁהָיָה בְּד' בְּסִינּוֹן עָלָה, נִמְצָא יוֹם מ' בִּי"ז
בְּתַמּוּז, בְּט"ז בָּא הַשָּׁטָן וְעִרְבַב אֶת הָעוֹלָם וְהִרְאָה
דְּמוּת חֲשָׁךְ וְאַפְלָה וְעִרְבוּכָא, לוֹמַר: וְדָאִי מֵת
מֹשֶׁה, לְכֹף בָּא עִרְבוּכָא לְעוֹלָם. אָמַר לָהֶם: מֵת
מֹשֶׁה, שֶׁכָּבַר בָּאוּ שֵׁשׁ שָׁעוֹת וְלֹא בָּא וְכוּ', כְּדָאִיתָא
בְּמַסֶּכֶת שִׁבְתָּ (דף פט). וְאִי אֲפָשֶׁר לוֹמַר שֶׁלֹּא טָעוּ
אֵלָּא בַּיּוֹם הַמְעַנָּן, בֵּין קִדְּם חֲצוֹת בֵּין אַחֵר חֲצוֹת,
שֶׁהָיָה לֹא יָרַד מֹשֶׁה עַד יוֹם הַמַּחֲרַת, שֶׁנֶּאֱמַר
וַיִּשְׁכְּבִימוּ מִמַּחֲרַת וַיַּעֲלֻ עוֹלוֹת: אֲשֶׁר יֵלְכוּ
לִפְנֵינוּ. אֱלֹהוֹת הִרְבָּה אוֹי לָהֶם: כִּי זֶה מֹשֶׁה
הָאִישׁ. כְּמִין דְּמוּת מֹשֶׁה הִרְאָה לָהֶם הַשָּׁטָן
שְׁנוֹשָׂאִים אוֹתוֹ בְּאוֹרִי רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם: אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. וְהָיָה מוֹרָה לָנוּ הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלָה
בָּהּ. עֲתָה, צָרִיכִין אָנּוּ לְאַלְהוּת אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ:
(ב) בְּאֲזִינִי נְשִׁיכֶם. אָמַר אַהֲרֹן בְּלָבוֹ: הַנְּשִׁיכִים
וְהַיִּלָּדִים חֲסִים בְּתַכְשִׁיטֵיהֶן הֵן, שֶׁמָּא יִתְעַכֵּב הַדָּבָר
וּבְתוֹךְ כֹּף יָבֵא מֹשֶׁה, וְהֵם לֹא הִמָּתִינוּ וּפָרְקוּ מֵעַל
עֲצָמָן: פָּרְקוּ. לְשׁוֹן צוּוֵי מַגְזֵרַת 'פָּרַק' לְיַחֲדִי, כְּמוֹ
'בָּרַכּוּ' מַגְזֵרַת 'בָּרַךְ': (ג) וַיִּתְּפֶרְקוּ. לְשׁוֹן פְּרִיקַת
מִשָּׂא, כְּשֶׁנִּטְלוּם מֵאֲזִינֵיהֶם, נִמְצָאוּ הֵם מִפְּרָקִים

הַזֶּהֱבִי אֲשֶׁר בְּאַזְנוֹתֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל־אֶהֱרֹן כֹּסִי׃
 וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצֵּר אֹתוֹ בַּחֶרֶט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֲגֹל
 מִסֶּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
 הֵעֲלִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּסִי׃ ה וַיֵּרָא אֶהֱרֹן וַיִּבֶן
 מִזְבֵּחַ לִפְנֵיו וַיִּקְרָא אֶהֱרֹן וַיֹּאמֶר חַג לַיהוָה
 מָחָר כֹּסִי׃ וַיִּשְׁכְּמוּ מִמַּחֲרֹת וַיַּעֲלֻ עֹלֹת וַיִּגְשׁוּ
 שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׂתֹי וַיִּקְמוּ
 לַצַּחֲקִי כֹסִי׃ פ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּדַבֵּר
 בִּי שַׁחַת עַמֶּךָ אֲשֶׁר הֵעֲלִיתָ מֵאֶרֶץ

דְּדִהְבָא דִּי בְּאוֹזְנֵיהוֹן וַאֲחִיתִּי
 לְאֶהֱרֹן: ד וּנְסִיב מִיַּדְהוֹן וַצֵּר
 יְתָה בְּזִיפָא וְעִבְדָּה עֲגֹל מִסֶּכָּה
 וַאֲמָרוּ אֵלִין דִּחְלָתָךְ יִשְׂרָאֵל דִּי
 אֶסְקִיךָ מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:
 ה וַחֲזָא אֶהֱרֹן וּבְנָא מִדְּבַחָא
 קְדָמוּהִי וַקְרָא אֶהֱרֹן וַאֲמַר חַגָּא
 קְדָם יְיָ מָחָר: ו וַאֲקִדְמוּ בְּיוֹמָא
 דְּבִתְרוּהִי וַאֲסִיקוּ עֲלֹן וַקְרִיבוּ
 נִכְסִין וַאֲסַחֵר עָמָא לְמִיכַל
 וּלְמַשְׁתֵּי וַקְמוּ לְחִיכָא: ז וּמְלִיל
 יְיָ עִם מֹשֶׁה אֲזַל חוּת אַרִי חֲבִיל
 עַמֶּךָ דִּי אֶסְקָתָא מֵאֶרְעָא

רש"י

הם שִׁנְקָהְלוּ על אֶהֱרֹן וְהֵם שֶׁעָשָׂאוּהוּ, וְאָמַר כֶּף
 הִטְעוּ אֶת יִשְׂרָאֵל אַחֲרָיו: (ה) וַיֵּרָא אֶהֱרֹן. שֶׁהָיָה
 בּוֹ רוּחַ חַיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קו): "בְּתַבְנִית שׁוֹר
 אוֹכֵל עֵשֶׂב", וְרָאָה שֶׁהֲצִלִּים מַעֲשֵׂה שֶׁטָּן, וְלֹא הָיָה
 לוֹ פֶה לְדַחוּתָם לְגַמְרִי: וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ. לְדַחוּתָם:
 וַיֹּאמֶר חַג לַה' מָחָר. וְלֹא הַיּוֹם, שָׁמָּה יָבֹא מֹשֶׁה
 קֹדֶם שֶׁיַּעֲבֹדוּהוּ, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ בְּוִיִּקְרָא
 רַבָּה: דְּבָרִים הִרְבֵּה רָאָה אֶהֱרֹן, רָאָה חוּר בֶּן אֶחָתוֹ
 שֶׁהָיָה מוֹכִיחֵם וְהִגְדִּיהוּ, וְזֶהוּ "וַיִּבֶן" (לשון בינה)
 מִזְבֵּחַ לִפְנֵיו, וַיִּבֶן מִזְבֹּחַ לִפְנֵיו, וְעוֹד רָאָה וַאֲמַר,
 מוֹטֵב שֶׁיִּתְּלָה בִּי הַסֶּרְחוֹן וְלֹא בָהֶם, וְעוֹד רָאָה
 וַאֲמַר, אִם הֵם בּוֹנִים אֶת הַמִּזְבֵּחַ, זֶה מִבִּיא צָרוֹר
 וְזֶה מִבִּיא אָכָן, וְנִמְצְאָת מְלֹאכְתָן עֲשׂוּיָה בְּבֵת
 אַחַת. מִתּוֹךְ שֶׁאֲנִי בּוֹנֶה אוֹתוֹ וּמִתְעַצֵּל בְּמִלְאכְתִּי,
 בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף מֹשֶׁה בָּא: חַג לַה'. בְּלִבּוֹ הָיָה
 לְשָׁמַיִם, בְּטוֹחַ הָיָה שֶׁיָּבֹא מֹשֶׁה וַיַּעֲבֹדוּ אֶת
 הַמָּקוֹם: (ו) וַיִּשְׁכְּמוּ. הִשְׁטִין וְזָרָם, כְּדִי שֶׁיִּחַטְּאוּ:
 לַצַּחֲקִי. יֵשׁ בְּמַשְׁמַע הַזֶּה גְּלוּי עֲרִיזוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
 (בראשית לט): "לַצַּחֲקִי בִי", וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים, כְּמוֹ
 שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב ב): "יִקְוָמוּ נָא הַנְּעָרִים וַיִּשְׁחָקוּ
 לִפְנֵינִי", אֵפֹאן נִהְרַג חוּר: (ז) וַיְדַבֵּר. לְשׁוֹן
 קָשִׁי הוּא, כְּמוֹ (בראשית מב): "וַיְדַבֵּר אִתָּם קִשּׁוֹת":
 לֵדַבֵּר. (ברכות לב) רַד מַגְדִּלְתָּךְ, לֹא נִתְּתִי לָךְ גְּדֻלָּה

מִנְזַמֵּיהֶם, דִּישְׁקִרִי"ר בְּלַע"ז: אֶת נִזְמִי. כְּמוֹ
 מִנְזַמִּי, כְּמוֹ (לעיל ט): "כְּצֹאֲתִי אֶת הָעִיר", מִן
 הָעִיר: (ד) וַיַּצֵּר אֹתוֹ בַּחֶרֶט. יֵשׁ לְתַרְגָּמוֹ בְּשָׁנֵי
 פָּנִים, הָאֶחָד: וַיַּצֵּר לְשׁוֹן קִשְׁיָה, בַּחֶרֶט - לְשׁוֹן
 סוּדָר, כְּמוֹ (ישעיה ג): "וְהַמְטָפְחוֹת וְהַחֲרִיטִים",
 (מלכים ב ה): "וַיַּצֵּר כְּפָרִים כֶּסֶף בְּשָׁנֵי חֲרִטִים",
 וְהַשְּׁנִי: 'וַיַּצֵּר', לְשׁוֹן צוּרָה. בַּחֶרֶט - כְּלִי אֲמָנוֹת
 הַצּוּרָפִין שֶׁחוֹרְצִין וְחוֹרְטִין בּוֹ צוּרוֹת בְּזָהָב, כְּעַט
 סוּפֵר הַחוֹרֵט אוֹתִיּוֹת בְּלוּחוֹת וּפְנִקְסִין, כְּמוֹ (ישעיה
 ח): "וּכְתַב עָלָיו בַּחֶרֶט אֲנוּשׁ", וְזֶהוּ שֶׁתַּרְגָּם
 אוֹנְקֵלוֹס: 'וַצֵּר יְתָה בְּזִיפָא', לְשׁוֹן זִיּוֹף, הוּא כְּלִי
 אֲמָנוֹת שֶׁחוֹרְצִין בּוֹ בְּזָהָב אוֹתִיּוֹת וּשְׁקָדִים, שֶׁקוֹרִין
 בְּלַע"ז נִי"ל (גֵּרָאבִּשְׁטִיכֵל), וּמִזְיָפִין עַל יָדוֹ
 חוֹתְמוֹת: עֲגֹל מִסֶּכָּה. בֵּין שֶׁהֲשִׁיכּוֹ לְאוֹר בַּכּוּר,
 בָּאוּ מְכַשְׁפֵּי עֶרְב־רֵב שֶׁעָלוּ עִמָּהֶם מִמִּצְרַיִם
 וַעֲשִׂאוּהוּ בְּכַשְׁפִּים. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים מִיכָּה הִיָּה שֵׁם
 שֶׁיֵּצֵא מִתּוֹךְ דִּמוּסִי בִּנְיָן שְׁנַתְמַעֵף בּוֹ בְּמִצְרַיִם,
 וְהָיָה בְּיָדוֹ שֵׁם וְטָס שֶׁכְּתַב בּוֹ מֹשֶׁה: "עֲלֵה שׁוֹר!
 עֲלֵה שׁוֹר!" לְהַעֲלוֹת אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף מִתּוֹךְ נִילוֹס
 וְהִשְׁלִיכּוֹ לְתוֹךְ הַכּוּר, וַיֵּצֵא הָעֲגֹל (סנהדרין קא):
 מִסֶּכָּה. לְשׁוֹן מִתְּכַת. דְּבָר אַחֵר: קכ"ה קְנִטְרִין זָהָב
 הָיוּ בּוֹ בְּגִימְטְרִיָּא שֶׁל מִסֶּכָּה: אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ. וְלֹא
 נֶאֱמַר 'אֱלֹהֵינוּ', מִכָּאן שֶׁעֶרְב־רֵב שֶׁעָלוּ מִמִּצְרַיִם,

דְּמִצְרִים: ח סָטוּ בְּפָרִיעַ מִן
אוֹרְחָא דִּי פְקֻדְתָּנוּן עֲבָדוּ לְהוֹן
עֲגָל מִתְּכָא וּסְגִידוּ לָהּ וְדָבְחוּ לָהּ
וְאָמְרוּ אֵלֵינוּ דִּחְלָתָךְ יִשְׂרָאֵל דִּי
אֶסְקֻךְ מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:
ט וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה גְּלִי קָדְמִי
עֲמָא דְּדִין וְהָא עֲמָא קָשִׁי קָדִיל
הוּא: י וּכְעַן הִנֵּחַ בְּעוֹתְךָ מִן
קָדְמִי וַיִּתְקַף רוּגְזִי בְּהוֹן
וְאִישִׁיצָנוּן וְאָעֲבַד יִתְּךָ לְעַם סְגִי:
יא וְצִלִּי מֹשֶׁה קָדָם יְיָ אֱלֹהֵהּ
וְאָמַר לְמָא יְיָ יִתְקַף רוּגְזָךְ בְּעַמְּךָ
דִּי אֶפְקֵתָא מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם
בְּחִיל רַב וּבִידָא תְּקִיפָא: יב לְמָא
יִמְרוּן מִצְרָאִי לְמִימֵר בְּבִישְׁתָּא
אֶפְקֵתָנוּן לְקִשְׁלָא יִתְהוֹן בִּינִי
טוֹרִיא וּלְשִׁיצִיּוֹתְהוֹן מַעַל אִפִּי
אַרְעָא תוֹב מִתְקוֹף רוּגְזָךְ וְאַתִּיב
מִן בִּישְׁתָּא דְּמִלְלָתָא לְמַעֲבַד
לְעַמְּךָ: יג אֲדַבֵּר לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ דִּי
קִימְתָּא לְהוֹן בְּמִימְרָךְ וּמִלְלָתָא

מִצְרַיִם: ח סָרוּ מִהֶר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם
עָשׂוּ לָהֶם עֲגֹל מִסֵּכָה וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ־לָהּ וַיִּזְבְּחוּ־לָהּ
וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלֹךְ
מֵאַרְץ מִצְרַיִם: ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
רְאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם־קִשָּׁה־עֲרֹף
הוּא: י וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִּי וַיַּחֲרֹאֲפִי בָהֶם
וְאָכְלָם וַאֲעֲשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גָּדוֹל: יא וַיַּחֲלֵ
מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לְמָה יְהוָה
יַחֲרֶה אִפְךָ בְּעַמְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאַרְץ
מִצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבִיד חֲזָקָה: יב לְמָה
יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בָּרַעַה הוֹצִיאָם לַהֲרֹג
אֹתָם בְּהָרִים וּלְכַלֵּתָם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה שׁוֹב
מִחֲרוֹן אִפְךָ וְהִנָּחָם עַל־הָרָעָה לְעַמְּךָ: יג
זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וּתְדַבֵּר אֱלֹהִים אֲרָבָה

רש"י

הַדְּפֻרוֹת, אֲבָרְהָם אֲבִיהֶם נִתְּנָה בְּעֶשֶׂר נִסְיוֹנוֹת
וְעַדִּין לֹא קָבַל שְׁכָרוֹ. תְּנֵהוּ לוֹ, וַיֵּצְאוּ עֶשֶׂר בְּעֶשֶׂר:
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל. (שְׁמוֹת רַבָּה) אִם
לְשׁוֹרְפָה הֵם, זָכֹר לְאַבְרָהָם שְׁמִסֵּר עֲצָמוֹ לְהַשְׁרִף
עָלָיִךְ בְּאוֹר בְּשָׂדִים. אִם לְהַרְגָּהּ, זָכֹר לְיִצְחָק שֶׁפָּשַׁט
צִוָּאָרוֹ לְעַקְדָּהּ. אִם לְגִלוֹת, זָכֹר לְיַעֲקֹב שֶׁגָּלָה לְחָרָן.
וְאִם אֵינָן נִצּוּלִין בְּזִכְוֹתָן, מָה אֵתָּה אוֹמֵר לִי
"וַאֲעֲשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גָּדוֹל"? וְאִם כֶּסֶּא שֶׁל ג' רַגְלִים
אֵינּוּ עוֹמֵד לְפָנֶיךָ בְּשַׁעַת כְּעֶסֶךָ, קַל וְחֹמֶר לְכֶסֶּא
שֶׁל רַגְלֵי אֶחָד (בְּרֻכּוֹת לֵב): אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ.
לֹא נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּדָבָר שֶׁהוּא כְּלָה, לֹא בְּשָׁמַיִם וְלֹא
בְּאַרְץ, לֹא בְּהָרִים וְלֹא בְּגִבְעוֹת, אֲלֵא בְךָ, שְׁאֵתָּה
קִיָּם וּשְׁבוּעָתְךָ קִיָּמָה לְעוֹלָם, שְׁנֹאמֵר (בְּרֵאשִׁית כב
טז): "כִּי נִשְׁבַּעְתִּי נֶאֱמַר ה'", וּלְיִצְחָק נֹאמֵר (שם כו

אֲלֵא בְּשָׁבִילָם. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, נִתְּנָה מֹשֶׁה מִפִּי בֵּית
דִּין שֶׁל מַעֲלָה: שְׁחַת עַמְּךָ. שְׁחַת הָעָם לֹא נֹאמֵר,
אֲלֵא עַמְּךָ, עֲרֹכֶרֶב שֶׁקִּבַּלְתָּ מֵעַמְּךָ וּגְיָרָתָם וְלֹא
נִמְלַכְתָּ בִּי וְאִמְרָתָא טוֹב שֶׁיִּדְבְּקוּ גֵרִים בְּשָׁכִינָה, הֵם
שְׁחַתוּ וְהַשְׁחִיתוּ: (ט) קִשָּׁה־עֲרֹף. מַחֲזִירִין קָשִׁי
עָרְפָם לְגִגֵּד מוֹכִיחִיהֶם וּמִמָּאֲנִים לְשִׁמְעַ: (י)
הִנֵּיחָה לִּי. עַדִּין לֹא שִׁמְעֵנוּ שֶׁהִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה
עֲלֵיהֶם וְהוּא אוֹמֵר: "הִנֵּיחָה לִּי"? אֲלֵא כָּאֵן פִּתַּח
לוֹ פִּתַּח וְהוֹדִיעֵנו שֶׁהִדְבֵּר תְּלוּי בּוֹ שְׁאֵם יִתְפַּלֵּל
עֲלֵיהֶם לֹא יָכֹל (שְׁמוֹת רַבָּה): (יא) לְמָה ה' וְגו'!
כְּלוּם מִתְקַנָּא אֲלֵא חָכָם בְּחָכְמָה, גִּבּוֹר בְּגִבּוֹר:
(יב) וְהִנָּחָם. הִתְעַשְׂתָּ מִחֲשָׁבָה אַחֲרֵת לְהַטִּיב
לָהֶם: עַל־הָרָעָה. אֲשֶׁר חֲשַׁבְתָּ לָהֶם: (יג) זָכֹר
לְאַבְרָהָם. (שְׁמוֹת רַבָּה): 'אִם עָבְרוּ עַל עֲשֻׁרֹת

עמהון אסגי ית בניכון ככוכבי
שמיא וכל ארעא הדא די אמרית
אתן לבניכון ויחסנון לעלם:
יד ותב יי מן בישתא די מליל
למעבד לעמה: טו ואתפני ונחת
משה מן טורא ותרין לוחי
סהדותא בידה לוחי כתיבין
מתרין עבריהון מכא ומכא אנון
כתיבין: טז ולוחיא עובדא דיי
אנון וכתבא כתבא דיי הוא
מפרש על לוחיא: יז ושמע
יהושע ית קל עמא פד מיבבין
ואמר למשה קל קרבא
במשריתא: יח ואמר לא קל
גברין דנצחין בקרבא ואף לא קל
חלשין דמתברין קל דמחיבין
אנא שמע: יט והנה פד קריב
למשריתא וחזא ית עגלא וחנגין
ותקיף רוגזא דמשה ורמא
מידוהי ית לוחיא ותבר יתהון
בשפולי טורא: כ ונסיב ית
עגלא די עבדו ואוקד בנורא וסף
עד דהנה דקיק וזרא על אפי מיא

את־זרעכם בכוכבי השמים וכל־הארץ
הזאת אשר אמרתי אתן לזרעכם ונחלו
לעלם כס"י: יד וינחם יהוה על־הרעה אשר
דבר לעשות לעמו: פ טו ויפן וירד משה
מן־ההר ושני לחת העדת בידו לחת כתבים
משני עבריהם מזה ומזה הם כתבים כס"י:
טז והלחת מעשה אלהים המה והמכתב
מכתב אלהים הוא חרות על־הלחת כס"י:
יז וישמע יהושע את־קול העם ברעה ויאמר
אל־משה קול מלחמה במחנה כס"י: יח ויאמר
אין קול ענות גבורה ואין קול ענות חלושה
קול ענות אנכי שמע כס"י: יט ויהי כאשר קרב
אל־המחנה וירא את־העגל ומחלת ויחר־אף
משה וישלך מידו את־הלחת וישבר אתם
תחת ההר כס"י: כ ויקח את־העגל אשר עשו
וישרף באש ויטחן עד אשר־דק ויזר על־פני

רע"י

קול ענית גבורים הצועקים נצחון, ולא קול חלשים
שצועקים וי, או ניסה: קול ענות. קול חרופין
וגדופין המענין את נפש שומען כשנאמרין לו:
(יט) וישלך מידיו וגו'. (שבת פז) 'אמר: מה פסח
שהוא אחד מן המצות, אמרה תורה: "כל־בן־נכר
לא־אכל בוי", התורה פלה פאן וכל ישראל
מומרים, ואתננה להם?': תחת ההר. לרגלי ההר:
(כ) ויזר. לשון נפוצ, וכן: (איוב יא) "יזרה על
גוהו גפרית", וכן (משלי א): "פי חנם מזרה
הרשת", שזורין בה דגן וקטניות: וישק את־בני
ישראל. (יומא סז) נתפון לבדקם פסוטות. שלש
מיתות נדונו שם, אם יש עדים והתראה, בסיף,

ג): ויהקימתי את־השבועה אשר נשבעתי לאברהם
אביד", וליעקב נאמר (שם לה יא): "אני אל שדי
פרה ורבה", נשבע לו באל שדי: (טו) משני
עבריהם. היו האותיות נקראות, ומעשה נסים היה
(שבת קד): (טז) מעשה אלהים המה. כמשמעו,
הוא בכבודו עשאן. דבר אחר: כאדם האומר
לחברו: 'כל עסקיו של פלוני במלאכה פלונית', כך
כל שעשועיו של הקדוש ברוך הוא בתורה: חרות.
לשון חרת וחרט אחד הוא, שניהם לשון חקוק,
אנטליי"ר בלע"ז (איינשניידען): (יז) ברעה.
בהריעו, שהיו מריעים, ושמחים וצוחקים:
(יח) אין קול ענות גבורה. אין קול הנה נראה

הַמִּים וַיִּשַׁק אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּסִּי: כא וַיֹּאמֶר
 מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן מָה־עָשָׂה לָךְ הָעַם הַזֶּה
 כִּי־הִבֵּאתָ עָלָיו חֲטָאָה גְדֹלָה כַּסִּי: כב וַיֹּאמֶר
 אַהֲרֹן אֶל־יֵחֹר אָף אֲדֹנָי אַתָּה יֹדַעַת אֶת־הָעַם
 כִּי בָרַע הוּא כַּסִּי: כג וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה־לָנוּ
 אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכּוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זֶה | מֹשֶׁה
 הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ
 מָה־הָיָה לוֹ: כד וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זֶהב הַתַּפְּרוֹקוּ
 וַיִּתְּנוּ־לִי וַאֲשַׁלְכֵהוּ בְּאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֶגְלָה הַזֶּה כַּסִּי:
 כה וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־הָעַם כִּי פָרַע הוּא כִּי־
 פָּרַעַה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקַמְיָהֶם כַּסִּי: כו וַיַּעֲמֵד
 מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לִיהוָה אֵלֵי
 וַיֵּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי כַּסִּי: כז וַיֹּאמֶר לָהֶם
 כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ־
 חֲרָבוֹ עַל־יָרְכוֹ עִבְרוּ וּשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר
 בַּמַּחֲנֶה וְהִרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחָיו וְאִישׁ־אֶת־רֵעֵהוּ
 וְאִישׁ אֶת־קָרְבוֹ כַּסִּי: כח וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כַּדָּבָר
 מֹשֶׁה וַיָּפֹל מִן־הָעַם בַּיּוֹם הַהוּא כַּשְּׁלִשֶׁת
 אַלְפֵי אִישׁ: כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מָלְאוּ יַדְכֶם הַיּוֹם

רַעֲשִׁי

וַאֲשָׁקִי יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כא וַאֲמַר
 מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן מָה עָבַד לָךְ עַמָּא
 הָדִין אָרִי אִיתִיתָא עֲלוּהִי חוּבָא
 רַבָּא: כב וַאֲמַר אַהֲרֹן לֹא יִתְקַף
 רוּגְזָא דְרַבּוּנִי אַתָּה יָדַעְתָּ יְת עַמָּא
 אָרִי בְּבִישׁ הוּא: כג וַאֲמַרוּ לִי
 עֲבִיד לָנָא דַחֲלָן דִּי יִהְיוּ קְדַמְנָא
 אָרִי דִין מֹשֶׁה גִבְרָא דִי אֶסְקֵנָא
 מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לֹא יָדַעְנָא מָה
 הָיָה לָהּ: כד וַאֲמַרִית לְהוֹן לְמִן
 דְּהָבָא פָּרִיקוּ וִיהָבּוּ לִי וְרַמִּיתָה
 בְּנוֹרָא וּנְפֹק עֲגֵלָא הָדִין:
 כה וַחֲזָא מֹשֶׁה יְת עַמָּא אָרִי
 בְּטִיל הוּא אָרִי בְּטִילָנוּן אַהֲרֹן
 לְאַסְבוּתָהוֹן שׁוּם בִּישׁ לְדִרְיָהוֹן:
 כו וְקָם מֹשֶׁה בְּתַרְע מִשְׁרִיתָא
 וַאֲמַר מִן דַּחֲלִיא דִּי יִיתוֹן לְוִיתִי
 וְאַתְּכַפְּשׁוּ לְוִיתָה כָּל בְּנֵי לֵוִי:
 כז וַאֲמַר לְהוֹן כַּדָּנָן אָמַר יְיָ
 אֱלֹהָא דִּישְׂרָאֵל שׁוּו גִבְר חֲרַבָּה
 עַל יִרְכָּה עִבְרוּ וְתוּבוּ מִתַּרְע
 לְתַרְע בְּמִשְׁרִיתָא וְקִטּוּלוּ גִבְר יְת
 אַחוּהִי וּגִבְר יְת חֲבֵרָה וְאַנְשׁ יְת
 קְרִיבָה: כח וַעֲבָדוּ בְנֵי לֵוִי
 כַּפְּתָגְמָא דְמֹשֶׁה וַיָּפֹל מִן עַמָּא
 בְּיוֹמָא הַהוּא כַּתְּלָתָא אַלְפִין
 גִּבְרָא: כט וַאֲמַר מֹשֶׁה קְרִיבוּ
 יַדְכוֹן קֶרְפָּנָא יוֹמָא דִין קָדָם יְיָ

וַיִּתְּנוּ לִי: וַאֲשַׁלְכֵהוּ בְּאֵשׁ. וְלֹא יָדַעְתִּי שֵׁיִצֵּא הָעֶגְלָה
 הַזֶּה, וַיֵּצֵא: (כה) פָּרַע. מִגְלָה, נִתְּגַלָּה שְׁמִצּוֹ
 וְקִלּוֹנוֹ, כְּמוֹ (כַּמְדָּבָר ה'): "וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה":
 לְשִׁמְצָה בְּקַמְיָהֶם. לְהִיּוֹת לָהֶם הַדָּבָר הַזֶּה לְגִנוּת
 בְּפִי כָּל הַקָּמִים עֲלֵיהֶם: (כו) מִי לַה' אֵלֵי. יָבֹא
 אֵלֵי: כָּל בְּנֵי לֵוִי. (יוֹמָא סו) מִכָּאן שֶׁכָּל הַשֹּׁבֵט
 כָּשֶׁר: (כז) כֹּה אָמַר וְגו'. וְהִכֵּן אָמַר? (לַעֲלִיל כב):
 "זָבַח לְאֱלֹהִים יָחִרם", כִּף שְׁנוּיָה בְּמַכִּילָתָא: אַחִיו.

כַּמִּשְׁפָּט אֲנָשִׁי עִיר הַנִּדְחָת שֶׁהֵן מְרַבִּים. עֲדִים בְּלֹא
 הַתְּרָאָה, בְּמַגְפָּה, שְׁנֵאמַר: "וַיִּגַּף ה' אֶת הָעַם". לֹא
 עֲדִים וְלֹא הַתְּרָאָה, בְּהַדְרוֹקָן, שֶׁבְּדִקּוֹם הַמִּים וְצָבּוּ
 בְּטִנְיָהֶם: (כא) מָה־עָשָׂה לָךְ הָעַם הַזֶּה. כְּמָה
 יִסּוּרִים סָבִלְתָּ שִׁיִּסּוּרֹךְ, עַד שֶׁלֹּא תָבִיא עֲלֵיהֶם חֲטָא
 זֶה: (כב) כִּי בָרַע הוּא. בְּדֶרֶךְ רַע הֵם הוֹלְכִין
 תָּמִיד וּבְנִסְיוֹנוֹת לִפְנֵי הַמָּקוֹם: (כד) וַאֲמַר לָהֶם.
 דָּבָר אַחֵד: 'לְמִי זֶהב' לְבַד, וְהֵם מִהְרֹו וְהַתְּפָּרוֹקוּ

לַיהוָה כִּי אִישׁ בָּבְנוּ וּבָאֲחָיו וּלְתַת עֲלֵיכֶם
הַיּוֹם בְּרָכָה רַש"י: וַיְהִי מִמָּחָרֶת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־הָעָם אַתֶּם חֲטֹאתֶם חֲטֹאתָה גְדֹלָה וְעַתָּה
אֵעֲלֶה אֶל־יְהוָה אוֹלִי אֶכְפֹּרָה בְּעַד
חֲטֹאתֵיכֶם רַש"י: לֹא וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר
אֲנִי חֲטָא הָעָם הַזֶּה חֲטֹאתָה גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ
לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב רַש"י: לֹב וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא
חֲטֹאתֵם וְאִם־אֵין מִחְנִי זֶה מִסְפָּרְךָ אֲשֶׁר
כָּתַבְתָּ רַש"י: לֹב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר
חֲטָא־לִי אֶמְחֶנּוּ מִסְפָּרִי: לֹב וְעַתָּה לָךְ | נָחָה
אֶת־הָעָם אֵל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מִלֵּאכִי
יֵלֶךְ לִפְנֶיךָ וּבָיוֹם פְּקֹדִי וּפְקֹדֹתִי עֲלֵהֶם
חֲטֹאתֵם רַש"י: לֹב וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר
עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱהֲרֹן רַש"י: ׀
לֹב ׀ וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ עֲלֶה מִזֶּה
אֶתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר הָעֵלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי

אֲרִי גִבֹר בְּכֹרָה וּבְאֲחֻוּהִי
וּלְאַיִתָּאָה עֲלִיכוֹן יוֹמָא דִּין בִּרְכָן:
ל וְהָיָה בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וַאֲמַר
מֹשֶׁה לְעֵמָא אַתּוֹן חֲבִתּוֹן חוּבָא
רְבָא וּכְעַן אָסְק קָדָם יְיָ מַאִים
אֶכְפֹּר עַל חוּבִיכוֹן: לֹא וְתַב
מֹשֶׁה לְקָדָם יְיָ וַאֲמַר בְּכַעַן חֵב
עֵמָא הַדִּין חוּבָא רְבָא וְעַבְדוֹ
לְהוֹן דְּחָלָן דְּדִקְבָּ: לֹב וּכְעַן אִם
שְׂבִקְתָּ לְחוּבִיחוֹן וְאִם לֹא מִחְנִי
כְעַן מִסְפָּרְךָ דִּי כְּתַבְתָּא:
לג וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה מִן דִּי חֵב
קָדָמִי אֶמְחֶנָּה מִסְפָּרִי: לֹב וּכְעַן
אֲזִיל דְּבִר יֵת עֵמָא לְאַתֵּר דִּי
מַלְלִית לָךְ הָא מִלֵּאכִי יִהְיֶה קָדָמְךָ
וּבָיוֹם אֶסְעָרוּתִי וְאֶסְעַר עֲלִיחוֹן
חוּבִיחוֹן: לֹב וּמָחָא יְיָ יֵת עֵמָא
עַל דִּי אֶשְׁתַּעַבְדוּ לְעֵגֹל דִּי עַבְד
אַהֲרֹן: א וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
אֲזִיל סָק מִכָּא אֶתָּה וְעֵמָא
דְּאַסְקָתָא מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם

רש"י

אִין, מִחְנִי! וְזֶה מִקְרָא קָצֵר, וְכֵן הִרְבָּה: מִסְפָּרְךָ.
(בְּרֻכּוֹת לֹב): מִכָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, שְׁלֹא יֹאמְרוּ עָלֵי
שְׁלֹא הֵייתִי כְּדֹא לְבַקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים: (לֹב) אֵל
אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ. יֵשׁ כָּאן 'לָךְ' אֲצִל דְּבִר בְּמִקּוֹם
'אֲלִיךְ', וְכֵן (מַלְכִים א ב): "לְדַבֵּר לוֹ עַל אֲדֹנָיָהוּ":
הִנֵּה מִלֵּאכִי. וְלֹא אֲנִי: וּבָיוֹם פְּקֹדִי וְגו'. עַתָּה
שְׁמַעְתִּי אֲלִיךְ מִלְּכֻלּוֹתֵם יַחַד, וְתַמִּיד תַּמִּיד,
כְּשֶׁאֶפְקֹד עֲלֵיהֶם עֲוֹנוֹתֵיהֶם, "וּפְקֹדֹתִי עֲלֵיהֶם" מְעַט
מִן הָעוֹן הַזֶּה עִם שְׂאָר הָעֲוֹנוֹת. וְאֵין פְּרַעְנוֹת בָּאָה
עַל יִשְׂרָאֵל, שְׂאִין בָּהּ קָצֵת מִפְּרַעְוֹן עוֹן הָעֵגֹל:
(לֹב) וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם. מִיתָה בְּיַדִּי שְׁמַיִם לְעַדִּים
כְּלֹא הִתְרָאָה: (א) לָךְ עֲלֶה מִזֶּה. אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

מֵאֲמֹ, וְהוּא יִשְׂרָאֵל: (כֹּט) מִלֵּאֹו יִדְכֶם. אַתֶּם
הַהוֹרְגִים אוֹתָם, בְּדִבְרֵי זֶה תִּתְחַנְּכוּ לְהִיּוֹת כְּהֹנִים
לְמִקּוֹם (זִבְחִים קֹטוֹ): כִּי אִישׁ. מִכָּם יִמְלֹא יְדוֹ בְּבָנוּ
וּבְאֲחָיו: (ל) אֶכְפֹּרָה בְּעַד חֲטֹאתֵיכֶם. אֲשִׁים כְּפֹר
וְקֻנוֹת וּסְתִימָה לְנֹגֵד חֲטֹאתֵיכֶם, לְהַבְדִּיל בֵּינֵיכֶם
וּבֵין הַחֲטָא: (לֹא) אֱלֹהֵי זָהָב. (בְּרֻכּוֹת לֹב; יוֹמָא
פּו): 'אַתָּה הוּא שְׁגֻרְמָתָ לָהֶם, שְׁהַשְׁפַּעְתָּ לָהֶם זָהָב
וְכָל חִפְצָם, מֵהַ יַעֲשׂוּ שְׁלֹא יִחְטְאוּ? מִשָּׁל לְמִלְךָ
שְׁהִיָּה מֵאֲכִיל וּמִשְׁקָה אֶת בָּנוּ וּמִקְשָׁטוֹ וְתוֹלָה לוֹ
כִּיס בְּצֻאוֹרוֹ, וּמַעֲמִירוֹ בְּפֶתַח בֵּית זִנּוּת. מֵהַ יַעֲשֶׂה
הֵבֶן שְׁלֹא יִחְטָא?': (לֹב) וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא
חֲטֹאתֵם. הָרִי טוֹב: 'אִינִי אוֹמֵר לָךְ מִחְנִי! וְאִם

לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וְלִיעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ
 אֶתְנַנֶּה כִּשׁ"י: ב וְשִׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מִלֶּאֶךְ וְגֵרְשָׁתִי
 אֶת־הַפְּנֻעֵי הָאֲמֹרִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרוֹזִי הַחַיִּי
 וְהַיְבוּסִי כִּשׁ"י: ג אֶל־אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ כִּי
 לֹא אֵעֲלֶה בְּקֶרְבְּךָ כִּי עִם־קִשָּׁה־עֶרְף אֲתָה
 פֶּן־אֲכַלְךָ בְּדֶרֶךְ כִּשׁ"י: ד וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר
 הָרַע הַזֶּה וַיִּתְּאֲפְלוּ וְלֹא־שָׁתוּ אִישׁ עֵדִיו
 עָלָיו כִּשׁ"י: ה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמַר אֶל־
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עִם־קִשָּׁה־עֶרְף רַגַע אֶחָד
 אֵעֲלֶה בְּקֶרְבְּךָ וְכִלְיִתִּיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד עִדֶיךָ
 מֵעֵלֶיךָ וְאִדְעָה מָה אַעֲשֶׂה־לָּךְ כִּשׁ"י: ו וַיִּתְּנֻצְלוּ
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲדֵימָה מִהָר חוֹרֵב כִּשׁ"י: ז וּמֹשֶׁה
 יָקַח אֶת־הָאֵהָל וְנָטָה־לוֹ ׀ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה
 הָרֹחֶק מִן־הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֵהָל מוֹעֵד וְהָיָה

לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וְלִיעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ
 אֶתְנַנֶּה כִּשׁ"י: ב וְשִׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מִלֶּאֶךְ וְגֵרְשָׁתִי
 אֶת־הַפְּנֻעֵי הָאֲמֹרִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרוֹזִי הַחַיִּי
 וְהַיְבוּסִי כִּשׁ"י: ג אֶל־אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ כִּי
 לֹא אֵעֲלֶה בְּקֶרְבְּךָ כִּי עִם־קִשָּׁה־עֶרְף אֲתָה
 פֶּן־אֲכַלְךָ בְּדֶרֶךְ כִּשׁ"י: ד וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר
 הָרַע הַזֶּה וַיִּתְּאֲפְלוּ וְלֹא־שָׁתוּ אִישׁ עֵדִיו
 עָלָיו כִּשׁ"י: ה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמַר אֶל־
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עִם־קִשָּׁה־עֶרְף רַגַע אֶחָד
 אֵעֲלֶה בְּקֶרְבְּךָ וְכִלְיִתִּיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד עִדֶיךָ
 מֵעֵלֶיךָ וְאִדְעָה מָה אַעֲשֶׂה־לָּךְ כִּשׁ"י: ו וַיִּתְּנֻצְלוּ
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲדֵימָה מִהָר חוֹרֵב כִּשׁ"י: ז וּמֹשֶׁה
 יָקַח אֶת־הָאֵהָל וְנָטָה־לוֹ ׀ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה
 הָרֹחֶק מִן־הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֵהָל מוֹעֵד וְהָיָה

רש"י

אֶחָד, שֶׁהוּא שְׁעוֹר זַעֲמִי, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כו): "חֲבִי
 כְּמַעֲט רַגַע עַד יַעֲבֹר זַעֲמִי", וְאֲכֹלָה אֶתְכֶם. לְפִיכָךְ,
 טוֹב לָכֶם שֶׁאֲשַׁלַּח מִלֶּאֶךְ: וְעַתָּה. פְּרַעְנוֹת זֹאת תִּלְקוּ
 מִיָּד, שֶׁתּוֹרִידוּ עֲדִיכֶם מֵעֲלִיכֶם: וְאִדְעָה מָה
 אַעֲשֶׂה־לָּךְ. בִּפְקֻדַּת שָׂאֵר הָעוֹן, אֲנִי יוֹדֵעַ מָה
 שֶׁבִּלְבִי לַעֲשׂוֹת לָךְ: (ו) אֶת־עֲדֵימָה מִהָר חוֹרֵב.
 אֵת הָעֲדִי שֶׁהָיָה בְּיָדָם מִהָר חוֹרֵב: (ז) וּמֹשֶׁה.
 מֵאוֹתוֹ עוֹן וְהִלָּאָה: יָקַח אֶת־הָאֵהָל. לְשׁוֹן הוּא
 הוּא, לֹקַח אֵהָלוֹ וְנוֹטָהוּ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה. אָמַר:
 מִנְּדָה לְרֹב, מִנְּדָה לַתְּלָמִיד: הִרְחַק. אֲלֵפִים אֲמָה,
 כַּעֲנָנִי שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע ג): "אֵף רְחוֹק יְהִי בֵּינֵיכֶם
 וּבֵינֵנוּ כְּאַלְפִים אֲמָה בַּמֶּדָּה": וְקָרָא לוֹ. וְהָיָה קוֹרָא
 לוֹ אֵהָל מוֹעֵד, הוּא בֵּית וְעַד לְמִבְקָשִׁי תוֹרָה:
 כָּל־מִבְקָשׁ ה'. מִכָּאן לְמִבְקָשׁ פָּנִי זָקֵן, כְּמִקְבֵּל פָּנִי
 שְׂכִינָה: יֵצֵא אֶל־אֵהָל מוֹעֵד. כְּמוֹ יוֹצֵא. דָּבָר

גְּבוּהָה מִכָּל הָאֲרָצוֹת, לָכֵךְ נֶאֱמַר: "עֲלֶה!". דָּבָר
 אַחֵר: כָּל־פִּי שֶׁאֲמַר לוֹ בְּשַׁעַת הַכַּעַס: "לֵךְ־רֵד!"
 אָמַר לוֹ בְּשַׁעַת רָצוֹן: "לֵךְ עֲלֶה!": אֲתָה וְהָעָם.
 כָּאֵן לֹא אָמַר: 'וְעַמְּךָ': (ב) וְגֵרְשָׁתִי אֶת הַפְּנֻעֵי
 וְגו'. שֶׁשָּׁה אֲמוֹת הֵן, וְהַגֵּרְגָּשִׁי עֲמַד וּפְנָה מִפְּנֵיהֶם
 מֵאֵלָיו: (ג) אֶל אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ. אֲנִי אוֹמֵר
 לָךְ לְהַעֲלוֹתָם: כִּי לֹא אֵעֲלֶה בְּקֶרְבְּךָ. לָכֵךְ אֲנִי
 אוֹמֵר לָךְ: "וְשִׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מִלֶּאֶךְ": כִּי עִם־קִשָּׁה־
 עֶרְף אֲתָה. וְכִשְׁשִׁכְנִיתִי בְּקֶרְבְּכֶם וְאַתֶּם מִמָּרִים כִּי,
 מִרְבָּה אֲנִי עֲלִיכֶם זַעֲמִי: אֲכַלְךָ. לְשׁוֹן כִּלְיוֹן:
 (ד) הַדְּבָר הָרַע. שֶׁאֵין הַשְׂכִּינָה שׁוֹרָה וּמִהִלָּכַת
 עִמָּם: אִישׁ עֲדִיו. (שְׁבַת פח) כְּתָרִים שֶׁנִּתְּנוּ לָהֶם
 בְּחוֹרֵב כְּשֶׁאָמְרוּ: 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע': (ה) רַגַע אֶחָד
 אֵעֲלֶה בְּקֶרְבְּךָ וְכִלְיִתִּיךָ. אִם אֵעֲלֶה בְּקֶרְבְּךָ וְאַתֶּם
 מִמָּרִים כִּי בְּקִשְׁיוֹת עֲרַפְכֶם, אֲזַעֵם עֲלֵיכֶם רַגַע

כָּל־מִבְקֵשׁ יְהִיָּה יֵצֵא אֶל־אֱהֵל מוֹעֵד אֲשֶׁר
מֵחוּץ לַמִּחֲנֶה ^{כס"ו}: וְהָיָה בִצְאת מֹשֶׁה אֶל־
הָאֱהֵל יִקְוֹמוּ כָּל־הָעָם וְנִצְבּוּ אִישׁ פֶּתַח אֱהֵלוֹ
וְהִבִּיטוּ אַחֲרַי מֹשֶׁה עַד־בָּאוּ הָאֱהֵלָה ^{כס"ז}:
וְהָיָה כִּבְּא מֹשֶׁה הָאֱהֵלָה יֵרֵד עֲמוּד הָעֲנָן
וְעָמַד פֶּתַח הָאֱהֵל וְדִבֶּר עִם־מֹשֶׁה ^{כס"ח}:
וְרָאָה כָּל־הָעָם אֶת־עֲמוּד הָעֲנָן עֹמֵד פֶּתַח
הָאֱהֵל וְקָם כָּל־הָעָם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ אִישׁ פֶּתַח
אֱהֵלוֹ ^{כס"ט}: וְדִבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־
פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־
הַמִּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֶׁעַ בֶּן־נוּן נֶעַר לֹא יֵמִישׁ

וְקָרִי לָהּ מִשְׁכָּן בֵּית אוֹלֶפְנָא וְיִהִי
כָּל דְּתַבַּע אוֹלֶפֶן מִן קֳדָם יְיָ נִפְקֵי
לְמִשְׁכָּן בֵּית אוֹלֶפְנָא מִבְּרָא
לְמִשְׁרִיתָא: ^ח וְהָיָה כִּד נִפְקֵי
מֹשֶׁה לְמִשְׁכָּנָא קִימִין כָּל עַמָּא
וּמִתְעַתְדִין גְּבַר בְּתַרְע מִשְׁכָּנָא
וּמִסְתַּכְּלִין אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד דְּעָלִיל
לְמִשְׁכָּנָא: ^ט וְהָיָה כִּד עָלִיל מֹשֶׁה
לְמִשְׁכָּנָא נְחִית עֲמוּדָא דְּעֲנָנָא
וְקָאם בְּתַרְע מִשְׁכָּנָא וּמִתְמַלֵּל עִם
מֹשֶׁה: ^י וְחָזַן כָּל עַמָּא יְת
עֲמוּדָא דְּעֲנָנָא קָאם בְּתַרְע
מִשְׁכָּנָא וְקִימִין כָּל עַמָּא וְסִגְדִין
גְּבַר בְּתַרְע מִשְׁכָּנָא: ^{יא} וּמִתְמַלֵּל
יְיָ עִם מֹשֶׁה מִמְּלַל עִם מִמְּלַל
כֻּמָּא דְּמִמְּלַל גְּבַר עִם חֲבֵרָה

רש"י

בְּתַמּוּז נִשְׁתַּבְּרוּ הַלֹּחֹת (תענית כח), וּבִי"ח שָׁרָף
אֶת הָעֵגֶל וְדָן אֶת הַחוּטָאִים, וּבִי"ט עָלָה, שְׁנֵאמַר
(לעיל לב): "וַיְהִי מִמִּחְרַת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם
וְגו'", וְעָשָׂה שָׁם אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּבְקֹשׁ רַחֲמִים,
שְׁנֵאמַר (דברים ט): "וְאַתְּנַפֵּל לִפְנֵי ה' וְגו'", וּבִרְאֵשׁ
חֹדֶשׁ אֱלּוּל נֹאמַר לוֹ: "וְעָלִית בִּבְקָר אֶל הַר סִינַי"
לְקַבֵּל לֹחֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת, וְעָשָׂה שָׁם מ' יוֹם, שְׁנֵאמַר
בָּהֶם (שם י): "וְאַנְכִי עֹמְדָתִי בְּהָר פְּעִימִים הָרֵאשׁוֹנִים
וְגו'", מָה הָרֵאשׁוֹנִים בְּרָצוֹן, אִף הָאֲחֵרוֹנִים בְּרָצוֹן.
אָמַר מַעֲתָה, אֲמַצְעִיִּים הָיוּ בְּכַעַס. בִּי בְּתִשְׁרִי
נִתְרַצָּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִישְׁרָאֵל בְּשִׁמְחָה וּבְכֵלֵב
שָׁלֵם, וְאָמַר לוֹ לְמֹשֶׁה: "סִלַּחְתִּי בְּדִבְרְךָ" וּמָסַר לוֹ
לֹחֹת אֲחֵרוֹנוֹת, וַיֵּרֵד וְהִתְחִיל לְצִוּוֹתוֹ עַל מְלָאכְתָּהּ
הַמִּשְׁכָּן, וְעֲשֹׂאוֹהוּ עַד אֶחָד בְּנִיסָן, וּמִשְׁהוּקָם לֹא
נִדְּבַר עִמּוֹ עוֹד, אֲלָא מֵאֱהֵל מוֹעֵד: וְשָׁב אֶל
הַמִּחֲנֶה. תַּרְגוּמוֹ: וְתָב לְמִשְׁרִיתָא, לְפִי שֶׁהוּא
לְשׁוֹן הָיָה, וְכֵן כָּל הָעֲנָנִים. "וְרָאָה כָּל הָעָם", וְחָזַן.
"וְנִצְבּוּ", וְקִימִין. "וְהִבִּיטוּ", וּמִסְתַּכְּלִין.
"וְהִשְׁתַּחֲוּוּ", וְסִגְדִין. וּמִדְּרָשׁוֹ: "וְדִבֶּר ה' אֶל
מֹשֶׁה", שֶׁיָּשׁוּב אֶל הַמִּחֲנֶה. אָמַר לוֹ: 'אֲנִי בְּכַעַס

אֲחֵר: "וְהָיָה כָּל־מִבְקֵשׁ ה'", אֶפְלוּ מִלֵּאכֵי הַשְּׁרָת,
כְּשֶׁהָיוּ שׂוֹאֲלִים מְקוֹם שְׂכִינָה, חֲבָרִיָּהֶם אוֹמְרִים
לָהֶם: הָרִי הוּא בְּאֱהֵלוֹ שֶׁל מֹשֶׁה: (ח) וְהָיָה.
לְשׁוֹן הָיָה: בִּצְאת מֹשֶׁה. מִן הַמִּחֲנֶה, לְלָכֶת אֶל
הָאֱהֵל: יִקְוֹמוּ כָּל־הָעָם. עוֹמְדִים מִפְּנֵי וְאִין
יִושְׁבִין עַד שֶׁנִּתְפַּסֶּה מֵהֶם: וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה.
לְשִׁבְחָה: אֲשֶׁרִי יְלוּד אֵשָׁה שְׁכָף מִכְּטָח, שֶׁהִשְׁכִּינָה
תַּפְנֵס אַחֲרָיו לְפֶתַח אֱהֵלוֹ: (ט) וְדִבֶּר עִם־מֹשֶׁה.
כְּמוֹ 'וּמִדְּבַר עִם מֹשֶׁה'. תַּרְגוּמוֹ: 'וּמִתְמַלֵּל עִם
מֹשֶׁה', שֶׁהוּא כְּבוֹד שְׂכִינָה, כְּמוֹ (כמדבר ז): "וַיִּשְׁמַע
אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים", וְאִינוּ קוֹרָא 'מִדְּבַר' (בְּשׁוּא)
אֱלֹהִים. כְּשֶׁהוּא קוֹרָא 'מִדְּבַר' (בְּחִירִיק), פִּתְרוּנוֹ
הַקּוֹל 'מִדְּבַר' בִּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ וְהִתְדִּיּוּט שׁוּמֵעַ
מֵאֱלֹהִים, וְכִשְׁהוּא קוֹרָא 'מִדְּבַר' מִשְׁמַע שֶׁהִמְלִיךְ
מִדְּבַר עִם הִתְדִּיּוּט: (י) וְהִשְׁתַּחֲוּוּ. לְשִׁכְנָה:
(יא) וְדִבֶּר ה' אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים.
וּמִתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה: וְשָׁב אֶל־הַמִּחֲנֶה. לְאַחֵר
שְׁנִדְּבַר עִמּוֹ, הָיָה מֹשֶׁה שָׁב אֶל הַמִּחֲנֶה וּמִלְמַד
לְזִקְנִים מָה שֶׁלָּמַד. וְהִתְדַּבֵּר הָיָה נִהַג מֹשֶׁה מִיּוֹם
הַכַּפּוּרִים עַד שֶׁהוּקָם הַמִּשְׁכָּן וְלֹא יוֹתֵר, שֶׁהָרִי בִּי"ז

מִתּוֹךְ הָאֹהֶל כִּסִּי: פ שלישי יב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 אֶל־יְהוָה רְאֵה אֶתְּהָ אֹמֵר אֵלַי הֲעַל אֶת־הָעַם
 הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֵת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח
 עִמִּי וְאַתָּה אֹמְרָתִי יִדְעִיתִיךָ בְּשֵׁם וְגַם־מִצָּאֵת
 חֵן בְּעֵינַי כִּסִּי: י וְעַתָּה אִם־נָא מִצָּאֵתִי חֵן
 בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא אֶת־דְּרָכְךָ וְאֶדְעֶךָ לְמַעַן
 אֶמְצָא־חֵן בְּעֵינֶיךָ וּרְאֵה כִּי עֲמֹךְ הִגּוֹי
 הַזֶּה כִּסִּי: יד וַיֹּאמֶר פָּנֶי יִלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לְךָ כִּסִּי:
 טו וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם־אֵין פָּנֶיךָ הַלְכִים אֶל־
 תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה כִּסִּי: טז וּבִמָּה | יוֹדַע אִפּוֹא כִּי־
 מִצָּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעֲמֹךְ הֵלֹא בְּלִכְתָּךְ
 עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעֲמֹךְ מִכָּל־הָעָם אֲשֶׁר
 עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה כִּסִּי: פ רביעי יז וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה גַּם אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ

וְתֵאבֹב לְמִשְׁרִיתָא וּמִשׁוּמִּשְׁנָה
 יְהוֹשֻׁעַ בַּר נֹון עוֹלִימָא לֹא עָדִי
 מִגּוֹ מִשְׁכָּנָא: יב וַאֲמַר מֹשֶׁה
 קָדָם יי חֲזִי דְאַתָּ אֹמֵר לִי אֲסִיק
 ית עֲמָא דְדִין וְאַתָּ לֹא הוֹדַעְתָּנִי
 ית דִּי תִשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּ אֹמְרָתִי
 רְבִיתִךְ בְּשׁוּם וְאַף אֲשַׁבְּחָתָא
 רַחֲמִין קָדָמִי: יג וְכַעַן אִם כְּעַן
 אֲשַׁבְּחִית רַחֲמִין קָדָמְךָ הוֹדַעְנִי
 כְּעַן ית אֹרַח טוֹבָךְ וְאֶדַע רַחֲמִיךָ
 בְּדִיל דְּאֲשַׁבַּח רַחֲמִין קָדָמְךָ וְגַלִּי
 קָדָמְךָ אֲרִי עֲמֹךְ עֲמָא דְדִין:
 יד וַאֲמַר שְׁכִנְתִּי תִהְיֶה וְאֶנִּיחַ לְךָ:
 טו וַאֲמַר קָדְמוּהִי אִם לִית
 שְׁכִנְתָּךְ מִהֲלָכָא בִּינָנָא לֹא
 תִסְקִינָנָא מִכָּא: טז וּבִמָּה יִתְיַדַע
 הָכָא אֲרִי אֲשַׁבְּחִית רַחֲמִין קָדָמְךָ
 אֲנָא וְעֲמֹךְ הֵלֹא בְּמִהְיֶה שְׁכִנְתָּךְ
 עִמָּנָא וְיִתְעַבְדֵּן לָנָא פְּרִישֵׁן לִי
 וּלְעֲמֹךְ מִשְׁנֵי מִכָּל עֲמָא דִּי עַל
 אִפִּי אֲרַעָא: יז וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה

רש"י

וְאַתָּה בְּכַעַס, אִם כֵּן מִי יִקְרַב־ס': (יב) רְאֵה אֶתְּהָ
 אֹמֵר אֵלַי. רְאֵה, תֵּן עֵינֶיךָ וְלִבְךָ עַל דְּבָרֶיךָ: "אֶתְּהָ
 אֹמֵר אֵלַי וְגו'" וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי וְגו'". וְאַשֶׁר
 אֹמְרָתִי לִי (לְעִיל כג): "הִנֵּה אֲנֹכִי שׁוֹלַח מִלֶּאךָ", אֵין
 זֶה הוֹדַעָה, שְׁאִין אֲנִי חִפֵּץ בָּהּ: וְאַתָּה אֹמְרָתִי
 יִדְעִיתִיךָ בְּשֵׁם. הַפְּתִיךָ מִשְׁאֵר בְּנֵי אָדָם בְּשֵׁם
 חֲשִׁיבוֹת, שֶׁהָרִי אֹמְרָתִי לִי (לְעִיל יט): "הִנֵּה אֲנֹכִי כָּא
 אֵלֶיךָ בְּעֵב הַעֲנֵן וְגו'" וְגַם בְּךָ יִצְאִינִי לְעוֹלָם:
 (יג) וְעַתָּה. אִם אָמַת שְׁמִצָּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ,
 "הוֹדַעְנִי־נָא אֵת דְּרָכְךָ", מַה שְׂכָר אֶתְּהָ נֹותֵן
 לְמוֹצָאֵי חֵן בְּעֵינֶיךָ?: וְאֶדְעֶךָ לְמַעַן אֶמְצָא־חֵן
 בְּעֵינֶיךָ. וְאֶדַע בְּזֶה מִדַּת תַּגְמוּלָּה, מַה הִיא מִצִּיאַת
 חֵן שְׁמִצָּאֵתִי בְּעֵינֶיךָ. וּפְתָרוֹן "לְמַעַן אֶמְצָא חֵן",
 לְמַעַן אֲכִיר בְּמַה שְׂכָר מִצִּיאַת חֵן: וּרְאֵה כִּי עֲמֹךְ
 הִגּוֹי הַזֶּה. שְׁלֹא תֹאמַר "וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל"

וְאַתָּה אֵלָה תַעֲזֹוב, רְאֵה כִּי עֲמֹךְ הֵם מִקְדָּם, וְאִם בָּהֶם
 תִּמָּאֵס, אֵינִי סוֹמֵךְ עַל הַיּוֹצְאִים מִחֻלָּצֵי שְׂתִיקָיָהּ,
 וְאַתָּה תִּשְׁלֹום הַשְּׂכָר שְׁלִי בְּעַם הַזֶּה תוֹדִיעִנִי.
 וְרַבּוֹתֵינוּ דִּרְשׁוּהוּ בְּמִסְכַּת בְּרָכוֹת (דף ו, ו) וְאֵנִי לְיִשְׁב
 הַמִּקְרָאוֹת עַל אִפְנֵיהֶם וְעַל סִדְרָם בְּאַתִּי:
 (יד) וַיֹּאמֶר פָּנֶי יִלְכוּ. כְּתַרְגוּמוֹ, לֹא אֲשַׁלַּח עוֹד
 מִלֶּאךָ, אֲנִי בְּעֶצְמִי אֵלָךְ, כְּמוֹ: (שְׁמוּאֵל ב יז) וּפְנִיךָ
 הוֹלְכִים בְּקָרֶב": (טו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו. בְּזֶה אֲנִי חִפֵּץ,
 כִּי עַל יְדֵי מִלֶּאךָ אֵל תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה: (טז) וּבִמָּה
 יִדְעֶה אִפּוֹא. יוֹדַע מִצִּיאוֹת חֵן, "הֵלֹא בְּלִכְתָּךְ
 עִמָּנוּ", וְעוֹד דְּבָר אַחֵר אֲנִי שׁוֹאֵל מִמֶּךָ, שְׁלֹא
 תִשְׁרָה שְׁכִינְתָּךְ עוֹד עַל אַמּוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים:
 וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעֲמֹךְ. וְהִנֵּה מְבַדְּלִים בְּדָבָר הַזֶּה מִכָּל
 הָעָם, כְּמוֹ (לְעִיל ט): "וְהִפְלָה ה' בֵּין מִקְנֶה יִשְׂרָאֵל
 וְגו'": (יז) גַּם אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה. שְׁלֹא תִשְׁרָה

אֶעֱשֶׂה כִּי־מִצַּאת חֵן בְּעֵינַי וְאִדְעָךָ בְּשֵׁם רַש"י:
 יח וַיֹּאמֶר הִרְאֵנִי נָא אֶת־כְּבוֹדְךָ רַש"י: יט וַיֹּאמֶר
 אֲנִי אֶעְבִּיר כָּל־טוֹבִי עַל־פָּנֶיךָ וְקִרְאתִי בְשֵׁם
 יְהוָה לְפָנֶיךָ וַחֲנַתִּי אֶת־אֲשֶׁר אֲחִן וְרַחֲמֵי
 אֶת־אֲשֶׁר אֶרְחֹם רַש"י: כ וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל
 לִרְאוֹת אֶת־פָּנַי כִּי לֹא־יִרְאוּ אֱדָם וְחִי רַש"י:
 כא וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי וְנִצַּבְתָּ עַל־
 הַצּוּר רַש"י: כב וְהָיָה בְּעֵבֶר כְּבוֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ
 בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁכַּתִּי כְּפִי עָלֶיךָ עַד־עֲבָרִי רַש"י:
 כג וְהִסְרֹתִי אֶת־כְּפִי וְרָאִיתָ אֶת־אֲחֵרִי וּפָנַי לֹא

אף ית פתגמא הדין די מללתא
 אעבד ארי אשפחתא רחמין
 קדמי ורביתך בשום: יח ויאמר
 אחזיני כען ית יקרך: יט ואמר
 אנא אעבר כל טובי על אפיך
 ואקרי בשמא דיי קדמך ואחון
 למן דאחון וארחם על מן
 דארחם: כ ואמר לא תיכול
 למחזי ית אפי שכנתי ארי לא
 יחזיני אנשא ויתקים: כא ואמר
 יי הא אתר מתקן קדמי ותתעמד
 על טגרא: כב ויהי במעבר יקרי
 ואשוינך במערת טגרא ואגין
 במימרי עלך עד דאעבר:
 כג ואעדי ית דברת יקרי ותחזי

רש"י

אֶעֱנֶה וְעֵתִים לֹא אֶעֱנֶה, אֲכַל בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה אָמַר
 לו': "הִנֵּה אֲנִכִּי כֹרֶת בְּרִית", הַבְּטִיחוּ שְׂאִינָן
 חוֹזְרוֹת רִיקָם (ראש השנה שם): (כ) וַיֹּאמֶר לֹא
 תוּכַל וְגו'. אף בְּשִׁאֲעֵבֶר כָּל טוֹבִי עַל פָּנֶיךָ, אֲנִי
 נוֹתֵן לְךָ רְשׁוֹת לִרְאוֹת אֶת פָּנַי: (כא) הִנֵּה מָקוֹם
 אֲתִי. בָּהֶר אֲשֶׁר אֲנִי מְדַבֵּר עִמָּךְ, תְּמִיד יֵשׁ מָקוֹם,
 מוֹכֵן לִי לְצִרְכָּךְ, שְׂאֲטָמִינְךָ שֵׁם שְׁלֹא תוֹזֵק, וּמִשֵּׁם
 תִּרְאֶה מֶה שֶׁתִּרְאֶה, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ, עַל מָקוֹם
 שֶׁהִשְׁכִּינָה שֵׁם מְדַבֵּר, וְאָמַר: הַמָּקוֹם אֲתִי, וְאִינוּ
 אוֹמֵר אֲנִי בַּמָּקוֹם, שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל
 עוֹלָם, וְאֵין עוֹלָמוֹ מְקוֹמוֹ: (כב) בְּעֵבֶר כְּבוֹדִי.
 בְּשִׁאֲעֵבֶר לְפָנֶיךָ: בְּנִקְרַת הַצּוּר. כְּמוֹ (במדבר טז):
 "הַעֲיִנִּי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקְרוּ", (משלי ל): "יִקְרוּהָ
 עוֹרְבֵי נַחֲלִי", (ישעיה לז): "אֲנִי קִרְתִּי וְשִׁתִּיתִי מֵיִם",
 גִּזְרָה אַחַת לָהֶם. נִקְרַת הַצּוּר, בְּרִית הַצּוּר: וְשִׁכַּתִּי
 כְּפִי. (תורת כהנים, פרשת ויקרא): מִכָּאן שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוֹת
 לְמַחֲבָלִים לְחַבֵּל, וְתִרְגּוּמוֹ: 'אֲגִין בְּמִימְרִי', כְּנוּי
 הוּא לְדֶרֶךְ כְּבוֹד שֶׁל מַעֲלָה, שְׂאִינוּ צְרִיךְ לְסוּכָךְ
 עָלֵינוּ בְּכַף מִמֶּשׁ: (כג) וְהִסְרֹתִי אֶת־כְּפִי. וְאֶעֱדִי
 ית דברת יקרי, בְּשִׁתְּסַלֵּק הַנְּהֻגַת כְּבוֹדִי מִכְּנֻגַד

שְׁכִינָתִי עוֹד עַל עוֹבְדֵי אֱלִילִים, אֶעֱשֶׂה, וְאֵין דְּבָרֵינוּ
 שֶׁל בִּלְעָם הִרְשָׁע עַל יְדֵי שְׂרִית שְׁכִינָה, אֵלֶּא:
 "נוֹפֵל וּגְלוּי עֵינַיִם", כְּגוֹן (איוב ד): "וְאֵלִי דָּבָר
 יִגָּב", שׁוֹמְעִין עַל יְדֵי שְׁלִיחַ: (יח) וַיֹּאמֶר הִרְאֵנִי
 נָא וְגו'. רָאֵה מִשֶּׁה שֶׁהִיָּה עַת רָצוֹן וּדְבָרֵינוּ
 מְקַבְּלִים, וְהוֹסִיף לְשַׁאֵל לְהִרְאוֹתוֹ מִרְאִית כְּבוֹדוֹ:
 (יט) וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעְבִּיר וְגו'. הַגִּיעָה שְׁעָה
 שֶׁתִּרְאֶה בְּכְבוֹדִי מֶה שְׂאֲרָשָׁה אוֹתָךְ לִרְאוֹת, לְפִי
 שְׂאִנִּי רוּצָה וְצְרִיךְ לְלַמְּדֶךָ סֵדֶר תְּפִלָּה, שְׁכִשְׁנוֹצְרָכָה
 לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל, הַזְכַּרְתָּ לִי זְכוֹת אָבוֹת,
 כְּסֻבּוֹר אֲתָה שְׂאֵם תְּמָה זְכוֹת אָבוֹת, אֵין עוֹד
 תִּקְוָה? אֲנִי אֶעְבִּיר כָּל מִדַּת טוֹבִי לְפָנֶיךָ עַל הַצּוּר
 וְאֲתָה צָפוֹן בְּמַעְרָה: וְקִרְאתִי בְשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ.
 לְלַמְּדֶךָ סֵדֶר בְּקִשּׁוֹת רַחֲמִים, אֵף אִם תִּכְלָה זְכוֹת
 אָבוֹת (ראש השנה יז), וּכְסֻדֶּר זֶה שְׂאֲתָה רוּצָה אוֹתִי
 מַעֲשֶׂף וְקוֹרָא י"ג מִדּוֹת, הֵנּוּ מְלַמֵּד אֶת יִשְׂרָאֵל
 לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְעַל יְדֵי שְׂיִזְכִּירוּ לְפָנַי 'רַחוּם וְחַנוּן',
 יִהְיוּ נִעֲנִין, כִּי רַחֲמֵי לֹא פְלִים: וַחֲנַתִּי אֶת אֲשֶׁר
 אֲחִן. אוֹתָן פְּעָמִים שְׂאֲרָצָה לְחוּן: וְרַחֲמֵי. עַת
 שְׂאֲחַפֵּץ לְרַחֵם. עַד כָּאן לֹא הַבְּטִיחוּ אֵלֶּא עֵתִים

יִרְאוּ כִּסִּי: פ חמישי לד א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
 מֹשֶׁה פֶּסֶל־לָךְ שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים כָּרְאֲשֵׁנִים
 וְכַתְּבֵתִי עַל־הַלַּחַת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ
 עַל־הַלַּחַת הָרְאשִׁים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ כִּסִּי: ב וְהָיָה
 נִכּוֹן לִבְקָר וְעֹלִית בִּבְקָר אֶל־הָרָר סִינִי וְנִצַּבְתָּ
 לִי שָׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר כִּסִּי: ג וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה
 עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יָרֵא בְּכָל־הָהָר גַּם־הַצֹּאן
 וְהַבְּקָר אֶל־יָרְעוּ אֶל־מֹול הָהָר הַהוּא כִּסִּי:
 ד וַיִּפְסֹל שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים כָּרְאֲשֵׁנִים וַיִּשְׁכֵּם
 מֹשֶׁה בִּבְקָר וַיַּעַל אֶל־הָרָר סִינִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה
 יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים: ה וַיֵּרֶד
 יְהוָה בַּעֲנָן וַיִּתִּיצֵב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם
 יְהוָה כִּסִּי: ו וַיַּעֲבֹר יְהוָה | עַל־פְּנֵיו וַיִּקְרָא
 יְהוָה | יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם

ית דבתי ודקדמי לא יתחזון:
 א ואמר יי למשה פסל לך תרין
 לוחי אבניא פקדמאי ואכתוב על
 לוחיא ית פתגמאי די הוו על
 לוחיא קדמאי די תברתא:
 ב והוי זמין לצפרא ותפק
 בצפרא לטורא דסיני ותתעתד
 קדמי תמן על ריש טורא:
 ג ואנש לא יסק עמך ואף אנש
 לא יתחזי בכל טורא אף ענא
 ותורא לא ירעון לקבל טורא
 ההוא: ד ופסל תרין לוחי אבניא
 פקדמאי ואקדם משה בצפרא
 וסלק לטורא דסיני כמא דפקד יי
 יתה ונסב בידה תרין לוחי
 אבניא: ה ואתגלי יי בענא
 ואתעתד עמה תמן וקרא בשמא
 דיי: ו ואעבר יי שכתתה על
 אפוחי וקרא יי יי אלהא רחמנא
 וחננא מרחיק רגז ומסגי למעבד

רש"י

השפחות, אלו ערב־רב, והשושבין, זה משה,
 ארוסתו של הקדוש ברוך הוא, אלו ישראל. לך
 נאמר: "פסל לך": (ב) נכון. מזמן: (ג) ואיש
 לא־יעלה עמך. הראשונות על ידי שהיו בתשואות
 וקולות וקבלות, שלטה בהן עין רעה. אין לך יפה
 מן הצניעות: (ה) ויקרא בשם ה'. מתרגמין:
 'וקרא בשמא דה': (ו) ה' ה'. (ראש־השנה יז):
 מדת רחמים היא, אחת קדם שיחטא, ואחת לאחר
 שיחטא וישוב: אל. אף זו מדת רחמים, וכן הוא
 אומר (תהלים כב): "אלי, אלי, למה עזבתני". ואין
 לומר למדת הדין 'למה עזבתני', כן מצאתי
 במקילתא: ארך אפים. (סנהדרין קיא): מאריך אפו
 ואינו ממהר להפרע, שמא יעשה תשובה: ורב־
 חסד. לצריכים חסד, שאין להם זכויות כל כך

פניו ללכת משם ולהלן: וראית את־אחרי. הראהו
 קשר של תפלין: (א) פסל־לך. הראהו מחצב
 ספירינן מתוך אהלו ואמר לו: הפסלת יהיה
 שלך, ומשם נתעשר משה הרבה: פסל־לך. אתה
 שברת הראשונות, אתה פסל לך אחרות. משל
 למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם
 השפחות. מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם
 רע, עמד שושבינה וקרע כתבתה. אמר: "אם יאמר
 המלך להרגה, אמר לו 'עדין אינה אשתך'". בדק
 המלך ומצא שלא היה הקלקול אלא מן השפחות,
 נתרצה לה. אמר לו שושבינה: "כתב לה כתבה
 אחרת, שנקרעה הראשונה", אמר לו המלך: "אתה
 קרעת אותה, אתה קנה לך גיר אחר, ואני אכתב
 לה בכתב ידי". כך, המלך, זה הקדוש ברוך הוא,

וּרְב־חֶסֶד וְאַמֶּת כִּסִּי: וְנִצֹּר חֶסֶד לְאֻלָּפִים נִשְׂא
 עֹן וּפִשַׁע וְחַטָּאָה וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה פֶקֶד ׀ עֹן
 אָבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־בָּנִי בָנִים עַל־שְׁלֵשִׁים
 וְעַל־רַבְעִים כִּסִּי: ח וַיִּמְהַר מֹשֶׁה וַיִּקְדֹּ אֶרְצָה
 וַיִּשְׁתַּחוּ כִּסִּי: ט וַיֹּאמֶר אֶם־נָא מִצָּאתִי חֵן
 בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יִלְךְ־נָא אֲדֹנָי בְּקִרְבָּנוּ כִּי עִם־
 קִשָּׁה־עֶרְפִּי הוּא וְסִלַּחַת לַעֲוֹנָנוּ וּלְחַטָּאתָנוּ
 וְנִחַלְתָּנוּ כִּסִּי: ששי וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנִכִּי כִרְתִּי
 בְּרִית נֶגֶד כָּל־עַמֶּךָ אֶעֱשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר
 לֹא־נִבְרָאוּ בְּכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הַגּוֹיִם וְרָאָה
 כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־אֵתָהּ בְּקִרְבּוֹ אֶת־מַעֲשֵׂה יְהוָה
 כִּי־נִוְרָא הוּא אֲשֶׁר אָנֹכִי עֹשֶׂה עִמָּךְ כִּסִּי:
 יא שְׁמֹר־לְךָ אֵת אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצִּוַּת הַיּוֹם הַנִּנִּי
 גִּרְשׁ מִפְּנֶיךָ אֶת־הָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחֲתִי
 וְהַפְּרִזִּי וְהַחֲוִי וְהַיְבוֹסִי כִּסִּי: יב הַשְׁמֹר לְךָ פֶּן־

טבון וקשוט: ז נטר טיבו
 לאלפי דרין שבק לעון ולמרוד
 ולחובין סלח לדתיבין לאוריתה
 ולדלא תיבין לא מזפי מסער
 חובי אבהן על בני ועל בני בנין
 מרדין על דר תליתי ועל דר
 רביעי: ח ואוהי משה וברע על
 ארעא וסגיד: ט ואמר אם כען
 אשכחית רחמין קדמך יי תהיך
 כען שכתא דני בינא ארי עם
 קשי קדל הוא ותשבוק לחובנא
 ולחטאנא ותחסנא: י ואמר הא
 אנא גזר קים קדם כל עמך אעבד
 פרישן די לא אתבריאנו בכל
 ארעא ובכל עממא ויחזי כל
 עמא די את ביניהון ית עובדא
 דני ארי דחל הוא די אנא עבד
 עמך: יא טר לך ית די אנא
 מפקדך יומא דין הא אנא מתרך
 מן קדמך ית אמוראי וכנענאי
 וחתאי ופרזאי וחזאי ויבוסאי:
 יב אסתמר לך דילמא תגזר קים

רש"י

פְּשָׁרָה מֹשֶׁה שְׂכִינָה עוֹבֶרֶת וְשָׁמַע קוֹל הַקְּרִיאָה,
 מִיד: "וַיִּשְׁתַּחוּ" (ט) יִלְךְ־נָא ה' בְּקִרְבָּנוּ. כְּמוֹ
 שֶׁהִבְטַחְתָּנוּ, מֵאַחַר שֶׁאֵתָהּ נוֹשָׂא עֹן, וְאִם "עִם"
 קִשָּׁה־עֶרְפִּי הוּא" וַיִּמְרוּ בָּהּ, וְאֵמַרְתָּ עַל זֹאת: "פֶּן
 אֶכְלָךְ בְּדֶרֶךְ", אֵתָהּ תִּסְלַח לַעֲוֹנֵינוּ וְגו', יֵשׁ כִּי
 בְּמָקוֹם 'אִם': וְנִחַלְתָּנוּ. וְתִתְּנֵנוּ לָךְ לְנִחְלָה (סְפָרִים
 אַחֲרִים: שֶׁתֵּתֶן לָנוּ נִחְלָה) מִיַּחֲדָת, זֶה הִיא בִּקְשָׁת:
 "וְנִפְלִינוּ אָנֹכִי וְעַמֶּךָ", שְׁלֹא תִשְׁרָה שְׂכִינָתְךָ עַל
 הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים: (י) כִּרְתִּי בְּרִית. עַל זֹאת:
 אֶעֱשֶׂה נִפְלְאוֹת. לְשׁוֹן וְנִפְלִינוּ, שֶׁתְּהִי מְבַדֵּלִים בְּזוֹ
 מִכָּל הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים, שְׁלֹא תִשְׁרָה שְׂכִינָתִי
 עֲלֵיהֶם: (יא) אֵת הָאֱמֹרִי וְגו'. ו' אֲמוֹת יֵשׁ כָּאֵן,
 כִּי הִגְרָשִׁי עֲמַד וּפְנָה מִפְּנִיָּה:

(ראש־השנה יז): וְאַמֶּת. לְשֵׁלֶם שְׁכָר טוֹב לַעֲוִשִׁי
 רְצוֹנוֹ: (ז) נִצֹּר חֶסֶד. שֶׁהָאֵדָם עוֹשֶׂה לְפָנָיו:
 לְאֻלָּפִים. לְשָׁנֵי אֻלָּפִים דְּוֵרוֹת: עֲוֹנוֹת. אֵלוּ
 הַזְּדוֹנוֹת. פְּשָׁעִים, אֵלוּ הַמְּרָדִים שְׂאָדָם עוֹשֶׂה
 לְהַכְעִיס: וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה. לְפִי פְשׁוּטוֹ מִשְׁמַע
 שְׂאִינוּ מוֹתֵר עַל הָעוֹן לְגַמְרִי, אֲלֹא נִפְרַע מִמֶּנּוּ
 מַעַט מַעַט. וְרַבּוּתֵינוּ דְּרָשׁוּ: מִנְקָה הוּא לְשָׁבִים,
 וְלֹא יִנְקָה לְשֹׁאֵינָן שָׁבִים (יומא פו): פֶּקֶד עֹן אָבוֹת
 עַל־בָּנִים. כְּשֹׁאוֹחִזִים מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם,
 שְׁכָכָר פֶּרֶשׁ בְּמִקְרָא אַחֵר, לְשׁוֹנָאִי: וְעַל רַבְעִים.
 דוֹר רַבִּיעִי. נִמְצְאוֹת מִדָּה טוֹבָה מְרֻבָּה עַל מִדַּת
 פְּרָעוֹנוֹת אַחַת לַחֲמֵשׁ מֵאוֹת, שְׁבַמְדָּה טוֹבָה הוּא
 אוֹמֵר: "נִצֹּר חֶסֶד לְאֻלָּפִים" (ח) וַיִּמְהַר מֹשֶׁה.

ליתב ארעא די את עלל עלה
 דילמא יהי לתקלא בינך: יג ארי
 ית אגוריהון תתרעון וית קמתהון
 תתברון וית אשריהון תקצצון:
 יד ארי לא תסגוד לטעות עממיא
 ארי יי קנא שמה אל קנא הוא:
 טו דילמא תגזר קנס ליתב ארעא
 ויטעון בטר טעותהון וידבחו
 לטעותהון ויקרון לך ותיכול
 מדבכיהון: טז ותסב מבנתהון
 לבניך ויטען בנתהון בטר
 טעותהון ויטען ית בנך בטר
 טעותהון: יז דחלן דמתבא לא
 תעבד לך: יח ית חגא דפטיריא
 תטר שבקא יומין תיכול פטירא
 כמא די פקדתך לזמן ירחא
 דאפיבא ארי בירחא דאפיבא
 נפקתא ממצרים: יט כל פתח
 ולדא דיילי וכל בעירך דכרין
 תקדש בכור תור ואימר:
 כ ובוכרא דחמרא תפרוק
 באימרא ואם לא תפרוק ותנקפה

תכרת ברית ליושב הארץ אשר אתה בא
 עליה פניהיה למוקש בקרבך: יג כי את
 מזבחתם תתצון ואת מצבתם תשברון ואת
 אשריו תכרתון כס"י: יד כי לא תשתחוה לאל
 אחר כי יהוה קנא שמו אל קנא הוא כס"י:
 טו פן תכרת ברית ליושב הארץ וזנו | אחרי
 אלהיהם וזבחו לאלהיהם וקרא לך ואכלת
 מזבחו כס"י: טז ולקחת מבנותיו לבניך וזנו
 בנותיו אחרי אלהיהן והזנו את בניך אחרי
 אלהיהן: יז אלהי מסכה לא תעשה לך:
 יח את חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל
 מצות אשר צויתך למועד חדש האביב כי
 בחדש האביב יצאת ממצרים כס"י: יט כל פטר
 רחם לי וכל מקנה תזכר פטר שור ושה כס"י:
 כ ופטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה

רנ"י

בהמה טמאה: תפדה בשה. נותן שה לפהו והוא
 חלין ביד כהן, ופטר חמור מתר בעבודה לבעלים:
 וערפתו. עורפו בקופיץ. הוא הפסיד ממון כהן,
 לפיכך יפסד ממונו: כל בכור בניך תפדה. חמשה
 סלעים פדיונו קצוב, שנאמר (במדבר יח): "ופדויו
 מבן חדש תפדה": ולא יראו פני ריקם. לפי
 פשוטו של מקרא, דבר בפני עצמו הוא ואינו
 מוסב על הבכור, שאין במצות בכור ראית פנים,
 אלא אזהרה אחרת היא, וכשתעלו לרגל לראות,
 לא יראו פני ריקם, מצוה עליכם להביא עלת ראית
 פנים. ולפי מדרש ברייתא, מקרא יתר הוא ומפנה
 לגזרה שוה, ללמד על הענקתו של עבד עברי,
 שהוא חמשה סלעים מכל מין ומין בפדיון בכור.

(יג) אשריו. (עבודה זרה מד) הוא אילן שעובדים
 אותו: (יד) קנא שמו. מקנא להפרע ואינו מותר,
 וזהו כל לשון קנאה, אוחז בנצחונו ופורע
 מעוזביו: (טו) ואכלת מזבחו. כסבור אתה שאין
 ענש באכילתו, ואני מעלה עליך כמורה בעבודתו,
 שמתוך כך אתה בא ולוקח מבנותיו לבניך (שם ה):
 (יח) חדש האביב. חדש הבכור, שהתבואה
 מתבכרת בבשולה: (יט) כל פטר רחם לי.
 באדם: וכל מקנה תזכר וגו'. וכל מקנה אשר
 תזכר בפטר שור ושה, אשר יפטר זכר את רחמה:
 פטר. לשון פתיחה, וכן (משלי יז): "פטר מים
 ראשית מדון". תי"ו של תזכר, לשון נקבה היא,
 מוסב על היולדת: (כ) ופטר חמור. ולא שאר

יְהוָה אֱתוֹ בְּהָרְ סִינִי כְּשִׁי: לֹא וַיִּכַּל מֹשֶׁה מְדַבֵּר
 אִתָּם וַיִּתֵּן עַל־פִּנּוֹ מִסּוּהָ כְּשִׁי: לֹא וַיִּכְבֹּא מֹשֶׁה
 לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יָסִיר אֶת־הַמִּסּוּהָ
 עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וַדְּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת
 אֲשֶׁר יֵצְוֶה כְּשִׁי: לֹא וַרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פְּנֵי
 מֹשֶׁה כִּי קָרָן עוֹר פָּנָיו מֹשֶׁה וַהֲשִׁיב מֹשֶׁה
 אֶת־הַמִּסּוּהָ עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ כְּשִׁי:

ית כל די מלל יי עמה בטורא
 דסיני: לג ושיצי משה מלמלא
 עמהון ויהב על אפיה בית אפי:
 לד וכד עלל משה לקדם יי
 למלא עמה אעדי ית בית אפיה
 עד מפקה ונפק וממלל עם בני
 ישראל ית די מתפקד: לה וחנון
 בני ישראל ית אפי משה ארי סגי
 זיו יקרא דאפי משה ואתב משה
 ית בית אפי על אפיה עד דעלל
 למלא עמה: ס ס ס

ססס

קל"ט פסוקים, חננאל סימן.

רש"י

הָיָה מִסְתַּכֵּל בָּהּ. אֵף כָּאן, מִסּוּהָ, בְּגֵד הַנֶּתֶן כְּנָגֵד
 הַפְּרָצוּף וּבֵית הָעֵינִים, וְלִכְבוֹד קֶרְנֵי הַהוֹד, שֶׁלֹּא
 יִזְוֶנוּ הַכֹּל מֵהֶם, הָיָה נוֹתֵן הַמִּסּוּהָ כְּנָגֵד וְנוֹטֵלוֹ
 בְּשַׁעֲרֵה שְׁהִיָּה מְדַבֵּר עִם יִשְׂרָאֵל וּבְשַׁעֲרֵה שְׁהִמְקוֹם
 נִדְבָר עִמּוֹ עַד צֵאתוֹ וּבְצֵאתוֹ יֵצֵא בְּלֹא מִסּוּהָ:
 (לד) וַדְּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַרְאוּ קֶרְנֵי הַהוֹד
 בְּפָנָיו, וּכְשֶׁהוּא מִסְתַּכֵּל מֵהֶם: (לה) וַהֲשִׁיב מֹשֶׁה
 אֶת־הַמִּסּוּהָ עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ. וּכְשֶׁבֹא
 לְדַבֵּר אִתּוֹ, נוֹטֵלוֹ מֵעַל פָּנָיו: חִסְלַת פִּרְשַׁת כִּי תִשָּׂא

פרקם, נסתלקו הם, ישב אלעזר לימין משה
 ואיתמר לשמאל אהרן, נכנסו זקנים, שנה להם
 משה פרקם, נסתלקו זקנים, ישובו לצדדין, נכנסו
 כל העם, שנה להם משה פרקם. נמצא, ביד כל
 העם א', ביד הזקנים ב', ביד בני אהרן שלשה, ביד
 אהרן ארבעה וכו', כדאיתא בערובין (נד):
 (לג) ויתן על־פניו מסוה. כתרגומו: בית אפי,
 לשון ארמי הוא בגמרא (כתובות סב): 'סוי לבא',
 ועוד בכתובות: 'הנה קא מסוה לאפה', לשון הבטה,

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי
 שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
 ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
 מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲזַרְחִיִּים הֵינִי לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַבִּינָנֵם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבָּ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ
 עֲשֶׂר וּכְבוֹד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדִּיִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נִגַּד הַתֵּפֶר, שִׁמְקוֹם הַתֵּפֶר יִהְיֶה בִּאֲמָצֵעַ הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנִט חוֹגְרִים בַּתְּחִילַת
 שְׁלִישׁ הַתַּחֲנוּן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

וקוראין בספר שני פרשת פרה (מפטיר)

יִצְחָק וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה
 אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר דְּבַר | אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה
 תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עָלֶיהָ עֹל: וּנְתַתֶּם אֹתָהּ

אֶל־אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׁחַט אֹתָהּ לִפְנֵינוּ:
 וּלְקַח אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָה בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה אֶל־נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד
 מִדָּמָה שֶׁבַע פַּעַמִּים: ה' וְשָׂרַף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־עֹרָהּ וְאֶת־בְּשָׂרָהּ
 וְאֶת־דָּמָהּ עַל־פְּרִשָּׁה יִשְׂרָף: וּלְקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וְשֵׁנִי
 תוֹלַעַת וְהִשְׁלִיךְ אֶל־תּוֹךְ שִׁרְפַת הַפָּרָה: וְכַבֵּם בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרַחֵץ
 בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֵר יָבֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד־הָעֶרֶב: ה' וְהִשְׂרָף
 אֹתָהּ יְכַבֵּם בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:
 ט' וְאַסֵּף | אִישׁ טָהוֹר אֶת אֹפֶר הַפָּרָה וְהֵנִיחַ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם
 טָהוֹר וְהִיתָה לַעֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמִי נִדָּה חֲטָאת הָיָא:
 י' וְכַבֵּם הָאֵסֵף אֶת־אֹפֶר הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְהִיתָה
 לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְגֵר הַגֵּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת עוֹלָם: י"א הַנִּגְעַת בְּמַת לְכָל־נֶפֶשׁ
 אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים: י"ב הָיָא יִתְחַטָּא־בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
 הַשְּׁבִיעִי יִטָּהַר וְאִם־לֹא יִתְחַטָּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא
 יִטָּהַר: י"ג כָּל־הַנִּגְעַת בְּמַת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא
 אֶת־מִשְׁכַּן יְהוָה טָמֵא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדָּה
 לֹא־זָרֵק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טָמֵאֲתוּ בּוֹ: י"ד זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם
 כִּי־יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֹהֶל וְכָל־אֲשֶׁר בְּאֹהֶל יִטָּמֵא שִׁבְעַת
 יָמִים: טו' וְכָל כָּלִי פֶתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צִמִּיד פֶּתִיל עָלָיו טָמֵא הָיָא: טז' וְכָל
 אֲשֶׁר־יָגַע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלָל־חֶרֶב אוֹ בְּמַת אוֹ־בַעֲצָם אָדָם אוֹ
 בַּקֶּבֶר יִטָּמֵא שִׁבְעַת יָמִים: יז' וּלְקַחוּ לַטָּמֵא מֵעֹפֶר שִׁרְפַת הַחֲטָאת
 וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל־כָּלִי: יח' וּלְקַח אֵזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר
 וְהִזָּה עַל־הָאֹהֶל וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים וְעַל־הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ־שָׁם וְעַל־
 הַנִּגְעַת בַּעֲצָם אוֹ בַּחֲלָל אוֹ בְּמַת אוֹ בַּקֶּבֶר: יט' וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל־הַטָּמֵא
 בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחֲטָאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכַבֵּם בְּגָדָיו וְרַחֵץ
 בַּמַּיִם וְיִטָּהַר בָּעֶרֶב: כ' וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטָּמֵא וְלֹא יִתְחַטָּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ

הָהוּא מִתְנוּךְ הַקָּהֶל כִּי אֶת־מִקְדָּשׁ יְהוָה טָמֵא מִי נִדָּה לֹא־זֶרֶק עָלָיו
טָמֵא הוּא: כֹּא וְהִיתָה לָהֶם לַחֲקֹת עוֹלָם וּמִזֵּה מִי־הַנִּדָּה יִכָּבֵם בְּגִדָּיו
וְהַנִּגַּע בְּמִי הַנִּדָּה יִטָּמֵא עַד־הָעָרֶב: כֹּב וְכָל אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ הַטָּמֵא יִטָּמֵא
וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגַּעַת הַטָּמֵא עַד־הָעָרֶב: פ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזַרְחִיִּים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכֶּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרַב־יָנֵעַם, וְכִלְיֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אֶרֶץ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׁמְלָהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפִץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

הַפְּטֵרָה לַשְּׁמוֹ"ת בַּמְּלָכִים־א יח

יח כ וַיִּשְׁלַח אַחֲאָב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הַר הַפְּרָמֹל: כֹּא וַיֵּשֶׁב אֵלָיוּ אֶל־כָּל־הָעָם וַיֹּאמֶר עַד־מָתִי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל־שִׁתִּי הַסַּעֲפִים אִם־יִהְיֶה הָאֱלֹהִים לָכֹו אַחֲרָיו וְאִם־הַפֶּעַל לָכֹו אַחֲרָיו וְלֹא־עָנוּ הָעָם אֹתוֹ דָּבָר: כֹּב וַיֹּאמֶר אֵלָיוּ אֶל־הָעָם אֲנִי נֹתַרְתִּי נָבִיא לַיהוָה לְכֹבִי וּנְבִיאֵי הַפֶּעַל אֲרַבְע־מֵאוֹת וְחַמִּשִּׁים אִישׁ: כג וַיִּתְּנוּ־לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וַיִּבְחָרוּ לָהֶם הַפֶּר הָאֶחָד וַיִּנְתְּחוּ וַיִּשְׂיִמוּ עַל־הָעֲצִים וְאֵשׁ לֹא יִשְׂיִמוּ וְאֲנִי אַעֲשֶׂה | אֶת־הַפֶּר הָאֶחָד וְנִתְּתִי עַל־הָעֲצִים וְאֵשׁ לֹא אֲשִׁים: כד וקראתם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא בְּשֵׁם־יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶנּוּ בְּאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר: כה וַיֹּאמֶר אֵלָיוּ לְנְבִיאֵי הַפֶּעַל בָּחֲרוּ לָכֶם הַפֶּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רֹאשֹׁנָה כִּי אַתֶּם הַרְבֵּים וְקִרְאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תִשְׂיִמוּ: כו וַיִּקְחוּ אֶת־הַפֶּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם־הַפֶּעַל מִהַפְּקָר וְעַד־הַצִּהָרִים לֵאמֹר הַפֶּעַל עָנָנוּ וְאִין קוֹל וְאִין עֲנָה וַיִּפְסְחוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה: כז וַיְהִי בַצִּהָרִים וַיִּהְיֶה בָהֶם אֵלָיוּ וַיֹּאמֶר קִרְאוּ בְּקוֹל־גְּדוֹל כִּי־אֱלֹהִים הוּא כִּי־שָׁמַע וְכִי־שָׁמַע לוֹ וְכִי־דִרְדַּךְ לוֹ אוֹלֵי יָשָׁן הוּא וַיִּקְוֶן: כח וַיִּקְרְאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל וַיִּתְּגַדְּדוּ כַּמִּשְׁפָּטִים בַּחֲרֻבּוֹת וּבְרַמְחִים עַד־שְׁפָד־דָּם עֲלֵיהֶם: כט וַיְהִי כַּעֲבֹר הַצִּהָרִים וַיִּתְּנָבְאוּ עַד לַעֲלֹת הַמִּנְחָה וְאִין־קוֹל וְאִין־עֲנָה וְאִין קָשָׁב: לו וַיֹּאמֶר אֵלָיוּ לְכָל־הָעָם גִּשּׁוּ אֵלַי וַיַּגִּשּׁוּ כָל־הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה הַהוּא: לא וַיִּקַּח אֵלָיוּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים כַּמִּסְפָּר שִׁבְעִי בְּנֵי־יַעֲקֹב אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יְהִי שִׁמְךָ: לב וַיִּבְנֶה אֶת־הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בְּשֵׁם יְהוָה וַיַּעַשׂ תַּעֲלָה בְּבֵית סְאִתִּים זָרַע סָבִיב לְמִזְבֵּחַ: לג וַיַּעֲרֹךְ אֶת־הָעֲצִים

וַיִּנְתַּח אֶת־הַפָּר וַיִּשֶׂם עַל־הַעֲצִים: לֹא וַיֹּאמֶר מִלֹּאֵי אַרְבָּעָה כַּדִּים מִיֵּם וַיִּצְקוּ עַל־הָעֵלָה וְעַל־הַעֲצִים
וַיֹּאמֶר שְׁנֹ וַיִּשְׁנֹ וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁ וַיִּשְׁלֹשׁ: לֹא וַיִּלְכּוּ הַמִּיִּם סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ וְגַם אֶת־הַתְּעֵלָה מִלֹּא־מִיִּם:
לֹא וַיְהִי | בַּעֲלֹת הַמִּנְחָה וַיִּגַּשׁ אֵלֵיהֶם הַנָּבִיא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם יִצְחָק וַיִּשְׂרָאֵל הַיּוֹם יוֹדַע
כִּי־אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי עַבְדְּךָ וּבְדַבְּרְךָ עָשִׂיתִי אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: לֹא עֲנִי יְהוָה עֲנִי וַיִּדְעוּ
הָעָם הֵנָּה כִּי־אַתָּה יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הַסִּבֵּת אֶת־לִבָּם אַחֲרֵיכֶם: לֹא וַתִּפֹּל אֲשֶׁר־יְהוָה וַתֹּאכַל
אֶת־הָעֵלָה וְאֶת־הַעֲצִים וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאֶת־הַעֲפָר וְאֶת־הַמִּיִּם אֲשֶׁר־בַּתְּעֵלָה לַחֲכָה: לֹא וַיֵּרָא כָּל־הָעָם
וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים:

לא יתחיל המפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
היא על הכל לשמוע ההפטרָה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרָה לפניָה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֶּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבַנְּבִיאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרָה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרָה כאחד בקול רם ששני קולות
אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרָה ושומעין הברכות
מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרָת פרשת פרה לקריאה בציבור ולשמו"ת ביחזקאל פרק לו

לֹא טו וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: יי בֶּן־אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל־אֲדָמָתָם וַיִּטְמְאוּ
אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם וּבַעֲלִילוֹתָם כְּטִמְאַת הַנֹּדֶה הֵיטָה דַּרְכָּם לִפְנֵי: יי וַאֲשַׁפֵּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם
עַל־הָדָם אֲשֶׁר־שָׁפְכוּ עַל־הָאָרֶץ וּבְגִלּוֹלֵיהֶם טִמְאוּהָ: יי וַאֲפִיץ אֹתָם בַּגּוֹיִם וַיִּזְרוּ בָּאֲרָצוֹת
בְּדַרְכָּם וּבַעֲלִילוֹתָם שִׁפְטִיתִים: כ וַיָּבֹאוּ אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם וַיַּחֲלִלוּ אֶת־שֵׁם קְדֹשִׁי
בְּאֹמֶר לָהֶם עִם־יְהוָה אֱלֹהֵי וּמִאֲרָצוֹ יֵצְאוּ: כא וַאֲחַמֵּל עַל־שֵׁם קְדֹשִׁי אֲשֶׁר חָלְלָהוּ בֵּית
יִשְׂרָאֵל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁמָּה: כב לָכֵן אֹמֶר לְבֵית־יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה לֹא
לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־לְשֵׁם־קְדֹשִׁי אֲשֶׁר חָלְלָתֶם בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאתֶם
שָׁם: כג וְקִדַּשְׁתִּי אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחַלֵּל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר חָלְלָתֶם בְּתוֹכָם וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי
יְהוָה נֹאֵם אֲדֹנָי יְהוָה בַּהֲקִדְשִׁי בְּכֶם לְעֵינֵיהֶם: כד וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם וּקְבַצְתִּי אֶתְכֶם
מִכָּל־הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־אֲדָמַתְכֶם: כה וּזְרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיֵּם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם
מִכָּל טִמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם: כו וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חָדָשׁ אֶתֶּן
בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְרֹתִי אֶת־לֵב הָאֵבֶן מִבְּשָׁרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר: כז וְאֶת־רוּחִי אֶתֶּן

בְּקִרְבְּכֶם וַעֲשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר־בָּחָקִי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטִי תִשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם: כֹּה וַיִּשְׁכַּתֶּם בְּאֶרֶץ
 אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וְהָיִיתֶם לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים: כֹּה וַהֲוִישַׁעְתִּי אֶתְכֶם
 מִכָּל טִמְאוֹתֵיכֶם וּקְרָאתִי אֶל־הַדָּגָן וְהָרִבִּיתִי אוֹתוֹ וְלֹא־אֶתֵּן עֲלֵיכֶם רָעָב: וְהָרִבִּיתִי
 אֶת־פְּרֵי הָעֵץ וּתְנוּבַת הַשָּׂדֶה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶפַת רָעָב בְּגוֹיִם: לֹא וְזָכַרְתֶּם
 אֶת־דְּרֹכֵיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־טוֹבִים וּנְקַטְתֶּם בְּפִנְיֶכֶם עַל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְעַל
 תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם: לֹכֵל לְמַעַנְכֶם אֲנִי־עֹשֶׂה נָאֻם אֲדֹנִי יְהוָה יוֹדַע לָכֶם בּוֹשׁוּ וְהִפְלִמוּ מִדְּרֹכֵיכֶם
 בֵּית יִשְׂרָאֵל: לֹכֵל אֲמַר אֲדֹנִי יְהוָה בְּיוֹם טַהֲרִי אֶתְכֶם מִכָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי
 אֶת־הָעָרִים וְנִבְנוּ הַחֲרֻבוֹת: לֹכֵל וְהָאֶרֶץ הַנִּשְׁמָה תַעֲבֹד תַּחַת אֲשֶׁר הִיְתָה שְׂמֵמָה לְעֵינֵי
 כָּל־עוֹבֵר: לֹכֵל וְאֲמָרוּ הָאֶרֶץ הַלְלוּ הַנִּשְׁמָה הִיְתָה בְּגוֹעֲדָן וְהָעָרִים הַחֲרֻבוֹת וְהַנִּשְׁמָה
 וְהַנְּהָרוֹת בְּצוּרוֹת יִשְׁבוּ: לֹכֵל וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאָרוּ סְבִיבוֹתֵיכֶם כִּי | אֲנִי יְהוָה בְּנִיתִי
 הַנְּהָרוֹת נִטְעַנְתִּי הַנִּשְׁמָה אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וַעֲשִׂיתִי:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמַקְיֵם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֱמֶת
 וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ
 אַחֲרָיו לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל
 הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנִּבְיָא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבוֹא וְיַגִּיל לָבֵנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד
 אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנִּבְיָאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ
 יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
 אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יְתַבָּרֶךְ שְׁמֲךָ בְּכִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
 וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ח)	06:38	06:43	09:10	09:13	09:40	09:43	10:42	10:45	18:54	18:52	19:15	19:14	18:35	19:19
ניו-זילנד קרייסטצ'רץ (ח)	06:22	06:15	08:55	08:52	09:28	09:25	10:32	10:30	18:54	19:05	19:22	19:32	18:38	19:26
נפאל קטמנדו (ח)	06:09	06:15	08:38	08:42	09:09	09:13	10:10	10:14	18:18	18:14	18:41	18:37	17:59	18:45
סינגפור סינגפור (ח)	07:08	07:10	09:36	09:38	10:09	10:11	11:11	11:12	19:20	19:21	19:40	19:42	19:02	19:44
פולין ורשא (ח)	05:49	06:02	08:13	08:21	08:45	08:53	09:45	09:51	17:43	17:32	18:14	18:04	17:23	18:18
פרו לימה (ח)	06:10	06:09	08:39	08:39	09:12	09:12	10:13	10:14	18:25	18:28	18:46	18:49	18:07	18:50
צרפת ליון (ח)	06:52	07:03	09:17	09:23	09:49	09:55	10:49	10:54	18:49	18:41	19:17	19:09	18:30	19:29
צרפת פריז (ח)	07:02	07:15	09:27	09:34	09:59	10:06	11:00	11:05	18:58	18:49	19:28	19:18	18:39	19:41
קולומביה בוגוטה (ח)	05:55	05:58	08:28	08:30	09:00	08:58	10:01	10:03	18:16	18:17	18:36	18:37	17:58	18:40
קנדה טורונטו (ח)	06:27	06:38	08:53	08:59	09:31	09:25	10:26	10:30	18:27	18:19	18:54	18:46	18:07	19:05
קנדה מונטריאול (ח)	06:05	06:16	08:30	08:37	09:09	09:02	10:03	10:08	18:03	17:55	18:30	18:22	17:43	18:43
קפריסין לרנקה (ח)	05:57	06:05	08:20	08:25	08:59	08:54	09:54	09:58	17:53	17:48	18:18	18:13	17:34	18:22
רוסיה מוסקבה (ח)	06:42	06:58	09:08	09:16	09:47	09:39	10:39	10:45	18:36	18:24	19:10	18:58	18:16	19:26
רוסיה רוסטוב(נא-דון) (ח)	06:34	06:46	09:04	08:58	09:37	09:30	10:31	10:35	18:28	18:19	18:56	18:48	18:08	19:00
שווייץ ציריך (ח)	06:36	06:48	09:02	09:09	09:41	09:34	10:34	10:39	18:35	18:26	19:03	18:55	18:15	19:15
תאילנד בנקוק (ח)	06:24	06:28	08:51	08:54	09:26	09:24	10:25	10:27	18:31	18:30	18:52	18:51	18:13	18:56

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק: כל ליל רביעי ט"ו בו

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאויב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606761

ת.ד. 2 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00155
08/03/2009